

Pilot bijzondere curator/gedrags- deskundige in de rechtbank Zeeland-West-Brabant, locatie Breda

Het belang van het kind in complexe scheidingen

Marije Valenkamp, Elise Sondorp & Adri van Montfoort

Colofon

Raad voor de rechtspraak
Postbus 90613
2509 LP Den Haag

Deze publicatie verschijnt in het kader van het wetenschappelijk onderzoeksprogramma van de Raad voor de rechtspraak. Uitgave daarvan betekent niet dat de inhoud het standpunt van de Raad voor de rechtspraak weergeeft.

Onderzoek in opdracht van de Raad voor de rechtspraak, uitgevoerd door VanMontfort

Begeleidingscommissie

Voorzitter

Prof. mr. J.E. (Jaap) Doek
Emeritus hoogleraar Familierecht,
Vrije Universiteit Amsterdam

Leden

Dr. M. (Mariska) Klein Velderman
Teamcoördinator team Psychosociale
ontwikkeling, TNO

Mr. C.A.R.M. (Cees) van Leuven
Raadsheer Hof Den Bosch

Mr. C.A. (Lianne) Otten
Coördinerend beleidsmedewerker Ministerie
van Veiligheid en Justitie, Directoraat-Generaal
Straffen en Beschermen, portefeuille Jeugd

Mr. F. (Frédérique) van Randwijck (tijdelijke
waarneming) Senior beleidsmedewerker
Ministerie van Veiligheid en Justitie,
Directoraat-Generaal Straffen en Beschermen,
portefeuille Jeugd

Mr. A.C. (Astrid) van Rossum
Teamvoorzitter Familierecht, Rechtbank
Zeeland-West-Brabant, locatie Breda

Mr. H.J. (Herman) Schilperoort
Directiesecretaris / hoofd staf Raad voor
Rechtsbijstand

Dr. H.G.E. (Suzan) Verberk
Wetenschappelijk adviseur Raad voor de
rechtspraak

De integrale tekst van dit rapport is gratis te downloaden van:

www.rechtspraak.nl/Organisatie/Raad-Voor-De-Rechtspraak

Rubriek: wetenschappelijk onderzoek

Uitgever

Sdu Uitgevers BV, Den Haag

Vormgeving

Corps, Den Haag

Opmaak binnenwerk

LINE UP boek en media bv, Groningen

November 2016

© Staat der Nederlanden (Raad voor de rechtspraak)
Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, in een voor anderen toegankelijk gegevensbestand worden opgeslagen of worden openbaar gemaakt zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de Raad voor de rechtspraak. De toestemming wordt hierbij verleend voor het verveelvoudigen, in een gegevensbestand toegankelijk maken of openbaar maken waarvoor geen geldelijke of andere tegenprestatie wordt gevraagd en ontvangen en waarbij deze uitgave als bron wordt vermeld.

Marije Valenkamp
Elise Sondorp
Adri van Montfoort

Opdrachtgever: Raad voor de rechtspraak

2017

Pilot bijzondere curator/ gedragsdeskundige in de rechtbank Zeeland-West-Brabant, locatie Breda

Het belang van het kind in complexe scheidingen

Inhoudsopgave

Pilot bijzondere curator/gedragsdeskundige in de rechtbank Zeeland-West-Brabant, locatie Breda	3
Voorwoord	10
Samenvatting	12
Inleiding	28
1.1 Aanleiding en achtergrond van het evaluatieonderzoek	28
1.2 Ontwikkelonderzoek	34
Onderzoeksopzet	36
2.1 Dataverzameling	36
2.2 Onderzoeksvragen	36
Inrichting van de pilot bijzondere curator/gedragsdeskundige te Breda	42
3.1 Opzet pilot en financiën	42
3.2 Benoeming bc/gd	43
3.3 Selectie bijzondere curatoren/gedragsdeskundigen	47
3.4 Scholing en deskundigheidsbevordering	49
3.5 Werkwijze	51
3.6 Samenvatting bevindingen, discussie en aanbevelingen	57
Cases: benoemingen en doorlooptijden	60
4.1 Inleiding	60
4.2 Resultaten	60
4.3 Samenvatting bevindingen, discussie en aanbevelingen	67
Dossieronderzoek: bc/gd's en bc/advocaten vergeleken	69
5.1 Inleiding	69
5.2 Resultaten	70
5.3 Samenvatting bevindingen, discussie en aanbevelingen	79

Ervaringen bijzondere curatoren/gedragsdeskundigen	82
6.1 Inleiding	82
6.2 Resultaten	83
6.3 Samenvatting bevindingen, discussie en aanbevelingen	94
Ervaringen rechtbank	97
7.1 Inleiding	97
7.2 Resultaten	98
7.3 Samenvatting bevindingen, discussie en aanbevelingen	106
Ervaringen ouders	109
8.1 Inleiding	109
8.2 Resultaten	110
8.3 Samenvatting bevindingen, discussie en aanbevelingen	118
Ervaringen kinderen	120
9.1 Inleiding	120
9.2 Resultaten	121
9.3 Samenvatting bevindingen, discussie en aanbevelingen	125
Afbakening ten opzichte van het raadsonderzoek RvdK	127
10.1 Inleiding	127
10.2 Resultaten	128
10.3 Samenvatting bevindingen, discussie en aanbevelingen	133
De bijzondere curator/gedragsdeskundige in andere rechtbanken	135
11.1 Inleiding	135
11.2 Respons	135
11.3 Resultaten	135
11.4 Samenvatting bevindingen, discussie en aanbevelingen	139
Bevindingen	142
12.1 Inleiding	142
12.2 Belangrijkste bevindingen	144
12.3 Beschouwing op de bevindingen	149
12.4 Belangrijkste aanbevelingen	151
12.5 Kanttekeningen bij het onderzoek	154
Geraadpleegde literatuur	162

Bijlage 1. Bijzondere curator ex art 1:250 BW	166
Bijlage 2. Werkproces benoeming en verslaglegging bijzondere curator o.g.v. art. 1:250 BW	169
Bijlage 3. Excel urenregistratie bc/gd's	179
Bijlage 4. Format dossieronderzoek bc/gd en bc/advocaat	181
Bijlage 5. Onlinevragenlijst bc/gd T1	184
Bijlage 6. Onlinevragenlijst bc/gd T2	190
Bijlage 7. Onlinevragenlijst bc/gd T3	201
Bijlage 8. Onlinevragenlijst rechters T1	205
Bijlage 9. Onlinevragenlijst rechters T2	209
Bijlage 10. Onlinevragenlijst rechters T3	217
Bijlage 11. Format groepsinterview rechters T1	221
Bijlage 12. Format groepsinterview rechters T2	223
Bijlage 13. Format interview ouders T1	228
Bijlage 14. Format interview ouders T2	232
Bijlage 15. Format interview/vragenlijst kinderen T2	240
Bijlage 16. Vragenlijst Raad voor de Kinderbescherming	252
Bijlage 17. Onlinevragenlijst rechtbanken Nederland over bc/gd	254
Bijlage 18. Onderzoeksmethoden per onderzoeksvraag	258

Bijlage 19. Tabel respons vragenlijst landelijke inventarisatie rechtbanken over bc/gd	262
Bijlage 20. Informatiebrief van de rechtbank voor ouders	264
Bijlage 21. Informatiebrief van de rechtbank voor kinderen	267
Bijlage 22. Informatiebrief over het pilotonderzoek voor ouders	269
Bijlage 23. Informatiebrief over het pilotonderzoek voor kinderen	272
Bijlage 24. Format verslaglegging bc/gd	274
Bijlage 25. Output: essentiële elementen van de werkwijze volgens bc/gd's	276
Bijlage 26. Output: aanbevelingen door bc/gd's ter optimalisering van het bc/gd-traject	278
Bijlage 27. Output: aanbevelingen door bc/gd's voor nadere uitwerking werkwijze	280
Bijlage 28. Output: aspecten van de werkwijze die volgens bc/gd's nadere discussie behoeven	281
Bijlage 29. Output: aanbevelingen bc/gd's ter optimalisering opleiding	283
Bijlage 30. Output: essentiële elementen in de werkwijze bc/gd's volgens rechters	285
Bijlage 31. Output: aanbevelingen door rechters ter optimalisering van de bc/gd-trajecten	286
Bijlage 32. Output: juridische adviezen aan de bc/gd's door de werkgroep bc/gd	288
Bijlage 33. Output: aanwijzingen door rechters voor een goed bruikbaar eindverslag bc/gd	289
Bijlage 34. Output: essentiële elementen van de werkwijze bc/gd volgens ouders	290
Bijlage 35. Output: aanbevelingen door ouders ter optimalisering van de bc/gd-trajecten	291

Bijlage 36. Output: essentiële elementen van de werkwijze bc/gd volgens de kinderen	294
Bijlage 37. Output: aanbevelingen door kinderen ter optimalisering van de bc/gd-trajecten	295
Bijlage 38. Output: aanbevelingen door Raadsmedewerkers aan bc/gd's	297
Bijlage 39. Output: juridische adviezen aan de bc/gd's door de rechtbanken in Nederland	298
Bijlage 40. Output: aanbevelingen door rechtbanken aan bc/gd's en rechtbanken	299

Voorwoord

Centraal in dit onderzoeksrapport staat de pilot naar de bijzondere curator/gedragsdeskundige (bc/gd) in de rechtbank Zeeland–West-Brabant, locatie Breda (ZWB/Breda). De aanname is dat een gedragsdeskundige een goede belangenbehartiger is voor het kind in een complexe scheidingssituatie. Niet alleen in Breda, maar ook elders in het land zijn er initiatieven waarbij een gedragsdeskundige optreedt als bijzondere curator ex art. 1:250 BW. Een uniforme werkwijze ontbreekt tot dusver. Binnen de pilot in Breda is gekozen voor triangulatie als werkwijze voor de bc/gd in complexe echtscheidingsituaties. Het pilotonderzoek betreft een *ontwikkelonderzoek* naar deze nieuwe werkwijze en geeft ook zicht op een antwoord op de vraag in hoeverre een bc/gd meerwaarde heeft ten opzichte van een bc/advocaat. Het onderzoek brengt tevens de essentiële succesfactoren en verbeterpunten in kaart van de gekozen werkwijze en randvoorwaarden.

Velen hebben eraan bijgedragen dat het pilotonderzoek mogelijk werd. In de eerste plaats de rechtbank Zeeland-West-Brabant, specifiek de teams Familie en Jeugd van de

rechtbank van Breda, alwaar de pilot bc/gd heeft gedraaid. De leden van de werkgroep bc/gd kunnen niet ongenoemd blijven: drs. L. Klaver, mr. drs. P.H.J. Slot, mr. J.H.M. van Oijen en mr. C. Van Leuven, tevens initiatiefnemer van de pilot. Aan de werkgroep was op diverse momenten toegevoegd mr. drs. I. Sandig. De werkgroep heeft op bevolgen wijze richting gegeven aan de opzet en uitvoering van de pilot. Het projectteam pilot bc/gd, specifiek dhr. R. Weterings, dhr. J. Van 't Westende en mevr. A. Aarts, bood in praktische zin op vele momenten ondersteuning bij het onderzoek.

De bc/gd's stonden binnen de pilot centraal. Zij hebben in diverse zaken als bijzondere curator opgetreden en zijn geconfronteerd met de behaalde resultaten en met de complexiteit die het bijzondere curatorschap met zich meebrengt.

Het Landelijk Overleg Vakinhoud Familie- en Jeugdrecht (LOVF) hielp bij het uitzetten van een vragenlijst bij de rechtbanken in Nederland. Binnen elke rechtbank is een vragenlijst over de ervaringen met een gedragsdeskundige als bijzondere curator ingevuld. Dossieronderzoek naar zaken met een bc/advoc-

caat gebeurde in de rechtbanken van Breda, Rotterdam, Alkmaar en Leeuwarden. Medewerkers van de Raad voor de Kinderbescherming te Breda vulden een vragenlijst in over de pilot.

Van het grootste belang binnen het onderzoek zijn de ouders en de kinderen geweest. Het is bijzonder waardevol dat zij hun ervaringen openhartig met ons wilden delen. Zonder de inzet van alle genoemden was het onderzoek onmogelijk geweest, waarvoor veel dank aan eenieder.

De opdrachtgever, de Raad voor de rechtspraak, willen we bedanken voor het mogelijk maken van dit onderzoek naar het nieuwe initiatief om de situatie voor kinderen in een complexe scheidingssituatie te optimaliseren. De leden van de begeleidingscommissie zijn wij dank verschuldigd voor het meedenken bij het onderzoek en hun kritisch meelezen met en de reflectie op de bevindingen, waarvan verslag is gedaan in dit onderzoeksrapport. Het onderzoeksrapport is mede mogelijk geworden door de inzet van collega's drs. A. Boeser (gz-psycholoog) en L. Torregrosa, MSc, van VanMontfoort.

Woerden, 2016

Marije Valenkamp, Elise Sondorp en Adri van Montfoort

Samenvatting

In complexe scheidingssituaties kan de rechtbank een bijzonder curator benoemen als een belangenbehartiger voor de betrokken kinderen. Doorgaans gaat het daarbij om een advocaat of mediator. In de rechtbank Zeeland-West-Brabant, locatie Breda (ZWB/Breda) heeft men ervaring opgedaan met het benoemen van gedragsdeskundigen als bijzonder curator. Wat is de meest succesvolle werkwijze van deze curatoren? Wat zijn belangrijke randvoorwaarden? En wat is de meerwaarde van een bijzonder curator/gedragsdeskundige ten opzichte van een bijzonder curator/advocaat? Deze vragen staan centraal in dit onderzoeksrapport naar de pilot in Breda.

Aanleiding

Een scheiding van ouders heeft in het algemeen negatieve effecten op het welbevinden en de ontwikkeling van kinderen, vooral wanneer de scheiding gepaard gaat met veel conflicten en de kinderen klem komen te zitten tussen de belangen van de ouders. Circa 10% van de scheidingen verloopt problematisch. Juist de kinderen zijn vaak de inzet van het gevecht tussen de ex-partners in een 'complexe scheiding': ouders proberen

elkaar het gezag over de kinderen te ontnemen, boycotten de omgangsregeling of beschuldigen elkaar van (kinder)mishandeling. De overheid heeft een verantwoordelijkheid om de rechten en belangen van het kind te beschermen als scheidende en strijdende ouders daartoe niet in staat blijken. De rechter kan dan een bijzondere curator ex art. 1:250 BW benoemen die de belangen van het kind behartigt. Specifieke eisen wat betreft opleiding of werkwijze van bijzondere curatoren, anders dan dat het moet gaan om advocaten of mediators, zijn niet bij wet- of regelgeving vastgelegd. Dit is een punt van aandacht bij de Raad voor Rechtsbijstand. Hij beziet momenteel of tot een lijst kan worden gekomen met voorwaarden waaraan bijzondere curatoren moeten voldoen om voor een toevoeging in aanmerking te komen.

Experimenten leiden tot pilotproject

In de jaren voorafgaand aan de pilot werd slechts af en toe een bijzondere curator benoemd; meestal was dat een advocaat of een advocaat/mediator. Advocaten zijn echter niet uitgebreid geschoold in de ontwikkeling van en het praten met kinderen en in de wijze

waarop een scheiding of conflict op de kinderen invloed heeft. Om de expertise op het terrein van het praten met kinderen, kennis over de ontwikkeling van kinderen en de invloed van conflict op de kinderen in de uitvoering van het bijzondere curatorschap te vergroten, zijn enkele rechters binnen de rechtbank ZWB/Breda, bij wijze van experiment, in de jaren voorafgaand aan de pilot een aantal keren uitgeweken naar een gedragsdeskundige als bijzondere curator in plaats van een advocaat. De ervaringen van de rechters waren dusdanig positief dat besloten is om in de rechtbank ZWB/Breda per januari 2015 een pilot te starten naar de 'bijzondere curator/gedragsdeskundige' (bc/gd) in complexe scheidingszaken. Doel was uitbreiding van het beschikbare aanbod van gedragsdeskundigen als bijzondere curator bij complexe scheidingen, en het nader uitkristalliseren van een daartoe geschikte werkwijze die tevens overdraagbaar is met passende randvoorwaarden. De teams Familierecht en Jeugd van locatie Breda zijn bij de pilot betrokken. De Raad voor de rechtspraak financierde het onderzoek naar het project.

Pilotonderzoek: ontwikkelonderzoek naar een nieuwe werkwijze

De pilot vond plaats van januari 2015 tot en met mei 2016. In deze periode werden bc/gd's geselecteerd en opgeleid in de binnen de pilot gekozen nieuwe werkwijze van triangulatie. Er zijn 81 zaken onderzocht, waarvan er bij 65 een eindverslag is verschenen. De

overige 16 waren nog niet ingediend bij afronding onderzoek. Van deze 65 zaken zijn er 26 in de onderzoeksperiode met een eindbeschikking afgesloten.

Tegelijkertijd vond dataverzameling plaats in het kader van evaluatie. Centraal in het pilotonderzoek staat de vraag hoe vanuit de verschillende invalshoeken (bc/gd's, rechters, ouders en kinderen) de werkwijze en randvoorwaarden voor het bc/gd-schap worden gewaardeerd. Het onderzoek betreft een *ontwikkelonderzoek* naar een nieuwe werkwijze die gedurende de pilotperiode werd geïmplementeerd en nader handen en voeten werd gegeven. Het onderzoek geeft zicht op de vraag in hoeverre een bijzondere curator/gedragsdeskundige meerwaarde heeft ten opzichte van een bijzondere curator/advocaat, en geeft ook zicht op essentiële succesfactoren en verbeterpunten van de gekozen werkwijze en randvoorwaarden. Het onderzoek betreft *geen* effectonderzoek en doet geen harde uitspraken over de effectiviteit van het bc/gd-schap (oftewel: of het wel of niet werkt). Hiertoe is een onderzoek nodig met een looptijd van ten minste enkele jaren en een controlegroep van voldoende omvang. Voor een dergelijk effectonderzoek is het echter eerst nodig dat de werkwijze is uitontwikkeld, dat eerste kinderziektes zijn verholpen en dat de essentiële elementen zijn verankerd. Onderhavig ontwikkelonderzoek biedt zicht op deze kinderziektes of knelpunten, en ook op de essentiële elementen van de werkwijze. Na verdere ontwikkeling op grond van deze elementen kan vervolgonderzoek plaats-

vinden om nader inzicht te krijgen in de effectiviteit ervan.

Onderzoeksvragen

Tijdens het ontwikkelonderzoek zijn de volgende onderzoeksvragen richtinggevend geweest:

1. De bijzondere curator/gedragsdeskundige in de praktijk van de pilot
 - a. *Hoe vond selectie plaats binnen de pilot en hoeveel bc/gd's zijn er opgeleid?*
 - b. *Waaruit bestond de opleiding voor bc/gd's en op welke wijze zijn rechters geïnformeerd?*
 - c. *In welke werkwijze zijn de bc/gd's binnen de pilot opgeleid?*
 - d. *Welke benoemingscriteria hanteren rechters en welke taakopdrachten voor bc/gd's formuleren zij?*
 - e. *Waarom besteden de bc/gd's hun geïnvesteerde tijd?*
 - f. *Hoe is de financiering van bc/gd's geregeld, welke extra kosten zijn er met de pilot gemoeid, welke kosten zijn eenmalig en welke structureel?*
2. Bijzondere curator/gedragsdeskundige vergeleken met bijzondere curator/advocaat
 - a. *Hoe verhoudt het aantal benoemingen tot bc/gd zich tot het aantal benoemingen tot bc/advocaat?*
 - b. *Wat zijn de doorlooptijden in zaken waarin een bc/gd is benoemd ten opzichte van bc/advocaat-zaken?*
 - c. *In hoeverre wijkt het advies van de bc/gd af van het advies van de bc/advocaat?*
3. Tevredenheid
 - a. *In hoeverre beschouwen ouders en kinderen een bijzondere curator/gedragsdeskundige als waardevol?*
 - b. *Is de bruikbaarheid van het advies aan rechters groter in het geval dit advies wordt gegeven door een bc/gd in plaats van een bc/advocaat?*
4. Doelrealisatie
 - a. *Vergroot de inzet van een bijzondere curator/gedragsdeskundige het welbevinden van de kinderen in een complexe scheiding vanuit het gezichtspunt van de ouders en kinderen?*

5. Succesfactoren en verbeterpunten werkwijze bijzondere curator/gedragsdeskundige
 - a. *Welke succesfactoren en verbeterpunten zijn er voor wat betreft selectie en opleiding van bc/gd's?*
 - b. *Welke succesfactoren en verbeterpunten zijn er voor een goede uitvoering van het bc/gd-schap met behulp van de ingezette werkwijze volgens bc/gd's, rechters, ouders en kinderen?*
 - c. *Wat zijn de succesfactoren en verbeterpunten voor wat betreft de randvoorwaarden?*
 - d. *Welke ervaringen hebben andere rechtbanken in Nederland met de inzet van een gedragsdeskundige als bijzondere curator in complexe scheidingen, en wat noemen zij als succesfactoren en verbeterpunten?*

6. Bc/gd-traject vergeleken met onderzoek door de Raad voor de Kinderbescherming
 - a. *Wat is de toegevoegde waarde van het bc/gd-schap ten opzichte van een onderzoek door de RvdK?*

Onderzoeksmethoden en aantallen

Voor het beantwoorden van de onderzoeksvragen is op diverse wijzen informatie verzameld.

Om kennis te vergaren over de selectie van bijzondere curatoren/gedragsdeskundigen en de werkwijze van de bc/gd's en rechters in de pilot hebben de onderzoekers de twee opleidingsdagen en vier intervisiebijeenkomsten bc/gd bijgewoond, alsmede de bij de opleiding geleverde documentatie bestudeerd.

Om de doorlooptijden en tijdbesteding van zaken te onderzoeken, zijn het registratiesysteem van de rechtbank ZWB/Breda en 62 urenregistratieformulieren van bc/gd's geanalyseerd.

Om de opleiding, werkwijze en randvoorwaarden te evalueren en succesfactoren en verbeterpunten te inventariseren, zijn bij de diverse

betrokkenen vragenlijsten en interviews afgenomen. Schriftelijke vragenlijsten zijn op drie momenten afgenomen bij de bc/gd's (n = 8 à 13 per meetmoment) en rechters (n = 9 à 12 per meetmoment). Tevens is bij de rechters op twee momenten een groepsinterview afgenomen en is informatie verzameld tijdens de intervisiebijeenkomsten van de bc/gd's. Twaalf ouders zijn voorafgaande aan het bc/gd-traject telefonisch geïnterviewd om hen te vragen naar hun verwachtingen over het bc/gd-traject. Na afloop van het bc/gd-traject, nadat de bc/gd zijn eindverslag bij de rechtbank had ingeleverd, zijn 23 ouders telefonisch geïnterviewd over hun ervaringen bij en de opbrengsten van de bc/gd. Ook zijn 14 kinderen geïnterviewd over hun ervaringen via een persoonlijk gesprek of middels een schriftelijke vragenlijst.

In de vragenlijsten en interviews bij de rechters is gevraagd in hoeverre de bc/gd meerwaarde heeft ten opzichte van de bc/advocaat. Door 52 bc/gd-dossiers van de rechtbank ZWB/Breda en 18 bc/advocaat-dossiers van meerdere rechtbanken met elkaar te vergelijken is nagegaan of uitkomsten en doorlooptijden van de bc/gd-zaken en de bc/advocaat-zaken verschillen. Eveneens is bij de bc/gd's en de rechters in de vragenlijsten en/of interviews gevraagd naar de verhouding tussen het bc/gd-traject en het onderzoek door de Raad voor de Kinderbescherming (RvdK). Ook kregen vijf medewerkers van de RvdK een schriftelijke vragenlijst over dit onderwerp. Bij de teams Familie en/of Jeugd van alle rechtbanken in Nederland is ten slotte een schriftelijke vragenlijst afgenomen om hun ervaringen met een bc/gd in complexe scheidingszaken te inventariseren.

Werving

Bij de start van de pilot in januari 2015 is de poule van de drie reeds beschikbare bijzondere curatoren/gedragsdeskundigen, die reeds in 2014 in een aantal zaken optraden als bc/gd, door de rechtbank ZWB/Breda uitgebreid. De meeste belangstellenden zijn geworven binnen het netwerk van de aan de pilot verbonden werkgroepleden. Vervolgens vonden sollicitatiegesprekken plaats, naar aanleiding waarvan zeven nieuwe bijzondere curatoren zijn geselecteerd. De poule bestond hierna dus uit tien bc/gd's. Van deze tien bc/gd's hadden er vijf geen mediationopleiding gevolgd, hetgeen wel

een van de selectiecriteria was. Eén bijzondere curator had een hbo-opleiding (tot systeemtherapeut) gevolgd, en niet de verplichte wo-opleiding (maar had wel ruime werkervaring, met name op het gebied van complexe scheidingen). Aan alle overige selectiecriteria werd voldaan.

De poule bestond uit negen vrouwen en een man. De bc/gd's hadden tussen de 7 en 39 jaar werkervaring in de jeugdzorg of als psycholoog/mediator, verbonden aan een instelling of eigen praktijk. In oktober 2015 stopten twee bc/gd's met het aannemen van nieuwe zaken. Daarop zijn vier nieuwe bc/gd's geworven, twee vrouwen en twee mannen. Vanaf oktober 2015 bestond de poule van (nieuwe zaken aannemende) bc/gd's uit twaalf personen.

Werkwijze

Landelijk gezien, zo blijkt uit de inventarisatie bij de rechtbanken in Nederland, is er geen standaard of uniforme werkwijze waarmee bijzondere curatoren/gedragsdeskundigen een complexe scheidingszaak benaderen. Binnen de pilot bc/gd in de rechtbank ZWB/Breda is als werkwijze triangulatie gehanteerd. Middels deze methode wordt informatie van diverse bronnen (ouders, kind, derden, eventuele onderzoeksrapporten) verzameld en gewogen om zo een beeld te krijgen van de interactiepatronen in het (gezins)systeem en van welke oplossing, bijvoorbeeld over het verzoek van een van de ouders om wijziging in de omgangsregeling of verhuizing, in het belang is van het kind.

Van de gesprekken met de betrokken ouders en kinderen worden gespreksverslagen gemaakt waarop de ouders of kinderen mogen reageren en die de bc/gd gebruikt bij het opstellen van zijn analyse. Dit verslag gaat ook als bijlage naar de rechter. Op basis van de door de bc/gd geconstateerde interactiepatronen in het (gezins)systeem gaat de bc/gd de dialoog aan met betrokkenen over de gevolgen van deze interacties voor het kind. Tijdens deze gesprekken wordt in kaart gebracht welke oplossingen nodig en mogelijk zijn in het belang van het kind.

Tijdbesteding

Gemiddeld duurt een bc/gd-traject in Breda vanaf benoeming tot en met eindverslag 14 weken. Tussen ontvangst van het eindverslag en de eindbeschikking door de rechtbank zit vervolgens 19,5 weken. De bc/gd's besteden gemiddeld 19,5 uur aan een zaak (exclusief reistijd). De meeste tijd wordt besteed aan verslaglegging. Aan de tussentijdse gespreksverslagen en het eindverslag samen besteedt de bc/gd 8,4 uur per zaak. Aan gesprekken met het kind of ouders, de op een na grootste post, besteedt de bc/gd 6,5 uur per zaak. In alle zaken is met de moeder gesproken, in 4 zaken is níet met de vader gesproken. Per ouder is circa 2,5 uur contact geweest. 113 van de in totaal 116 betrokken kinderen zijn door de bc/gd gesproken of (met name bij de jongste kinderen) gezien. Per kind was er gemiddeld 57 minuten contact over 1,4 contactmomenten.

Vergoeding

De toevoegingsvergoeding die bijzondere curatoren ontvangen is € 739,27 per zaak. Voor de bc/gd's is de vergoeding te schraalen opzichte van de tijdsinvestering. Voor enkele bc/gd's is dit reden geweest hun werk als bc/gd tijdelijk stop te zetten, of ervoor te kiezen om nog maar één bc/gd-zaak tegelijk te draaien. Op een na twifelen aan het eind van de pilot alle bc/gd's of zij daadwerkelijk het bc/gd-schap zullen voortzetten. Verreweg de meeste bc/gd's noemen een marktconforme vergoeding als belangrijke randvoorwaarde. Ook wil men graag voldoende tijd om de zaak te behandelen.

De doorlooptijd van de bc/gd-trajecten is gemiddeld een kleine 1,5 maand langer dan de richtlijnen die daartoe zijn opgesteld in het 'Werkproces benoeming en verslaglegging bijzondere curator op grond van artikel 1:250 BW'. Ouders en kinderen zijn van mening dat de doorlooptijd te lang is – niet alleen de doorlooptijd bij de bc/gd zelf, maar ook de wachttijden bij de rechtbank daarna.

De bc/gd en bc/advocaat vergeleken

Wat onderhavig onderzoek aan cijfers laat zien is dat partijen in zaken met een bijzondere curator/gedragsdeskundige vaker tot overeenstemming komen over het geschil (n = 30; 57%) dan in zaken met een bijzondere curator/advocaat (n = 4; 22,5%). Het gevonden verschil is echter gebaseerd op kleine aantallen; bovendien komen de bc/gd- en de bc/advocaat-zaken niet 100% overeen.

Een opvallend groot verschil betreft de mate waarin ouders het eens zijn over de inzet van een gezamenlijk hulpverleningstraject. In de bc/gd-zaken bestaat bij tussenbeschikking in 17 zaken (32,5%) overeenstemming over een gezamenlijk hulpverleningstraject. Bij de bc/advocaat-zaken is dit in 1 zaak (6%) het geval. Sowieso omvat het advies van de bc/gd in veel zaken een hulpverleningstraject. De bc/gd stelt het concrete advies over het geschil (bijvoorbeeld betreffende een wijziging van de omgangsregeling) dan uit, in afwachting van de opbrengsten van dit hulpverleningstraject. De bc/advocaat adviseert ook relatief vaak hulpverlening (bijvoorbeeld: 'Het zou goed zijn als Kinderen uit de Knel gevolgd gaat worden'), maar formuleert het hulpverleningsadvies als een bijkomend advies náást het concrete advies aangaande het geschil (zoals: 'Twee keer in de week omgang met vader'). De rechter volgt het advies over het geschil van de bc/advocaat relatief vaak op en adviseert ten aanzien van het hulpverleningstraject (in de eindbeschikking staat bijvoorbeeld: 'Het is verstandig als ouders of kinderen ook het advies van de bijzondere curator over het hulpverleningstraject opvolgen'). Als indirecte maat voor het welbevinden van de kinderen wordt beschouwd de mate waarin ouders tot overeenstemming komen. Eind mei 2016 (einde dataverzameling) zijn de uitkomsten van de 17 hulpverleningstrajecten in de bc/gd-zaken nog onbekend. Mochten partijen in deze zaken inderdaad vaak tot overeenstemming komen aangaande het geschil, dan spreekt dat voor de bc/gd. Tegelijkertijd is de

vervolgvraag legitiem of de rechters zelf ook direct hulpverlening hadden kunnen adviseren en of een tussenliggend bc/gd-traject daadwerkelijk nodig was om bij ouders een opening te creëren voor hulpverlening.

De doorlooptijd bij de bc/gd is een kleine 1,5 maand langer dan de doorlooptijd bij de bc/advocaat. De gemiddelde tijdsinvestering in uren is bij de bc/advocaat niet nagegaan.

Tevredenheid rechters, ouders en kinderen

De onderzoeksresultaten laten zien dat zeker de rechters over het algemeen tevreden zijn over de bijzondere curator/gedragsdeskundige. Alle rechters (n = 9) zeiden aan het einde van de pilot een duidelijke meerwaarde te zien van de bc/gd ten opzichte van de bc/advocaat in complexe scheidingssituaties. De gedragsdeskundigen hebben volgens hen beter oog voor wat van essentieel belang is voor de kinderen omdat zij aandacht hebben voor de ontwikkelingsfase van het kind en in de analyse brengt de gedragsdeskundige volgens de rechters beter naar voren wat de wijze van interactie van de ouders voor impact heeft op het kind. De confrontatie daarmee doet ouders vaak openstaan voor verandering. Ook zien rechters dat gedragsdeskundigen meer gericht adviseren over bepaalde hulpverlening dan advocaten. Enkele rechters geven overigens aan dat er ook advocaten zijn met de genoemde expertise.

Als nadeel van een gedragsdeskundige als bijzondere curator wordt genoemd dat deze juridische kennis ontbeert. Deze kennis is in opleiding en nadere methodeontwikkeling bij

te brengen. Een bc/gd kan echter geen verzoeken indienen bij de rechtbank. In zaken waarbij namens de minderjarige een verzoek dient te worden ingediend, is dus een samenwerking met een advocaat alsnog nodig. Dat kan bijvoorbeeld door in de poule bijzondere curatoren waarmee de rechtbank werkt ook een (bc/)advocaat beschikbaar te hebben die tevens als juridische vraagbaak voor de gedragsdeskundigen kan fungeren. Ook 78% van de 23 geïnterviewde ouders en ruim 75% van de 14 kinderen bij wie het bc/gd-traject is geëvalueerd, is tevreden met het bc/gd-traject. Deze ouders en kinderen kunnen niet de vergelijking maken met een bc/advocaat-traject. We weten daarom niet of zij meer of minder tevreden zijn met de bc/gd dan dat zij met een bc/advocaat zouden zijn geweest.

Doelrealisatie kan (nog) niet worden vastgesteld

Of de doelen van het bc/gd-schap wat betreft een vergroot welbevinden van de kinderen en minder conflicten tussen ouders behaald worden, is vooralsnog onzeker. Dit onderzoek betrof immers een ontwikkelonderzoek en geen effectonderzoek. In het onderzoek is wel nagegaan of er enige indicatie is voor doelrealisatie. Op grond van de onderzoeksresultaten kan echter niet worden vastgesteld dat het conflict tussen ouders daadwerkelijk is verminderd en dat het welbevinden van de kinderen is toegenomen na afronding van het

bc/gd-traject. Gemiddeld gezien rapporteren zowel ouders als kinderen (zelfrapportage) geen grote veranderingen. Het aantal geïnterviewde ouders en kinderen is beperkt, waardoor bescheidenheid in de interpretatie van de onderzoeksresultaten op zijn plaats is. Mogelijk kan met een groter aantal respondenten en een langere nametingsperiode op termijn meer over doelrealisatie worden gezegd. In de voor onderhavig onderzoek beschikbare meetperiode is in relatief veel zaken de einduitspraak van de rechter nog niet geweest.

Succesfactoren, verbeter- en discussiepunten volgens respondenten

Via het ontwikkelonderzoek zijn diverse succesfactoren geïdentificeerd vanuit de invalshoek van zowel de gedragsdeskundigen zelf, de rechtbank, de ouders als de kinderen. Deze succesfactoren staan samengevat in box 1 als de *essentiële elementen* van de binnen de pilot gehanteerde werkwijze. Ook leverde het onderzoek diverse aanbevelingen op ter optimalisering van de werkwijze, randvoorwaarden en implementatie daarvan. Box 2 vat de *randvoorwaarden* samen die volgens de respondenten aanpassing behoeven. Box 3 vat de suggesties samen ter optimalisering van de *opleiding* van bc/gd's en box 4 vat de aanpassingen samen die volgens de diverse respondenten in de *werkwijze* moeten worden doorgevoerd of die nader dienen te worden geëxploreerd.

Box 1. Essentiële elementen van de werkwijze door de gedragsdeskundige

Gesprekken

- De gesprekken vinden plaats met een onafhankelijke deskundige.
- De gedragsdeskundige spreekt alle gezinsleden afzonderlijk, de kinderen ook los van de ouder(s), ook als het gaat om de kinderen onder de 12 jaar.
- De gedragsdeskundige initieert een gezamenlijk gesprek tussen de ouders om communicatie op gang te brengen.
- De gedragsdeskundige weegt de informatie op grond van de diverse gesprekken.

Houding, gesprekstechnieken

De gedragsdeskundige:

- kan goed praten met kinderen en is daarbij motiverend, zodat zij hun verhaal vertellen;
- kiest een respectvolle, niet-beoordelende meerzijdig partijdige opstelling;
- luistert goed, wil ook echt begrijpen, en vraagt goed door;
- is duidelijk, geeft goede uitleg over wat het traject gaat inhouden en wat vervolgstappen zijn;
- is secuur, bereidt zich goed voor, maakt geen fouten in het verslag;

is directief, wijst ouders er – waar nodig – op vanuit het belang van hun kind te gaan denken.

Positie kind centraal

- In de analyse en advisering staan de belangen van de minderjarigen centraal.
- De gedragsdeskundige helpt de kinderen te verwoorden wat zij willen.

Analyse interactiepatronen vanuit systemische invalshoek

- De gedragsdeskundige laat (in)zien waar de communicatie tussen de ouders scheef gaat, wat dat voor impact heeft op het kind, en wat nodig is om de interactiepatronen te doorbreken.
- De gedragsdeskundige confronteert de ouders met de systeemanalyse en de impact ervan op de kinderen.

Uitleg over gevolgen (v)chtscheiding voor kinderen

- De gedragsdeskundige geeft veel uitleg aan ouders over de gevolgen van scheiding, over de ontwikkelingsfasen en de behoeften van kinderen en de taken die daaruit volgen voor ouders.

Uitleg over taakopdracht en rol gedragsdeskundige

- De vragen van de rechter geven duidelijkheid en richting aan de inhoud van de gesprekken.
- Waar nodig scheidt de gedragsdeskundige duidelijkheid bij de ouders over de rol van de gedragsdeskundige – hij is geen hulpverlener voor langere tijd.

Verslaglegging

- De verslaglegging gebeurt via een vastomlijnd format (puntsgewijs).
- Het verslag bevat de visie van alle betrokkenen die de gedragsdeskundige heeft gesproken over het welbevinden van de kinderen.

Bindend karakter

- De gedragsdeskundige rapporteert rechtstreeks aan de rechtbank, wat de bereidheid van de ouders om zich naar het advies te schikken vergroot.

Box 2. Aanbevelingen over randvoorwaarden voor gedragsdeskundigen

Poule

- De poule met beschikbare gedragsdeskundigen dient voldoende groot te zijn. Korte wacht- en doorlooptijden zijn namelijk een van de krachten van de inzet van gedragsdeskundigen.
- Het moet mogelijk zijn een bij de situatie passende gedragsdeskundige te zoeken. Dat is in specifieke gevallen wenselijk, zoals bij heel jonge kinderen, bij kinderen met verstandelijke beperkingen, of als de culturele achtergrond relevant is. Hiervoor dient de poule zorgvuldig samengesteld te worden.
- De poule dient ook over juridische kennis en mogelijkheden te beschikken (bijzonder curator/

advocaat en/of juridische vraagbaak).

Salariëring

- De vergoeding voor de gedragsdeskundige moet beter passen bij de zwaarte van het werk en de tijdsinvestering (deze vergoeding dient hoger te zijn dan in de pilot).

Indicatie casuïstiek

Vastgesteld dient te worden:

- vanaf welke leeftijd van het kind een gedragsdeskundige meerwaarde heeft;
- bij welke zwaarte/complexiteit van zaken een gedragsdeskundige wordt ingezet (ook bij minder ver geëscaleerde zaken);

- of de inzet van een gedragsdeskundige niet een te hoge druk op het kind legt en hoe rechters dit kunnen inschatten.

Informatie vooraf (voor ouders en kinderen)

- Er moet een aansprekende informatiefolder komen.
- Ouders (en kinderen) moeten weten wat er gebeurt met de informatie die het kind geeft – dit dient uitgewerkt en vastgelegd te worden.

Duur van de trajecten

- Het bc/gd-traject moet verkort worden (duurt nu bijna 1,5 maand langer dan bij een bc/advocaat). Ouders en kinderen wensen eerder duidelijkheid.

Procesmatige aspecten

- Er dient duidelijke communicatie te komen over termijnen en ontwikkelingen met betrekking tot tussen- en eindbeschikkingen.
- Ouders moeten tijdig geïnformeerd worden wanneer er een zitting is.

Sociale kaart

- Er dient een goede sociale kaart van de hulp in de regio beschikbaar te zijn.

Klachtgevoeligheid

- De gedragsdeskundige, die in principe individueel in doorgaans complexe en klachtgevoelige zaken opereert, verdient bescherming tegen klachten.

Box 3. Aanbevelingen over opleiding voor gedragsdeskundigen

Werkwijze

- Gedragsdeskundigen dienen zich verder te bekwalen in de werkwijze (triangulatie) en in het leren analyseren en wegen van de beschikbare informatie.
- Een stroomschema (nadere uitwerking van de werkwijze) is noodzakelijk opdat alle gedragsdeskundigen op een vergelijkbare manier werken.

Psychologie/mediation

Gedragsdeskundigen dienen zich (verder) te ontwikkelen in:

- de herkenning van veelvoorkomende conflictstrategieën (kenmerken en bijpassende adviezen uitwerken);
- het maken van een onderscheid tussen kind-eigen problematiek en de psychologische gevolgen voor kinderen die klem zitten tussen het conflict van de ouders;

- ontwikkelingspsychologische thema's en kennis van systeem- en ouderbegeleiding;
- gespreksvoering met ouders;
- mediation(vaardigheden);
- het doorvragen op middelengebruik, persoonlijke problematiek en huiselijk geweld.

Verslaglegging

- Gedragsdeskundigen moeten zich verder bekwamen in het schrijven van tussentijdse en eindverslagen.
- Een format is nodig voor het formuleren van adviezen en de balans daarbij tussen het wenselijke advies en de haalbaarheid.

Rechtsgang/juridisch kader

- Vastgesteld moet worden wanneer de gedragsdeskundige op zitting dient te verschijnen en wat hij daar kan verwachten.
- Tevens moet vastgesteld worden wat de juridische mogelijkheden van de gedragsdeskundige zijn (wat kan hij wel en niet adviseren).
- Een stroomschema van de procedure van rechtsgang/procesrecht dient aan de bc/gd's ter beschikking te worden gesteld aangevuld met een korte begrippenlijst.

Box 4. Aanbevelingen over de werkwijze van de gedragsdeskundige

Houding, gesprekstechnieken

- De gedragsdeskundige voert met kinderen een open gesprek waarin zij hun eigen verhaal kwijt kunnen.
- De gedragsdeskundige heeft een neutrale objectieve houding, zonder de eigen mening te laten doorschemeren.
- Meerdere gedragsdeskundigen werken met een oplossingsgerichte benadering en suggereren deze manier in de werkwijze te integreren.

Aantal gesprekken met het kind

- De gedragsdeskundige voert meerdere gesprekken met de kinderen, zodat zij zich vertrouwd voelen en het achterste van hun tong durven laten zien.

Impact bc/gd-traject op het kind

- De gedragsdeskundige heeft aandacht voor het feit dat een kind het moeilijk kan vinden om (weer) zijn verhaal te moeten vertellen.

Verwachtingsmanagement over vertolking stem van het kind

- De gedragsdeskundige kan duidelijk formuleren wat er gebeurt met de informatie die het kind geeft – dit dient uitgewerkt en vastgelegd te worden.

Meewegen eerdere informatie/ rapporten

- In het eindverslag kan de gedragsdeskundige onder het subkopje 'Informatiebronnen' informatie opnemen over documenten en rapporten waarvan hij kennis heeft genomen (van o.a. RvdK, jeugdzorg of (kinder)psychologische onderzoeken).

Eindverslagen

- De gedragsdeskundige formuleert het advies in het eindverslag gelijklopend als in het gesprek met een ouder (waar het soms veel stelliger wordt geformuleerd).
- Het vermelden van aannames in het eindverslag is bedoeld om transparant te zijn, maar kan lijken op voorin genomenheid – dit dient besproken en uitgewerkt te worden.
- De gedragsdeskundige mag een duidelijk standpunt innemen wat betreft het advies.
- De gedragsdeskundige adviseert op basis van feiten en omstandigheden (objectief).

- De gedragsdeskundige maakt duidelijk onderscheid tussen feiten en visie.
- De gedragsdeskundige geeft een analyse over gezinssysteem/-interactiepatronen en welke impact dit heeft op het kind, wat ouders zouden moeten doen, en wat daarin haalbaar is.
- De gedragsdeskundige gebruikt een consistente redenering met een begrijpelijke conclusie die logisch volgt uit de analyse.
- De conclusie en het advies zijn zo concreet mogelijk geformuleerd opdat de rechter het kan overnemen.
- Elke (sub)vraag van de taakopdracht wordt in het verslag herhaald en per (sub)vraag beantwoord.

Gespreksverslagen

- Over gespreksverslagen moet nadere besluitvorming plaatsvinden over de vragen:
- of het geheel uitgeschreven dient te zijn of puntsgewijs kan worden opgesomd;
- of ontwrichtende informatie wel of niet letterlijk wordt opgenomen in het gespreksverslag;
- of alle verslagen ook in het eindverslag worden opgenomen; wanneer wel/niet en hoe om te gaan met eventuele afwijking;

- hoe ouders en kinderen kunnen reageren op het verslag. Dit moet altijd mogelijk zijn.

Terugkoppeling van privacygevoelige informatie

- Terugkoppeling naar de ouders van de gespreksverslagen van het kind kan ertoe leiden dat een kind niet alles vertelt.
- Er dient aandacht te zijn voor de vraag of informatie die een ouder met de gedragsdeskundige deelt doorgegeven mag worden aan de andere partij.

Volgorde van de gesprekken

- Met wie wanneer en in welke volgorde wordt gesproken, en welke afwegingen de gedragsdeskundige kan maken bij zijn keuzen hierin dient uitgewerkt en vastgelegd te worden. Het advies van ouders en kinderen hierover luidt: spreek eerst met de kinderen, en nodig de nieuwe partner van vader of moeder niet uit voor het eerste gesprek.

Zorgvuldigheid betrachten

- De gedragsdeskundige informeert het kind goed over wat het traject inhoudt en bereidt hem voor op mogelijk lastige gesprekken.
- De gedragsdeskundige kondigt een (telefoon)gesprek met derden (bijvoorbeeld een oma) tevoren aan en

betracht daarin zorgvuldigheid. Mensen moeten zich niet overrompeld voelen.

- Tussentijdse wijzigingen in het advies worden niet op prijs gesteld, tenzij zorgvuldig gecommuniceerd.

Natraject, opvolging

- Er dient een protocol of leidraad te worden ontworpen voor de stappen na afloop van de advisering.
- De gedragsdeskundige bekijkt of een nagesprek met het kind nodig is nadat deze het eindverslag heeft gelezen en het advies van de gedragsdeskundige heeft gezien. Het is soms nodig uit te leggen waarom het advies er zo staat en om te kijken hoe het advies bij het kind valt. Hierbij heeft de gedragsdeskundige aandacht voor eventuele schuldgevoelens/loyaliteitsproblemen van het kind naar aanleiding van informatie die het met de gedragsdeskundige heeft gedeeld en waarop het advies mede is gebaseerd.
- De gedragsdeskundige informeert ook bij de ouders of een toelichting gewenst is.
- De rechters wensen dat de gedragsdeskundigen ook de opbrengsten van eventuele hulpverleningstrajecten opvolgen en hierover rapporteren aan de rechtbank.

Doorverwijzing hulpverlening

- Wanneer een gedragsdeskundige moet doorverwijzen en tot welk punt hij zelf tot een oplossing mag komen (bemiddeling) dient te worden uitgewerkt en vastgelegd.

Bc/gd-traject en het onderzoek van de RvdK vergeleken

De gedragsdeskundigen geven aan dat zij over het algemeen in hen passende zaken worden benoemd, maar dat in sommige zaken een onderzoek door de Raad voor de Kinderbescherming (RvdK) passender was geweest. Over de vraag wanneer een beschermingsonderzoek geschikt is of een bc/gd bestaat niet veel discussie. Duidelijk is dat het bij een beschermingsonderzoek gaat om zaken waarbij de veiligheid van een kind in het geding is, zonder dat dit direct gerelateerd hoeft te zijn aan de scheiding van ouders. De RvdK is daarnaast bevoegd om een ondertoezichtstelling te verzoeken, een bc/gd niet.

Een vraag die nog onvoldoende beantwoord kan worden is wat het onderscheidende is tussen het bc/gd-traject en het gezag- en omgangsonderzoek door de RvdK. De relatief korte doorlooptijd en het ontbreken van wachtlijsten zijn duidelijk naar voren gekomen als belangrijke pluspunten voor de bc/gd. Ook bestaat bij sommige ouders een beeld van de RvdK als 'bedreigend' en staan zij ten opzichte van de bc/gd neutraler. Over eventuele verschillen of overlap op het niveau van inhoudelijke inrichting en visie

tussen beide instrumenten is onvoldoende duidelijkheid verkregen. Er zijn zeker verschillen genoemd, het is echter onzeker of deze niet met name een verschillende ervaring representeren in plaats van werkelijke visieverschillen tussen de verantwoordelijke organisaties.

Beschouwing van de bevindingen en belangrijkste aanbevelingen

De in de pilot gekozen werkwijze triangulatie is een relatief nieuwe werkwijze. Tot voor kort was geen uniforme werkwijze beschikbaar en werd het bijzondere curatorschap niet eenduidig uitgeoefend. Doordat in de pilot gekozen is voor één werkwijze is derhalve een belangrijke stap gezet naar uniformiteit. Rechters, ouders en kinderen zijn over het geheel genomen tevreden met de bc/gd-trajecten. Dat onderhavig ontwikkelonderzoek daarnaast diverse kinderziektes laat zien, moet in het licht van de stadia van interventieontwikkeling worden beschouwd. Met de ontwikkeling van nieuwe werkwijzen is doorgaans jaren gemoeid. Veel interventies die in de praktijk worden gebruikt zijn ook niet zonder meer aan te duiden als 'bewezen effectief'. Dit betekent nog niet dat de kwaliteit van die interventies slecht is; het bewijs voor de effectiviteit ontbreekt echter (bron: NJI). Van Yperen en Veerman (2008) hebben een kader opgesteld waarin de effectiviteit van interventies is ingedeeld in een aantal niveaus, gekoppeld aan het ontwikkelingsstadium waarin een interventie verkeert: de 'effectladder':

- niveau 0: werken met impliciete kennis;

- niveau 1: goed beschreven interventies;
- niveau 2: goed onderbouwde interventies;
- niveau 3: effectieve interventies volgens eerste aanwijzingen;
- niveau 4: interventies met causale werking zijn bewezen effectief.

Voorwaarde om onder niveau 1 te vallen is een goed overdraagbare methode. Op hoofdlijnen is de in de pilot gehanteerde werkwijze triangulatie overdraagbaar en hebben de bc/gd's in de pilot de belangrijkste bij triangulatie beschreven stappen ook doorlopen. Toch blijkt uit de evaluatie onder bc/gd's dat 69% van hen van mening is dat de werkwijze nadere, concrete uitwerking behoeft. Onderhavig onderzoeksrapport biedt vele aanknopingspunten om doorontwikkeling op te baseren (zie box 2, 3 en 4). Daarbij benadrukken wij extra het belang van een methodische uitwerking van het natraject, zowel richting ouders als kinderen. In het natraject, maar ook in alle voorliggende fasen van indicatie door de rechter, gespreksvoering, tot terugkoppeling en verslaglegging door de bc/gd, is het belangrijk oog te hebben voor de impact die het bc/gd-traject op een kind kan hebben. Kinderen vinden het soms zwaar om aan de bc/gd te vertellen wat zij het liefste als oplossing willen. Het voelt voor hen als het 'moeten kiezen tussen beide ouders' en dat kan nieuwe loyaliteitsconflicten oproepen. Voor alle fasen dient te worden uitgewerkt wat hiertoe methodisch gezien de consequenties en handvatten zijn.

Een belangrijke aanbeveling is eveneens te exploreren of en hoe de doorlooptijd van de bc/gd-trajecten kan worden verminderd. Aanbeveling is daarnaast om de doorontwikkeling van de werkwijze triangulatie hand in hand te laten gaan met een goede theoretische onderbouwing om te kunnen komen op niveau 2 van de effectlader. Onderzoek naar cliënttevredenheid is nodig voor niveau 3 en is in onderhavig onderzoek gepresenteerd. Onderzoek naar doelrealisatie van het bc/gd-schap is eveneens nodig om op niveau 3 te kunnen komen; huidig ontwikkelonderzoek levert op dit punt slechts een voorzichtige indicatie op.

Aanbeveling is herhalingsonderzoek naar doelrealisatie met een groter aantal respondenten en ook een meting nadat de einduitspraak van de rechter is gedaan en effecten daarvan in de praktijk merkbaar zijn geworden. Zeker is het een aanbeveling om dit onderzoek naar doelrealisatie uit te voeren nadat doorontwikkeling van de huidige werkwijze heeft plaatsgevonden. Aanbeveling is om het onderzoek te herhalen in meerdere regio's om zo de objectiviteit van de onderzoeksbevindingen te verhogen. Een laatste aanbeveling betreft de verhouding tussen het bc/gd-traject en het onderzoek door de RvdK. De wetgever heeft voor beide instrumenten gekozen. Het is belangrijk dat de verantwoordelijke instanties (RvdK, Ministerie van V&J, Raad voor de rechtspraak) zich beraden op de vraag welke nadere invulling zij wensen voor deze beide instrumenten.

Inleiding

1.1 Aanleiding en achtergrond van het evaluatieonderzoek

1.1.1 Scheidingen

Het aantal ouders dat na een huwelijk, partnerschap of affectieve relatie uit elkaar gaat neemt toe. Het CBS (2015) meldt over 2014 een toegenomen aantal echtscheidingen en ontbonden partnerschappen ten opzichte van de jaren ervoor. Het totaal aantal afgehandelde echtscheidingsverzoeken bij de rechtbank bedraagt in 2015 36.000 zaken, in 2002 was dit 34.000 (Ter Voert, 2016). Het aantal scheidingsprocedures op tegenspraak ligt op ruim 5.000 zaken. Dit betreft jaarlijks ruim 15% van alle echtscheidingsprocedures. Volgens gegevens van het CBS over het jaar 2014 is in 56% van de echtscheidingen een of meer minderjarige kinderen betrokken. Een echtscheiding trof in dat jaar daarmee ruim 35.700 minderjarige kinderen (Ter Voert, 2016). In 2014 eindigden ruim 1.800 partnerschappen in een scheiding. Daarnaast eindigen jaarlijks ook vele affectieve relaties zonder dat deze waren omgezet in een geregistreerd partner-

schap of huwelijk. Ook in deze zaken kunnen conflicten ontstaan tussen ouders waarbij een rechter een beslissing moet nemen over bijvoorbeeld de omgang, het hoofdverblijf of gezagswijzigingen. Waar in dit onderzoek over 'kinderen van gescheiden ouders' wordt gesproken, behoren ook de kinderen van niet gehuwde of geregistreerde ouders daartoe. Samengevat: onder de noemer 'kinderen van gescheiden ouders' scharen we kinderen van ouders met ontbonden huwelijken, ontbonden partnerschappen of ontbonden relaties.

1.1.2 Complexe scheidingen

Hoewel exacte cijfers niet bekend zijn, verloopt naar schatting 10% van de scheidingen met ernstige conflicten (Spruijt & Kormos, 2010). Deze scheidingen worden ook wel aangeduid met de term 'vechtscheiding' of 'complexe scheiding'. In dit rapport hanteren we de term complexe scheiding waar het gaat om een scheiding die niet alleen gepaard gaat met negatieve gevoelens richting de ex-partner, maar ook met gedrag bedoeld om de ex-partner schade toe te brengen. De term

complexe scheiding wordt ook (en vooral) gehanteerd wanneer de kinderen er (grote) nadelen van ondervinden. En juist de kinderen zijn in de meeste gevallen de inzet van het gevecht tussen de ex-partners. Kluwer (2013) noemt enkele voorbeelden: scheidende partners proberen elkaar het gezag over de kinderen via juridische procedures te ontnemen, of ouders boycotten de omgangsregeling (ook wel: zorg- of contactregeling) of beschuldigen elkaar van kindermishandeling. De ouders raken verwickeld in eindeloos durende en kostbare juridische procedures, die bovendien zeer nadelig zijn voor de betrokken kinderen. Scheiding heeft in het algemeen negatieve effecten op het welbevinden en de ontwikkeling van kinderen, maar dit is vooral zo wanneer de scheiding gepaard gaat met veel conflicten (Amato, 2010; Spruijt, 2005, 2007; zie ook Kluwer, 2013). Wanneer kinderen blootgesteld zijn aan langdurige en frequente conflicten tussen hun ouders vertonen ze als jongvolwassenen vaker depressies en andere psychische stoornissen dan kinderen die hier niet aan zijn blootgesteld (Kelly, 2000, in: Ince & Verheijden, 2015). Op grond van hun literatuuronderzoek concluderen Ince en Verheijden (2015) dat de belangrijkste voorspelers van problemen bij kinderen zijn: de intensiteit en frequentie van de conflicten, de manier waarop conflicten worden opgelost, en de afwezigheid van beschermende factoren (zoals een goede relatie met minstens een van de ouders, ouderlijke warmte en steun van broers en zussen). Andere risicofactoren die bij kunnen dragen aan mogelijke proble-

men bij kinderen (Spruijt & Kormos, 2010) zijn: veel bijkomende veranderingen, loyaliteitsconflicten, financiële achteruitgang en het niet nakomen van afspraken tussen de ouders. Geschat wordt dat er op dit moment 16.000 kinderen ernstige last hebben van de scheiding van hun ouders. Jaarlijks komen daar circa 3.500 nieuwe kinderen bij (Baracs & Vreeburg-Van der Laan, 2014).

1.1.3 Belangen van het kind

In Nederland en ook wereldwijd is het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK) van de Verenigde Naties het belangrijkste instrument dat de rechten van kinderen waarborgt. Het Kinderrechtenverdrag bepaalt dat ouders primair verantwoordelijk zijn voor het veilig opgroeien en de ontwikkeling van hun kinderen. Ook ouders die besluiten uit elkaar te gaan hebben de verantwoordelijkheid het belang van hun kind voorop te stellen (Baracs & Vreeburg-van der Laan, 2014). Als dit ouders onvoldoende lukt, heeft de overheid een verantwoordelijkheid om de rechten en belangen van het kind te beschermen. Of de bedreiging dusdanig ernstig wordt geschat dat ingrijpen nodig is en de inschatting van de manier waarop ingrijpen moet gebeuren, hangt af van verschillende factoren, zoals de ernst en aard van de risico's voor veiligheid en ontwikkeling van het kind en de bereidheid en het vermogen van de ouders om de problemen al dan niet onder eigen verantwoordelijkheid voldoende op te lossen (Baracs & Vreeburg-van der Laan,

2014). In Nederland wordt de inschatting of ingrijpen nodig is gemaakt door de rechter, die kan worden geadviseerd door de Raad voor de Kinderbescherming of andere deskundigen. De rechter kan aansturen op vrijwillige hulp, en in het uiterste geval gedwongen hulp opleggen of een uitspraak doen over het geschil dat voorligt. Ook het kind zelf dient in de gelegenheid te worden gesteld zijn mening over te brengen. Dit kan via een kindgesprek. Het is echter de vraag of deze kindgesprekken met de rechter voldoende zijn om de werkelijke belangen van het kind in een complexe scheidingssituatie te achterhalen. Wanneer ouders zelf onvoldoende in staat zijn tot het behartigen van de belangen van hun kind, of sterker nog wanneer kinderen onderwerp zijn van die strijd, kan de rechter daarom een bijzondere curator ex art. 1:250 BW benoemen die de belangen van het kind behartigt (Van der Bijl, Van den Dongen & Vreeburg-van der Laan, 2012).

1.1.4 Bijzondere curator ex art. 1:250 BW

De (mogelijke) benoeming van een bijzondere curator is geregeld in artikel 1:250 van het Burgerlijk Wetboek (BW). Aanvankelijk had het artikel betrekking op vermogensrechtelijke kwesties. Het toepassingsbereik van het artikel werd in 1995 uitgebreid tot aangelegenheden inzake de verzorging en opvoeding van minderjarigen. De wettekst is in 2009 aangepast in verband met de Wet bevordering voortgezet ouderschap en zorgvuldige scheiding van 27 november 2008. Voor de benoe-

ming van een bijzondere curator moet sprake zijn van strijdigheid tussen de belangen van het kind en de belangen van de met het gezag belaste ouder(s) of diens voogd. Sinds 1 maart 2009 luidt het wetsartikel als volgt (voor meer informatie zie bijlage 1):

De bijzondere curator ex art. 1:250 BW

- *‘Wanneer in aangelegenheden betreffende diens verzorging en opvoeding, dan wel het vermogen van de minderjarige, de belangen van de met het gezag belaste ouders of een van hen dan wel van de voogd of de beide voogden in strijd zijn met die van de minderjarige, benoemt de rechtbank, danwel, indien het een aangelegenheid inzake het vermogen van de minderjarige betreft, de kantonrechter, of, indien de zaak reeds aanhangig is, de desbetreffende rechter, indien hij dit in het belang van de minderjarige noodzakelijk acht, daarbij in het bijzonder de aard van deze belangenstrijd in aanmerking genomen, op verzoek van een belanghebbende of ambtshalve een bijzondere curator om de minderjarige ter zake, zowel in als buiten rechte, te vertegenwoordigen.’*

Bij de benoeming geeft de rechter de bijzondere curator een taakopdracht mee, waarover de bijzondere curator aan de rechter verslag doet. De taak van de bijzondere curator stopt wanneer de opdracht in de beschikking is volbracht. In de pilot bijzondere curator/gedragsdeskundige (bc/gd¹) in de rechtbank Zeeland-West-Brabant, locatie Breda (recht-

1. In dit onderzoeksrapport wordt gebruikgemaakt van de afkorting bc/gd, waar voluit een bijzondere curator/gedragsdeskundige wordt bedoeld.

bank ZWB/Breda) is aanvankelijk gewerkt vanuit de gedachte dat de taak zou eindigen op het moment dat de procedure in eerste aanleg eindigt, doch dit blijkt problemen te geven in geval een partij in hoger beroep gaat. Het geschil loopt immers door en het spreekt voor zich dat hetgeen de bijzondere curator aan werk heeft verricht en gerapporteerd, ook in het (eventuele) hoger beroep van betekenis is. Als de taak formeel, door de formulering van de beschikking, zou eindigen bij afloop van de procedure in eerste aanleg, dient het hof opnieuw een benoemingsbeschikking te geven, hetgeen (onnodige) vertraging oplevert. De markering 'einde procedure in eerste aanleg' zou dan een blokkade vormen voor een eventueel afrondende begeleiding van het kind door de bijzondere curator nadat de procedure in eerste aanleg eindigt. De formulering is tijdens de pilot derhalve zo bijgesteld dat de benoemingsbeschikking niet (meer) vermeldt dat de taak eindigt bij afloop van de procedure in eerste aanleg.

Van de mogelijkheid tot het benoemen van een bijzondere curator is in de afgelopen jaren, na de wetwijziging van 2009, wel gebruikgemaakt, maar niet vaak en ongeschijnlijk zonder dat er consensus binnen de rechtspraak was over de te verwachten effecten van het optreden van een bijzondere curator in complexe scheidingen. De Kinderombudsman dringt er daarom al enkele jaren op aan (en uitdrukkelijk sinds het verschijnen van het rapport: 'Bijzondere curator, lot uit de loterij?' in 2012) dat rechters in scheidingsza-

ken vaker een bijzondere curator benoemen die de belangen en rechten behartigt van het kind.

De werkwijze van de bijzondere curatoren, maar ook die van rechtbanken rond de benoeming van een bijzondere curator, is nog maar beperkt uitgekristalliseerd. Tot voor kort ontbraken reglementen of protocollen voor rechtbanken over de benoeming van een bijzondere curator (Van der Bijl, Van den Dongen & Vreeburg-van der Laan, 2012). In oktober 2014 heeft het Landelijk Overleg Vakinhoud Familie- en Jeugdrecht (LOVF) een protocol gepresenteerd dat voor rechters behulpzaam is bij het benoemen van een bijzondere curator, het 'Werkproces benoeming en verslaglegging bijzondere curator o.g.v. art. 1:250 BW' (bijlage 2). De uitvoering van dit werkproces in de verschillende rechtbanken in Nederland is geëvalueerd door de door het LOVF in het leven geroepen landelijke werkgroep bijzondere curator.

Zo nu en dan verschoont er jurisprudentie die relevant is voor de werkwijze en de invulling van de taakopdracht van de bijzondere curator. In de uitspraak van 24 mei 2016 van het gerechtshof Arnhem-Leeuwarden stelt het hof dat *'de wettelijk figuur van de bijzondere curator niet is bedoeld voor de door ouders gewenste begeleiding van het gezamenlijk ouderschap (...). De bijzondere curator heeft met name de taak de vertegenwoordiging van de minderjarige in en buiten rechte in plaats van diens wettelijke vertegenwoordigers. De bijzondere curator is geen maatschappelijk werker of vertrouwenspersoon, maar treedt*

slechts op in een bepaalde concrete situatie, waarbij zijn taak door de rechter steeds concreet en expliciet wordt omschreven. Zijn benoeming heeft dus niet tot doel het verlenen van langdurige en/ of gezinsbrede hulpverlening.¹

1.1.5 Toevoegingsvergoeding en -eisen

Op grond van art. 6 lid 1 onder d en art. 8 onder c van het Besluit eigen bijdrage rechtsbijstand geldt dat kinderen geen eigen bijdrage hoeven te betalen als er een bijzondere curator door de rechtbank wordt benoemd. De Wet op de rechtsbijstand is van toepassing op door de rechtbank benoemde bijzondere curatoren. Vergoeding vindt plaats op basis van een toevoeging. Om in aanmerking te komen voor een toevoeging geldt thans de eis dat de persoon is ingeschreven in de registers van de Raad voor Rechtsbijstand. Hierin staan advocaten, mediators en anderen met wie de raad een overeenkomst heeft gesloten. Andere deskundigen of een oom, tante of buurvrouw staan niet ingeschreven in dit register. Indien een bijzondere curator uit deze groep wordt benoemd, dan is er niets geregeld omtrent de financiering.

De vergoeding is een forfaitair bedrag, afhankelijk van het aantal punten dat toegekend is aan zaken en activiteiten. Voor toevoeging moet een omschrijving worden opgegeven van de omstandigheden en werkzaamheden alsmede een omschrijving van het belang waarvoor de benoeming plaatsvond.² De basisvergoeding per uur bedraagt € 105,61. De zaken met benoeming voor bijzondere curator zijn 7 punten. Dit komt neer op een bedrag van € 739,27 voor een zaak. De vergoeding is gekoppeld aan de procedure die (doorgaans) in eerste aanleg bij de rechtbank loopt. Komt de zaak voor in een hoger beroep, dan vraagt de betreffende bijzondere curator een nieuwe toevoeging aan. Specifieke eisen wat betreft opleiding of werkwijze van bijzondere curatoren, anders dan dat het moet gaan om advocaten of mediators, zijn niet bij wet- of regelgeving vastgelegd en gelden derhalve niet als criterium voor het wel of niet worden opgenomen in het register van de Raad voor Rechtsbijstand. Dit is inmiddels een punt van aandacht bij de Raad voor Rechtsbijstand. Deze raad beziet³ of tot een lijst kan worden gekomen met voorwaarden waaraan bijzondere curatoren moeten voldoen om voor een toevoeging in

2. Als vergoeding wordt aangevraagd voor een zaak waarin sprake is van één rechtsbelang wordt de aanvraag voor één kind ingediend. Bijvoorbeeld: vier kinderen uit één gezin die geen omgang meer met de vader willen, is één rechtsbelang. Maar er zijn uitzonderingen. Bijvoorbeeld: een moeder die meer kinderen heeft bij meer vaders en die elk in een andere gezinssituatie wonen. In dit geval is er sprake van meer rechtsbelangen. De Raad voor Rechtsbijstand 'weegt' en beoordeelt. Als sprake is van meer rechtsbelangen, dan geldt wel dat er sprake is van een 'samenhang'. Een bc/gd krijgt dan voor elk volgend rechtsbelang binnen deze zaak 3,5 extra punten bovenop de 7 punten voor het eerste kind.
3. Over de benoemingscriteria wordt geadviseerd door een klankbordgroep waarin vertegenwoordigd de Vereniging van Jeugdrecht Advocaten (VNJA), Vereniging van Familierechtadvocaten en Scheidingsmediators (vFAS), Nederlandse Vereniging van Pedagogogen en Onderwijskundigen (NVO), Nederlands Instituut van Psychologen (NIP), Raad voor Rechtsbijstand, LOVF-rechtbanken, LOVF-hoven, Universiteit Leiden, Nederlandse Orde van Advocaten (NOvA) en enige bijzondere curatoren.

aanmerking te komen. Het gaat hier om bijzondere curatoren die werken op basis van door het rijk gefinancierde rechtsbijstand. Cijfers van de Raad voor Rechtsbijstand (Peters, Van Gammeren-Zoetewij & Combrink-Kuiters, 2016) laten zien dat een toevoeging voor een bijzondere curator in toeneemende mate wordt verstrekt. In 2014 betrof het aantal toevoegingen 493, in 2015 gebeurde dit 1.315 maal en in de eerste helft van 2016 787 maal (bron: persoonlijke communicatie Raad voor Rechtsbijstand). Geëxtrapoleerd voor het hele jaar 2016 zou het dan gaan om 1.574 toevoegingen. Onder deze cijfers vallen ook toevoegingen in het kader van curatele of onderbewindstelling of een vaderschapsactie⁴ en dit zijn zaken die buiten de focus vallen van de pilot bc/gd die in dit onderzoeksrapport centraal staat. Met betrekking tot scheidingen was in 2015 in 88 gevallen een bijzondere curator betrokken bij conflicten over een omgangsregeling, in 81 gevallen bij conflicten over ouderlijk gezag/voogdij en in 2 gevallen over alimentatie (Peters, Van Gammeren-Zoetewij & Combrink-Kuiters, 2016).

1.1.6 Pilot Breda: gedragsdeskundigen als bijzondere curator bij complexe scheidingen

De werkwijze van een bijzondere curator bestaat eruit dat deze persoon praat met het kind, praat met de ouders en probeert ouders inzicht te geven in het belang van het kind. Op basis van deze activiteiten brengt de bij-

zondere curator verslag uit aan de rechter over wat het belang is van het kind in de strijd tussen de ouders. Advocaten zijn echter niet uitgebreid geschoold in de ontwikkeling van en het praten met kinderen en in de wijze waarop scheiding of conflict op de kinderen invloed heeft. De Kinderombudsman (Van der Bijl, Van den Dongen & Vreeburg-van der Laan, 2012) heeft eerder reeds opgemerkt dat het aanbeveling verdient dat kwaliteitsnormen worden opgesteld waaraan bijzondere curatoren moeten voldoen. Er moet daarbij, aldus de Kinderombudsman, naast de benodigde aandacht voor de juridische aspecten van het bijzondere curatorschap uitdrukkelijk aandacht zijn voor niet-juridische vaardigheden en de omgang met kinderen (in: Van Leuven & Chin-A-Fat, 2012). Om de expertise op het terrein van het praten met kinderen, kennis over de ontwikkeling van kinderen en de invloed van conflict op de kinderen in de uitvoering van het bijzondere curatorschap te vergroten, zijn enkele rechters binnen de rechtbank ZWB/Breda, bij wijze van experiment, in voorgaande jaren een aantal keren uitgeweken naar een gedragsdeskundige als bijzondere curator in plaats van een advocaat. Ook elders in het land is men gedragsdeskundigen gaan inzetten als bijzondere curator. In Breda is dit in het jaar 2014 uiteindelijk in achttien zaken gebeurd. Het betrof in deze zaken drie gedragsdeskundigen die ook mediator zijn, waardoor zij een toevoeging konden krijgen bij de Raad voor Rechtsbijstand. De ervaringen van de rechters met een gedragsdeskundige als bijzondere curator

4. Als een kind geen wettelijke vader heeft kan op grond van art. 1:394 BW een vaderschapsactie worden gestart om kinderalimentatie van de verwekker te ontvangen.

waren dusdanig positief dat besloten is om in de rechtbank ZWB/Breda per januari 2015 een pilot te starten naar de 'bijzondere curator/gedragsdeskundige' in complexe scheidingszaken. Doel was uitbreiding van het beschikbare aanbod aan gedragsdeskundigen als bijzondere curator bij complexe scheidingen, en het nader uitkristalliseren van een daartoe geschikte werkwijze die tevens overdraagbaar is en passende randvoorwaarden. De teams Familierecht en Jeugd van de locatie Breda zijn bij de pilot betrokken. In december 2014 is een nieuwe poule gedragsdeskundigen als bijzondere curator geworven. Zij zijn in januari 2015 opgeleid in triangulatie, de werkwijze voor de bc/gd's in de pilot. In hoofdstuk 3 staat deze werkwijze en de opleiding en deskundigheidsbevordering van de bc/gd's nader toegelicht. Per januari 2015 werkten de bc/gd's volgens de nieuwe werkwijze. Dataverzameling in het kader van het pilotonderzoek vond plaats van januari 2015 tot en met mei 2016. Dit rapport bespreekt de onderzoeksresultaten.

Dit onderzoek is financieel mogelijk gemaakt door de Raad voor de rechtspraak. De rechtbank ZWB/Breda bekostigde de pilot in Breda wat betreft begeleiding en organisatie. De ervaringen met en opbrengsten van deze pilot staan in dit onderzoeksrapport beschreven.

1.2 Ontwikkelonderzoek

Het in dit rapport beschreven pilotonderzoek betreft een *exploratief* onderzoek naar de inzet, werkwijze en opbrengsten van de bc/gd

binnen de rechtbank ZWB/Breda. Het onderzoek evalueert het traject bc/gd van benoeming tot eindbeschikking. Centraal staat hoe vanuit de verschillende invalshoeken (bc/gd's zelf, rechters, ouders en kinderen) de werkwijze en randvoorwaarden worden gewaardeerd. Het onderzoek geeft zicht op een antwoord op de vraag in hoeverre een bc/gd meerwaarde heeft ten opzichte van een bc/advocaat, en geeft ook zicht op essentiële succesfactoren en verbeterpunten. In die zin betreft het een *ontwikkelonderzoek*. Ontwikkelonderzoek wil zeggen dat in de pilotfase het verloop van een werkwijze wordt beschreven en dat mogelijkheden voor verbeteringen worden verzameld. Het onderzoek betreft *geen* effectonderzoek en doet geen harde uitspraken over de effectiviteit van het bc/gd-schap (oftewel of het wel of niet werkt). Hiertoe is een ander onderzoeksdesign nodig. Uit het onderzoek kunnen wel eerste indrukken worden afgeleid over de vraag of het bc/gd-schap *veelbelovend* is in de belangenbehartiging van kinderen in complexe scheidingszaken, als *indicatie* van mogelijke effectiviteit. Om een effectonderzoek te kunnen uitzetten dient de werkwijze/methode die wordt onderzocht reeds voldoende uitgekristalliseerd te zijn en op eenduidige, uniforme wijze door de uitvoerenden ervan gestalte te krijgen. Een *ontwikkelonderzoek* biedt de mogelijkheid om inzichten te vergaren in de mate waarin een (relatief jonge) methode veelbelovend is, en genereert tegelijkertijd inzicht in benodigde doorontwikkeling om tot een in de praktijk goed uitvoerbare en overdraagbare

werkwijze te komen. Na ontwikkelonderzoek dient zich doorgaans een fase aan waarin doorontwikkeling en overdracht van de doorontwikkelde werkwijze plaatsvindt. Gebeurt overdracht en uitvoering van de werkwijze op uniforme wijze, dan kan een latere fase worden ingegaan van effectonderzoek.

Onderzoeksopzet

2.1 Dataverzameling

Dataverzameling in het kader van de evaluatie van de pilot bc/gd in de rechtbank ZWB/Breda vond plaats gedurende 17 maanden (januari 2015 tot mei 2016) waarin opleiding van de bc/gd's, implementatie en de uitvoering van bc/gd-zaken plaatsvonden.

In aanvulling op het ontwikkelonderzoek binnen de rechtbank ZWB/Breda is eind 2015 een landelijke inventarisatie gedaan naar ervaringen met de inzet van gedragsdeskundi-

gen als bijzondere curatoren bij complexe scheidingen in andere rechtbanken. Ook in deze inventarisatie is naar succes- en verbeterfactoren gevraagd met betrekking tot de bc/gd.

2.2 Onderzoeksvragen

Tijdens het ontwikkelonderzoek zijn de volgende onderzoeksvragen richtinggevend geweest.

1. De bc/gd in de praktijk van de pilot
 - a. *Hoe vond selectie plaats binnen de pilot, hoeveel bc/gd's zijn er opgeleid?*
 - b. *Waaruit bestond de opleiding voor bc/gd's en op welke wijze zijn rechters geïnformeerd?*
 - c. *In welke werkwijze zijn de bc/gd's binnen de pilot opgeleid?*
 - d. *Welke benoemingscriteria hanteren rechters en welke taakopdrachten voor bc/gd's formuleren zij?*
 - e. *Waar aan besteden de bc/gd's hun geïnvesteerde tijd?*
 - f. *Hoe is de financiering van bc/gd's geregeld, welke extra kosten zijn er met de pilot gemoeid, welke kosten zijn eenmalig en welke structureel?*

2. Bc/gd vergeleken met bc/advocaat
 - a. *Hoe verhoudt het aantal benoemingen tot bc/gd zich tot het aantal benoemingen tot bc/advocaat?*
 - b. *Wat zijn de doorlooptijden in zaken waarin een bc/gd is benoemd ten opzichte van bc/advocaat-zaken?*
 - c. *In hoeverre wijkt het advies van de bc/gd af van het advies van de bc/advocaat?*
3. Tevredenheid
 - a. *In hoeverre beschouwen ouders en kinderen een bc/gd als waardevol?*
 - b. *Is de bruikbaarheid van het advies aan rechters groter in het geval dit advies wordt gegeven door een bc/gd in plaats van een bc/advocaat?*
4. Doelrealisatie
 - a. *Vergroot de inzet van een bc/gd het welbevinden van de kinderen in een complexe scheiding vanuit het gezichtspunt van de ouders en kinderen? Als indirecte maat voor het welbevinden van de kinderen wordt de mate waarin ouders conflicten hebben of tot gezamenlijke afspraken kunnen komen gehanteerd.*
5. Succesfactoren en verbeterpunten werkwijze bc/gd
 - a. *Welke succesfactoren en verbeterpunten zijn er voor wat betreft selectie en opleiding bc/gd's?*
 - b. *Welke succesfactoren en verbeterpunten zijn er voor goede uitvoering van het bc/gd-schap met behulp van de ingezette werkwijze, volgens bc/gd's, rechters, ouders en kinderen?*
 - c. *Wat zijn de succesfactoren en verbeterpunten voor wat betreft de randvoorwaarden?*
 - d. *Welke ervaringen hebben andere rechtbanken in Nederland met de inzet van een gedragsdeskundige als bijzondere curator in complexe scheidingen, en wat noemen zij als succesfactoren en verbeterpunten?*
6. Bc/gd-traject vergeleken met onderzoek door de RvdK
 - a. *Wat is de toegevoegde waarde van het bc/gd-schap ten opzichte van een onderzoek door de RvdK?*

2.2.1 Onderzoeksmethoden

In het onderstaande kader wordt weergegeven hoe informatie is verzameld. We maken onderscheid tussen documentenonderzoek en informatieverzameling bij respondenten. Aan-

vullend is op diverse momenten via de mail of persoonlijk informatie opgevraagd bij de leden van de werkgroep bc/gd en het projectteam pilot bc/gd. In bijlage 18 is gedetailleerd weergegeven welke onderzoeksmethode(n) per onderzoeksvraag zijn ingezet.

Informatieverzameling

Documentenonderzoek

- Registratiegegevens van zaken met een bijzondere curator bij de rechtbank ZWB/Breda: het projectteam pilot bc/gd van de rechtbank houdt een overzicht bij (Excel) met daarin het aantal zaken waarin in de periode 2014 tot en met 2016 een bc/advocaat of bc/gd is benoemd. De Excel geeft onder meer data van benoeming, oplevering eindverslag, tussenbeschikking en eindbeschikking na verschijning van het eindverslag bijzondere curator weer. Tevens bevat het overzicht de namen van de bij de zaak betrokken rechter en bc/advocaat of bc/gd.
- Tijdregistratieformulieren (Excel): ingevuld door de bc/gd's per zaak waarin zij tussen januari 2015 en mei 2016 als bc/gd zijn benoemd. Het formulier is ingevuld voor 62 zaken. Registratie betreft de bestede tijd vanaf het moment van benoeming tot en met het aanleveren van het eindverslag aan de rechtbank (bijlage 3).
- Dossiers van zaken met bc/gd van de rechtbank ZWB/Breda: zaken zijn onderzocht waarin tussen januari 2015 en eind mei 2016 de rechtbank een tussenbeschikking of eindbeschikking heeft afgegeven na verschijning van het eindverslag bc/gd. Omdat het criterium van aanwezigheid van een tussen- of eindbeschikking gedurende de pilotperiode een beperkt aantal dossiers opleverde, en de verwachting reëel leek dat het gewenste aantal dossiers niet zou worden gehaald, is het criterium verruimd naar dossiers waaraan per medio 2014 een bc/gd was verbonden. Deze bc/gd's waren ook verbonden aan de poule bc/gd in het kader van de pilot en hanteerden een overeenkomstige werkwijze. Totaal konden 52 dossiers in het onderzoek worden geïncludeerd. De dossiers bc/gd werden volgens een format in kaart gebracht (bijlage 4).
- Dossiers van zaken met bc/advocaat van de rechtbanken te Breda, Rotterdam, Alkmaar en Leeuwarden: het betreft scheidingszaken waarin in de jaren 2013, 2014, 2015 en 2016 een bc/advocaat is benoemd. Het includeren van dossiers uit 2013 en 2014 was nodig om aan een voldoende aantal bc/advocaat-dossiers te kunnen komen. Achttien zaken zijn onderzocht waarin de rechtbank een tussen- of eindbeschikking

heeft afgegeven. De dossiers werden volgens hetzelfde format in kaart gebracht als de dossiers bc/gd.

Informatieverzameling bij respondenten

- Bc/gd's: bij de bc/gd's is op drie momenten (T1: februari/maart 2015, T2: augustus/september 2015 en T3: mei 2016) een schriftelijke vragenlijst afgenomen via het onlineprogramma NetQ. Zie voor de drie vragenlijsten bijlage 5, 6 en 7.
- Bc/gd's: de onderzoekers zijn tijdens de twee opleidingsdagen voor de bc/gd's aanwezig geweest in januari 2015 en bij de vier intervisiebijeenkomsten voor bc/gd's (mei 2015, september 2015, januari 2016 en mei 2016). Dit leverde de onderzoekers verdiepende informatie op over de ervaringen van de bc/gd's.
- Rechters: bij de rechters van de teams Familie en Jeugd is op drie momenten (T1: februari/maart 2015, T2: augustus/september 2015 en T3: mei 2016) een schriftelijke vragenlijst afgenomen via het onlineprogramma NetQ. Zie voor de drie vragenlijsten bijlage 8, 9 en 10.
- Rechters: op twee momenten is een groepsinterview afgenomen met rechters van de teams Familie en Jeugd. Beide teams zijn afzonderlijk gesproken. De eerste ronde interviews was in oktober 2015 en de tweede ronde in mei 2016. Zie voor het format van de twee groepsinterviews bijlage 11 en 12.
- Ouders: bij ouders van bc/gd-zaken in ZWB/Breda zijn twee typen telefonische interviews afgenomen. Het eerste type interview (T1; zie bijlage 13) vond plaats onder twaalf ouders kort na de benoeming van de bc/gd door de rechtbank. Ouders werd gevraagd wat hun verwachtingen waren van het bc/gd-traject. Het tweede type interview (T2; zie bijlage 14) vond plaats onder 23 ouders nadat de bc/gd's hun eindrapport hadden opgeleverd. Ouders werd gevraagd naar hun ervaringen bij de bc/gd en de opbrengsten voor henzelf en hun kinderen. Werving van ouders voor deelname aan de interviews gebeurde als volgt. De rechtbank stuurde na benoeming een brief naar het huisadres van de ouders (zie bijlage 22) met informatie over het onderzoek en de vraag of de ouders deel wilden nemen aan een interview. Bij de brief was een toestemmingsformulier gevoegd dat ouders konden sturen naar de onderzoekers. Na ontvangst van een formulier namen de onderzoekers contact op voor het maken van een afspraak voor een telefonisch interview. Ook de bc/gd's hielpen bij de werving. Ook zij vroegen aan ouders of zij wilden deelnemen aan een interview en of zij de contactgegevens aan de onderzoekers mochten doorgeven. Bij toestemming namen de onderzoekers met de ouders contact op.

- Kinderen: bij 14 kinderen van bc/gd-zaken in ZWB/Breda is informatie verzameld (T2; zie bijlage 15) nadat de bc/gd zijn eindverslag bij de rechtbank had opgeleverd. Dit gebeurde in een interview door een ervaren gz-psycholoog bij de kinderen thuis. Het bleek niet eenvoudig om kinderen te vinden voor deelname aan de interviews. De procedure was als volgt. Bij benoeming van de bc/gd ontvingen ouders en kinderen vanaf 11 jaar een brief vanuit de rechtbank (bijlage 22 en 23). Deze brief gaf uitleg over het onderzoek en een toestemmingsformulier voor deelname aan een interview was bijgevoegd. Niet veel ouders gaven toestemming voor het interviewen van hun kinderen, of wat herhaaldelijk voorkwam was dat slechts een van de ouders toestemming gaf. Bij gezamenlijk gezag, en dat is er in de meeste zaken, moeten beide ouders voor toestemming tekenen. Het benodigde aantal kinderen voor de interviews leek op deze manier niet te worden gehaald, temeer ook omdat als er dan eenmaal toestemming was van ouders, niet alle kinderen zelf bereid waren om aan een interview deel te nemen. Om het beoogde aantal te halen zijn de bc/gd's herhaaldelijk opgeroepen te bemiddelen. Per april 2016 is tevens de mogelijkheid verruimd. Niet langer werden kinderen alleen gevraagd voor een interview (wat wel de duidelijke voorkeur had), als zij hiermee niet instemden dan werd hen de vraag gesteld om een schriftelijke vragenlijst in te vullen. Als zij, en hun ouders, hiermee toestemden dan werd de vragenlijst per post toegestuurd en zij stuurden deze ook weer met de post terug. De vragenlijst was identiek aan het interviewformat, maar leverde geen ruimte voor doorvragen, wat de gz-psycholoog in de interviews wel deed.
- De Raad voor de Kinderbescherming: aan vijf medewerkers van het Advies- of Onderzoeksteam van de RvdK in Breda is in januari 2016 een schriftelijke vragenlijst gestuurd over het onderscheid tussen de bc/gd en het raadsonderzoek (zie bijlage 16).
- Rechtbanken in Nederland: om zicht te krijgen op de landelijke ervaringen met een bc/gd bij complexe scheidingen is eind 2015 naar elke rechtbank in Nederland een schriftelijke onlinevragenlijst (bijlage 17) gestuurd ter attentie van de voorzitters van de teams Familie en Jeugd (of een eventueel gecombineerd team). Het Landelijk Overleg Vakinhoud Familie- en Jeugdrecht (LOVF) heeft bij de verzending bemiddeld. Alle teams hebben de vragenlijst ingevuld.

2.2.2 Respons

In onderstaande tabellen wordt de onderzoeksgrootte per onderzoeksmethode weergegeven.

Tabel 1. Aantal onderzochte documenten

Documenten	Aantal
Tijdregistratieformulieren bc/gd (zaken met eindverslag bc/gd)	62*
Dossiers bc/gd Breda (met tussen- of eindbeschikking)	52**
Dossiers bc/advocaat Breda, R'dam, Alkmaar en Leeuwarden	18

* 3 missings van de n = 65 zaken met eindverslag bc/gd te Breda. 2 missings zijn zaken van de bc/gd die er tijdelijk mee stopte, en 1 missing van een bc/gd die de informatie niet heeft aangeleverd.

** Feitelijk zijn er in de pilotperiode (januari 2015 t/m mei 2016) 44 bc/gd-zaken met tussen- of eindbeschikking in Breda. Om het aantal zaken te verhogen zijn zaken van binnen de pilot-poule werkzame bc/gd's die ook in 2014 al voor de rechtbank ZWB/Breda bc/gd-zaken deden meegenomen in het onderzoek.

Tabel 2. Aantal respondenten

	Meetmoment	Aantal
Bc/gd's	T1	8
	T2	8
	T3	13
	Intervisie 1, 2, 3, 4	7-10
Rechters	T1	12
	T2	9
	T3	9
	Groepsinterview T1	11
	Groepsinterview T2	12
Ouders	T1	12
	T2	23
Kinderen	T2	14 (8 zaken)
RvdK		5
Rechtbanken NL		19 teams (11 rechtbanken)*

* Exclusief rechtbank ZWB/Breda.

Inrichting van de pilot bijzondere curator/gedragsdeskundige te Breda

Dit hoofdstuk behandelt de volgende onderzoeksvragen:

- Hoe vond selectie plaats binnen de pilot, hoeveel bc/gd's zijn er opgeleid? (1a)
- Waaruit bestond de opleiding voor bc/gd's en op welke wijze zijn rechters geïnformeerd? (1b)
- In welke werkwijze zijn de bc/gd's binnen de pilot opgeleid? (1c)
- Welke benoemingscriteria hanteren rechters en welke taakopdrachten voor bc/gd's formuleren zij? (1d)
- Hoe is de financiering bc/gd's geregeld, welke extra kosten zijn er met de pilot gemoeid, welke kosten zijn eenmalig en welke structureel? (1f)

3.1 Opzet pilot en financiën

De pilot bc/gd vond plaats in de rechtbank ZWB/Breda. De reeds genoemde werkgroep bc/gd was verantwoordelijk voor de opzet van

de pilot, de werving van de nieuwe bc/gd's, het ontwikkelen van de werkwijze, opleiding en implementatie. Het aan de rechtbank ZWB/Breda verbonden projectteam pilot bc/gd was verantwoordelijk voor de logistiek rond de zaken en benoemingen van en afstemming met de bc/gd's vanuit de rechtbank.

De Raad voor Rechtsbijstand financierde de toevoegingsvergoeding voor de bc/gd's per zaak. De toevoegingsvergoedingen zijn feitelijk structurele kosten voor het bijzondere curatorschap (zie paragraaf 1.1.5). Vergoeding vindt plaats na eindbeschikking. In de pilotperiode is in 81 zaken een bc-gd benoemd (zie hoofdstuk 4). Uitgaande van een gemiddelde vergoeding van € 739,27 per zaak, komen de toevoegingsvergoedingen voor zaken in de pilotperiode neer op circa € 60.000,-.

Ook zijn er door de Raad voor de rechtspraak eenmalige kosten gemaakt voor de uitvoering van de pilot, naast de financiering van het in

dit rapport beschreven pilotonderzoek. Aangezien de bc/gd's gaandeweg de pilot te kennen gaven dat de vergoeding niet in verhouding staat tot de geïnvesteerde tijd per zaak, is begin 2016 aan de bc/gd's een eenmalige extra tegemoetkoming gegeven van gemiddeld € 700,- voor elk van de 14 betrokken bc/gd's, mede als blijk van waardering voor alle extra inzet in het kader van de pilot (pionieren, meewerken aan het pilotonderzoek). Dit zijn eenmalige kosten van circa € 10.000,-.

De rechtbank ZWB/Breda heeft daarnaast zelf een investering gedaan in de zin van ingezette uren van de senior rechters die lid zijn van de werkgroep en deelnamen aan de opleidingsdagen en interviews. Tevens stuurden zij het projectteam pilot bc/gd aan en bewaakten zij de logistiek. Het projectteam zelf maakte ook vele uren in het kader van de pilot. Inschatting van de rechtbank is dat de senior rechters samen over de duur van de pilot heen gemiddeld 8 uur per week aan de pilot hebben besteed. De leden van het projectteam hebben samen gemiddeld over de duur van de pilot heen 9,5 uur per week aan de pilot besteed. Dit zijn in principe eenmalige kosten, hoewel bij voortzetting van het werken met de bc/gd 4 à 5 uren per week nodig zal blijven voor de toewijzing van bc/gd's aan zaken, de organisatie van de logistiek rondom de benoemingen, intern overleg, het onderhouden van contact met de bc/gd's en het organiseren van supervisiebijeenkomsten vanuit de rechtbank.

3.2 Benoeming bc/gd

3.2.1 Indicatiecriteria

Binnen de rechtbank ZWB/Breda kan een bijzondere curator worden benoemd door de civiele rechters van het team Familie en het team Jeugd in het kader van een complexe scheiding. Binnen het team Familie worden afspraken vastgelegd, waaronder alimentatie, boedelscheiding, omgangsregeling et cetera. Bij het team Jeugd worden scheidingszaken behandeld waarbij afspraken rond bijvoorbeeld omgang of verblijf niet worden nagekomen of wijziging behoeven. Zaken waarin ouders niet officieel waren getrouwd of geen geregistreerd partner waren, maar waar vanwege het opbreken van de affectieve relatie wel de omgang, hoofdverblijf, gezag et cetera moeten worden geregeld, komen eveneens binnen bij het team Jeugd.

De aan de pilot verbonden werkgroep bc/gd heeft criteria opgesteld voor het benoemen van een bijzondere curator ex art. 1:250 BW binnen het arsenaal aan instrumenten in het kader van complexe scheidingen.

Criteria om zaken te selecteren voor de benoeming van een bijzondere curator ex art. 1:250 BW (rechtbank ZWB/Breda) binnen het arsenaal aan instrumenten i.h.k.v. complexe scheidingen

Afhankelijk van de mate waarin het conflict is geëscaleerd of vastzit, kan de rechter de volgende instrumenten inzetten:

- mediation;
- ouderschap blijft;
- bijzondere curator;
- omgangsbegeleiding;¹
- oudereducatie of systeemtherapie;
- forensische mediation/ouderschapsonderzoek;
- onderzoek Raad voor de Kinderbescherming;
- dwangmaatregelen (OTS, dwangsom, lijfswang).

Mediation is te overwegen wanneer er nog een gereede kans is dat de ouders kunnen en willen praten over een of meer onderwerpen van het geschil/conflict.

Ouderschap blijft is te overwegen indien er ruimte lijkt om met elkaar in gesprek te gaan en het onderwerp van geschil ligt op het terrein van de regeling omtrent de invulling van het ouderschap. In sommige gevallen is dit te combineren met begeleide omgang.

Bijzondere curator is te overwegen bij een of meer van de volgende situaties:

- vechtscheiding: lopende echtscheidingsprocedure (nieuwe vechtscheiding) of procedure met gezag/omgangsgeschil tussen ouders (oude, langdurige vechtscheiding) waarbij enerzijds de communicatie tussen ouders conflictueus verloopt en zodanig vastzit dat mediation niet meer zinvol lijkt en/of de emoties te hoog zitten waardoor het traject 'Ouderschap blijft' niet meer zinvol lijkt, maar anderzijds de problematiek zich vooralsnog niet leent voor forensische mediation/ouderschapsonderzoeken, en voorts de problematiek/situatie nog niet zodanig kritiek is dat een onderzoek door de Raad voor de Kinderbescherming noodzakelijk is.
- kind ernstig de dupe van de situatie: ernstig loyaliteitsconflict bij kind of (beginnende) ouderverstoting bij kind ten opzichte van een van de ouders, de ouders verliezen het belang van het kind uit het oog en proberen de andere ouder te treffen, er bestaat behoefte om het effect van het handelen van de ouders ten opzichte van hun kind duidelijk te maken en/of de gemeenschappelijke belangen van ouders en kind in kaart te brengen (want die worden door ouders niet (meer) gezien).
- kind (ouder dan 12 jaar of in ieder geval 'rijp' genoeg) stuurt een brief aan de kinderrechter met een verzoek dat betrekking heeft op gezag/hoofdverblijf/contact met de

1. Het programma Kinderen uit de Knel valt in dit schema van de rechtbank Breda onder de categorie oudereducatie of systeemtherapie.

niet-verzorgende ouder en na een gesprek (evt. ook na gesprek met ouders) blijkt dat het kind worstelt met loyaliteit naar zijn ouders of zich wil onttrekken aan contact/bemoeienis met een van de ouders.

- rechter heeft snel informatie nodig om (vervolg)beschikking te nemen, de positie van het kind is (nog) onderbelicht. De belangen van het kind moeten beter zichtbaar gemaakt worden. Het is nodig de relatie van het kind tot zijn omgeving (moeder, vader, broers, zussen, school, opleiding e.d.) in kaart te brengen.

Omgangsbegeleiding: beproefd wordt of ruimte kan worden gevonden voor contact tussen kind en een ouder. De verstoorde verhouding moet voorzichtig en onder begeleiding worden hersteld. Via geobserveerde omgang wordt gewerkt aan het hervinden van vertrouwen, hetgeen kan leiden tot ongebeide voortzetting van het contact. Met de ouders wordt tijdens het traject gesproken en er volgt een evaluatie en afsluitrapportage.

Oudereducatie of systeemtherapie: verwijzingen naar hulpverlening, waarbij de ouders in een trainingsprogramma worden opgenomen, zoals bijvoorbeeld Kinderen uit de Knel (KUK). De deelname is niet meer zo vrijblijvend als bij mediation waar vrijwilligheid vooropstaat en er wordt ook een actieve inzet van de ouders verwacht. Zij zullen zich aan de trainingsdiscipline moeten onderwerpen.

Wanneer een krachtige interventie nodig is, kan gewerkt worden via systeemtherapie, waarbij het gezin in observatie wordt genomen en/of een therapeutisch programma gevolgd moet worden. Het betreft een model waaraan, indien daartoe besloten wordt, meegewerkt dient te worden.

Forensische mediation/ouderschapsonderzoek is te overwegen wanneer de zaak muurvast zit, er geen ruimte is voor communicatie en een doorbraak geforceerd moet worden, waarbij het van belang is meer en onafhankelijke informatie over de achtergrond van de situatie te krijgen. Voorts moeten de partijen de (financiële) middelen hebben om dit onderzoek te bekostigen. Bij de hoven kunnen ouderschapsonderzoeken ten laste van 's rijks kas worden gebracht op basis van een verlengde proef die tot eind 2017 loopt.

Advies en onderzoek door de Raad voor de Kinderbescherming kan door de raad op eigen gelegenheid plaatsvinden of op verzoek van de rechter. De raad speelt zowel een rol bij gezags- en omgangszaken als bij zaken waar het kind bescherming behoeft. Met name bij gezags- en omgangszaken kan de rechter voor de vraag komen te staan: benoem ik een bijzondere curator of zal ik de raad verzoeken onderzoek te doen? Verderop in dit rapport wordt hier aandacht aan geschonken (zie hoofdstuk 10).

Dwangmaatregelen: wanneer het welzijn van het kind ernstig wordt bedreigd kan ingegrepen worden door beschermingsmaatregelen als OTS of uithuisplaatsing van het kind. Dwangmiddelen zullen met name in beeld komen indien een van de ouders op niet gerechtvaardigde gronden het gezinsleven tussen het kind en de andere ouder blokkeert of frustreert. Doorbreking kan dan plaatsvinden door middel van betaling van een dwangsom of door toepassing van lijfswang.

3.2.2 Gedragsdeskundige als bijzondere curator

De bijzondere curator is een bij de Raad voor Rechtsbijstand ingeschreven advocaat of advocaat/mediator. De Raad voor Rechtsbijstand heeft het, met het oog op de pilot bij de rechtbank ZWB/Breda, voor de door de rechtbank geselecteerde gedragsdeskundigen mogelijk gemaakt hen in te schrijven als bijzondere curator bij de Raad voor Rechtsbijstand. Dit betekent dat speciaal in het kader van de pilot de geselecteerde bc/gd's een toevoegingsvergoeding kunnen krijgen via de Raad voor Rechtsbijstand (zie paragraaf 1.1.5).

3.2.3 Benoeming en taakopdracht

In de pilot in de rechtbank ZWB/Breda gaat de rechter bij benoeming van een bc/gd bij de minderjarige na of deze de benoeming van een bc/gd ziet zitten. De rechtbank legt in een beschikking vast welke bijzondere curator in de zaak wordt benoemd. In de pilot zijn beschikbaarheid en afstand woonplaats ouder/kind tot vestigingsplaats bc/gd leidend. Bij het formuleren van de beschikking hanteert de rechtbank gestandaardiseerde tekst-

blokken. De tekstblokken ondersteunen de rechter bij het formuleren van de taakopdracht of vraagstelling aan de bc/gd, maar zijn niet voorschrijvend. Aanpassingen aan de tekst zijn mogelijk.

Als de benoemingsbeschikking is opgesteld gaat een afschrift hiervan naar de ouders, het kind (vanaf twaalf jaar en in het geval de zaak startte met een kindbrief van een kind onder de twaalf jaar krijgt ook dit jongere kind een afschrift) en de advocaten van beide ouders en, wanneer betrokken, de gezinsvoogd, en de RvdK. Omdat uit de evaluatie onder ouders (telefonische interviews T1, zie hoofdstuk 7) al snel bleek dat zij een uitgebreidere en begrijpelijker uitleg nodig vonden over het doel en de inhoud van het traject bij een bc/gd, is per november 2015 een informatiebrief beschikbaar gekomen voor ouders (bijlage 20) en een aparte brief voor de kinderen (bijlage 21). De brief voor de kinderen is door de rechtbank ZWB/Breda ontwikkeld in samenwerking met Villa Pinedo. Vanaf november 2015 wordt de informatie meegezonden naar de advocaat en het woonadres van beide ouders; er gaat ook een versie naar de kinderen.

3.3 Selectie bijzondere curatoren/ gedragsdeskundigen

Bij de start van de pilot in januari 2015 is de poule van de drie reeds beschikbare bc/gd's, die gezamenlijk reeds in 2014 in 18 zaken optraden als bc/gd (zie paragraaf 1.1.6), door de rechtbank ZWB/Breda uitgebreid. Selectie vond plaats op basis van de volgende criteria. De meeste belangstellenden zijn geworven binnen het netwerk van de werkgroepleden. Vervolgens vonden sollicitatiegesprekken plaats door een senior rechter van het team

Familie of Jeugd en de aan de werkgroep verbonden bc/gd. Drie kandidaten zijn tijdens de selectieprocedure afgevallen. De redenen hiervoor varieerden van te jong en onvoldoende praktijkervaring in scheidingssituaties tot het hebben van onvoldoende stevigheid met het oog op de specifieke rol. Een andere reden was dat de kandidaat te ver buiten de regio woonachtig was.

Op basis van de selectieprocedure zijn zeven nieuwe curatoren geselecteerd. Naast de drie ervaren bc/gd's betekende dit een poule van tien bc/gd's per januari 2015.

Profiel bijzondere curator/gedragsdeskundige in de pilot

Kennis

- afgeronde studie psychologie of (ortho)pedagogiek op wo-niveau: (onder andere) kennis van kinder- en jeugdpsychologie, bekend met systeemtheorieën, bekend met persoonlijkheidsstoornissen bij jeugdigen en volwassenen, kennis van (gedrags)therapeutische interventiemethodes; en/of
- afgeronde opleiding tot (familie)mediator: bekend met conflict(oplossende)theorieën, scheidingsbemiddeling en juridisch denkkader.

Vaardigheden

- sociale vaardigheden: in staat om met grote verschillen tussen mensen om te gaan;
- diagnostisch en analytisch vermogen: weet complexe gezinsproblematiek en het functioneren van gezinssystemen helder te krijgen. Heeft oog voor verbeteringen (herstel) voor ouders en kinderen binnen het gezinssysteem;
- uitdrukkingsvaardigheden: in staat om een leeftijdsadequaat gesprek aan te gaan, in het bijzonder met kinderen. Goede uitdrukkingsvaardigheden onder meer voor het formuleren van voorstellen ter verbetering van de kwaliteit van de gezinssystemen. Goede schriftelijke uitdrukkingsvaardigheid voor het opstellen van rapportages aan de rechtbank.

- Zelfreflectie: oplettend bij het signaleren van knelpunten en risico's bij ouders en kinderen. In staat om te confronteren, zonder te (ver)oordelen en onafhankelijk in oordeelsvorming.

Ervaring

- ruime ervaring met diagnostiek en behandeling van kinderen in een complexe gezinsproblematiek, of ruime ervaring als (familie)mediator.

Netwerken

- bekend met netwerken voor jeugdhulpverlening in West-Brabant: jeugdzorg, AMK, Centrum Jeugd en Gezin, Just, Kompaan/De Bocht, Stichting MEE, ggz.

Beroepsvereniging

- lid van NIP of NVO en/of BIG-registratie.

Verreweg aan de meeste selectiecriteria werd voldaan. Van de poule van tien bc/gd's hadden er vijf bc/gd's echter geen mediationopleiding gevolgd en één bijzondere curator was niet academisch opgeleid (geen wo-opleiding). Wel was deze laatste bc/gd hbo-opgeleid als systeemtherapeut en had een ruime werkervaring, met name ook op het gebied van complexe scheidingen. Van de poule van tien bc/gd's was er één man, de overige negen bc/gd's waren vrouw. De bc/gd's hebben tussen de 7 tot 39 jaar werkervaring in de jeugdzorg of als psycholoog/mediator verbonden aan een instelling of met een eigen praktijk.

Kort na de opleidingsdagen tot bc/gd (zie paragraaf 3.3) ging een van de nieuw opgeleide bijzondere curatoren met zwangerschapsverlof. In de herfst 2015 is zij weer gestart.

In oktober 2015 bleek dat voor twee gedragsdeskundigen de randvoorwaarden onvoldoende waren om hun werk als bc/gd voort te zetten. Beiden gaven aan hun werk als bc/gd *on hold* te zetten totdat de randvoorwaarden verbeterd zouden worden. Hun bezwaar betrof met name de verhouding tussen de benodigde tijdsinvestering en de toevoegingsvergoeding per zaak; een knelpunt dat ook door de overige bc/gd's veelvuldig is benoemd. Een andere bc/gd gaf om deze reden aan niet langer meerdere bc/gd-zaken tegelijkertijd aan te nemen, maar pas een nieuwe zaak te accepteren na afronding van de vorige. Meer over de verhouding tijdsinvestering en vergoeding volgt in hoofdstuk 6. Naast dat de twee genoemde gedragsdeskundigen per oktober 2015 geen nieuwe zaken meer aannamen (lopende zaken maakten zij af), bleek de vraag naar bc/gd's te

groot voor het beschikbare aanbod. Er was reeds een wachtlijst ontstaan die door het uitvallen van de twee bc/gd's opliep. Om deze reden zijn eind oktober 2015 vier nieuwe gedragsdeskundigen als bijzondere curator geworven, waaronder twee mannen en twee vrouwen. Elk van hen is wo-geschoold en heeft een opleiding tot mediator afgerond. De vier nieuwe bc/gd's zijn geworven vanuit het netwerk van de werkgroepleden. Vanaf oktober 2015 bestond de poule met actieve bc/gd's zodoende uit twaalf personen. Een bc/gd die geen nieuwe zaken meer aannam, nam nog wel deel aan de intervisies en leverde ook de benodigde gegevens aan voor het pilotonderzoek (dat wil zeggen: tijdregistratie per zaak en invullen van de onlinevragenlijst T3; zie hoofdstuk 2).

3.4 Scholing en deskundigheidsbevordering

De werkwijze van de bc/gd's in de pilot in de rechtbank ZWB/Breda heet triangulatie. Meer over deze werkwijze is beschreven in paragraaf 3.5. De werkwijze is in januari 2015 overgedragen aan de nieuw geworven bc/gd's. Dit gebeurde tijdens twee opleidingsdagen op de rechtbank (zie paragraaf 3.4). Daarnaast ontvingen de bc/gd's documentatie over de essentiële elementen van de werkwijze: de theoretische achtergrond, formats voor verslaglegging en enkele voorbeeldzaken. Tevens bevatte de documentatie informatie over praktische zaken, zoals het aanvragen van een vergoeding bij de Raad

voor Rechtsbijstand. Gedurende het kalenderjaar 2015 en de eerste helft van 2016 vond nadere deskundigheidsbevordering plaats in de vorm van intervisie (zie paragraaf 3.4.2) en het meelopen in een zaak met een van de ervaren bc/gd's en een maatjes-systeem (voor beide zie paragraaf 3.4.3): op vrijwillige basis hebben bc/gd's een collega gezocht om over zaken en verslaglegging van gedachten te wisselen. Tevens is er een feedbackronde geweest waarin de aan de werkgroep verbonden rechters de verslagen van de bc/gd's lazen en van feedback voorzien.

De vier in oktober 2015 nieuw geworven bc/gd's hebben niet de twee opleidingsdagen volledig kunnen volgen. Wel hebben zij de voornoemde documentatie ontvangen. Door afgevaardigden van de werkgroep bc/gd zijn zij nader geïnformeerd over de werkwijze; tevens hebben zij op een middag uitleg gekregen over juridische aspecten van het werken als bc/gd. Een van de nieuwe bc/gd's heeft daarnaast ook met een van de ervaren bc/gd's vanuit de werkgroep meegelopen en ontving zodoende feedback op de uitvoering van de werkwijze. De andere nieuw aangestelde bc/gd's stelden tussentijds vragen aan de leden van de werkgroep om meer vertrouwd te raken met de materie of vroegen om feedback op hun werkwijze en/of verslaglegging. De nieuw aangestelde bc/gd's hebben de twee laatste intervisiebijeenkomsten bijgewoond.

3.4.1 Opleidingsdagen

Op 13 en 22 januari 2015 zijn acht bc/gd's opgeleid in de centrale elementen van de werkwijze triangulatie. De opleiding werd verzorgd op de rechtbank ZWB/Breda en werd verzorgd door de twee aan de werkgroep verbonden bc/gd's en de aan de werkgroep verbonden raadsheer te Den Bosch. Tijdens de opleidingsdagen maakten de bc/gd's onderling kennis, werd de pilot en de juridische context van het bijzondere curatorerschap toegelicht, werd triangulatie als het fundament van de in de pilot gekozen werkwijze uitgelegd en werden formats voor het opstellen van verslagen voor de rechtbank en het aanvragen van een vergoeding bij de Raad voor Rechtsbijstand toegelicht. Met de gedragsdeskundigen werd in een rollenspel geoefend met het voeren van een kennismakingsgesprek met de ouders waarin de gedragsdeskundigen aan de ouders moesten uitleggen wat hun rol als bijzondere curator inhoudt en wat de ouders wel en niet van de curator en het traject bij de curator kunnen verwachten. Een middag werd gewijd aan kennismaking tussen de bc/gd's en rechters van de teams Familie en Jeugd. Tevens werd die middag stil gestaan bij de indicatiegronden (zie paragraaf 3.2.1) voor benoeming van een bc/gd in complexe scheidingen door de rechtbank.

3.4.2 Intervisiebijeenkomsten

Na de opleidingsdagen hebben vier intervisiebijeenkomsten plaatsgehad: op 26 mei 2015, 22 september 2015, 26 januari 2016 en 17 mei 2016. Hierbij aanwezig waren de bc/gd's, een of twee aan het team Jeugd en Familie verbonden senior rechter(s), leden van het projectteam pilot bc/gd en de onderzoekers. De intervisiebijeenkomsten vonden plaats op de rechtbank ZWB/Breda. De opzet van de intervisiebijeenkomsten (per bijeenkomst 3 à 3,5 uur) was grofweg als volgt:

- korte terugkoppeling van ervaringen van de rechters en/of tussentijdse bevindingen van de onderzoekers;
- ervaringen van de bijzondere curatoren: wat gaat goed, waar zijn knelpunten of vragen, zijn er tips die gedeeld kunnen worden? De werkvorm waarin het uitwisselen van ervaringen gebeurde varieerde. In de meeste gevallen werd in subgroepjes uiteengegaan om een zaak te bespreken, soms werd binnen de subgroep een rollenspel gedaan of werden zaken plenair besproken. Altijd werd plenair teruggekoppeld.

Het centrale doel van de intervisiebijeenkomsten is het onderling delen van ervaringen van de bc/gd's en het inventariseren van vragen of onduidelijkheden die leven met betrekking tot triangulatie. Tevens werd stilgestaan bij de heftigheid van de zaken en eventuele juridische aspecten, en bij praktische zaken zoals het aanvragen van vergoedingen. Waar mo-

gelijk gaf de werkgroep tijdens, of na afloop van de bijeenkomst nadere toelichting op bepaalde onduidelijkheden of vragen die er leefden.

3.4.3 Meelopen met een ervaren bc/gd en maatjessysteem

Na de twee scholingsdagen in januari 2015 konden de nieuw opgeleide bc/gd's aangeven of zij behoefte hadden aan het meelopen met een van de twee aan de werkgroep verbonden bc/gd's in een zaak. Zo konden ze meemaken hoe de twee ervaren bc/gd's de werkwijze in de praktijk uitvoerden. Zes bc/gd's hebben van dit aanbod gebruikgemaakt. Voorafgaand aan iedere intervisiebijeenkomst is een lijstje gemaakt waarin de bc/gd's in tweetallen aan elkaar waren gekoppeld voor het meelesen van elkaars verslagen. Dit lijstje was voor iedere intervisiebijeenkomst anders samengesteld om zo een groot aantal verslagen van verschillende collega-bc/gd's te kunnen lezen en van feedback te kunnen voorzien. Naar behoefte van de bc/gd's zijn zij aan een 'maatje' gekoppeld. Met dit maatje konden de gedragsdeskundigen ervaringen uitwisselen over een zaak en ze konden met elkaar meelesen in verslagen. Alles naar behoefte, er is geen vaste leidraad opgesteld voor het samenwerken in duo's.

3.4.4 Rechtbank als vraagbaak

Ten tijde van de pilot fungeerden de leden van het projectteam pilot bc/gd en een van

de aan de werkgroep bc/gd verbonden senior rechters als vraagbaak voor de bc/gd's. De bc/gd's namen met vragen geen contact op met de rechter die aan de betreffende zaak was verbonden, maar konden via deze vraagbaakroute wel aan de benodigde informatie komen. Navraag bij de leden van het projectteam leerde dat over het algemeen niet veel vragen door de bc/gd's waren gesteld. De meest gestelde vragen door de bc/gd's aan het projectteam betroffen:

- de actuele stand van zaken in de procedure;
- verzoek om uitstel voor indiening van het rapport;
- contactgegevens van partijen;
- de juridische vragen kwamen voornamelijk aan het begin van de pilot binnen, al waren het er niet veel. De vragen hadden veelal betrekking op zaken waarbij er ook andere trajecten liepen en met name bij onderzoeken door de RvdK. Praktisch gezien bleek al gauw dat een parallel lopend traject lastig werkt voor zowel de bijzondere curator als de onderzoeker van de RvdK (hierna: raadsonderzoeker) aangezien er overlap is en rolverwarring: wie is waarvoor in de onderzoeksfase precies verantwoordelijk.

3.5 Werkwijze

De werkwijze van de bc/gd's binnen de pilot in de rechtbank ZWB/Breda wordt hier toegelicht. De tekst in de paragraaf is grotendeels afkomstig uit de notitie 'Triangulatie: een

werkwijze voor bijzondere curatoren' door drs. L. Klaver m.m.v. mr. drs. P.H.J. Slot en mr. C. van Leuven (2015).

3.5.1 Triangulatie

Bij de inzet van gedragsdeskundigen als bijzondere curator wordt binnen de pilot een specifieke (onderzoeks)methodiek toegepast, namelijk triangulatie. In de sociale wetenschappen wordt de term triangulatie gebruikt om informatie op geldigheid te toetsen, door deze met minstens twee andere bronnen te vergelijken (Baarda, 2009). Essentie is dat er vanuit verschillende invalshoeken wordt gekeken naar een bepaald verschijnsel; dat is volgens de aan de pilot verbonden werkgroep een mooie analogie als het gaat over het werk van de bc/gd die in de eerste plaats de opdracht heeft om de positie van het kind ten opzichte van zijn ouders of verzorgers en binnen het gezinssysteem in kaart te brengen. Met triangulatie als *methode van onderzoek* wordt informatie verzameld, vergeleken en voorgelegd aan de ouders/verzorgers om te proberen samen betekenis te verlenen aan de uitingen van het conflict en aan wat het conflict voor betekenis en gevolgen heeft voor het kind. In die gezamenlijke gesprekken wordt ook in kaart gebracht welke oplossingen nodig en mogelijk zijn in het belang van het kind. Met deze werkwijze is het de bedoeling om in betrekkelijk korte tijd oplossingen in te schatten en vervolgstappen te bepalen.

3.5.2 Het perspectief van het kind

De bc/gd doet onderzoek vanuit het perspectief van het kind. Uitgangspunt is dat de bc/gd door 'professioneel' te luisteren naar het verhaal van het kind en zijn verhaal te plaatsen in de context waarin hij zich bevindt, de belangen van het kind in kaart kan brengen. Bij kinderen die nog niet tot praten in staat zijn omdat zij te jong zijn, observeert de bc/gd het kind, veelal in de thuissituatie. Bij kinderen die wel tot een gesprek in staat zijn, spreekt de bc/gd met het kind. Bij alle informatie die de bc/gd krijgt van het kind, van observaties, maar ook van de ouders of derden, heeft de bc/gd tot doel deze te zien vanuit het perspectief van het kind: wat betekent de informatie voor het kind.

3.5.3 Het kader

De taak van de bc/gd vangt aan met zijn benoeming in een beschikking van de rechtbank of het hof in een gerechtelijke procedure. In de beschikking wordt de bc/gd een *taakomschrijving* gegeven en tevens worden vragen geformuleerd die de bc/gd moet beantwoorden. Bij de benoemingsbeschikking wordt het 'Werkproces benoeming en verslaglegging bijzondere curator o.g.v. art. 1:250 BW' gevoegd (zie bijlage 2). De leidraad geeft aanwijzingen omtrent de werkwijze en het verslag van de bc/gd. Voor zover die leidraad voorschrijft dat de bijzondere curator juridische aspecten dient te belichten, kan de bc/gd dit naast zich neerleggen. De leidraad is

vooral nog in het bijzonder afgestemd op de bc/advocaat. De leidraad noemt een termijn van vier weken voor het onderzoek en verslag. Inmiddels is gebleken dat die termijn erg krap is en is de termijn verruimd naar zes weken (en binnen de pilot in de rechtbank ZWB/Breda naar acht weken). Indien nodig kan om verlenging van die termijn gevraagd worden.

3.5.4 Hoe werkt triangulatie in een onderzoek van een bijzondere curator?

Bij triangulatie worden de volgende vijf stappen gevolgd:

Stap 1. Informatie verzamelen en aannames formuleren

Om tot een eerste inschatting te komen van het conflict bestudeert de bc/gd de beschikbare informatie, bijvoorbeeld de beschikking en eventuele rapportage(s) over onderzoeken die al zijn gedaan. Te denken valt aan een rapport van de RvdK of hulpverleningsinstaties, rapporten van schoolonderzoeken, psychologisch onderzoek en observaties. In lopende zaken zijn er ook processtukken waarover de bc/gd kan beschikken.

Dit is niet het geval wanneer een zaak aanvangt met een kindbrief (brief van een minderjarige aan de kinderrechter via de informele rechtsingang van art. 1:377g BW); dan zijn er meestal geen processtukken, behalve de kindbrief zelf. Op basis van beschikbare informatie formuleert de bc/gd de eerste

voorlopige aannames over de conflicterende belangen en relaties.

Stap 2. De betrokkenen vertellen hun verhaal

Na de formulering van de voorlopige aannames vinden afzonderlijk gesprekken met beide ouders plaats en ook afzonderlijk met het kind of de kinderen zelf. In eerste instantie door de betrokkenen 'open' te laten praten over het conflict waarin ze zitten en de oplossing waar ze voor staan. Hierbij bepalen het kind en de ouders ieder voor zich in hoeverre zij de geschiedenis van hun conflict (opnieuw) naar buiten willen brengen. De eigen selectie van informatie vormt een heel belangrijk uitgangspunt voor de inschatting van het conflict in de relaties.

In deze fase worden geen andere interventies gedaan dan samenvatten, benadrukken. 'Hoor ik je zeggen dat je...', herhalen van woorden, enzovoorts. Op deze manier komt de informatie die betrokkenen willen delen in een 'eigen' verhaal, ofwel een eigen 'waarheid' naar voren.

Zo mogelijk, confronteert de bc/gd aan het einde van de gesprekken de ouders, en afhankelijk van de situatie de kinderen, met zijn aanvankelijk geformuleerde voorlopige aannames in relatie met datgene wat ze zelf naar voren hebben gebracht: 'Klopt het wat ik heb gelezen? Hoe kijk je ertegenaan?'

Puntsgewijs gespreksverslag

Van het gesprek wordt een puntsgewijs verslag gemaakt. Hierin worden door de bc/gd geen conclusies of oordelen opgenomen. Het

puntsgewijs verslag is inhoudelijk 'eigendom' van degene die het gesprek met de bc/gd heeft gevoerd. Als er zaken in staan die niet naar buiten mogen, dan worden die eruit gehaald. Dit weten de gespreksdeelnemers van tevoren. Ook kunnen de gespreksdeelnemers eventueel zaken toevoegen. Dit wordt in het verslag wel aangegeven. Om het puntsgewijs verslag van commentaar te kunnen voorzien, wordt het door bc/gd aan de betrokkene gemaald. Dus zowel aan de ouders als aan het kind.

De puntsgewijze verslagen vormen vervolgens 'bronnen' waarvan de inhoud met andere bronnen kan worden vergeleken. Maar ook kunnen conflictanalyses worden onderbouwd door citaten uit deze verslagen. Op deze wijze kan de bc/gd inzichtelijk maken op basis waarvan hij tot zijn bevindingen komt.

Stap 3. Bewustwording eigen rol in het (gezins)systeem

De aandacht van de bc/gd richt zich met name op het functioneren van gezinssystemen en relaties, ook als het oorspronkelijk gezinssysteem niet meer intact is. Het gezinssysteem blijft namelijk van belang, ook als er een transitie heeft plaatsgevonden door een scheiding.

De stap die volgt op de individuele gesprekken is dat betrokkenen bewust worden gemaakt van (de effecten van) hun eigen rol, maar ook die van anderen binnen het systeem. En belangrijker nog wat de effecten zijn van de (conflicterende) rollen van ouders voor hun kinderen.

In het conflict van de scheiding zijn meestal patronen te ontdekken. Doel is dat partijen, en met name de ouders, zich bewust worden van de impact die hun interactiepatroon heeft op het kind. Groot voordeel van deze interactieanalyses is dat niet een van de vechtende partijen de 'schuld' krijgt of dat een van de partijen wordt afgerekend op een psychologische of psychiatrische problematiek. Met andere woorden: met de vergaarde informatie wordt de dialoog met betrokkenen aangegaan op basis van de reeds door de bc/gd gevormde aannames. Dit kan leiden tot een bijstelling van de voorlopige aannames dan wel een verificatie daarvan. Deze gesprekken zijn voor de betrokkenen vaak confronterend. Toch is het de veronderstelling dat deze confrontaties tot een dialoog leiden die inzicht geven in het eigen functioneren binnen het (gezins)systeem. Ook kunnen in deze fase mogelijkheden voor een nieuwe balans in de relaties binnen het gezinssysteem worden afgetast. Het komt voor dat alleen al het inzicht in de patronen leidt tot gedragswijziging.

Na de 'confrontaties' en de dialoog hierover, volgt een beslismoment.

Stap 4. Beslismoment en vervolgcacties.

Na het onderzoek en overleg gedurende zes (of acht) weken (met eventuele verlenging) dient de bc/gd het verslag van bevindingen in. Dit verslag eindigt met een advies aan de rechter (zie ook paragraaf 3.5.5).

Stap 5. Verslaglegging

Voor de vastlegging van de bevindingen en het advies van de bc/gd wordt een vast format gebruikt (zie bijlage 24). Ook de puntsgewijze gespreksverslagen worden bij het verslag gevoegd.

Een belangwekkende uitspraak van het Tuchtcollege in Amsterdam over het handelen van een bijzondere curator (RTG Amsterdam 3 mei 2016 ECLI:NL:TGZRAMS:26 (bijzondere curator) biedt een nader kader voor de verslaglegging. In artikel 5.3 bij deze uitspraak wordt gesteld dat het college het verslag van de bijzondere curator beschouwt als een rapport dat moet voldoen aan de criteria die het Centraal Tuchtcollege voor de Gezondheidszorg hieraan stelt:

- Het rapport vermeldt de feiten, omstandigheden en bevindingen waarop het berust.
- Het rapport geeft blijk van een geschikte methode van onderzoek om de voorgelegde vraagstelling te beantwoorden.
- In het rapport wordt op inzichtelijke en consistente wijze uiteengezet op welke gronden de conclusies van het rapport steunen.
- Het rapport vermeldt de bronnen waarop het berust, waaronder literatuur en geconsulteerde personen.
- De rapporteur blijft binnen de grenzen van zijn deskundigheid.

3.5.5 Het advies van de bijzondere curator

Diverse adviezen zijn mogelijk, afhankelijk van de mate waarin overeenstemming is bereikt of kan worden verwacht.

Overeenstemming bereikt: eindbeschikking

Het kan zijn dat na het onderzoek van de bc/gd de ouders (gedeeltelijk) overeenstemming bereiken over de beste oplossing over het geschil (bijvoorbeeld over een wijziging in de omgangsregeling die een van beide partijen wenst): ouders zijn het met elkaar eens geworden over wat de beste oplossing is in het belang van hun kind. De bc/gd kan in samenspraak met partijen een ouderschapsplan of een vaststellingsovereenkomst opstellen en deze laten ondertekenen. De bc/gd kan dit ook overlaten aan de advocaten van de ouders (als zij die hebben). Het advies aan de rechter kan dan zijn: het overnemen en vastleggen van de regelingen van het ouderschapsplan. Het ouderschapsplan of de vaststellingsovereenkomst wordt bij het verslag gevoegd, zodat de rechter dit stuk aan de beschikking kan hechten. De rechtbank vraagt dan aan partijen of een zitting/mondelinge behandeling gewenst is. In de meeste gevallen is dat niet meer nodig en wordt het ouderschapsplan in de eindbeschikking opgenomen. Bij overeenstemming kunnen partijen ook aan de rechtbank laten weten dat zij hun verzoek of verweer intrekken. Hierdoor hoeft de rechtbank geen beslissing meer te nemen over het reeds voorgelegde. Ook bij een

intrekking zal de rechtbank dit middels een eindbeschikking bekrachtigen.

**Geen overeenstemming bereikt:
vervolgtraject bij tussenbeschikking**

Er zijn de volgende opties (geformuleerd t.b.v. de pilot bij de rechtbank ZWB/Breda):

- Indien de gesprekken van de bc/gd erin resulteren dat de ouders bereid zijn een mediation te beproeven, wordt via de rechtbank/het hof (middels een tussenbeschikking) een mediationtraject tussen de ouders, eventueel met inbreng van het kind, ingezet. Een zitting is dan niet nodig (tenzij ouders dat wel willen). De mediation loopt naast het bijzondere curatorschap: de mediator is een andere persoon dan de bc/gd.
- Het is ook mogelijk dat op advies van de bc/gd via de rechtbank/het hof (eveneens middels een tussenbeschikking) naar een hulpverleningstraject (zoals Ouderschap Blijft, of Kinderen uit de Knel) wordt verwezen, wat eventueel tot een gehele of gedeeltelijke overeenstemming kan leiden. Binnen het hulpverleningstraject kan eraan gewerkt worden om samen met de ouders een ouderschapsplan op te stellen. De hulpverlenende instantie rapporteert over het verloop van het traject. De bijzondere curator kan de bevindingen (inclusief een eventueel ouderschapsplan) gebruiken in het advies aan de rechter.
- De bc/gd komt tot de conclusie dat er geen enkele mogelijkheid tot overeenstemming bij de ouders is. In dat geval

wordt een advies uitgebracht aan de rechter dat kan inhouden een verwijzing naar forensische mediation of een onderzoek door de RvdK. De zaak dient eerst op zitting te worden behandeld.

**Geen overeenstemming bereikt: advies door
bijzondere curator**

De bijzondere curator adviseert het verzoek van een der partijen (bijvoorbeeld van de ouder die wijziging in omgangsregeling wenst) toe/af te wijzen. Dit is mogelijk indien de bc/gd geen tussenstap nodig vindt (of mogelijk acht) en onmiddellijk een concreet advies aan de rechter geeft om omgangsregeling/gezag/hoofdverblijf op een bepaalde wijze vast te stellen of te wijzigen. De bijzondere curator adviseert vanuit het belang van het kind.

Bij een vervolgtraject wordt de zaak middels een tussenbeschikking door de rechter aangehouden in afwachting van de resultaten. De bedoeling is het dat de bc/gd na genoemde trajecten het kind opnieuw ontvangt en de resultaten bespreekt (een en ander is afhankelijk van de leeftijd van het kind, maar wellicht ook van de resultaten van het traject). Van de bc/gd wordt een aanvullend verslag verwacht na afronding van het hulptraject. Dit verslag kan korter zijn dan het eerdere maar dient een samenvatting te bevatten van de resultaten van het traject en de uitwerking van die resultaten op het geschil/het verzoek. De bc/gd zal nu een concreet advies moeten geven met betrekking tot de vragen die in de benoe-

mingsbeschikking aan haar/hem zijn voorgelegd.

3.5.6 Na het advies van de bijzondere curator

Het uniform werkproces bijzondere curator ex art. 1:250 BW (bijlage 2) bepaalt het volgende. Na ontvangst van het verslag van bevindingen zendt de rechtbank het verslag aan de (advocaten van de) ouders met het verzoek daarop binnen veertien dagen te reageren. Bij overeenstemming tussen partijen kan de zaak schriftelijk worden afgedaan en is een mondelinge behandeling niet nodig, tenzij de ouders dit wensen. In alle andere gevallen volgt een zitting waarvoor de ouders met hun advocaten, de bijzondere curator en de RvdK (die op grond van art. 810 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering een adviserende taak heeft in zaken betreffende minderjarigen) worden uitgenodigd. De rechter beoordeelt ook of het kind opnieuw gehoord moet worden. Na de zitting neemt de rechter een eindbeslissing in de vorm van een eindbeschikking.

3.5.7 Bijzondere aandachtspunten bij de toepassing van triangulatie

In het onderzoek kan de bc/gd te maken krijgen met bepaalde kenmerken van de betrokkenen. Een voorbeeld is een psychiatrische stoornis. Als dit uit de documenten blijkt en deze conclusie na uitvoerig onderzoek door deskundigen is vastgesteld, dan kan

deze informatie gebruikt worden in de onderbouwing van het advies. Het kan echter *niet* zo zijn dat er op basis van een aantal gesprekken een diagnose door de bc/gd gesteld wordt. De bc/gd beperkt zich tot beschrijving van het gedrag en de effecten hiervan. Dit neemt niet weg dat een gedragsdeskundige symptomen kan herkennen. Met partijen kan daarover gesproken worden. Wellicht kan een weg worden gevonden erover te rapporteren, met nadrukkelijke instemming van de betreffende partij. Indien het een waarneming van symptomen bij een kind betreft, kan daarover in eenzelfde zin met de ouders (en wellicht ook het kind) worden gesproken en gehandeld.

3.6 Samenvatting bevindingen, discussie en aanbevelingen

Belangrijkste bevindingen

- De pilot bc/gd vond plaats in de rechtbank ZWB/Breda gedurende januari 2015 tot en met mei 2016.
- De werkgroep bc/gd was verantwoordelijk voor de opzet van de pilot, de werving van bc/gd's, het ontwikkelen van de werkwijze, opleiding en implementatie. Het aan de rechtbank verbonden projectteam pilot bc/gd was verantwoordelijk voor de logistiek rond de zaken en benoemingen van bc/gd's.
- De toevoegingsvergoedingen die bc/gd's ontvingen in het kader van de pilot zijn feitelijk structurele kosten voor het bijzondere curatorschap door de Raad voor

Rechtsbijstand. In de pilotperiode is in 81 zaken een bc/gd benoemd. Uitgaande van een gemiddelde vergoeding van € 739,27 per zaak, komt het totaal aan toevoegingsvergoedingen voor zaken in de pilotperiode neer op circa € 60.000,-.

- Ook zijn er door de Raad voor de rechtspraak eenmalige gelden beschikbaar gesteld. De bc/gd's ontvingen begin 2016 een eenmalige extra tegemoetkoming van gemiddeld € 700,- per betrokken bc/gd (n = 14), mede als blijk van waardering voor alle extra inzet in het kader van de pilot (pionieren, meewerken aan het pilotonderzoek). Dit zijn eenmalige kosten van circa € 10.000,-.
- De rechtbank ZWB/Breda heeft daarnaast zelf een investering gedaan in de zin van ingezette uren van de senior rechters die lid zijn van de werkgroep bc/gd, alsmede met de inzet van een secretaris. Het projectteam pilot bc/gd maakte ook vele uren in het kader van de pilot. Inschatting van de rechtbank is dat de senior rechters samen over de duur van de pilot heen gemiddeld 8 uur per week aan de pilot besteedden. De leden van het projectteam hebben samen gemiddeld 9,5 uur per week aan de pilot besteed. Dit zijn in principe eenmalige kosten, hoewel naar verwachting 4 à 5 uur per week ook in de toekomst nodig is bij voortzetting van het werken met de bc/gd.
- Bij de start van de pilot is de poule van bc/gd's samengesteld, waartoe ook enkele bc/gd's die al voorafgaand aan de pilot

met de methode triangulatie werkten.

Selectie vond plaats op basis van criteria: kennis, vaardigheden, ervaring, netwerken en lid van beroepsvereniging. De meeste belangstellenden zijn geworven in het netwerk van de werkgroepleden. Vervolgens vonden sollicitatiegesprekken plaats: zeven nieuwe curatoren werden geselecteerd en drie kandidaten vielen af. Naast de drie ervaren bc/gd's betekende dit een poule van tien bc/gd's vanaf januari 2015. Op één na zijn alle tien bc/gd's wo-geschoold. Vijf volgden een mediationopleiding. Aan de overige selectiecriteria werd voldaan.

- In oktober 2015 besloten twee bc/gd's geen nieuwe zaken aan te nemen. Daarop zijn vier nieuwe bc/gd's geworven. Elk van hen is wo-geschoold en heeft een opleiding tot mediator afgerond. Per oktober 2015 bestond de poule van actieve (d.w.z. nieuwe zaken aannemende) bc/gd's uit twaalf personen.
- Introductie in het bc/gd-schap en de bijbehorende werkwijze vond plaats tijdens twee opleidingsdagen in januari 2015. Daarna waren er vier intervisiebijeenkomsten, hadden de bc/gd's de mogelijkheid om in een zaak mee te lopen met een van de ervaren bc/gd's en werd gewerkt volgens een maatjessysteem waarin collega-bc/gd's in duo's elkaars verslagen meelazen en overlegden.
- De werkwijze waarin de bc/gd's zijn opgeleid is triangulatie. Kort gezegd bestaat triangulatie uit vijf stappen: 1. informatie

verzamelen en aannames formuleren, 2. de betrokkenen vertellen hun verhaal (incl. puntsgewijs gespreksverslag), 3. bewustwording van eigen rol in het (gezins)systeem, 4. beslismoment en vervolgacties en 5. verslaglegging. Middels het verslag adviseert de bc/gd de rechter.

- De aan de pilot verbonden werkgroep bc/gd heeft criteria opgesteld voor het benoemen van een bijzondere curator ex art. 1:250 BW in het kader van complexe scheidingen. Het bijzondere curatorschap is te overwegen bij een of meer van de volgende situaties: complexe scheiding, kind ernstig de dupe van de situatie, kind stuurt een brief aan de kinderrechter met een verzoek dat betrekking heeft op gezag/hoofdverblijf/contact, rechter heeft snel informatie nodig om (vervolg)beslissing te nemen.

Discussie

Binnen de pilot bc/gd in de rechtbank ZWB/Breda zijn de bc/gd's opgeleid in de werkwijze triangulatie. Tot dan toe ontbrak een gezamenlijke/eenduidige werkwijze voor bc/gd's; de keuze om in de pilot te gaan werken met triangulatie is dan ook een belangrijke stap op weg naar uniformiteit. Er is een format voor rapportage. Daarnaast is gedefinieerd welke stappen in welke volgorde gezet moeten worden. De keuze voor centrale elementen, formats en gedefinieerde stappen vormen een belangrijke, basale start om te komen tot een uitgekristalliseerde werkwijze. De uitwerking is in het huidige stadium echter nog

tamelijk algemeen; een uitwerking op concreet gedragsniveau voor de bc/gd's ontbreekt nog. Verderop in dit rapport blijkt dat bc/gd's dit zelf ook van mening zijn; tevens blijken diverse aanknopingspunten in aanmerking te komen voor nadere uitwerking.

Aanbevelingen

Volgend op het voorgaande is onze aanbeveling de huidige werkwijze nader handen en voeten te geven. Om meer zicht te krijgen op het specifieke van de werkwijze en om de werkwijze beter overdraagbaar te maken, is verdere uitwerking nodig van wat de bc/gd doet en van hoe hij dat doet.

Cases: benoemingen en doorlooptijden

Dit hoofdstuk behandelt de volgende onderzoeksvragen:

- Hoe verhoudt het aantal benoemingen bc/gd zich tot het aantal benoemingen bc/advocaat? (2a)
- Wat zijn de doorlooptijden in zaken waarin een bc/gd is benoemd (ten opzichte van bc/advocaat-zaken)? (2b)

4.1 Inleiding

Hoewel recente cijfers een toename laten zien (Ter Voert, 2016), is tot voor kort landelijk gezien het aantal benoemingen van een bijzondere curator bij complexe scheidingen beperkt geweest (zie hoofdstuk 1) (Van der Bijl, Van den Dongen & Vreeburg-van der Laan, 2012). Dit gold ook voor de rechtbank ZWB/Breda. In 2014 is een bijzondere curator hier 22 maal benoemd: in 4 gevallen een bc/advocaat en in 18 gevallen een bc/gd. De pilot startte per januari 2015 en liep tot eind mei 2016. In dit hoofdstuk wordt de trend van het aantal benoemingen bc/advocaat en bc/gd in de rechtbank ZWB/Breda over het jaar

2014, 2015 en 2016 (januari t/m mei) nagegaan. Daarbij worden het onderwerp van het geschil en de doorlooptijden van deze zaken in kaart gebracht. Hiertoe is gebruikgemaakt van het administratieve overzicht van de rechtbank en daarnaast van de urenregistratie die de bc/gd's zelf bijhielden in het kader van de pilot (zie bijlage 3).

4.2 Resultaten

4.2.1 Trends in het aantal benoemingen

In het team Familie en het team Jeugd van de rechtbank ZWB/Breda samen zijn in het jaar 2014 in totaal 6.485 zaken aanhangig gemaakt. Hierin is inbegrepen: gezag & omgang, echtscheiding, levensonderhoud, voorlopige voorzieningen (familierechtelijk), alimentatie, maar ook extrajudiciële zaken (o.a. afstamming en adoptie). Het gaat dus om veel meer zaken dan de zogeheten complexe scheidingen. Deze worden als zodanig niet apart geregistreerd.

In 2015 betrof het aantal aanhangig gemaakte zaken in beide teams samen 8.424. En in januari t/m eind mei 2016 ging het om 3.248 zaken (zie tabel 3).

In 2015, het jaar waarin de pilot bc/gd van start ging, werd in de teams Familie en Jeugd samen in 64 zaken een bijzondere curator benoemd, oftewel 0,8% van het totale aantal

zaken. Dat is meer dan een verdubbeling ten opzichte van 2014 (0,3%).

In 2014 werd 18 keer een bc/gd en 4 maal een bc/advocaat benoemd. In 2015 werden alleen nog bc/gd's benoemd. In 2016 (januari t/m mei) werden 17 bc/gd's benoemd en geen bc/advocaten.

Tabel 3. Bijzondere curatoren benoemd in 2014, 2015 en 2016 (januari t/m mei)

	Pilotperiode		
	2014	2015	2016 januari t/m mei
Totale aantal zaken team Familie en Jeugd	6.485	8.424	3.248
Benoemingen bc (% van totale aantal zaken dat jaar)	22 (0,3%)	64 (0,8%)	17 (0,5%)
Benoemingen bc/advocaat (% van totale aantal benoemingen bc dat jaar)	4 (18,2%)	0 (0%)	0 (0%)
Benoemingen bc/gd (% van totale aantal benoemingen bc dat jaar)	18 (81,8%)	64 (100%)	17 (100%)

Tussen de rechters onderling bestaat een behoorlijk verschil in hoe vaak zij gedurende de pilotperiode een bc/gd hebben benoemd (zie tabel 4). Werden de benoemingen aan-

vankelijk door slechts enkele rechters gedaan, in de loop van de tijd nam het aantal rechters dat benoemde toe. Er bleef echter wel een verschil tussen de rechters bestaan.

Tabel 4. Aantal benoemingen bc/gd per rechter in de pilotperiode (n = 81)

Aantal benoemingen per rechter	Aantal rechters
1	7
2-4	3
5-7	9
8-10	0
11-15	1

4.2.2 Type zaken

Team

Tabel 5 laat zien dat in team Jeugd beduidend vaker een bc/gd is benoemd dan in team Familie. Mogelijk heeft dit te maken met de fase van het conflict waarin ouders zich bevinden. De zaken binnen team Familie zijn immers, alhoewel evengoed complexe zaken, minder ver in (of na) de echtscheidingsprocedure dan de zaken binnen team Jeugd. Binnen team Jeugd zijn zaken aan de orde waarin bijvoorbeeld de gemaakte omgangsregeling niet wordt nagekomen of bijstelling behoeft.

Het gaat daarbij om zaken waarbij de situatie gedurende vele jaren heeft kunnen escaleren en ouders niet in staat zijn gebleken hierin zelf een verandering tot stand te brengen of tot gezamenlijke afspraken te komen. Een ander verschil is dat het team Jeugd meer de focus op het kind heeft en dat het team Familie alle aspecten rondom de scheiding behandelt (financiën, et cetera). Het komen tot afspraken over de verblijfplaats van of de omgang met het kind is voor het team Familie slechts een van de vele thema's, zoals alimentatie, boedelscheiding.

Tabel 5. Benoemingen bc/gd in de pilotperiode per team (n = 81)

	n
Benoemingen bc/gd team Familie	22
Benoemingen bc/gd team Jeugd	59

Rechtsgang

Iedere zaak wordt middels een verzoekschrift (door een van de partijen, de RvdK of een gecertificeerde instelling (GI)) aanhangig gemaakt. Het kan een echtscheidingsverzoek zijn met nevenvoorzieningen, zoals een omgangsregeling of vaststelling hoofdverblijf, of een los verzoek voor bijvoorbeeld de bepaling van een omgangsregeling of ondertoezichtstelling (OTS). Een uitzondering hierop is de kindbrief. Een kindbrief wordt door de minderjarige zelf naar de rechtbank gestuurd, zodat sprake is van een informele rechtsingang. Wanneer een kindbrief binnenkomt wordt een kindgesprek

gepland. De rechter spreekt uitvoerig met het kind, maar heeft voor het maken van een juiste inschatting van de zaak behoefte aan professioneel advies van een gedragsdeskundige. In 2014 startten circa 10 van de 22 bijzonderecuratorzaken met een kindbrief (45%). In de jaren 2015 en 2016 zijn 6 bc/gd-zaken gestart met een kindbrief (7,4% van het totaal aantal bc/gd-zaken in deze pilotperiode). Ook zijn in het jaar 2015 en 2016 veertien zaken met kindbrief afgewezen. Er is besloten niet verder te gaan met het verzoek van het kind. Dat kan om diverse redenen zijn. Het kind wil bijvoorbeeld dat een ouder, wiens

gezag eerder door de rechtbank beëindigd is, weer gezag krijgt en het kind wil bij die ouder wonen. Een minderjarige kan volgens de wet niet langs deze weg een verzoek om gezagswijziging aan de rechtbank voorleggen. Een ander voorbeeld: een kind verzoekt om de bijdrage, die de vader aan de moeder betaalt voor zijn levensonderhoud, op nihil te stellen. Ook hier geldt weer: het kind kan dit verzoek niet doen. De wet biedt geen ingang. Ook

komt het soms voor dat het tijdens het kindgesprek al blijkt dat het probleem is opgelost of het verzoek werd ingetrokken. Nog een voorbeeld is dat de rechtbank eerder een beslissing heeft genomen en die beslissing zo recent is dat er door de rechter de voorkeur aan wordt gegeven om rust te creëren voor het kind in plaats van opnieuw een rechtszaak op te starten.

Kindbrief (Z., 13 jaar)

Z. verzoekt per brief om de omgangsregeling met zijn vader stop te zetten, dan wel te beperken tot een weekend per maand.

Kinderverhoor

Tijdens het kinderverhoor geeft Z. aan dat hij zijn wens met zijn vader heeft besproken. Dit heeft ertoe geleid dat zijn ouders in overleg met elkaar zijn gegaan en er in onderling overleg een regeling is getroffen waarbij Z. bij zijn moeder woont en eens in de maand naar vader gaat. Met Z. is afgesproken zijn verzoek voor een periode van drie maanden aan te houden om te kijken of de omgangsregeling nu meer naar zijn tevredenheid verloopt. Z. zou na drie maanden laten weten wat zijn mening daarover is. De rechtbank heeft hierop niets van Z. gehoord en heeft hem daarom een brief geschreven om zijn mening kenbaar te maken. Ook na deze brief heeft de rechtbank niets meer van Z. vernomen.

Beschikking

Nu Z. ook na de laatste brief geen reactie heeft gegeven, gaat de kinderrechter ervan uit dat de in onderling overleg overeengekomen omgangsregeling naar tevredenheid verloopt. Z. heeft nu geen verder belang meer bij zijn verzoek. Het verzoek wordt daarom afgewezen.

Geschil

In verreweg de meeste zaken waarin een bc/gd is benoemd, was de omgangsregeling onderwerp van het geschil. Echter, ook andere verzoeken zijn regelmatig aan de orde, al dan

niet in combinatie met de omgangsregeling. De combinatie van de omgangsregeling en het hoofdverblijf is ook relatief vaak onderwerp van het geschil. Zie het overzicht in tabel 6.

Tabel 6. Geschil bij bc/gd-zaken met complexe scheiding in de pilotperiode (n = 81)

	n
Omgangsregeling	35
Omgangsregeling en hoofdverblijf	16
Omgangsregeling en gezag	7
Omgangsregeling en alimentatie	7
Omgangsregeling en alimentatie en gezag	1
Omgangsregeling en gezag en OTS	1
Omgangsregeling en alimentatie en gezag en OTS	1
Gezag	1
Gezag en vervangende toestemming verhuizing	1
Hoofdverblijf	2
Vervangende toestemming verhuizing	3
Vervangende toestemming inschrijving school	1
Benoeming bijzondere curator	2
OTS: conflictbehandeling, wijziging zorgregeling, opheffing OTS	3

4.2.3 Voortgang en doorlooptijden

Van de 81 zaken waarin gedurende de pilotperiode een bc/gd is benoemd heeft in 65 gevallen de bc/gd zijn eindverslag bij de rechtbank ingediend; de overige 16 zaken liepen aan het einde van de dataverzamingsperiode (eind mei 2016) nog. Van de

65 zaken met eindverslag zijn in totaal 26 zaken afgesloten met een eindbeschikking. 18 zaken zijn aangehouden omdat de rechter een vervoltraject heeft uitgesproken, dat wil zeggen een hulpverleningstraject of mediation. In sommige gevallen zijn partijen in afwachting van de uitslag van een onderzoek door de RvdK of GI. Na afronding van dit

traject komt de zaak weer terug bij de rechter. In 1 zaak hebben partijen het verzoek ingetrokken aangezien zij overeenstemming hebben bereikt. De overige 20 zaken wachten op

een besluit daar de zaak nog niet door de rechter is behandeld. Meer over de uitspraken door de rechter volgt in hoofdstuk 5.

Tabel 7. Voortgang zaken met bc/gd benoemd in de pilotperiode (n = 81)

	n
Totaal aantal benoemingen bc/gd	81
Lopende zaken/in uitvoering door bc/gd	16
Zaken met eindverslag bc/gd	65
Van de zaken met eindverslag bc/gd (n = 65**):	
Zaken wachtende op behandeling door rechtbank	20
Zaken met tussenbeslissing/ aangehouden door rechtbank (geen eindbeschikking)	18
Zaken met eindbeschikking	26*
Intrekking	1

* In 2 van de 26 zaken met eindbeschikking is eerst een tussenbeschikking geweest.

** In 2 zaken zijn partijen in hoger beroep gegaan. In dit onderzoek zijn deze zaken niet nader opgevolgd.

Voor de 65 zaken met eindverslag door de bc/gd (zie tabel 7) is de doorlooptijd berekend. Tussen benoeming bc/gd en indiening van het eindverslag zit gemiddeld 14 weken. Dat is beduidend langer dan de in het Werkproces (bijlage 2) genoemde termijn van 4/6 weken of de later in de informatiebrief voor ouders en kinderen reeds opgerekte termijn van 8 weken (bijlage 20 en 21). Vervolgens duurt het gemiddeld 19,5 weken voordat een eindbeschikking wordt uitgesproken. Dat is de tijd die de rechtbank nodig heeft tussen het eindverslag bc/gd en de eindbeschikking. In twee van deze zaken met

eindbeschikking is eerst een tussentijdse uitspraak gedaan, waardoor de tijd tot aan de eindbeschikking extra werd verlengd. Als deze twee zaken buiten de berekening worden gehouden, dan zit tussen binnenkomst eindverslag bc/gd en de eindbeschikking 17 weken. Voor zaken zonder eindbeschikking maar wel met een tussentijds besluit door de rechtbank geldt dat tussen het verslag en de tussenbeschikking gemiddeld 12 weken zit. Uit de urenregistratie die de bc/gd's in het pilotonderzoek bijhielden blijkt overigens dat tussen de benoeming van de bc/gd in de tussenbeschikking en het daadwerkelijk voe-

ren van de eerste gesprekken met ouders of kind door de bc/gd gemiddeld 3,3 weken zit. Deze tijd wordt door de rechtbank gebruikt om afspraken te maken met de bijzondere

curator in kwestie en door de bc/gd om zich in te lezen en afspraken te maken met de ouders en/of minderjarige(n).

Tabel 8. Doorlooptijden

	Zaken (n)	Dagen (n)
Benoeming bc/gd (in tussenbeschikking) tot 1e gesprekken met ouders/minderjarige(n) door bc/gd (*o.b.v. urenregistratie die voor 62 zaken door de bc/gd's is ingevuld, 3 missing)	62*	Gem. 23 dg (3,3 wk) (min 1; max 66 dg)
Benoeming bc/gd tot binnenkomst verslag bc/gd (o.b.v. de 65 zaken met eindverslag bc/gd)	65	Gem. 98 dg (14 wk) (min 37; max 285 dg)
Binnenkomst verslag bc/gd tot aan tussenbeschikking (in deze zaken nog geen eindbeschikking) (o.b.v. de 18 zaken met eindverslag bc/gd en een tussenbeschikking)	18	Gem. 85 dg (12 wk) (min 40; max 164 dg)
Binnenkomst verslag bc/gd tot aan eindbeschikking (o.b.v. de 26 zaken met eindverslag bc/gd en eindbeschikking; <u>incl.</u> 2 zaken waarin eerst een tussenbeschikking was)	26	Gem. 137 dg (19,5 wk) (min 33; max 342 dg)
Binnenkomst verslag bc/gd tot aan eindbeschikking (o.b.v. de 26 zaken met eindverslag bc/gd en eindbeschikking; <u>excl.</u> 2 zaken waarin eerst een tussenbeschikking was)	24	Gem. 118 dg (17 wk) (min 33; max 245 dg)

In hoofdstuk 6 wordt nauwkeurig weergegeven waar de bc/gd's hun tijd precies aan besteden. Binnen het huidige hoofdstuk staan de doorlooptijden centraal.

4.3 Samenvatting bevindingen, discussie en aanbevelingen

Belangrijkste bevindingen

- In 2014 werden in de rechtbank ZWB/Breda 22 bijzondere curatoren benoemd, in 2015 64 en in januari t/m mei 2016 17. De pilot bc/gd liep van januari 2015 tot en met mei 2016.
- In het eerste jaar van de pilot werden meer bc/gd's benoemd dan in het jaar voor de pilot. In de eerste helft van 2016 lijkt weer een daling in te zetten. De gevonden verschillen zijn bescheiden.
- In het jaar 2014 werd nog viermaal een bc/advocaat benoemd, per 2015 alleen nog bc/gd's.
- Gedurende de pilotperiode is in 81 zaken een bc/gd benoemd.
- Binnen team Jeugd zijn gedurende de pilot 59 bc/gd's benoemd en binnen team Familie 22 bc/gd's.
- Het aantal benoemingen varieert sterk per rechter.
- Ten opzichte van het jaar 2014 zijn de rechters in de pilotperiode vooral in de zogeheten kindbriefzaken bijzondere curatoren gaan benoemen. De bijzondere curator wordt steeds vaker ook in andere zaken, die niet starten met een kindbrief, benoemd.
- In verreweg de meeste zaken waarin een bc/gd is benoemd, is de omgangsregeling onderwerp van het geschil. De combinatie van de omgangsregeling en het hoofdverblijf is ook relatief vaak aan de orde.

- Van de 81 zaken waarin in de pilotperiode een bc/gd is benoemd, is per eind mei 2016 in 65 zaken een eindverslag door de bc/gd opgeleverd en 16 zaken bevinden zich dan nog in de uitvoeringsfase.
- Van de 65 zaken met eindverslag bc/gd wachten 20 zaken op behandeling door de rechtbank, 44 zijn behandeld door de rechtbank (in 18 zaken is een tussentijdse beslissing genomen en in 26 gevallen is sprake van een eindbeschikking). In 1 zaak is sprake geweest van een intrekking.
- Tussen de benoeming van de bc/gd en de eerste gesprekken met ouders of kinderen zit gemiddeld 3,3 weken. Tussen de benoeming en oplevering van het eindverslag bc/gd zit gemiddeld 14 weken. Tussen ontvangst eindverslag bc/gd en eindbeschikking door de rechtbank zit vervolgens gemiddeld 19,5 weken.

Discussie

De doorlooptijden van bc/gd-zaken in de pilot zijn beduidend langer dan de in het Werkproces beschreven 4/6 weken en de aan ouders en kinderen in de informatiebrieven gecommuniceerde 8 weken. Mogelijk is er door logistieke aanpassingen tijd te winnen. Aan de andere kant is het de vraag of het realistisch is om ouders in de gecommuniceerde tijd in beweging te krijgen, hetgeen wel een van de doelen is van de in de pilot gehanteerde werkwijze triangulatie. Later in dit rapport blijkt bovendien dat diverse ouders opperen om meer te investeren in het contact met de kinderen omdat zij pas nadat zij zich veilig

voelen hun echte verhaal zullen vertellen. Tegelijkertijd geven ouders en kinderen aan dat de duur tussen benoeming bc/gd en eindbeschikking te lang is. Wellicht is het niet zozeer de bc/gd die in tempo moet versnellen, maar is de tijdswinst voornamelijk te boeken binnen de rechtbank.

Aanbevelingen

- De belangrijkste aanbeveling is om te onderzoeken waar in het proces tussen benoeming bc/gd en eindbeschikking de snelheid kan worden vergroot. Het is de vraag of het traject bij de bc/gd zelf korter kan; dit verdient echter wel nadere exploratie. Ook (of voornamelijk) binnen
- de rechtbank kunnen de doorlooptijden wellicht worden ingekort. Te denken valt aan het eerder op zitting plannen van een bc/gd-zaak, of bij benoemingsbeschikking al een behandeldatum bepalen.
- Daarnaast is het zinvol dat tussen het team Jeugd, waar beduidend vaker een bc/gd wordt benoemd, en het team Familie nader van gedachten wordt gewisseld over de reden van dit verschil. Is het bc/gd-schap met name voor de voortslepende complexe scheidingen interessant, is de bc/gd niet binnen beide teams even goed geïmplementeerd, of spelen er andere redenen een rol?

Dossieronderzoek: bc/gd's en bc/advocaten vergeleken

Dit hoofdstuk behandelt de volgende onderzoeksvragen

- Wat zijn de doorlooptijden in zaken waarin een bc/gd is benoemd ten opzichte van bc/advocaat-zaken? (2b)
- In hoeverre wijkt het advies van de bc/gd af van het advies van de bc/advocaat? (2c)
- Is de bruikbaarheid van het advies aan rechters groter in het geval dit advies wordt gegeven door een bc/gd in plaats van een bc/advocaat? (3b)

5.1 Inleiding

De vraag ligt voor in hoeverre de bc/gd meerwaarde heeft ten opzichte van de bc/advocaat

voor wat betreft de belangenbehartiging van kinderen in een complexe scheidings situatie. In dit hoofdstuk wordt dit op basis van dossieronderzoek nagegaan. Gebruik is gemaakt van 52 bc/gd-dossiers van de rechtbank ZWB/Breda en 18 bc/advocaat dossiers van de rechtbanken van Breda, Rotterdam, Alkmaar en Leeuwarden (tabel 1 in hoofdstuk 2). Zaken zijn onderzocht waarin de rechtbank een tussen- of eindbeschikking heeft afgegeven nadat de bijzondere curator zijn eindverslag had opgeleverd. De dossiers zijn volgens een vast format in kaart gebracht (bijlage 4).

Tabel 9. Dossiers met tussen- of eindbeschikking

Documenten	Aantal onderzocht
Dossiers bc/gd Breda	52
Dossiers bc/advocaat Breda, R'dam, Alkmaar en Leeuwarden	18

5.2 Resultaten

5.2.1 Doorlooptijden

We nemen de in hoofdstuk 4 berekende doorlooptijd van benoeming bc/gd tot aan oplevering eindverslag bc/gd over in tabel 10. Ook voor de dossiers bc/advocaat is de doorlooptijd berekend.

Het aantal weken dat een bc/advocaat nodig heeft om het eindverslag op te leveren is gemiddeld 5,5 week minder dan dat een bc/gd nodig heeft. Dat scheelt bijna 1,5 maand.

5.2.2 Geschil

Hoewel zaken met een enkelvoudig geschil zeker voorkomen (bijvoorbeeld: de zaak draait om de omgangsregeling), is een meervoudig geschil vaker aan de orde (bijvoorbeeld: de

zaak draait om de omgangsregeling en het hoofdverblijf samen). In tabel 11 zijn de meest voorkomende thema's voor geschil weergegeven in de bc/gd- en bc/advocaat-zaken.

De omgangsregeling is opvallend vaak het onderwerp van geschil in zaken met een bc/gd. Hoewel het evengoed een veelvoorkomend thema is in de bc/advocaat-zaken, is dit thema vooral bij de bc/gd-zaken beduidend vaak aan de orde. Hoofdverblijf is bij beide tevens een belangrijke categorie. Gezag is relatief vaker aan de orde bij een bc/advocaat dan bij een bc/gd. Dit geldt ook voor OTS. Gezag en OTS komen vrijwel altijd samen met een van de andere thema's voor. Gezag is in een enkel geval een op zichzelf staand thema, wanneer een van de ouders verzoekt dat het gezag van de andere ouder ontnomen wordt.

Tabel 10. Doorlooptijden

	Dossiers bc/gd		Dossiers bc/advocaat	
	Zaken (n*)	Dagen (n)	Zaken (n)	Dagen (n)
Benoeming bc tot binnenkomst verslag bc	65	Gem. 98 dg (14 wk) (min 37; max 285 dg)	16**	Gem. 61 dg (8,5 wk) (min 24; max 133 dg)

* Op basis van tabel 8 in hoofdstuk 4 (n = 65 bc/gd-zaken met eindverslag bc/gd).

** 2 data missing.

Tabel 11. Meest voorkomende thema's geschil**

	Dossiers bc/gd (n = 81*)	Dossiers bc/advocaat (n = 18)
Omgangsregeling	68	8
Hoofdverblijf	18	8
Gezag	12	6
OTS	5	3

* Op basis van tabel 6 in hoofdstuk 4.

** In diverse zaken zijn meer onderwerpen naast elkaar onderwerp van geschil. Beide zijn dan meegeteld in de tabel.

5.2.3 Taakopdracht

Afhankelijk van het soort zaak (geschil) schrijft de rechtbank een taakopdracht uit voor de bijzondere curator. De rechtbank ZWB/Breda neemt een aantal taken voor de bc/gd standaard op:

- De bc dient de belangen van het kind te behartigen.
- De bc dient te onderzoeken wat de werkelijke wensen en behoeften zijn van het kind en of de verzoeken in het belang zijn van het kind.
- De bc dient te onderzoeken wat de (werkelijke) wensen en behoeften zijn van het kind ten aanzien van de toekomst.
- De bc dient in kaart brengen wat het kind nodig heeft om uit het loyaliteitsconflict, waarin het kennelijk verkeert, te komen en niet langer last te hebben van de onderlinge strijd waarin ouders verkeren.
- De bc dient de rechtbank te adviseren in de ontwikkelingsperspectieven van de jeugdige.
- Het staat de bc vrij om advies uit te brengen over de benodigde hulpverlening ten behoeve van de minderjarige.
- Indien de bc niet buiten rechte een oplossing weet te bereiken (minnelijke regeling), kan hij het kind in rechte vertegenwoordigen en over de verzoeken een advies aan de rechtbank uitbrengen.
- De bc dient gesprekken te voeren met ... (de rechtbank noemt hierbij altijd het kind, ouders, ouders gemeenschappelijk; daarnaast kan de rechtbank andere personen noemen).

Overige geformuleerde taken zijn afhankelijk van het soort zaak. Bij een verzoek tot wijziging van de omgang verzoekt de rechtbank bijvoorbeeld om te onderzoeken of het belang van het kind gediend is met een wijziging van de omgangsregeling.

Wat opvalt aan de benoemingsbeschikkingen is dat de taakopdracht voor de bc/advocaat doorgaans minder uitgebreid is dan de taakopdracht voor de bc/gd in de rechtbank ZWB/Breda. Wel komen de taakopdrachten qua inhoud overeen: ook de bc/advocaten dienen de belangen van het kind te behartigen en diens werkelijke wensen en behoeften in kaart te brengen.

De bc/advocaten wordt echter weinig gevraagd te onderzoeken wat ervoor nodig is om de minderjarige uit het loyaliteitsconflict te helpen komen, en de vraag naar ontwikkelingsperspectieven zien we in de taakopdracht voor bc/advocaten ook niet terug. Aan de bc/gd worden deze vragen wel gesteld, in elk geval binnen de rechtbank ZWB/Breda.

Een ander opvallend verschil is dat in de taakopdracht voor de bc/advocaat wel – en in de taakopdracht voor de bc/gd niet – gesteld wordt dat de bijzondere curator als vertegenwoordiger van de minderjarige zelfstandig een verzoek bij de rechtbank kan indienen. Bijvoorbeeld om wijziging van gezag.

5.2.4 Advies bijzondere curator

In het eindverslag formuleert de bijzondere curator zijn advies aan de rechtbank. In veel gevallen betreft het advies de inzet van een hulpverleningstraject. Tabel 12 toont welke trajecten de bc/gd en de bc/advocaat adviseren.

Tabel 12. Advies bijzondere curator voor inzet hulpverlening

Hulpverleningstraject	Dossiers bc/gd (n = 52)	Dossiers bc/ advocaat (n = 18)
Ouderschap Blijft	10	2
Kinderen uit de Knel	7	
Omgangsbegeleiding (Jutzt)	6	
Begeleiding door CJG	5	
Mediation/vertrouwenspersoon/psycholoog	5	
Ggz-hulpverlening	2	
Raadsonderzoek	1	1
OTS (stopzetting)	1	1
Inzet GI	1	4
Overige hulpverleningstrajecten*	6	3
Overige adviezen (geen hulpverleningstrajecten)	8	6

* De bc/gd's stellen voor: procesdiagnostiek, functionele familietherapie, weerbaarheidstraining, traumaverwerking, speltherapie en KIES-training. De bc/advocaten stellen voor: ouders met elkaar in gesprek laten gaan of traumaverwerking en hulp om de weerbaarheid te versterken.

Bc/gd

Uit tabel 12 blijkt dat de bc/gd in 44 van de 52 onderzochte zaken adviseert om een hulpverleningstraject in te zetten (85% van de bc/gd-zaken). In zaken waarin de bc/gd een hulpverleningstraject adviseert, constateert deze dat tussen partijen geen communicatie mogelijk is of dat de kinderen in een loyaliteitsconflict verkeren. Overeenstemming of een eenduidig advies is nog niet mogelijk of wenselijk. Een hulpverleningstraject biedt volgens de bc/gd de beste mogelijkheid om uit de status quo te geraken en alsnog tot afspraken te komen. De hulpverlening wordt doorgaans bij tussenbeschikking gewezen.

Overigens, wanneer de bc/gd een hulpverleningstraject adviseert, wordt doorgaans ook een ander advies (betreffende het geschil) gegeven. Bij tussenbeschikking bekrachtigt de rechter het hulpverleningsadvies, maar neemt het advies omtrent het geschil (nog) niet over, in afwachting van de resultaten van het hulpverleningstraject. Leidt hulpverlening niet tot overeenstemming, dan kan de rechter het advies van de bc/gd over het geschil alsnog overnemen in een eindbeschikking.

In acht gevallen (15%) adviseert de bc/gd geen hulpverleningstraject. De bc/gd adviseert dan, afhankelijk van de taakopdracht, over wel/geen omgang, wel/niet wijzigen hoofdverblijf, et cetera.

- *'Minderjarige is niet gebaat bij een verhuizing. Het kind is vertrouwd met school en vrienden.'*
- *'Het kind kan niet gedwongen worden om contact op te nemen met de ouder. Enkel*

wanneer het kind dit wil, kan contact worden hersteld.'

Bc/advocaat

Ook de bc/advocaat verwijst naar hulpverlening, namelijk in 12 van de 18 bc/advocaat-zaken (67%). Naast het advies voor hulpverlening formuleert ook de bc/advocaat adviezen betreffende het geschil zoals het wel of niet wijzigen van hoofdverblijf of omgang. In 6 gevallen (33%) adviseert de bc/advocaat geen hulpverlening. Wel wordt dan een advies gegeven over het geschil.

Adviezen vergeleken

Hoewel de aard van de adviezen die de bc/gd's en de bc/advocaten geven voor een belangrijk deel overeenkomen, zijn er ook verschillen. Het valt daarbij op dat de bc/gd het hulpverleningsadvies concreter maakt dan de bc/advocaat en nader onderbouwd.

- Bc/advocaat: *'Het zou goed zijn als de kinderen weerbaarder zouden worden.'*
- Bc/gd: *'Er zijn aanwijzingen dat oud zeer tussen ouders en een gebrek aan vertrouwen een belemmerende factor is. In dat kader is hulpverlening aan ouders geïndiceerd, slechts mediation is niet toereikend. Daarbij denk ik aan Kinderen uit de Knel, een intensieve groepsbehandeling voor ouders en kinderen, waarbij zowel ouders als de kinderen goed in beeld komen.'*

Wat daarnaast opvalt is dat in de adviezen van de bc/gd soms juridische fouten gemaakt

Tabel 13. Stand van zaken dossiers

	Dossiers bc/gd (n = 52)	Dossiers bc/advocaat (n = 18)
Tussenbeschikking (nog geen eindbeschikking)	21	4
Eindbeschikking (<u>zonder</u> eerst een tussenbeslissing)	25	9
Eindbeschikking (<u>met</u> eerst een tussenbeslissing)	6	5

worden, zoals een advies voor ontneming van het gezag, terwijl dit verzoek niet voorligt. Of een bc/gd adviseert een OTS; deze kan echter alleen door de RvdK, het OM of de ouders zelf worden verzocht. In de adviezen van de bc/advocaat komen juridische fouten niet voor.

5.2.5 Beslissing door de rechter

Nog lang niet alle onderzochte dossiers hebben reeds tot een eindbeschikking geleid. Bij 21 bc/gd-dossiers en 4 bc/advocaat-dossiers ligt er enkel een tussenbeschikking. Zowel bij tussen- als bij eindbeschikking kan de rechter het advies van de bijzondere curator overnemen; ook is het mogelijk dat partijen zelf tot overeenstemming komen. Dan bekrachtigt de rechter de gezamenlijke oplossing in een beschikking en vormt de rechter hierover zelf geen oordeel. Tabel 14 en 15 vatten samen hoe vaak in een zaak tot overeenstemming is gekomen en hoe vaak de rechter een advies van de bc/gd of bc/advocaat

overneemt. Het samenvattend registreren in de tabel betekent feitelijk een versimpeling van de werkelijkheid. In het volgende voorbeeld zijn partijen na het hulpverleningstraject (waar eerst overeenstemming over bestond) ook tot overeenstemming gekomen over het geschil. In de tabel wordt dit geregistreerd/samengevat in de categorie 'overeenstemming t.a.v. onderliggend verzoek'.

- *De bc/gd geeft als advies dat ouders naar Ouderschap Blijft moeten om te proberen tot afspraken te komen, de rechtbank verwijst de ouders in een tussenbeschikking naar Ouderschap Blijft. Vervolgens informeert de hulpverlenende instantie de rechtbank dat ouders een ouderschapsplan hebben opgesteld. De rechtbank bekrachtigt dit plan in de eindbeschikking (overeenstemming t.a.v. onderliggend verzoek).*

Het voorgaande voorbeeld is eenduidig. Het komt ook voor dat het verzoek tweeledig is en in een zaak bijvoorbeeld de omgangsregeling en het hoofdverblijf voorliggen. Als ouders

het over het hoofdverblijf eens worden, dan is op dat punt overeenstemming bereikt. Wordt over de omgangsregeling geen overeenstemming bereikt, dan zal de rechter daarover een besluit moeten nemen. In dit voorbeeld neemt de rechter het advies van de bc/gd over de omgangsregeling over. We zeggen dan dat in deze zaak geen *volledige* overeenstemming is bereikt. In de tabel wordt de

uitspraak van de rechter geregistreerd als: 'rechter volgt advies op t.a.v. voorliggend verzoek'. Een zaak wordt in de tabel pas onder 'overeenstemming' geregistreerd als sprake is van *volledige* overeenstemming op alle punten van het geschil.

Bc/gd

Tabel 14. Opvolgen advies bc/gd door de rechter

	Dossiers bc/gd (n = 52)				
	Tussenbeschikking (n = 21)	Eindbeschikking (n = 25)	Tussen- en eindbeschikking (n = 6)	Totaal	
Overeenstemming partijen voor de inzet hulpverlening	17	-	-	17 (32,5%)	30 (57,5%)
Overeenstemming bereikt t.a.v. onderliggende verzoek (omgang, hoofdverblijf, et cetera)	-	12***	1	13 (25%)	
Rechter volgt advies op t.a.v. hulpverlening	2			2 (4%)	14 (27%)
Rechter volgt advies op t.a.v. onderliggende verzoek(en)		9	3**	12 (23%)	
Rechter volgt advies niet op	1	4	1	6 (11,5%)	6 (11,5%)
Zaak ingetrokken, dus beslissing niet aan de orde	1*	-	1****	2 (4%)	2 (4%)

* Doordat het kind meerderjarig is kan de rechtbank het verzoek niet meer behandelen.

** Voor 1 zaak geldt: tussenbeschikking ziet op een verlenging OTS.

*** Voor twee zaken geldt: de verzoeken zijn ingetrokken omdat partijen tot overeenstemming kwamen.

Feitelijk is overeenstemming bereikt, de rechtbank zet het alleen niet in een eindbeschikking. Omdat tot overeenstemming is gekomen (en dat de reden was tot intrekking van het verzoek), zijn deze zaken genoteerd onder 'Overeenstemming bereikt'.

**** De rechtbank laat haar beslissing afhangen van het advies van de GI en kijkt niet naar het advies van de bc/gd. Er is niet toegelicht waarom dit aldus gebeurt.

Overeenstemming over inzet hulpverlening: in 17 van de bc/gd-zaken met tussenbeschikking (n = 21) adviseerde de bc/gd een hulpverleningstraject, waar ouders ook mee instemden. De rechtbank heeft in een tussenbeschikking het advies van de bc/gd voor verwijzing naar een hulpverleningstraject overgenomen. Deze zaken zijn allemaal aangehouden tot een later moment in 2016 en in afwachting van de resultaten van het hulpverleningstraject.

Overeenstemming over verzoek: in 13 zaken zijn partijen (eenmaal na een hulpverleningstraject) tot overeenstemming gekomen aangaande het geschil dat voorligt. Ouders kunnen zich vinden in het advies van de bc/gd en hebben samen met de bc/gd een plan gemaakt voor bijvoorbeeld de omgang. De rechtbank hoeft deze afspraken slechts te bekrachtigen.

Opvolgen advies over inzet hulpverlening: in twee zaken heeft de rechtbank bij tussenbeschikking een hulpverleningstraject uitgesproken. Ouders zelf stemden hier niet mee in, dus zij volgen deze hulp niet vrijwillig. De rechtbank heeft de zaak aangehouden om het opvolgen van het besluit en de resultaten te monitoren. De rechter heeft in deze twee gevallen het advies van de bc/gd opgevolgd.

Opvolgen advies over verzoek: in twaalf zaken is het advies van de bc/gd over het geschil gevolgd, veelal direct met een eindbeschikking. Bijvoorbeeld: de kinderen willen graag meeverhuizen met moeder. De bc/gd adviseert dat de kinderen het beste kunnen meeverhuizen. Vader wil dit niet. De rechtbank

verleent aan moeder vervangende toestemming voor verhuizing.

Overigens, bij overeenstemming over het verzoek of bij het opvolgen van het advies over het verzoek door de rechter, adviseert de bc/gd meestal (op acht zaken na, zie tabel 12) ook hulpverlening. De rechter neemt dat niet over in de eindbeschikking omdat deze zich beperkt tot de uitspraak over het verzoek. In een aantal gevallen vult de rechter wel aan dat begeleiding door een hulpverlenende instantie gewenst is, bijvoorbeeld door het CJG. Dit is dan een bijkomend advies van de rechtbank, maar geen bindende uitspraak.

Niet opvolgen advies: in zes zaken is het advies van de bc/gd niet opgevolgd. Dit is meestal omdat hetgeen werd geadviseerd juridisch niet mogelijk was. Bijvoorbeeld: vader verzoekt om eenhoofdig gezag en het staken van de omgangsregeling tussen kind en moeder. De bc/gd adviseert om het gezag van de moeder te ontnemen omdat dit voor rust zou zorgen, er is geen communicatie tussen partijen mogelijk. Daarnaast adviseert de bc/gd de omgangsregeling met moeder te beëindigen en om een OTS op te leggen. De rechtbank oordeelt: het is niet gelukt om met behulp van de bc/gd de onderlinge communicatie te herstellen en afspraken te maken, de omgangsregeling met moeder wordt opgeheven en het gezag wordt ontnomen. De rechter kan niet overgaan tot het ambtshalve opleggen van een OTS. Er dient een verzoek gedaan te worden door de RvdK of het OM. Wanneer de RvdK of het OM niet overgaan

tot het indienen van een verzoek, dan kan dit worden gedaan door een van de ouders. Ook zijn er andere redenen waarom een rechter het advies niet overneemt. Soms zijn de feiten ingehaald door de tijd tussen de gesprekken bij de bijzondere curator en de

zitting en zijn omstandigheden gewijzigd waardoor het advies van de bc/gd niet meer actueel is. Soms vindt de rechter het eindverslag en advies van onvoldoende niveau (zie hoofdstuk 7).

Bc/advocaat

Tabel 15. Opvolgen advies bc/advocaat door de rechter

	Dossiers bc/advocaat (n = 18)				
	Tussen- beschik- king (n = 4)	Eindbe- schikking (n = 9)	Tussen- en eindbe- schikking (n = 5)	Totaal	
Overeenstemming partijen voor de inzet hulpverlening	-	-	1	1 (6%)	4 (22,5%)
Overeenstemming bereikt t.a.v. onderliggende verzoek (omgang, hoofdverblijf, et cetera)	-	2*	1	3 (16,5%)	
Rechter volgt advies op t.a.v. de inzet van hulpverlening	3	-	-	3 (16,5%)	12 (66,5%)
Rechter volgt advies op t.a.v. onderliggende verzoek	-	6	3	9 (50%)	
Rechter volgt advies niet op	1	1	-	2 (11%)	2 (11%)
Zaak ingetrokken, dus beslissing niet aan de orde	-	-	-	-	-

* De verzoeken zijn ingetrokken omdat partijen het eens werden. Feitelijk is overeenstemming bereikt, de rechtbank zet het alleen niet meer neer in een eindbeschikking. Dit verschilt per rechtbank. Soms wordt er enkel een proces-verbaal van de zitting gemaakt en volgt er geen eindbeschikking meer, zoals in deze twee zaken. Omdat tot overeenstemming is gekomen (en dat de reden was tot intrekking van het verzoek), zijn de zaken genoteerd onder 'Overeenstemming bereikt'.

Overeenstemming over hulpverlening: dit is in één geval aan de orde. Ouders waren zelf overeengekomen het hulpverleningstraject in te gaan. De rechtbank deed de zaak daarmee af. *Overeenstemming over onderliggend verzoek:* in drie bc/advocaat-zaken zijn partijen tijdens het bc/advocaat-traject zelf tot overeenstemming gekomen over het geschil. De rechtbank heeft de afspraken in een eindbeschikking vastgelegd.

Opvolgen advies over inzet hulpverlening: in drie zaken heeft de rechtbank bij tussenbeschikking, in navolging van het advies van de bc/advocaat, een hulpverleningstraject uitgesproken. Ouders zelf stemden hier niet mee in, dus zij volgen deze hulp niet vrijwillig. De rechtbank heeft de zaak aangehouden om het opvolgen van het besluit en de resultaten te kunnen monitoren.

Dit betekent dat in totaal viermaal hulpverlening in de uitspraak van de rechtbank aan de orde is: eenmaal bij overeenstemming van ouders, en driemaal zonder dat ouders met de hulpverlening instemmen. Het is niet zo dat in de andere zaken geen hulpverlening door de bc/advocaat is geadviseerd. In tabel 12 zagen we immers dat de bc/advocaat in 12 van de 18 zaken (67%) tot hulpverlening adviseerde. De bc/advocaat formuleerde daarnaast een advies aangaande het geschil dat voorligt. Dit advies is meestal vrijblijvend, of bijkomend náást het concrete advies aangaande het geschil.

Opvolgen advies over verzoek: In 9 van de 18 bc/advocaat-zaken (50%) blijkt dat zowel na tussenbeschikking als na eindbeschikking de

rechter het advies van de bc/advocaat opvolgt en een besluit neemt over het onderliggend verzoek, al dan niet vergezeld van een vrijblijvend advies tot hulpverlening.

Niet opvolgen advies: in twee bc/advocaat-zaken wordt het advies niet opgevolgd. De overwegingen die de rechter hierbij had, zijn niet in de documenten toegelicht.

- De bc/advocaat stelt dat de OTS niet zou moeten worden verlengd omdat dit geen doel meer zou dienen. De rechtbank verlengt de OTS met een halfjaar.

Beslissingen rechter vergeleken

Vergelijken we de beslissingen van de rechter in bc/gd- en bc/advocaat-zaken dan blijkt:

- In zaken met een bc/gd wordt vaker tot overeenstemming tussen partijen gekomen (n = 30; 57,5%) dan in zaken met een bc/advocaat (n = 4; 22,5%). Het gaat hier om overeenstemming ten aanzien van de inzet van hulpverlening of van het onderliggende verzoek.
- Wat betreft het overnemen van het advies van de bijzondere curator over het geschil in een uitspraak door de rechter zien we het tegengestelde. Dit gebeurt in bc/advocaat-zaken (n = 12; 66,5%) vaker dan in bc/gd-zaken (n = 14; 27%). In de bc/gd-zaken komt men immers vaker tot overeenstemming, zowel over het onderliggende verzoek/geschil als over de inzet van hulpverlening. In die gevallen is een uitspraak over het geschil door de rechter (nog) niet nodig.

- Verplichte hulpverlening (als besluit van de rechter) gebeurt niet vaak in bc/gd-zaken, namelijk in 2 zaken (4%). In bc/advocaat-zaken gebeurt dit relatief vaker, namelijk in 3 zaken (16,5%). In absolute aantallen is het verschil niet groot.
- De onderzoeksresultaten laten voorts zien dat, in elk geval gedurende de pilot in de rechtbank ZWB/Breda, zowel de bc/gd's als de rechtbank sterk gericht zijn op het bereiken van overeenstemming. Anders dan in de rechtbank ZWB/Breda, waar de rechter in 17 zaken eerst tot hulpverlening besloten heeft, de zaak aanhoudt en nog geen uitspraak doet over het geschil in afwachting van de resultaten van de hulpverlening, gaan andere rechtbanken eerder over tot het nemen van een besluit over het geschil. Zij nemen een advies voor hulpverlening daar aanvullend (niet bindend) in mee. Feitelijk wordt met het hulpverleningstraject het moment waarop een besluit moet worden genomen omtrent het geschil uitgesteld. Of op basis van de vrijwillige hulpverleningstrajecten ook daadwerkelijk tot overeenstemming wordt gekomen over het onderliggende verzoek, is voorsnog niet bekend.

Gezamenlijke overeenstemming werkt beter dan het zich houden aan door de rechter opgelegde afspraken (Koens & Van der Linden, 2010). Deze bevinding zou voorzichtig kunnen pleiten voor de bc/gd. Immers, in zaken met een bc/gd komen partijen vaker tot overeenstemming over het geschil zelf

($n = 13$; 25%) dan in zaken met een bc/advocaat ($n = 3$; 16,5%). Het verschil is echter klein en feitelijk is het aantal zaken te gering om dit met zekerheid te kunnen stellen. Daarnaast verschilt de aard van de zaken. Tot slot geldt, zoals reeds vermeld, dat van de 17 bc/gd-zaken waarin met instemming van partijen een hulpverleningstraject loopt, de resultaten voorsnog ongewis zijn. Het is onzeker of in deze zaken partijen tot overeenstemming gaan komen over het verzoek dat voorligt, of dat dit niet gebeurt en de rechter zelf tot een uitspraak moet gaan komen. Hoe groot de meerwaarde van het bc/gd-schap daadwerkelijk is ten opzichte van het bc/advocaat-schap is dan ook moeilijk te kwantificeren.

5.3 Samenvatting bevindingen, discussie en aanbevelingen

Belangrijkste bevindingen

- Het aantal weken dat een bc/advocaat nodig heeft om het eindverslag op te leveren (8,5 week) is bijna 1,5 maand korter dan wat een bc/gd nodig heeft (14 weken).
- De omgangsregeling is vaak het onderwerp van geschil in zaken met een bc/gd. Hoewel het ook een van de twee meest voorkomende thema is bij de bc/advocaat-zaken, is dit thema bij de bc/gd-dossiers opvallend vaak aan de orde. Hoofdvorblijf is tevens een belangrijke categorie, zowel bij de bc/gd als de bc/advocaat. Bij gezag wordt relatief vaak een bc/advocaat ingezet. Dit geldt ook voor OTS.

- De taakopdracht voor de bc/advocaat wordt doorgaans minder uitgebreid beschreven dan de taakopdracht voor de bc/gd in de rechtbank ZWB/Breda. Onderzoek naar wat nodig is voor het opheffen van loyaliteitsconflicten en het betrekken van de ontwikkelingsperspectieven daarbij, worden in de taakopdracht voor bc/advocaten niet genoemd. Wel wordt de bc/advocaat gevraagd om, als dat nodig is, verzoeken namens de minderjarige in te dienen. Een bc/gd kan dit niet doen.
- Het advies van de bc/gd omvat in 85% van de zaken een hulpverleningstraject. Een advies van de bc/advocaat omvat in 67% van de zaken een hulpverleningstraject.
- Bij de bc/advocaat is hulpverlening vaak een bijkomend advies naast het advies over het geschil dat voorligt. De bc/gd zet hulpverlening veelal in om te proberen dat partijen alsnog tot overeenstemming komen over het geschil.
- De bc/gd maakt het hulpverleningsadvies concreter dan de bc/advocaat. De bc/gd formuleert vaak al het specifieke hulpverleningsaanbod, de bc/advocaat laat de naam van het type traject vaker in het midden.
- Het advies van de bc/gd bevat soms juridische fouten. Bij de bc/advocaat is dit niet geconstateerd.
- De rechter volgt in circa 11% van de zaken het advies niet op, ongeacht of dit advies door een bc/gd of een bc/advocaat is gegeven.
- In zaken met een bc/advocaat neemt de rechter beduidend vaker het advies van de bijzondere curator over het geschil over in een uitspraak (n = 12; 66,5%), dit gebeurt in 14 zaken met een bc/gd (27%).
- In zaken met een bc/gd komen partijen vaker tot overeenstemming (n = 30; 57,5%) dan in zaken met een bc/advocaat (n = 4; 22,5%). Bij de bc/gd gaat het in 17 zaken (32,5%) om overeenstemming over de inzet van een hulpverleningstraject bij tussenbeschikking en in 13 zaken (25%) om overeenstemming over het geschil. Bij de bc/advocaat is er slechts in 1 zaak (6%) overeenstemming aangaande een hulpverleningstraject, en in 3 zaken (16,5%) aangaande het geschil.
- De bevindingen wijzen erop dat in de pilot bc/gd in de rechtbank ZWB/Breda zowel de bc/gd's als de rechtbank sterk gericht zijn op het bereiken van overeenstemming. Rechter tonen een grote bereidheid tot de inzet van een hulpverleningstraject bij tussenbeschikking in de hoop dat middels deze hulpverlening partijen alsnog tot overeenstemming komen.

Discussie

Als indirecte maat voor het welbevinden van de kinderen wordt beschouwd de mate waarin ouders tot overeenstemming komen ten aanzien van het geschil. De onderzoeksbevindingen zouden derhalve voorzichtig kunnen pleiten voor de bc/gd. Immers, in zaken met een bc/gd komen partijen relatief vaker tot overeenstemming over het geschil (n = 13;

25%) dan in zaken met een bc/advocaat (n = 3; 16,5%). Het verschil is echter bescheiden en de uitkomsten in de 17 zaken waarbij partijen tot overeenstemming zijn gekomen aangaande een hulpverleningstraject waren eind mei 2016 (einddatum dataverzameling) nog niet bekend. Leiden de vrijwillige hulpverleningstrajecten inderdaad tot overeenstemming ten aanzien van het geschil, dan kan worden gesteld dat de bc/gd van meerwaarde is. Vooralsnog is dit niet duidelijk.

Aanbevelingen

- Om te onderzoeken wat de resultaten zijn van de 17 bc/gd-zaken die vrijwillig per tussenbeschikking naar hulpverlening zijn geweest, is een langere nametingsperiode raadzaam.
- Blijkt dat partijen in deze 17 zaken na hulpverlening inderdaad tot overeenstemming komen aangaande het geschil, dan

is een vervolgstap om nader te exploreren of de rechters in deze zaken zelf ook voor een hulpverleningstraject hadden kunnen kiezen in plaats van te kiezen voor de inzet van een bc/gd.

- De doorlooptijd die de bc/gd nodig heeft voor een zaak (van benoeming tot eindverslag) is bijna 1,5 maand langer dan de tijd die de bc/advocaat gebruikt. Het is nuttig te onderzoeken of dit verschil in doorlooptijd kan worden opgeheven. Daarbij is discussie raadzaam over de vraag of een kortere doorlooptijd bij triangulatie wel kan. Mogelijk is het juist de grotere intensiteit waardoor partijen in de bc/gd-zaken vaker tot overeenstemming kunnen komen.
- Het verdient aanbeveling dat de juridische kennis van de bc/gd's zodanig toeneemt dat zij geen juridische fouten maken in hun adviezen aan de rechtbank.

Ervaringen bijzondere curatoren/ gedragsdeskundigen

Dit hoofdstuk behandelt de volgende onderzoeksvragen:

- Waaraan besteden de bc/gd's hun geïnvesteerde tijd? (1e)
- Welke succesfactoren en verbeterpunten zijn er wat betreft selectie en opleiding van bc/gd's? (5a)
- Welke succesfactoren en verbeterpunten zijn er voor een goede uitvoering van het bc/gd-schap met behulp van de ingezette werkwijze volgens bc/gd's (rechters, ouders en kinderen)? (5b)
- Wat zijn de succesfactoren en verbeterpunten wat betreft de randvoorwaarden? (5c)

6.1 Inleiding

Om de ervaringen van de bc/gd's te evalueren zijn de volgende onderzoeksactiviteiten uitgevoerd:

- Op drie momenten (T1 februari/maart 2015, T2 augustus/september 2015 en T3 eind mei 2016) hebben de bc/gd's een onlinevragenlijst ingevuld (bijlage 5, 6 en 7). De respons varieerde per moment vanwege de wisseling in samenstelling van de groep actieve bc/gd's (zie tabel 16).
- Aanwezigheid van de onderzoekers bij intervisiebijeenkomsten (26 mei 2015, 22 september 2015, 26 januari 2016 en 17 mei 2016).
- Tijdregistratie door de bc/gd's voor 62 zaken (bijlage 3).

Tabel 16. Respons per meetmoment

Onlinevragenlijst	Respons (n)
T1	8*
T2	8*
T3	13**

* 8 nieuwe bc/gd's per januari 2015.

** 2 ervaren bc/gd's, 7 nieuwe bc/gd's (1 missing) en 4 per januari 2016 gestarte bc/gd's.

6.2 Resultaten

6.2.1 Beschikbaarheid

Gevraagd naar de beschikbare tijd voor het bc-schap (tabel 17) bij aanvang van de aanstelling als bc/gd blijkt dat de meeste gedragsdeskundigen vier uur of minder per week beschikbaar hebben voor het bc/gd-

schap. Twee bc/gd's hebben vijf tot acht uur per week beschikbaar en slechts een minderheid meer dagen per week. Bij twee bc/gd's hangt de beschikbare tijd af van het aantal andere zaken die zij in hun privépraktijk hebben lopen en dat varieert. Alle bc/gd's, op één na, zijn flexibel beschikbaar: zowel (deels) binnen als (deels) buiten kantoortijden (tabel 18).

Tabel 17. Beschikbaarheid voor het bc/gd-schap per week (n = 12)

Uren per week beschikbaar	n
< 4 uur per week	5
5 ≤ 8 uur per week	2
12 uur per week	2
24-28 uur per week	1
Kan bc niet precies zeggen of wisselend afhankelijk van drukte agenda	2

Tabel 18. Beschikbaarheid binnen en buiten kantoortijden (n = 12)

Beschikbaarheid	n
Alleen tijdens kantooruren (9.00 – 17.00 uur)	1
Alleen buiten kantooruren	0
Zowel (deels) binnen als (deels) buiten kantooruren	11

6.2.2 Tijdsinvestering

Op een speciaal voor de pilot ontwikkeld Excel-formulier vulden de bc/gd's de geïnvesteerde tijd per zaak in (bijlage 3). Zij registreerden de tijdbesteding voor 62 zaken. De tijdregistratie loopt vanaf het moment van benoeming tot en met oplevering eindverslag bij de rechtbank. Gemiddeld besteden de bc/

gd's 1.299 minuten aan een zaak (21,7 uur), met een minimum van 9 uur en een maximum van 39 uur per zaak. In dit aantal uren is de reistijd meegerekend. De Raad voor Rechtsbijstand vergoedt echter geen reistijd. Als reistijd niet wordt meegerekend is de gemiddelde tijdbesteding per zaak: 1.168 minuten, dat wil zeggen 19,5 uur.

Tabel 19. Tijdbesteding per zaak (n = 62)

Tijdbesteding per zaak	
Gemiddeld	1.169 min. = 19,5 uur

Tabel 20. Belangrijkste posten tijdbesteding: gesprekken (n = 62)

	Contact kinderen n = 113	Juridische vader n = 58	Juridische moeder n = 62	Totaal contact kinderen en ouders n = 62
Gemiddeld per kind/ouder	56,8 min. = ca. 1 uur	151,0 min. = 2,5 uur	145,9 min. = 2,4 uur	353,7 min. = 5,9 uur
Gemiddeld over de n = 62 zaken	103,5 min. = 1,7 uur	141,6 min. = 2,4 uur*	145,9 min. = 2,4 uur	391,0 min. = 6,5 uur

* Van de 62 zaken is in 58 gevallen de juridisch vader gesproken. Als met de vader is gesproken dan is dat gemiddeld 2,5 uur per vader (n = 58). De gemiddelde tijdbesteding aan contact met de vader over de 62 zaken berekend ligt lager (namelijk op 2,4 uur per zaak) dan de gemiddelde tijdbesteding per vader (n = 58).

Tabel 21. Belangrijkste posten tijdbesteding: rapportage (n = 62)

	Tussentijdse gespreks- verslagen	Eindverslag	Totaal tussentijds- en eindverslag
	n = 62	n = 62	n = 62
Gemiddeld over de n = 62 zaken	218,0 min. = 3,6 uur	286,0 min. = 4,8 uur	504,0 min. = 8,4 uur

Totale tijdbesteding per zaak

De grootste posten zijn de *tussentijdse en eindrapportage* (samen 43,1% van de gemiddelde tijdbesteding per zaak) en de *contactmomenten met kinderen en ouders* (samen gemiddeld 6,5 uur per zaak, dat is 33,3% van de gemiddelde tijdbesteding per zaak).

De overige tijd (4,6 uur, dat wil zeggen 23,6% van de gemiddelde tijdbesteding per zaak) wordt besteed aan: lezen documenten, voorbereiden gesprekken, gesprekken met derden, telefoontjes, mails, contact met rechtbank en administratie.

Er is een grote spreiding van tijdbesteding over de zaken (9-39 uur per zaak). Als we specifiek kijken, zien we geen structureel verschil in tijdbesteding tussen de bc/gd's onderling. Het is ook niet zo dat de bc/gd's in de loop van de tijd minder/meer uren zijn gaan besteden per zaak. De variatie in tijdbesteding wordt daarmee in de eerste plaats verklaard door het soort zaak.

Contactmomenten

Met de ouders wordt gemiddeld langer gesproken dan met de kinderen.

In de 62 geregistreerde zaken zijn 116 kinderen betrokken. Het aantal kinderen per zaak varieert van 1 tot 4. 113 van de 116 kinderen zijn door de bc/gd gesproken of (met name bij de jongste kinderen) gezien (dat is 1,82 kind per zaak). De bc/gd's zagen 3 kinderen dus niet. Dit betrof in alle drie de gevallen het jongste kind. Per gesproken/gezien kind was er gemiddeld 1,4 contactmoment.

Gemiddeld besteden de bc/gd's 57 minuten aan contact per kind (n = 113). Gemiddeld per zaak (n = 62) wordt (57 minuten x 1,82 gesproken/gezien kind per zaak) = 1,7 uur besteed aan contact met de kinderen. Dat is 8,7% van de totale tijdbesteding per zaak.

In alle 62 zaken is de moeder gesproken. In 58 gevallen is de vader gesproken. Gemiddeld is met de moeders (n = 62) 2,4 uur gesproken en met de vaders (n = 58) 2,5 uur. Overigens, in 24 van de 62 zaken (39%) zijn de ouders samen gesproken. Als dat niet het geval was, kwam dat omdat een van beide

partijen dit niet wilde, of omdat het de inschatting van de bc/gd was dat met een gezamenlijk gesprek geen vooruitgang zou worden geboekt.

In 11 van de 62 zaken (ca.18%) zijn niet alleen de ouders samen gesproken, maar heeft ook een gezamenlijk gesprek plaatsgevonden met de ouders en kind(eren).

Naast de juridische ouders is in een aantal zaken ook met pleeg- en stiefouders gesproken. In twee zaken is gesproken met de pleegvader en in drie zaken met de pleegmoeder. Daarnaast is achtmaal een stiefvader en tienmaal een stiefmoeder gesproken. Ook is met 'derden' gesproken. In acht zaken ging het om de leerkracht, in tien zaken om de voogd en in 33 zaken om andere derden (opa, oma, hulpverlener).

Aantal uren per week gemiddeld

In hoofdstuk 4 bleek dat de duur tussen benoeming bc/gd in de tussenbeschikking en het opleveren van het eindverslag door de bc/gd gemiddeld 14 weken is. Middelen we de 19,5 uur die gemiddeld aan een zaak wordt besteed uit over dit aantal weken, dan betekent dit dat gemiddeld 1,4 uur per week aan een zaak wordt besteed. Zouden we de aan reistijd bestede uren ook meerekenen, dan komt dat neer op gemiddeld 1,6 uur per week. In de vorige subparagraaf zagen we dat het merendeel van de bc/gd's maximaal 4 uur of minder per week voor het bc-schap beschikbaar heeft. Bij een beschikbaarheid van 4 uur per week zouden dus ruim 2 zaken naast elkaar binnen die beschikbare tijd passen. De

praktijk laat zich echter minder goed inplanen. In de meeste zaken is het zo dat bepaalde perioden binnen die 14 weken de zogenoemde 'piekmomenten' zijn waarin veel werk wordt verzet voor de zaak.

6.2.3 Ervaren tijdsbelasting

Al vrij snel gedurende de pilot bleek de benodigde tijd per zaak een knelpunt. Halverwege de pilotperiode (T2-vragenlijst) gaf drie kwart van de bc/gd's aan de geïnvesteerde tijd niet passend te vinden ten opzichte van de vergoeding per zaak (€ 739,27) (zie hoofdstuk 1). Diverse bc/gd's gaven aan dat er weinig niet-effectieve activiteiten zijn.

- *'Er is naar mijn idee geen niet-effectieve tijd; een en ander vraagt echt veel tijd, zoals verslaglegging. Goed nadenken over de analyse en over hoe ik iets onder woorden breng, of er logica in het verhaal zit en of het duidelijk is voor een ander, dat is tijdrovend. Ook de administratie bijhouden en de "tussendoortjes" zoals mailtjes, telefoontjes van ouders of derden nemen snel veel tijd in beslag.'*

Een aantal bc/gd's noemde wel enkele punten waarop naar hun mening onnodig tijd verloren gaat: contactgegevens ouders achterhalen, aanvragen toevoeging (incl. het hiertoe kopiëren van de beschikking), aanvragen van de vergoeding, het mails/telefoontjes plegen naar de rechtbank voor de stand van zaken en het verloop van het proces.

Ook enkele aan de pilot gelieerde activiteiten werden als tijdrovend beschouwd, zoals:

- tijdregistratie;
- het sparren met mijn 'maatje'-bc/gd over onze zaken en het meelezen van elkaars verslag.

6.2.4 Emotionele belasting

Bc/gd's gaven aan ook buiten de direct aan een zaak bestede activiteiten (zoals geregis-

treerd in het tijdschrijfformulier) veel met de zaken bezig te zijn. Het zijn complexe zaken waarin de bc/gd's veel zorgen hebben over het kind en waarin het niet eenvoudig is om tot een goede conclusie te komen. Daarnaast doen ouders in deze zaken een groot beroep op de bc/gd's (zie tabel 22). Een deel van de bc/gd's ervaart dit als lastig, hoewel ze ook weten dat het bij dit type zaken hoort.

Tabel 22. Beroep op bc/gd door ouders (T2) (n = 8)

Ouders doen een groot beroep op mij gedurende het traject	n
Helemaal oneens	0
Merendeels oneens	3
Merendeels eens	4
Helemaal eens	0
Weet ik niet	1

Bc/gd:

- *'In sommige zaken word ik regelmatig tussentijds gebeld of gemaïld door ouders die dingen graag nog extra willen toelichten, vragen hebben over verslagen, et cetera. Ze zoeken mijn steun, maar proberen mij ook te overtuigen van hun gelijk. Ze proberen druk uit te oefenen en me "in hun kamp" te krijgen.'*

- *'Ouders hebben hoge verwachtingen. Sommige ouders hebben hun hoop gevestigd op de bc/gd.'*

Gevraagd naar tips voor hoe met de druk van ouders om te gaan, worden adviezen gegeven:

- *'Ik ben niet altijd een hele "leuke" bijzondere curator. Ik doe een groot beroep op de verantwoordelijkheid van partijen. Ik*

ben zo nodig steeds weer duidelijk over mijn rol.'

- *'Ik leg uit hoe ik te werk ga en voor wie ik bij de zaak betrokken ben, namelijk de kinderen. Het is heel veel uitleggen en het levert soms ook frustratie op omdat ouders zelf schermen met het belang van hun kind, terwijl het daar eigenlijk allang niet meer om draait in de communicatie.'*
- *'Toegankelijke maar zakelijke opstelling kiezen. Steeds de afweging maken of hiermee het belang van het kind gediend wordt. Alleen als nodig beantwoord ik mails, verder neem ik het ter kennisgeving aan.'*
- *'Benoemen wat er volgens mij gebeurt.'*

Een bc/gd ervaart de op haar uitgeoefende druk niet als negatief, maar juist als informatief:

- *'Dit hoort erbij en geeft mij bruikbare informatie over de situatie waar het kind in verkeert, in klem zit.'*

6.2.5 Vergoeding

De als te fors ervaren tijdsinvestering heeft in oktober 2015 ertoe geleid dat twee bc/gd's hun werkzaamheden als bijzondere curator tijdelijk hebben stopgezet. De gedragsdeskundigen hebben in alle gevallen ook inkomsten uit andere werkzaamheden, de meesten voor hun werk als mediator in hun eigen praktijk/mediationbureau. De vergoeding die zij voor deze mediationzaken ontvangen, is beïnvloedend hoger dan de vergoeding die het

bijzonderecuratorschap hen oplevert. Ondanks dat zij het doel en de werkzaamheden van het bc-schap omarmen, is voor deze twee gedragsdeskundigen de balans negatief uitgevallen voor het bc-schap. Zij besloten geen nieuwe zaken aan te nemen. Ook andere bc/gd's geven aan dat de vergoeding niet in verhouding staat tot de tijdinvestering per zaak. Een bc/gd besloot nog maar één zaak per keer aan te nemen en pas een nieuwe zaak aan te nemen als de vorige is afgerond.

- *'Duidelijk knelpunt is de vergoeding. Deze is zeer beperkt, en vormt voor mij een serieus knelpunt. Het uurloon is omgerekend slechts een derde tot de helft van het bedrag dat ik voor vergelijkbaar (mediation)werk ontvang. (...) Hierdoor ben ik terughoudender met het aannemen van zaken, en daardoor neem ik bijvoorbeeld niet meerdere bc-zaken tegelijk aan.'*

6.2.6 Evaluatie opleiding

Op twee momenten is de bc/gd's gevraagd de opleiding die zij bij de start van de pilot ontvingen te evalueren: kort na de opleiding (T1-vragenlijst) en bij de afronding van de pilot (T3-vragenlijst).

Kort na de opleiding gaven alle acht bc/gd's aan dat de opleiding merendeels of geheel voldeed aan hun verwachtingen. De opleiding werd gemiddeld gewaardeerd met een 7,9 (sd 0,8; min. 7; max. 9). De volgende zaken werden naast de uitleg van de werkwijze triangulatie, het juridisch kader en de positie van de bc/gd met name waardevol geacht:

- *'Met name de discussies waren voor mij van meerwaarde.'*
- *'Prettig om te horen van de rechters wat zij verwachten van de bc/gd.'*
- *'Fijn dat er uitgebreide casusbeschrijvingen in de opleiding zaten.'*
- *'Er is aangegeven dat er altijd vragen gesteld kunnen worden aan de rechtbank (via projectteam en werkgroep bc/gd) en ook is het prettig dat je mede-bc/gd's kunt raadplegen. Erg fijn dat de mogelijkheid is geboden om mee te lopen met een ervaren bc/gd. Dat zal de verwachtingen verder verduidelijken.'*

Wat meerdere bc/gd's opmerkten is dat zij meer praktische informatie zouden willen over de werkwijze triangulatie en bepaalde gespreksvaardigheden, het bleef nu nog te theoretisch.

Ook is na de opleiding gevraagd of de bc/gd's zich voldoende capabel voelden om het bc/gd-schap uit te oefenen. Alle bc/gd's waren hierover positief. Wel zijn de bc/gd's blij met het feit dat een intervisie is opgezet, alsmede dat er een systeem is van met ervaren bc/gd's meelopen en het met elkaar mee-lezen van de rapportages:

- *'Grotendeels voel ik me capabel; ik denk wel dat het erg belangrijk is om onderling te blijven afstemmen over do's en don'ts in de uitvoering. Dit is belangrijk omdat ieders achtergrond verschillend is. Ik denk dat het van belang is om enige uniformiteit in de uitvoering te hebben. Juist vanwege die verschillende achtergronden is*

de kans groot dat de uitvoering erg verschilt.'

- *'Voor het inhoudelijke gedeelte (triangulatie) voel ik me zeker capabel. Wat de juridische aspecten betreft waarschijnlijk wel, maar dat zal tijdens de uitvoering aan het licht komen. Intervisie zal helpen.'*

Aan het einde van de pilot, in mei 2016, werd de bc/gd's gevraagd met de inmiddels opgedane ervaring nog eens te reflecteren op de opleiding van januari 2015. De punten die zij aangaven te willen toevoegen aan de opleiding staan uitgebreid beschreven in bijlage 29. De aanbevelingen van de bc/gd's betreffen onder meer het meer concreet aan de slag willen met de werkwijze triangulatie tijdens de opleiding, meer aandacht voor herkenning van en interveniëren op de verschillende conflictstrategieën van ouders, meer aandacht voor het juridisch kader en voor verslaglegging. Over de wens om meer te oefenen met het schrijven van verslagen zegt een bc/gd:

- *'Ik maak me daar zorgen over. Je kunt nog zo goed het onderzoek vormgeven, als je het niet op papier kunt overbrengen is het zinloos.'*

6.2.7 Evaluatie werkwijze

De bc/gd's is gevraagd hun mening te geven over de gekozen werkwijze triangulatie. Dit leidde tot een overzicht van de elementen die volgens de bc/gd's het meest essentieel zijn aan hun werkwijze. Deze punten staan

uitgebreid beschreven in bijlage 25. De belangrijkste elementen van de werkwijze volgens bc/wgd's zijn: het spreken van alle partijen afzonderlijk, een respectvolle niet-beoordelende opstelling, het ouders uitleg geven over de gevolgen van een complexe scheiding voor kinderen, de confrontatie van ouders met de impact van hun gedrag op het kind, het werken met een afgebakende taakopdracht en het werken met een format voor verslaglegging en de puntsgewijze verslagen.

Aan het eind van de pilot gaven echter 9 van de 13 bc/gd's (T3-vragenlijst; 69%) aan dat de werkwijze nog onvoldoende is uitgekristalliseerd. Hun aanwijzingen voor nadere uitwerking of aanpassing betreffen bijvoorbeeld het niveau van verslaglegging door bc/gd's, het nader protocolleren van de werkwijze en meer aandacht voor de uitwerking van het natraject (zie bijlagen 26 en 27 voor een uitgebreide weergave van de suggesties van de bc/gd's). De aanwijzingen kunnen dienen ter vervolmaking van de werkwijze.

Naast suggesties voor de werkwijze, hebben de bc/gd's enkele onduidelijkheden geformuleerd; deze betreffen de juridische kennis:

- *'Soms wordt in de beschikking gesteld dat de bijzondere curator bevoegd is om namens de minderjarige een zelfstandig verzoek te doen. Wanneer doe je dat? Hoe ziet dat er uit en geldt dat ook voor ons?'*
- *'Wat kun je verwachten als je als bc/gd op zitting moet verschijnen?'*
- *'Verloop van een proces; wat betekent pro forma, op de rol, wie doet wat (rol- en taakverdeling inclusief namen en begrippen).'*

Ook is er behoefte aan nadere discussie over enkele meer praktische aspecten van de werkwijze. Deze aspecten hebben betrekking op de puntsgewijze gespreksverslagen, aannames opnemen in het eindverslag, tussentijdse conclusies en eindadviezen bespreken met partijen, opvolgen contact met het kind, doelverandering bewerkstelligen en kwetsbaarheid/ klachtgevoeligheid. De discussiepunten zijn nader toegelicht in bijlage 28.

7 van de 13 bc/gd's geven op het einde van de pilot aan meer met partijen te willen spreken dan dat ze nu doorgaans doen in zaken, met name nadat zij hun advies hebben geformuleerd (T3-vragenlijst; 54%):

- *'Ik ben gewend adviesgesprekken te voeren na onderzoek of intake, en volgens mij is dat volgens onze beroepsgroep ook vereist, maar dat staat niet als zodanig in de werkwijze.'*
- *'In principe spreek ik de kinderen eenmaal, de ouders ook nogmaals bij het terugkoppelingsgesprek. Ik wil de kinderen niet te veel belasten, maar misschien zou het goed zijn om ook een soort terugkoppeling naar het kind te doen. Wel oppassen dat het niet te veel de kant van de hulpverlening op gaat.'*

6.2.8 Grens bijzondere curatorschap en hulpverlenerschap

In de eerste maanden van de pilot, en ook reeds tijdens de opleidingsdagen, bleek dat het voor de bc/gd's moeilijk was om de grens tussen triangulatie, de werkwijze van de bc/gd waar het terugkoppelingsgesprek en mediation onderdeel van uitmaken, en 'hulpverleners' te bewaken. Ook gaandeweg de pilot bleek dit nog moeilijk (T2-vragenlijst; zie tabel 23).

De intervisie helpt de bc/gd's om de afbakening scherp te krijgen en te houden. Gevraagd naar overige tips om hiermee om te gaan, noemen de bc/gd's het volgende:

- *'Je begrenzen door je te houden aan de door de rechter gestelde vragen (taakopdracht).'*
- *'Je goed bewust zijn van je rol voor je ieder gesprek ingaat.'*
- *'Benoemen aan partijen: ik ben geen hulpverlener en geen mediator. Ik ben er*

voor jullie kind, om zijn verhaal te verwoorden en te kijken naar wat hij nodig heeft, van jullie en/of hulpverlening.'

- *'Mijn eigen verwachtingen verlagen van het in beweging krijgen van de ouders.'*
- *'Als je een interventie nastreeft is de beschikbare tijd te beperkt en dan kan je toch beter doorverwijzen.'*

6.2.9 Evaluatie van indicaties en taakopdrachten van de rechters

Zes van de dertien bc/gd's gaven aan het einde van de pilot aan wel eens een zaak te hebben gekregen waarvan zij achteraf twijfelden of deze zaak wel echt voor een bc/gd geschikt was (T3-vragenlijst; 46%). De rechter had in vijf van deze zes gevallen volgens de bc/gd beter kunnen kiezen voor een raadsomderzoek, meer specifiek: een beschermingsonderzoek. De reden is viermaal gelegen in het feit dat er al veel hulpverlening in het gezinssysteem is geweest die tot niets heeft geleid. Eenmaal waren er vooral zorgen

Tabel 23. Grens tussen de rol in bc/gd-schap en hulpverlening (T2) (n = 8)

Vindt u het moeilijk om de grens te bewaken tussen de rol van de bijzondere curator en hulpverlener/mediator?	N
Ja	2
Beetje	5
Nee	0
Weet niet	1

over de veiligheid, niet voortkomend uit het conflict tussen ouders (zie hoofdstuk 10).

- *'Er was sprake van een grote mate van kindeigen problematiek en de zaak had een complexe voorgeschiedenis onder meer rond een AMK-melding die met de scheiding niets te maken had.'*
- *'Het betrof een zaak van een kind dat al jaren in de ontwikkeling wordt bedreigd en waarin vrijwillige hulp tot niets heeft geleid of niet wordt opgepakt door ouders. Het is in de vorige interventies niet gelukt hen in beweging te krijgen. Ik kon daar als bc/gd niets aan toevoegen.'*

De bc/gd's kunnen goed uit de voeten met de taakopdracht van rechters (T3-vragenlijst; 100%).

- *'De vragen zijn helder en concreet genoeg geformuleerd. Ze geven mij houvast bij de gesprekken en het formuleren van het advies. Ik kan hier tot nu toe goed mee uit de voeten.'*
- *'Het is prettig om te weten welke vraag de rechter precies heeft en wat er van de bc/gd wordt verwacht. Dit geeft een kader, afbakening van de opdracht/taak.'*

Een aantal bc/gd's geeft aan dat er soms wat dubbelingen in de vragen zitten die de rechter stelt. De suggestie is dit te voorkomen. Een enkele bc/gd vindt de taakomschrijving soms te algemeen en heeft behoefte aan specifiekere vragen van de rechter aan de bc/gd.

6.2.10 Opbrengsten van het bc/gd-schap voor het kind

Bij afronding van de pilot is de bc/gd's gevraagd hoe groot de opbrengsten van het bc/gd-schap zijn voor de kinderen in een complexe scheiding in zijn algemeenheid. Het gemiddelde rapportcijfer is een 7,3 (min. 5; max. 9) (T3-vragenlijst). De grootste opbrengsten zijn volgens de bc/gd's:

- *'Ouders krijgen inzicht en worden zich bewust van de schade die ze het kind toebrengen door hun strijd.'*
- *'Dat er iemand met mandaat van de rechter de situatie relatief snel in kaart brengt en een verandering probeert teweeg te brengen in het belang van het kind dat in de knel zit.'*
- *'Dat er iemand is die naar de kinderen, naar hun kant van het verhaal, luistert. En dat dat ook nog eens iemand is die verstand heeft van de lastige positie waarin het kind zit.'*
- *'Duidelijk, onafhankelijk advies aan de rechtbank vanuit de stem van het kind.'*

De bc/gd's is gevraagd om terug te kijken op hun laatste zaak. In iets minder dan de helft van de zaken heeft de bc/gd de indruk dat ouders beter zijn gaan kijken naar wat goed is voor, of in het belang is van hun kind(eren). De strijd onderling is dan wat getemperd, in die zin dat ouders meer leren kijken naar de invloed van de strijd op hun kind. Sommige ouders kunnen zich leren verplaatsen in de gevoelens van hun kinderen. In ruim de helft

van de zaken lukt dit niet, en blijven ouders toch vasthouden aan hun strijd. Soms lukt het ze wel om zich in het kind te verplaatsen tijdens het gesprek met de bc/gd, maar lukt het ze niet om dat ook daarna, zonder hulp, vast te houden en hun gedrag erop aan te passen.

In ongeveer de helft van de zaken ziet de bc/gd veranderingen bij het kind optreden. De kinderen durven bijvoorbeeld beter aan te geven wat ze willen, of laten 'hoop' zien over verbetering, hoewel de spanningen er nog zeker zijn. Soms is het positief dat een kind weer contact kan gaan opbouwen met een van de ouders.

6.2.11 Vervolg van bc/gd-schap

De bc/gd's is gevraagd of zij van plan zijn om ook na afronding van de pilot het bc-schap voort te zetten (T3-vragenlijst). De antwoorden van de bc/gd's geven hun twijfel over deze vraag duidelijk aan. Verreweg de meeste bc/gd's lieten deze vraag onbeantwoord, terwijl ze dit bij de overige vragen op de vragenlijst vrijwel nooit deden.

Wanneer gevraagd werd om het antwoord toe te lichten, gaf de ene positief gestemde bc/gd aan dat zij met het bc-schap verdergaat vanwege de methodiek die haar aanspreekt en snel en goed inzicht geeft in de complexe scheidingsproblematiek van ouders en de gevolgen daarvan voor het kind. De gemeenschappelijke analyse van het conflict maken met de betrokkenen vindt deze bc/gd inspirerend. Het aantal zaken dat realistisch is om te doen in de toekomst is voor de bc/gd wel afhankelijk van de vergoeding die er tegenover staat.

De bc/gd die aangeeft het bc-schap niet voort te willen zetten, geeft aan dat het participeren in de pilot wel heel interessant en leerzaam is geweest. Het voelt voor deze bc/gd echter als een te grote verantwoordelijkheid om alleen, en in beperkte tijd, een zeer zwaarwegend advies in een zaak te geven. De bc/gd stelt er zelfs haar vragen bij hoe verantwoord dit zelfstandig/individueel opereren is. In de methodiek is bovendien naar de mening van deze bc/gd weinig ontwikkeling mogelijk. Aan elk van de dertien bc/gd's is gevraagd of er bepaalde randvoorwaarden of andere zaken geregeld zouden moeten worden om te

Tabel 24. Bent u van plan in de toekomst het bc/gd-schap voort te zetten? (T3) (n = 13)

	n
Ja	1
Nee	1
Onbeantwoord	11

kunnen besluiten ook in de toekomst het bc/gd-schap te zullen vervullen. Verreweg de meeste bc/gd's noemen een marktconforme vergoeding als belangrijke randvoorwaarde die zij gerealiseerd willen zien. Ook, en daarmee samenhangend, willen zij graag voldoende tijd om de zaak te behandelen. Tevens is genoemd dat de juiste zaken naar de bc/gd verwezen moeten worden; nu worden zaken soms als te zwaar ervaren. Ook is genoemd dat er meer duidelijkheid moet komen over randvoorwaarden die de bc/gd minder kwetsbaar maken, zoals de mogelijkheden om in tweetallen te werken. Daarnaast is een meer – in gezamenlijkheid – uitgewerkte werkwijze belangrijk om daarmee tot uniformiteit te kunnen komen en de eerder geschetste knelpunten, of nog onvoldoende uitgewerkte aspecten van de werkwijze, nader te kunnen ontwikkelen.

6.3 Samenvatting bevindingen, discussie en aanbevelingen

Belangrijkste bevindingen

- De meeste bc/gd's hebben maximaal 4 uur per week beschikbaar voor het bc-schap, twee bc/gd's 5-8 uur per week en enkelen meer dagen per week. Voor twee bc/gd's is de beschikbaarheid variabel.
- Alle bc/gd's, op één na, zijn flexibel beschikbaar: zowel (deels) binnen als (deels) buiten kantoor tijden.
- Gemiddeld besteden de bc/gd's 19,5 uur aan een zaak (exclusief reistijd). De grootste posten zijn de tussentijdse en eindrapportage (8,4 uur; d.w.z. 43,1%) en de contactmomenten met kinderen en ouders (6,5 uur; d.w.z. 33,3%). De overige tijd (4,6 uur; d.w.z. 23,6%) wordt besteed aan: documenten lezen, voorbereiden gesprekken, gesprekken met derden, telefoontjes/ mails, administratie.
- De tijdbesteding per zaak varieert sterk (min. 9 uur; max. 39 uur). Er is geen structureel verschil tussen de bc/gd's. Ook is men niet in de loop van de tijd meer of minder uren per zaak gaan besteden.
- Met de ouders wordt intensiever gesproken dan met de kinderen.
- Op drie na zijn alle kinderen door de bc/gd's gesproken of (de jongste kinderen) gezien. Gemiddeld besteden de bc/gd's 57 minuten aan contact per kind.
- In alle gevallen is de moeder gesproken. In vier gevallen de vader niet. Gemiddeld zijn moeders 2,4 uur en vaders 2,5 uur gesproken.
- In 24 van de 62 zaken zijn de ouders samen gesproken. In 11 zaken heeft daarnaast een gezamenlijk gesprek plaatsgevonden met ouders en kinderen samen.
- Drie kwart van de bc/gd's ervaart de geïnvesteerde tijd niet passend bij de vergoeding per zaak (€ 739,27). Aan het einde van de pilot is het voor 11 van de 13 bc/gd's niet zeker of zij ook na de pilot het bc-schap zullen voortzetten. Dit is vooral afhankelijk van een marktconforme vergoeding.

- Voor de bc/gd's is het een uitdaging om de grens met 'hulpverleners' te bewaken. Dit is in de interviews een belangrijk aandachtspunt geweest.
- De opleiding die de bc/gd's in januari 2015 ontvingen werd gemiddeld gewaardeerd met een 7,9.
- De essentiële elementen van de werkwijze van de bc/gd is volgens de bc/gd's: alle partijen spreken, respectvolle meerzijdig partijdig opstelling, individueel spreken van partijen en ook de minderjarige, het vergelijken/wegen van de gesprekken, terugkoppeling van het perspectief van het kind aan de ouders, uitleg over de gevolgen van scheiding op de kinderen in de verschillende ontwikkelingsfasen, duidelijkheid geven over de rol bc/gd, het format voor verslaglegging en de puntsgewijze verslagen. Box 1 in hoofdstuk 12 vat de essentiële elementen van de werkwijze samen, zoals verwoord door de verschillende respondenten (bc/gd's, rechters, ouders, kinderen). De door de bc/gd's genoemde elementen zijn in de box geïntegreerd.
- Een ruime meerderheid van de bc/gd's (69%) vindt de werkwijze nog onvoldoende uitgekristalliseerd.
- Bijna de helft van de bc/gd's heeft wel eens een zaak gekregen waarvan zij achteraf twijfelden of deze zaak wel echt voor een bc/gd geschikt was. De rechter had volgens de bc/gd beter kunnen kiezen voor een onderzoek door de RvdK, namelijk een beschermingsonderzoek.
- De bc/gd's kunnen goed uit de voeten met de taakopdracht die zij krijgen van de rechter.
- De opbrengsten voor de kinderen waardeerden de bc/gd's met een rapportcijfer 7,3. De belangrijkste opbrengsten zijn de inzichten die ouders krijgen en de bewustwording van de schade die ze de kinderen toebrengen door hun strijd, en dat er iemand met mandaat van de rechter de situatie relatief snel in kaart brengt en een verandering probeert teweeg te brengen in het belang van het kind.

Discussie

De verhouding tussen de vergoeding voor het bc-schap en de tijdsinvestering die dit vergt is binnen de pilot in de rechtbank ZWB/Breda als belangrijk knelpunt naar voren gekomen. Onderhavig onderzoek geeft geen zicht op de vraag of met meer/minder tijdsinvestering door de bc/gd's andere resultaten geboekt zouden zijn. De bc/gd's zelf zeggen dat slechts weinig van hun werkzaamheden inefficiënt is. In huidig onderzoek is de tijdsinvestering door de bc/advocaat niet nagegaan; ook is ons geen onderzoek bekend naar de gemiddelde tijdsinvestering van een bc/advocaat per zaak. Een vergelijking kan derhalve niet worden gemaakt. Het is echter niet ondenkbaar dat ook de bc/advocaat relatief veel uren aan een zaak besteedt.

Aanbevelingen

- Een aanbeveling is een meer marktconforme vergoeding voor de bc/gd's. Het

onderzoek maakt duidelijk dat de huidige financiering een reëel risico vormt voor het voortzetten van het bc/gd-schap door de huidige poule bc/gd's van de rechtbank ZWB/Breda.

- Een tweede aanbeveling is een nadere uitwerking van de werkwijze. In hoofdstuk 3 is deze aanbeveling al door de onderzoekers gedaan. Ook blijkt dat 69% van de bc/gd's van mening is dat de werkwijze nadere uitkristallisering behoeft. De bc/gd's noemen een aantal aspecten die nadere uitwerking behoeven, waaronder het niveau van de eindverslagen, de duur van de trajecten en nadere uitwerking van een natraject. Ook is er behoefte aan nadere discussie over enkele aspecten van de werkwijze, zoals over de inzet van de puntsgewijze gespreksverslagen, het opnemen van aannames in het eindverslag, het bespreken van tussentijdse conclusies en adviezen met partijen en het

opvolgen van het contact met het kind. Box 2 en 4 in hoofdstuk 12 vatten samen welke aanbevelingen door de verschillende respondenten worden gedaan wat betreft een nadere uitwerking van de werkwijze en randvoorwaarden. De door de bc/gd's aangedragen thema's zijn hierin geïntegreerd.

- Box 3 in hoofdstuk 12 vat de aanbevelingen van de diverse respondenten samen voor optimalisering van de opleiding van de bc/gd's. Ook in deze box zijn de suggesties van de bc/gd's geïntegreerd. Zij willen onder meer concreter aan de slag met de werkwijze triangulatie en met verslaglegging tijdens de opleiding en zij wensen meer aandacht voor herkenning van en interveniëren op de verschillende conflictstrategieën van ouders, voor het juridisch kader en voor de afbakening met het raadsonderzoek.

Ervaringen rechtbank

Dit hoofdstuk behandelt de volgende onderzoeksvragen:

- Welke succesfactoren en verbeterpunten zijn er voor een goede uitvoering van het bc/gd-schap met behulp van de ingezette werkwijze, volgens rechters (bc/gd's, ouders en kinderen)? (5b)
- Wat zijn de succesfactoren en verbeterpunten wat betreft de randvoorwaarden? (5c)
- In hoeverre wijkt het advies van de bc/gd af van het advies van de bc/advocaat? (2c)
- Is de bruikbaarheid van het advies aan rechters groter in het geval dit advies wordt gegeven door een bc/gd in plaats van een bc/advocaat? (3b)
- In oktober 2015 (T1) en in mei 2016 (T2) is zowel met het team Familie als het team Jeugd een groepsinterview à 1,5 uur met de rechters gehouden. Zie voor het format bijlage 11 en 12.

Tijdens de eerste twee vragenlijstrondes en het eerste groepsinterview bleek de ervaring van rechters met bc/gd-trajecten gering. Daarom zijn aan het einde van de pilotperiode een extra vragenlijstronde (T3) en een extra groepsinterview (T2) ingepland. Alle rechters hadden inmiddels ervaring met een bc/gd, variërend van één tot twaalf bc/gd-zaken per rechter. Tabel 25 toont de respons per onderzoeksmethode. De respons bij het invullen van de vragenlijsten door rechters schommelt rond de 50%.

7.1 Inleiding

Om de ervaringen van de rechters te evalueren zijn de volgende onderzoeksactiviteiten uitgevoerd:

- Op drie momenten (T1 februari/maart 2015, T2 augustus/september 2015 en T3 eind mei 2016) vulden de rechters van de teams Familie en Jeugd een vragenlijst in (bijlage 8, 9 en 10).

Tabel 25. Respons rechters team Familie (n = 11) en Jeugd (n = 9)

Onderzoeksmethode	Respondenten (n)
Vragenlijst T1 (feb/mrt 2015)	12
Vragenlijst T2 (aug/sept 2015)	9
Vragenlijst T3 (mei 2016)	9
Groepsinterview T1 (okt 2015)	11
Groepsinterview T2 (mei 2016)	12

7.2 Resultaten

7.2.1 Criteria benoeming

Alle rechters zijn goed bekend met de criteria voor benoeming van een bc/gd (T2- en T3-vragenlijst). Zij kunnen ook goed uit de voeten met de criteria. Rechters kiezen voor intensieve oudergesprekken als er iets tussen de ouders onderling moet gebeuren, maar het met het kind prima gaat. Als het kind wel lijdt onder de strijd tussen de ouders, dan heeft volgens de rechters de bc/gd meerwaarde. Leidend criterium is dat het kind klem zit in de belangenstrijd van ouders.

- *'Zonder bc/gd worden de belangen van het kind niet behartigd, partijen zijn daartoe niet meer in staat.'*

Wel waarschuwen rechters ervoor waakzaam te zijn dat niet een te grote druk op het kind komt te liggen. De kinderen staan centraal in het bc/gd-traject, maar dit kan ertoe leiden dat een kind zich verantwoordelijk gaat voelen voor de oplossing of zich schuldig gaat voelen

over hetgeen het heeft ingebracht (een punt van aandacht waar een van de raadsmedewerkers in hoofdstuk 10 ook op wijst; tevens komt het naar voren in de interviews met kinderen in hoofdstuk 9).

- *'Voorkomen moet worden dat het kind de problemen van de ouders moet oplossen.'*

Een andere rechter snijdt aan dat het traject belastend is voor alle betrokkenen in het systeem. Het is alleen zinvol een bc/gd in te zetten als de inschatting is dat het traject iets gaat opleveren en dat beide ouders ook bereid (of in staat) zijn tot meewerken:

- *'Een reden om geen bc/gd in te zetten is dat het in sommige situaties te belastend is en geen meerwaarde heeft. Beide ouders moeten meewerken, anders heeft het geen zin.'*

Twee rechters vragen zich af hoe de mening van het kind zelf over de benoeming van een bc/gd kan worden bepaald (T2-vragenlijst). Het is immers wel belangrijk dat het kind achter het traject staat. Tijdens het tweede groeps gesprek merkte een rechter op dat zij

dit altijd bij de kinderen in een kindgesprek polst. Dit doen meer rechters binnen de pilot. Over de leeftijd van de kinderen waarvoor een indicatie voor de bc/gd kan worden afgegeven heerst nog wel enige onduidelijkheid (T2-vragenlijst). Een rechter geeft aan dat er discussie blijft bestaan over de vraag vanaf welke leeftijd een bc/gd echt een meerwaarde heeft. Tijdens de voorlichting aan rechters over de bc/gd is aangegeven dat een dergelijk traject al zinvol kan zijn als het kind nog heel jong is. Het hoeft nog niet te kunnen praten. Volgens deze rechter lijkt de meerwaarde bij een kind van drie jaar oud echter beperkt.

7.2.2 Selectie bc/gd

In het eerste groepsinterview is gevraagd in hoeverre matching op bijvoorbeeld sekse of specialisme van de bc/gd gewenst is, ervan uitgaande dat de poule bc/gd's voorziet in specialismen. Matching is nu praktisch gezien nauwelijks mogelijk omdat er reeds wachttijden bestaan tussen benoeming en toewijzing aan een bc/gd.

- *'Op termijn is matching op basis van bepaalde specialismen misschien wel mogelijk. Zoals nu ook door het mediati-onbureau gebeurt. Echter, er zijn nu zo'n 100 mediators, dan kan je ook makkelijker matchen. Er zijn nu maar een paar bc/gd's, matching is nu dus nog te lastig.'*

Rechters lopen over het algemeen sowieso niet warm voor matching. Behalve op de nu

reeds gebruikte parameters: beschikbaarheid en afstand woonplaats partijen en standplaats curator. Matchen op andere parameters wordt door de rechters niet uitgesloten, maar slechts in specifieke gevallen. Bijvoorbeeld bij het spreken met heel jonge kinderen. Als dat iemands specialisme is, dan is het te overwegen zaken met heel jonge kinderen aan die bc/gd toe te wijzen. Ook genoemd is matching op ervaring/expertise met verstandelijke beperking. In sommige zaken kan matching op basis van culturele achtergrond zinvol zijn. Momenteel zijn alle bc/gd's overigens van autochtoon-Nederlandse komaf.

7.2.3 Taakopdracht

Bij het formuleren van de taakopdracht voor de bc/gd maken de rechters, zoals in hoofdstuk 3 reeds aangegeven, gebruik van de zogenoemde tekstblokken. De rechters van beide teams zijn tevreden met de tekstblokken (groepsinterview T1 en T2).

Aan de rechters wordt teruggekoppeld dat een enkele bc/gd de taakopdracht soms onvoldoende specifiek vindt (T2-vragenlijst, zie hoofdstuk 6). De rechters hebben hier hun twijfels bij, want ze willen de bc/gd's juist de ruimte bieden om zelf met hun deskundigheid te onderzoeken wat ze gezien de vraag die voorligt, goeddukt.

- *'Stel dat de taakopdracht te specifiek is, dan ontnem je de bc/gd de ruimte die nodig is om goed onderzoek te doen. Als rechter weet je vaak nog niet wat er pre-*

cies speelt, we willen dus de bc/gd de ruimte geven.'

7.2.4 Evaluatie rapportage bc/gd

Aan het einde van de pilotperiode hadden alle rechters een of meer (tot maximaal 15) eindverslagen van een bc/gd gezien. Alle rechters, op één na, vonden de verslagen van voldoende niveau om hun beslissing op te kunnen baseren. Dit betekent niet dat zij altijd tevreden zijn. De rechter die het verslag niet voldoende vond, gaf aan dat zij in het rapport de onderbouwing miste van het advies. Ook vier andere rechters benoemen dat zij soms niet tevreden zijn over het verslag. De rechters is gevraagd om terug te denken aan het laatste eindverslag van een bc/gd dat zij lazen. Gemiddeld gaven zij dit verslag een 7,2 (min. 4; max. 9).

Voorbeelden waarom de rechters over het algemeen tevreden zijn met de verslagen:

- *'Het rapport en de toelichting erop ter zitting maakte mij met name de kern van de problematiek duidelijk. Ik kon met de analyse de zitting goed leiden en het voor partijen inzichtelijk maken en ook een voor mijn gevoel juiste beslissing nemen.'*
- *'Dit was een heel concreet advies, inclusief een stappenplan om dit advies uit te voeren, dus ik kon daar ook mijn beschikking omheen bouwen.'*
- *'Soms zie ik in de rapporten al dat de vastgelopen situatie reeds los is gemaakt. Dat is goed.'*
- *'Als het goed is, wordt in de rapportage van de bc/gd de mening van de minderjarige uitvoerig verwoord en is ook nagegaan of wat de minderjarige aangeeft, ook echt zijn wens is en niet toch eigenlijk de wens van een van de ouders. In de onderhandelingen ter zitting is deze mening van het kind erg waardevol omdat je ouders daarmee in beweging kunt krijgen.'*

Rechters zijn zoals gezegd soms ook minder tevreden, met name wanneer een duidelijke probleemanalyse ontbreekt. Zowel voor de rechters, maar ook voor partijen, is een advies dan moeilijk te accepteren, omdat het niet begrijpelijk is gemaakt.

- *'In enkele gevallen zijn de verslagen louter beschrijvend van aard, zoals een advocaat dat ook zou doen. Ik mis dan een analyse van het systeem, welke juist van groot belang is om beweging in de zaak te krijgen.'*

Op de vraag tijdens het tweede groepsinterview of rechters voorkeuren hebben ontwikkeld voor bepaalde bc/gd's antwoorden zij bevestigend.

- *'De bc/gd moet de zaak goed kunnen analyseren: wat speelt er in het (gezins) systeem en wat heeft dat voor gevolgen voor de kinderen? De ouders worden met de analyse geconfronteerd en staan dan vaak meer open voor verandering. Ik profiteer het meeste van een bc/gd die de pijnpunten eruit weet te halen.'*

De rechters geven enkele tips voor wat zij als een goed bruikbaar verslag beschouwen (groepsinterview T1 en T2). Deze staan uitgewerkt in bijlage 33. Belangrijkste adviezen zijn: onderscheid tussen feiten en visie, analyse van gezinssysteem en interactiepatronen en impact ervan op het kind, wat ouders zouden moeten doen en wat daarin haalbaar is. Daarnaast is het belangrijk dat de conclusie en het advies zo concreet mogelijk worden geformuleerd. Het heeft de voorkeur dat in het eindverslag de taakopdracht van de rechter wordt herhaald en dat deze per (sub)vraag beantwoord wordt.

7.2.5 Tijdbesteding voor doornemen eindverslag bc/gd

Volgens 67% van de rechters kost het doornemen van het verslag van een bc/gd of van een bc/advocaat evenveel tijd (T2-vragenlijst; n = 4 van de 6 rechters met ervaring met bc/gd).

- *'In uitgebreidheid wijken de verslagen niet (veel) van elkaar af. Het format van het verslag van een bc/gd is wel iets anders vanwege de puntsgewijze verslagen. Echter ook een bc/advocaat geeft doorgaans in het verslag weer wat de inhoud van de gevoerde gesprekken is geweest.'*

Twee van de zes rechters met ervaring met een bc/gd gaven aan dat het doornemen van het verslag van de bc/gd beduidend meer tijd kost dan van het verslag van een bc/advocaat.

- *'Het verslag van de bc/gd was omvangrijker, maar het is het wat mij betreft waard.'*

7.2.6 Meerwaarde bc/gd t.o.v. bc/advocaat

Aan het einde van de pilotperiode zeggen alle rechters dat de bc/gd in complexe scheidingszaken een meerwaarde heeft ten opzichte van de bc/advocaat (T3-vragenlijst).

Argumenten daarvoor zijn:

- *'De bc/gd heeft beter oog voor wat er van essentieel belang is voor een kind, met inachtneming van de ontwikkelingsfase waarin een kind zich bevindt en rekening houdend met de eventuele beperkingen.'*
- *'Er wordt veel meer gekeken naar het gedrag van het kind, wat het kind nodig heeft (en niet in juridische zin). Deze benaderingswijze van het probleem is beduidend effectiever en het levert bruikbare informatie op over de achterliggende problematiek. Bovendien is soms al een oplossingsrichting ingezet.'*
- *'Als rechter heb ik behoefte aan advies van een deskundige op orthopedagogisch/psychologisch gebied, juist als aanvulling op mijn juridische kennis. Zeker waar het kinderen betreft met een bepaalde beperking (ASS, ODD, et cetera) is het advies van een bc/gd zeer welkom.'*
- *'Advocaten leveren een beschrijvend verslag af. Een gedragsdeskundige analyseert de zaak, probeert een opening te creëren en adviseert vanuit de analyse.'*
- *'Er wordt meer naar voren gebracht over de wijze waarop ouders/kinderen/betrok-*

kenen met elkaar omgaan en er wordt ook meer gericht hulpverlening geadviseerd.'

- 'Ik denk wel dat een bc/gd beter het probleem van het kind kan weergeven gezien vanuit een gedragsdeskundige invalshoek. Daardoor kan de bc/gd de ouders confronteren met de problemen die het kind ervaart door de situatie waarin het zit. En dat doet de ouders vaak openstaan voor verandering. Een bc/advocaat beheerst deze techniek niet.'

Er zijn rechters die aangeven dat er ook advocaten zijn die de voornoemde expertise aan de dag weten te leggen ('Het hangt erg af van de advocaat.'). Maar over het algemeen gaat de voorkeur uit naar de gedragsdeskundige als bijzondere curator in complexe scheiding-zaken.

De rechters pleiten er echter niet voor om in alle gevallen een bc/gd te benoemen. De rechters signaleren namelijk wel één probleem: de vertegenwoordiging van het kind door de bijzondere curator is in en buiten rechte. Dit betekent dat een bc/gd zelf geen verzoekschrift kan indienen (bijvoorbeeld bij gezagswijziging). Er is een advocaat nodig om het verzoekschrift aanhangig te maken bij de rechtbank. Rechters bevelen aan een oplossing hiervoor te zoeken:

- 'Bij sommige mediatorkantoren werken de gedragsdeskundige en een advocaat samen.'
- 'Mogelijk kan de rechter als dat nodig is alsnog een advocaat benoemen die een dergelijk verzoek wel kan indienen. Deze

advocaat dient dan ook een toevoeging te krijgen.'

7.2.7 Juridische kennis

De rechters geven in overgrote meederheid aan dat uit de verslagen blijkt dat de bc/gd geen jurist is (8 van de 9 rechters op T3). Enkele geconstateerde hiaten in juridische kennis bij de bc/gd's zijn:

- 'Zo adviseerde een bc/gd een OTS van een kind. Dat kan ik ambtshalve niet doen. Alleen de Raad voor de Kinderbescherming of het Openbaar Ministerie kunnen dit verzoeken.'
- 'Een advies betrof schorsing van contact voor onbepaalde tijd bij gezamenlijk gezag. Dit is juridische gezien niet mogelijk.'

Vier van deze acht rechters gaven aan dat de juridische fouten van de bc/gd niet perse consequenties hebben gehad voor hun beslissing omdat zij daar zelf gemakkelijk op konden corrigeren. Soms door tijdens zitting de bc/gd om verduidelijking te vragen. In beide teams werden de consequenties van het gemis van de juridische kennis genuanceerd.

- 'Wij hebben bewust gekozen voor een gedragsdeskundige als bijzondere curator. Zij moeten het kader waarin ze werken wel weten, maar juridisch-inhoudelijke beslissingen nemen wij. Wij maken die vertaalslag dan wel naar wat juridisch wenselijk en mogelijk is. Daar komen we wel uit.'

Rechters stellen echter wel de vraag hoe juridische kennis aan de poule van bc/gd's te koppelen. Gedurende de pilotperiode fungeerden de werkgroep bc/gd en het projectteam pilot bc/gd als juridische vraagbaak. Ook na de pilot is een vorm van een juridische 'vraagbaak' – die onafhankelijk is van de procedure – belangrijk.

- *'Het zou handig zijn als er een advocaat is die aan de bc/gd advies kan geven over welke juridische stappen het beste kunnen worden genomen. Kunnen we niet een advocaat koppelen aan de poule van bc/gd's?'*

Gaandeweg de pilot constateerde de werkgroep bc/gd dat in de opleiding aan gedragsdeskundigen de basisbeginselen van de wet meer aandacht behoeven. In mei 2016 formuleerde de werkgroep bc/gd juridische aanwijzingen voor de bc/gd's aangaande de hier genoemde geconstateerde hiaten (bijlage 32).

7.2.8 Overnemen advies door de rechter

Gevraagd is of rechters een advies van een bc/gd wel eens niet hebben overgenomen. Zes rechters hebben dit aan de hand gehad (T3-vragenlijst). Zij noemden de volgende redenen:

- *'Het was een onduidelijk, onbegrijpelijk en onvoldoende gemotiveerd advies van de bc/gd.'*
- *'Het standpunt van vader was zeer onderbelicht door de bc/gd. Ik heb met het*

standpunt van vader in de beslissing wel rekening gehouden.'

- *'Het advies van co-ouderschap lag ver af van de situatie op dat moment en was bij de moeilijke verhoudingen die op dat moment bestonden eigenlijk niet reëel.'*

Ook komt het voor dat een advies niet kan worden overgenomen omdat de informatie waar het eindverslag van de bc/gd op is gebaseerd inmiddels is achterhaald. Dat heeft niet met het functioneren van de bc/gd zelf te maken. Er zit tijd tussen het opleveren van het eindverslag en het moment waarop de rechter een beslissing neemt (zie hoofdstuk 4). In de tussentijd kunnen zich in een zaak veranderingen voordoen, waardoor het advies niet meer actueel is.

- *'Het advies werd ingehaald door de ontwikkelingen: het kind waarbij sprake was van contactherstel is inmiddels met instemming van beide ouders bij vader gaan wonen.'*

7.2.9 Vertegenwoordiging tijdens de rechtszitting

Gezien de grote tijdsinvestering die het bc/gd-schap vraagt (zie hoofdstuk 6) is in het voorjaar van 2015 besloten dat een bc/gd niet standaard op zitting hoeft te verschijnen. De curator krijgt dit namelijk niet extra vergoed, en bovendien is het agendatechnisch een lastige aangelegenheid om binnen de gestelde termijn een zitting te plannen waarbij de bc/gd, die altijd ook elders een betrekking

heeft en dus beschikt over een drukke agenda, aanwezig kan zijn.

Binnen het team Jeugd werd tijdens het eerste groepsinterview pragmatisch met de nieuw ingevoerde richtlijn omgegaan: een bc/gd verschijnt alleen op zitting als dat meerwaarde heeft.

- *'Als de eindrapportage helder is, is het ook niet nodig. Zijn er vragen, of is toelichting ter zitting gewenst, dan verzoekt de rechter erom. Ook ouders kunnen gemotiveerd aangeven of zij willen dat de bijzondere curator op zitting komt. Bijvoorbeeld omdat zij veel kritiek hebben op het verslag.'*

Binnen het team Familie werd anders aangekeken tegen het feit dat bc/gd's niet standaard op zitting komen. Zij wilden juist wel dat de bc/gd standaard op zitting aanwezig was.

- *'Ze zijn "partij", ze behartigen de belangen van het kind in en buiten rechte. Als de bc/gd niet op zitting verschijnt, is het dan nog wel een bijzondere curator zoals bedoeld in 1:250 BW? Dat is namelijk een procesdeelnemer die ook ter zitting hoort te verschijnen.'*

Aan het eind van de pilot was men ook in het team Familie van mening dat aanwezigheid van de bc/gd op zitting alleen noodzakelijk is wanneer rechters of partijen daarom verzoeken.

In beide teams was aan het einde van de pilotperiode de ervaring dat de bc/gd, wan-

neer deze door de rechter of partijen daartoe was verzocht, meestal op zitting verschijnt. Aan het begin van de pilot heeft een bc/gd ook wel eens geweigerd.

- *'Als rechters vinden dat het nodig is, is het bijna altijd ook nodig. De rechter en partijen hebben bij aanwezigheid de mogelijkheid om vragen te stellen aan de bc/gd. De antwoorden kunnen dan bij de beoordeling worden betrokken. De keren dat de bc/gd aanwezig was, droeg dit bij aan verduidelijking van het geheel en aan acceptatie bij partijen.'*

Het optreden van de bc/gd tijdens de zitting wordt door de rechters overigens als goed en zinvol beschouwd. Twee adviezen worden wel gegeven:

- *'De bc/gd kan het gevoel krijgen tijdens zitting "ter verantwoording te staan" en schiet dan in de verdediging. Dat brengt het risico met zich mee om in een "welles/nietes"-debat met partijen te geraken.'*
- *'Als een bc/gd een advies geeft dat meer in lijn ligt met wat een van de partijen wil, bestaat het risico dat de andere partij zich tegen de bc/gd gaat richten. De opstelling van de bc/gd ter zitting is erg belangrijk.'*

7.2.10 Evaluatie van de werkwijze van de bc/gd

Op meerdere momenten is rechters gevraagd de belangrijkste elementen van de werkwijze van de bc/gd te benoemen (zie bijlage 30).

Dat er tijd is voor gespreksvoering en kinderen tegenover een onafhankelijke deskundige hun verhaal kunnen doen, de analyse van de interactiepatronen in het (gezins)systeem, dat de positie van het kind centraal staat en ouders hiermee worden geconfronteerd zijn een aantal belangrijke elementen van de werkwijze volgens rechters.

Acht van de negen rechters zijn aan het einde van de pilot over sommige zaken wel enigszins teleurgesteld (T3-vragenlijst). Zij signaleren knelpunten en formuleren op grond daarvan enkele adviezen (zie bijlage 31), waaronder een betere salariering voor de bc/gd's, uitbreiding van de poule van bc/gd's, aandacht voor de eventuele druk van een bc/gd-traject op het kind en een consistentere niveau van de eindverslagen van de bc/gd's. Ook adviseren rechters om aan verwachtingsmanagement te doen richting ouders en het kind: voorkomen moet worden dat bij ouders en kinderen de verwachting leeft dat wat het kind zegt ook volledig door de bc/gd als advies/oplossing wordt overgenomen. De bc/gd weegt wat het kind inbrengt af tegen andere informatiebronnen en kennis vanuit de systeemtheorie en de ontwikkelingspsychologie.

Ook vragen de rechters zich af of het niet wenselijk is dat de bc/gd ook na de eindbeschikking nog voor het kind beschikbaar is. Ook met het oog op het eerder gesignaleerde risico dat het bc/gd-traject een grote druk kan leggen op de kinderen, dat kinderen zich volgens rechters soms ook zorgen maken over het feit dat zij informatie met de bc/gd heb-

ben gedeeld, en dat zij lang moeten wachten op duidelijkheid spreekt voor het belang van een natraject dat de bc/gd met de kinderen zou moeten doorlopen. Schuldgevoelens of aangewakkerde loyaliteitsproblemen kunnen dan worden besproken. Een ander argument voor een natraject is volgens de rechters dat, wanneer partijen worden doorverwezen voor een hulpverleningstraject, het de vraag is of dit resultaat heeft op de lange termijn. Het is wenselijk als de bc/gd langer bij de zaak betrokken blijft en naar de rechter toe over het verloop en de opbrengsten van de hulpverlening ten aanzien van de taakopdracht rapporteert. Dit is volgens de rechters noodzakelijk voor het slagen van het traject.

7.2.11 Opbrengsten van het bc/gd-schap voor het kind

Aan het einde van de pilot is gevraagd met een rapportcijfer aan te geven hoe groot de opbrengsten van het bc/gd-schap zijn voor de kinderen in een complexe scheiding (T3-vragenlijst). Het gemiddelde rapportcijfer dat de rechters geven is een 7,4 (min. 7; max. 9).

Overeenstemming tussen partijen

Op de vragen aan rechters of de strijd tussen ouders daadwerkelijk is verminderd, of het welbevinden van het kind is verbeterd na afronding van de bc/gd-trajecten en of ouders meer oog hebben voor de belangen van hun kind geven rechters aan dat dat in zijn algemeenheid moeilijk is voor rechters om te duiden (groepsinterview T2).

- *'Door de setting van de rechtbank wordt alles erg op scherp gezet en het is een stuk moeilijker om in te schatten of er iets in beweging is gezet. Advocaten van partijen gooien ter zitting vaak olie op het vuur.'*

Toch hadden de rechters de indruk dat in het merendeel van de zaken de strijd tussen ouders niet zozeer verminderd was. Wel leken ouders meer oog te hebben voor de belangen van hun kind.

- *'De strijd was niet verminderd, maar er begon iets van besef te dagen dat zij hun verantwoordelijkheid als ouder moesten nemen.'*

Als we de mate van conflict tussen de ouders als indicatie nemen voor het welbevinden van het kind (zie hoofdstuk 1), dan zijn de opbrengsten voor het welbevinden van het kind volgens de inschatting van de rechters gematigd. Vier van de negen rechters geven aan het einde van de pilot aan dat ze in zaken met een bc/gd vaker zien dat partijen tot overeenstemming komen dan in zaken zonder een bc/gd. De overige rechters zien dit verschil niet (T3-vragenlijst).

Belangrijkste opbrengsten bc/gd-schap

Het belangrijkste dat het bc/gd-traject de kinderen oplevert volgens rechters (T3-vragenlijst):

- *'Extra instrument om minderjarigen een stem te geven en informatie en advies over de situatie te krijgen.'*

- *'Feit dat de bc/gd partijen kan laten inzien welk effect hun geschil heeft op hun kinderen en dat er noodzaak is om hierin een verandering aan te brengen.'*
- *'Meer concrete adviezen voor hulpverlening.'*

7.3 Samenvatting bevindingen, discussie en aanbevelingen

Belangrijkste bevindingen

- De rechters zijn goed bekend met de criteria om over te gaan tot benoeming van een bc/gd. Leidend criterium is dat het kind klem zit in de belangenstrijd tussen ouders.
- Wel waarschuwen rechters ervoor waakzaam te zijn dat er niet een te grote druk op het kind komt te liggen. De kinderen staan centraal in het traject, maar dat kan ertoe leiden dat een kind zich verantwoordelijk voelt voor de oplossing, of zich schuldig voelt over hetgeen het heeft ingebracht.
- Rechters lopen in algemene zin niet warm voor matching tussen taakopdracht/type zaak en bc/gd, behalve de nu reeds gebruikte parameters: beschikbaarheid en afstand woonplaats partijen en standplaats bc/gd. In specifieke gevallen is matching te overwegen: in zaken met heel jonge kinderen of zaken waarbij een verstandelijke beperking een rol speelt. Als culturele achtergrond een rol speelt kan matching daarop ook zinvol zijn.

- Bij het formuleren van de taakopdracht voor de bc/gd's maken de rechters in de rechtbank ZWB/Breda gebruik van tekstblokken. De rechters zijn over de tekstblokken tevreden.
- De rechters achten de eindverslagen van de bc/gd's van voldoende niveau om hun beslissing op te kunnen baseren, hoewel rechters in sommige zaken ontevreden zijn. Het niveau van de eindverslagen varieert sterk. Gemiddeld waarderen de rechters de eindverslagen met een 7,2 (min. 4; max. 9).
- Rechters formuleren aanwijzingen voor een goed eindverslag. Met name een goede probleemanalyse is essentieel en van meerwaarde ten opzichte van een verslag van een bc/advocaat. Confrontatie met de analyse vanuit het perspectief van het kind doet ouders meer openstaan voor verandering, zo is de overtuiging van de rechters. Ook adviseren zij onder andere in het verslag onderscheid te maken tussen feiten en visie en de conclusie en het advies zo concreet mogelijk te formuleren. Het heeft de voorkeur in het eindverslag de taakopdracht van de rechter te herhalen en deze per (sub)vraag te beantwoorden.
- Aan het einde van de pilot gaven alle rechters aan dat de bc/gd in complexe scheidingszaken een meerwaarde heeft ten opzichte van de bc/advocaat. De gedragsdeskundige heeft volgens hen beter oog voor wat van essentieel belang is voor de kinderen en kan dit relateren aan de ontwikkelingsfase van het kind. In de analyse brengt de bc/gd veel beter naar voren wat de interactie van ouders binnen het gezin voor impact heeft op het kind; de confrontatie daarmee doet ouders vaak openstaan voor verandering. Ook zien rechters dat bc/gd's gericht bepaalde hulpverlening adviseren dan bc/advocaten.
- Enkele essentiële elementen van de werkwijze van de bc/gd volgens de rechters zijn de gespreksvoering, dat kinderen tegenover een onafhankelijke deskundige hun verhaal kunnen doen, de analyse van de interactiepatronen in het (gezins)systeem en dat ouders worden geconfronteerd met de positie van het kind. Box 1 in hoofdstuk 12 vat de essentiële elementen van de werkwijze samen, zoals verwoord door de verschillende respondenten (bc/gd's, rechters, ouders, kinderen). De door de rechters genoemde elementen zijn in de box geïntegreerd.
- Er zijn rechters die aangeven dat er ook bc/advocaten zijn die de benodigde expertise hebben: of dat zo is hangt af van de advocaat in kwestie. Maar over het algemeen gaat de voorkeur uit naar de bc/gd.
- De vertegenwoordiging van het kind is in en buiten rechte. Als juridische stappen aan de orde zijn (bijvoorbeeld bij gezagswijziging) dan kan de bc/gd dat niet doen. Een bc/advocaat wel.
- Rechters nemen in veel gevallen het advies van de bc/gd over. Maar het

gebeurt niet altijd. Onder meer als het eindverslag van de bc/gd geen duidelijke probleemanalyse bevat waaruit het advies logisch volgt, of als de situatie inmiddels is veranderd of partijen onderling al tot een oplossing zijn gekomen. Soms ook kan het advies niet worden overgenomen omdat het advies juridisch gezien niet mogelijk is, en een enkele keer was de rechter het niet eens met de voorgestelde aanpak van de bc/gd.

- Graag zien rechters de bc/gd op zitting verschijnen als procespartij, namelijk de behartiger van de belangen van het kind. Omdat de vergoeding die bc/gd's ontvangen gering is, begrijpen rechters dat de bc/gd's niet altijd aanwezig zijn. Maar als de bc/gd daartoe wordt uitgenodigd, door partijen of de rechter, vinden rechters dat de bc/gd ook daadwerkelijk dient te komen. De bc/gd's zijn dit in de loop van het onderzoek ook gaan doen.
- Rechters waarderen de opbrengsten van het bc/gd-schap voor de kinderen in een complexe scheiding met een 7,4 (min. 7; max. 9). De strijd tussen de ouders is voor zover rechters dit kunnen beoordelen in het merendeel van de zaken niet verminderd, maar ouders lijken volgens hen wel meer oog te hebben voor de belangen van de kinderen.

Discussie

De rechters in de pilot zien een duidelijke meerwaarde van de bc/gd. Een enkele rechter spreekt zijn zorgen uit aangaande de eventuele druk die het bc/gd-traject op een kind kan

leggen. Nadere uitwisseling hierover lijkt belangrijk, aangezien bewustwording van de impact die het traject kan hebben op de kinderen mogelijk gevolgen kan hebben voor de geneigdheid van een rechter om een bc/gd-traject te benoemen. Mogelijk is het nodig de indicatiecriteria op dit punt aan te passen of mogelijk volstaat een methodische uitwerking voor hoe bc/gd's, en eventueel rechters, in de verschillende stadia van het traject zorg kunnen besteden aan de mogelijke impact van het traject op de kinderen.

Aanbevelingen

Box 2, 3 en 4 in hoofdstuk 12 vatten samen welke aanbevelingen door de verschillende respondenten worden gedaan voor wat betreft een nadere uitwerking van de werkwijze en randvoorwaarden. De door de rechters aangedragen thema's zijn hierin geïntegreerd. Zij adviseren onder meer een betere salariering voor de bc/gd's, uitbreiding van de poule van bc/gd's, uitbreiding van juridische kennis, aandacht voor de eventuele druk van een bc/gd-traject op het kind, een consistent niveau van de eindverslagen van de bc/gd's en een natraject. Ook adviseren rechters om aan verwachtingsmanagement te doen richting ouders en het kind: voorkomen moet worden dat bij ouders en kinderen de verwachting leeft dat wat het kind zegt ook volledig door de bc/gd als advies/oplossing wordt overgenomen. De bc/gd weegt wat het kind inbrengt af tegen andere informatiebronnen en kennis vanuit de systeemtheorie en de ontwikkelingspsychologie.

Ervaringen ouders

Dit hoofdstuk behandelt de volgende onderzoeksvragen:

- In hoeverre beschouwen ouders (en kinderen) een bc/gd als waardevol? (3a)
- Vergroot de inzet van een bc/gd het welbevinden van de kinderen in een complexe scheiding, vanuit het gezichtspunt van de ouders (en kinderen)? Als indirecte maat voor het welbevinden van de kinderen wordt de mate waarin ouders conflicten hebben of tot gezamenlijke afspraken kunnen komen gehanteerd. (4a)
- Welke succesfactoren en verbeterpunten zijn er voor een goede uitvoering van het bc/gd-schap met behulp van de ingezette werkwijze, volgens ouders (bc/gd's, rechters en kinderen)? (5b)

8.1 Inleiding

In dit hoofdstuk staan de ervaringen van ouders met de bc/gd centraal. Op twee verschillende momenten is bij ouders een telefonisch interview afgenomen:¹

- In de periode tussen de benoeming van de bc/gd en de start van het traject zijn ouders geïnterviewd over hun verwachtingen van het bc/gd-traject (interviewformat T1 zie bijlage 13).
- In de periode nadat de bc/gd het eindverslag bij de rechtbank heeft ingeleverd, zijn ouders geïnterviewd over de ervaringen bij de bc/gd en de opbrengsten van het traject. Tevens is gevraagd naar succesfactoren en knelpunten (interviewformat T2 zie bijlage 14).

Tabel 26. Respons interviews ouders T1

Interview	Respondenten (n)
T1	12 (6 vader, 6 moeder)

1. Op één T2-interview na. Deze vond plaats bij moeder thuis, voorafgaand aan het kindinterview (hoofdstuk 9).

Tabel 27. Respons interviews ouders T2

Interview	Respondenten (n)	Betrokken zaken (n)	Betrokken bc/gd's (n)
T2	23 (13 vader, 10 moeder)	17	11

Bij de T2-interviews² is gestreefd naar spreiding van het aantal interviews over de verschillende bc/gd's, om daarmee te voorkomen dat de ervaringen van ouders vooral een of enkele bc/gd's zouden betreffen. Voor elf van de in totaal veertien betrokken bc/gd's³ geldt dat met ouder(s) van ten minste een van hun zaken een interview is afgenomen.

Gemiddeld gezien ligt voor de 17 T2-zaken het moment waarop het eindverslag van de bc/gd werd opgeleverd bijna vijf jaar nadat ouders uit elkaar gingen. De periode varieert van minder dan een jaar tot elf jaar na scheiding of na verbreking van samenwonen.

8.2 Resultaten

8.2.1 Opbrengsten voor de relatiekwaliteit ouders

4 van de 23 ouders geven de relatiekwaliteit met hun ex-partner op T2 een voldoende, met als hoogste cijfer een 7,5. De overige ouders geven de relatiekwaliteit een (ruime)

onvoldoende (0-5). Het is de vraag of de relatiekwaliteit vanwege het traject bij de bc/gd is veranderd. 2 ouders weten dit niet. 7 ouders (33%) ervaren dat conflicten met de ex-partner sinds het bc/gd-traject zijn verminderd (tabel 28). 4 ouders (19%) (van in totaal 2 zaken; dus binnen deze zaken zijn de ex-partners het hierover met elkaar eens) geven aan dat er juist vaker conflicten zijn. Volgens de overige ouders (48%) zijn er even vaak conflicten als voor het bc/gd-traject.

Er is volgens de ouders nauwelijks verandering opgetreden in de mate waarin de ex-partners met elkaar tot afspraken kunnen komen over de kinderen (77%) (tabel 29). De drie ouders die aangeven beter tot afspraken te kunnen komen gaven eerder ook aan dat de conflicten afnamen.

2. Betreffende drie ouders gaf de betrokken bc/gd aan dat het benaderen voor een interview niet aan de orde kon zijn omdat de ouder de Nederlandse taal niet sprak (n = 1), omdat vader te sterk autistisch was (n = 1) of omdat de moeder zo moeilijk meewerkte aan het traject bij de bc/gd dat het te belastend was om haar te benaderen voor een interview (n = 1).
3. Van de vier later benoemde bc/gd's is het voor twee bc/gd's niet gelukt ouders te interviewen. Dit geldt ook voor een van de bc/gd's die tussentijds is gestopt met het werk. Voor de elf bc/gd's van wie wel bij een ouder een T2-interview is afgenomen geldt dat het aantal T2-interviews varieert van een tot vier.

Tabel 28. Mate conflicten met ex-partner op T2 ten opzichte van de periode voor het bc/gd-traject (n = 23)

	n
Toegenomen	4
Even vaak/hetzelfde	10
Afgenomen	7
Weet niet	2

Tabel 29. Mate van tot afspraken kunnen komen met ex-partner op T2 ten opzichte van de periode voor bc/gd (n = 23)

	n
Verslechterd	2
Hetzelfde gebleven	17
Verbeterd	3
Weet niet	1

Voor zover er verbeteringen zijn opgetreden in het contact tussen de ouders (n = 7), is het de vraag in hoeverre het traject bij de bc/gd hieraan heeft bijgedragen. In alle zeven gevallen leggen de ouders inderdaad dit verband. Zie tabel 30.

- *'Vader houdt zich nu aan de gemaakte afspraken.'*
- *'Er was van tevoren geen contact- of bezoekenregeling, dit is nu hersteld.'*
- *'We kunnen weer normaal met elkaar praten.'*

Tabel 30. Bijdrage gesprekken bc/gd aan verbeterd contact met ex-partner (n = 7)

	n
Geen	0
Beetje	0
Ja	7

8.2.2 Opbrengsten voor het welbevinden van het kind

Ouders is gevraagd hoe het momenteel (T2) met hun kind gaat ten opzichte van de periode voor het traject bij de bc/gd. De ouders hebben dit per kind beantwoord. Gezamenlijk ging het om 44 kinderen. Het valt op dat het welbevinden van de kinderen volgens de ouders in de meeste gevallen onveranderd is gebleven (62,5%). Doch, in elf gevallen (27,5%) gaat het beter. Tien van deze elf zijn kinderen van ouders die aangaven dat de relatiekwaliteit is verbeterd.

Waar het volgens ouders beter gaat met hun kind (n = 11), komt dit volgens hen omdat de kinderen het prettig vonden om met iemand te kunnen praten of om met een derde erbij te kunnen praten met de ouders. De kinderen voelen zich gehoord. Ook kinderen jongeren dan twaalf jaar, die eerder niet door de rechter waren gehoord, vinden het volgens ouders prettig dat zij nu hun mening hebben kunnen geven bij de bc/gd. In andere gevallen voelen kinderen zich beter doordat afspraken over bijvoorbeeld de omgangsregeling bij de bc/

gd zijn vastgelegd en dat geeft rust. Een enkele ouder geeft aan dat het weliswaar beter gaat met het kind, maar dat dat niet komt door het bc/gd-traject, maar omdat de zoon nu bijvoorbeeld bij vader verblijft en niet langer bij moeder, waar hij inmiddels is weggelopen. De rust van het bij vader thuis wonen doet de jongen goed.

In vier gevallen (10%) ging het volgens de ouder slechter met het kind. Dit kwam in twee gevallen omdat de kinderen het moeilijk vonden om opnieuw hun verhaal bij iemand te moeten doen. In één geval verkeerde de dochter in een hevig loyaliteitsconflict ten opzichte van moeder. Feit dat ze nu *'voor de zoveelste keer bij een professional haar verhaal moest doen en daarbij wederom moest vertellen wat zij het liefste wou'*, bracht haar verder in haar loyaliteitsconflict volgens de ouder. Het meisje vindt het heel moeilijk om een keuze te maken en is bang daarbij een van de ouders te kwetsen. Ook bij een ander meisje is het loyaliteitsconflict volgens de ouder verergerd doordat zij haar verhaal wederom moest vertellen. *'Ze raakte ervan in de war.'*

Tabel 31. Welbevinden kind veranderd T2 ten opzichte van de periode voor bc/gd (n = 44)

	n
Verslechterd	4
Hetzelfde gebleven	25
Verbeterd	11
Weet niet	4

In twee andere gevallen (uit eenzelfde zaak) hadden de kinderen er moeite mee dat de bc/gd tussentijds het advies had bijgesteld en het advies niet uitviel zoals de kinderen hadden verwacht.

Enkele ouders zeggen dat zij graag hadden gezien dat de bc/gd het kind nog zou hebben gesproken nadat het advies was uitgebracht. Om het advies toe te lichten maar ook om uit te leggen wat er nu allemaal gaat gebeuren. Dit zou overigens tevens een gelegenheid bieden om nader na te gaan wat de emotionele gevolgen van de gesprekken bij de bc/gd voor het kind zijn. Kinderen met een loyaliteitsconflict kunnen de trajecten als zwaar ervaren.

8.2.3 Verwachtingen over het traject bij de bc/gd

Aan twaalf ouders is gevraagd naar de verwachtingen over het bc/gd-traject voorafgaand aan de daadwerkelijke start van dit traject (T1). De belangrijkste bevinding is dat zeven van de twaalf ouders (58%) weinig wisten van wat ze te wachten stond. De informatie die ze kregen ontvingen ze veelal via de rechter, beknopt, tijdens zitting. Ook wist de advocaat soms informatie te geven of vonden ouders zelf informatie op internet. Ouders hadden graag meer informatie gewild.

- *'Het zou fijn zijn als je hier van tevoren al meer van zou weten. Zeker voor de kinderen. De kinderen willen graag weten waar ze zich op in moeten stellen. Mijn dochter weet nu niet wat er allemaal gaat gebeu-*

ren, en ik weet het ook niet. Ik als moeder kan haar nu niet veel daarover vertellen.'

Niet iedere ouder met weinig voorkennis ziet dit overigens als problematisch.

- *'Ik heb geen idee; over wat er gaat gebeuren is geen informatie gegeven. Ik verwacht dat de bijzondere curator in gesprek gaat over de omgang. In december moet er een verslag zijn. Ik weet wel voldoende zo. De rest krijg ik wel te horen van de bijzondere curator straks.'*

In grote lijnen geven de meeste ouders aan te verwachten dat de bc/gd met hun kinderen gaat spreken en op grond daarvan inschat wat goed is voor de kinderen. Sommige ouders kunnen aangeven dat er waarschijnlijk ook met beide ouders een gesprek gaat plaatsvinden. Een enkele, redelijk goed geïnformeerde ouder formuleert de reden van de inzet van de bc/gd concreter:

- *'De curator gaat uitzoeken wat precies de reden is waarom de kinderen geen omgang met moeder willen. Is dit omdat ik hen hiertoe opzet, of vinden er wantoestanden plaats thuis bij moeder? Wij ouders brengen natuurlijk ons eigen verhaal. Het is volgens mij heel verstandig dat de rechter daarom iemand anders, een deskundige, laat kijken wat goed is voor de kinderen en hier een advies over laat uitbrengen.'*

De resultaten van de eerste interviews zijn tussentijds, in september 2015, teruggekop-

peld aan de werkgroep bc/gd. De rechtbank ZWB/Breda heeft zich er vervolgens voor ingezet dat vanuit de rechtbank informatie aan de ouders en kinderen kon worden overhandigd. Zie bijlage 20 en 21 voor de informatiebrief voor ouders en kinderen die in dit kader is ontwikkeld. Per november 2015 worden deze brieven aan de advocaten, ouders en kinderen toegezonden na benoeming van een bc/gd. Van de ouders die na die tijd zijn geïnterviewd geeft de meerderheid aan de brief wel te hebben ontvangen, maar lang niet iedereen leest deze ook.

- *'Ik krijg zo veel brieven, ik lees ze niet allemaal.'*

Enkele ouders suggereren om een aansprekende informatiefolder te maken in plaats van een brief. Zij geven aan dat ze daarin ook informatie over de termijnen willen krijgen.

8.2.4 Tevredenheid

Ouders is gevraagd in hoeverre zij tevreden waren met de gesprekken bij de bc/gd (T2; tabel 32). Het merendeel van de ouders is een beetje of heel erg tevreden (78%). Vijf ouders niet.

Tabel 32. Tevredenheid over de gesprekken met de bc/gd (n = 23)

	n
Nee/helemaal niet	5
Beetje	5
Ja/heel erg	13

Een van de ouders is ontevreden doordat dit al het zoveelste onderzoek is waarmee ze als gezin te maken krijgen. Er zijn al onderzoeken gedaan door de RvdK, door jeugdzorg, et cetera. Deze vader is er 'ondertussen klaar mee' en wil duidelijkheid en rust, ook voor zijn kinderen. Zijn ontevredenheid betreft niet het functioneren van de bc/gd als zodanig. Enkele andere ouders geven wel specifieke kritiek op het traject bij de bc/gd. Een vader stelt vragen bij de terugkoppeling aan ouders van wat de kinderen bij de bc/gd vertelden. Dit is feitelijk vertrouwelijke informatie en het delen ervan met ouders kan leiden tot terughoudendheid.

- *'Aanvankelijk vertelden mijn kinderen aan de bc/gd bij mij te willen wonen. Toen bleek dat deze informatie ook bij moeder terecht zou komen, heeft mijn zoon de helft uit zijn verslag geschraapt.'*

Twee ouders zeiden het aantal gesprekken met de kinderen te weinig te vinden.

- *'Ze hebben vrolijke toetjes, je moet ze langer kennen willen ze het achterste van hun tong laten zien.'*

Een ouder was met name ontevreden over het feit dat de bc/gd slechts één gesprek had met haar dochter en dat de bc/gd, ondanks dat haar dochter aangaf dat de omgangsregeling niet hoefde te worden aangepast, in haar advies toch uitbreiding van de omgang met vader formuleerde.

- *‘De bc/gd nam wat mijn dochter zei niet over in haar advies. Mijn dochter voelde zich niet serieus genomen.’*

Drie andere ouders geven aan ontevreden te zijn omdat de bc/gd niet ‘kritisch’ genoeg naar de verschillende informatiebronnen heeft geluisterd, of omdat eerdere onderzoeksrapporten niet werden gebruikt om de informatie te wegen.

- *‘Ik had meer waarheidsvinding verwacht. De bc/gd heeft allerlei mensen gesproken en ze een open vraag gesteld: wat vinden zij ervan? Ze heeft geen kritische vragen gesteld, of geïnterpreteerd op basis van kennis, maar gewoon klakkeloos overgenomen. Dit had iedereen kunnen doen.’*

- *‘Eerdere relevante onderzoeken (Veilig Thuis, psychologisch onderzoek dochter, RvdK) werden in de wind geslagen. Het is arrogant dat de bc/gd op basis van de weinige gesprekken en het niet betrekken van deze eerdere rapporten denkt het beter te weten dan al die mensen die de afgelopen jaren in het gezin zijn geweest. ‘Triangulatie’ herken ik niet in de wijze waarop deze bc/gd haar werk uitvoert, er zijn geen informatiebronnen tegen elkaar afgewogen. Belangrijke informatie is niet gebruikt.’*

Tevreden waren ouders met name doordat zij zich gehoord voelden, de bc/gd luisterde ‘echt’ naar hen. Daarnaast vonden diverse ouders het goed dat iemand met expertise naar hun kinderen luisterde en zou inschatten wat goed is voor de kinderen. Ouders hebben over het algemeen ervaren dat zij goed hun mening hebben kunnen overbrengen aan de bc/gd (zie tabel 33). Ook was men van mening dat de bc/gd zich neutraal opstelde en onpartijdig was (zie tabel 34).

Tabel 33. Mening goed naar voren kunnen brengen bij de bc/gd (n = 23)

	n
Ja/heel erg	17
Beetje	6
Nee	0

Tabel 34. Bc/gd stelde zich neutraal en onpartijdig op (n = 23)

	n
Ja/heel erg	14
Beetje	4
Nee/helemaal niet	4
Weet niet	1

Ook is ouders gevraagd in hoeverre zij het eens waren met het advies dat de bc/gd in het eindverslag rapporteerde. Twaalf ouders (52%) waren het met het advies eens. Vijf ouders (22%) waren het niet eens. Drie ouders (13%) hadden het eindverslag ten tijde van het interview nog niet gezien, wel de gespreksverslagen, dus konden de vraag niet beantwoorden. De overige drie ouders (13%) vonden het moeilijk aan te geven of zij het eens waren of niet met het advies. *'Ik heb me erbij neer te leggen'* zegt een van deze ouders.

De ouders die het niet eens waren met het advies zeiden dat dit kwam omdat de bc/gd niet de wens van de kinderen heeft overgenomen; volgens hen had de bc/gd niet naar hun

kind geluisterd. Een ouder is ontevreden met het advies omdat het advies van de bc/gd haaks staat op het advies van een recent onderzoek van de RvdK. Volgens deze ouder heeft de bc/gd het rapport helemaal niet ingekeken of gebruikt. Een enkele ouder geeft aan dat het advies van de bc/gd onvoldoende is onderbouwd; het is deze ouder niet duidelijk waar het advies precies vandaan komt. Ook vindt een enkele ouder inhoudelijke onjuistheden in het eindverslag storend. Tot slot is gevraagd of men een bc/gd aan andere ouders in een complexe scheidingssituatie zou aanraden. Het merendeel van de ouders (76%) gaf aan dit inderdaad te doen (tabel 35).

Tabel 35. Bc/gd aanraden aan andere ouders in complexe scheiding (n = 23)

	n
Ja	16
Misschien	2
Nee	3
Weet niet	2

Het feit dat een bc/gd direct aan de rechtbank rapporteert is volgens de meeste ouders de reden waarom zij een bc/gd aan andere ouders zouden aanraden:

- *'Niet alleen kan de bc/gd goed kijken naar de belangen van het kind, ook heeft ze bevoegdheden om op te treden als iemand over de schreef gaat. Dat kan een advocaat van een van beide partijen niet.'*
- *'Dat kan een mediator niet. Daar kan je je toch aan onttrekken. Maar een bc/gd rapporteert aan de rechtbank. Dus heb je je aan het advies te schikken. Dat is echt anders dan de trajecten ervoor.'*

Wel geven diverse ouders aan dat een bc/gd naar hun mening te laat wordt benoemd. Er is inmiddels al veel schade aangericht.

'Als de bc/gd wordt ingeschakeld, dan moet dat in een veel vroeger stadium. Het is nu te laat in het traject en dan werkt het niet meer. Er is inmiddels al zo veel schade aangericht.'

Een moeder doet een genuanceerde uitspraak op basis van een voor haar teleurstellende ervaring. Zij roept feitelijk op tot zorgvuldigheid bij de benoeming: benoem een kwalitatief goede bc/gd die in staat is tot het formuleren van een voor de rechtbank bruikbaar advies, en benoem een bc/gd niet zonder meer. Er moet wel een verwachting zijn dat de bc/gd iets kan opleveren.

- *'In principe vind ik het bc-schap heel goed en vind ik ook dat deze bc/gd goed haar werk heeft gedaan. Waarom ik toch twijfel over het nut komt doordat de rechter*

eigenlijk niets met het verslag van de bc/gd heeft gedaan. Waarom huur je zo iemand dan in? Het hele traject heeft namelijk veel bij iedereen teweeggebracht. Het is heftig waar je in terecht komt. Waarom doet de rechtbank er vervolgens niets mee?'

8.2.5 Essentiële elementen en verbeterpunten

Aan ouders is gevraagd naar succesfactoren en knelpunten (T2). Het betrof twee open vragen. De succesvolle elementen en verbeterpunten volgens ouders zijn samengevat in bijlage 34 en 35. Als meest essentiële succesfactoren formuleren de ouders dat met alle gezinsleden afzonderlijk wordt gesproken, ook met de kinderen onder de 12 jaar, dat de positie van het kind centraal staat, dat de bc/gd goed luistert en dat deze rechtstreeks rapporteert aan de rechtbank waardoor ouders zich eerder schikken naar het advies. Als belangrijkste aanbevelingen formuleren de ouders dat de trajecten korter zouden moeten, maar dat ook meer gesprekken nodig zijn met de kinderen voordat zij zich vertrouwd genoeg voelen om hun verhaal te doen. Een ander advies is bijvoorbeeld dat de bc/gd ook gebruik dient te maken van reeds beschikbare documenten, of dat (als dit inderdaad gebeurd is) ten minste in het eindverslag wordt duidelijk gemaakt welke beschikbare documenten/rapporten (van bijvoorbeeld de RvdK) door de bc/gd zijn meegewogen in de analyse. Andere aanbevelingen zijn om de inzet van de puntsgewijze verslagen

aan te scherpen, de contacten met kinderen op te volgen en verwachtingen te managen over de afbakening met hulpverlening en over het feit dat de bc/gd niet zonder meer de oplossing die het kind zelf formuleert volledig overneemt als advies.

8.3 Samenvatting bevindingen, discussie en aanbevelingen

Belangrijkste bevindingen

- Ouders willen over het algemeen graag meer informatie over het traject bij de bc/gd, ook voor hun kinderen. Enkelen stellen voor dit in de vorm van een aansprekende informatiefolder te doen.
- De relatiekwaliteit tussen de ex-partners is in de meeste gevallen niet veranderd na het traject met de bc/gd. Zeven van de geïnterviewde ouders (33%) merken wel een positieve verandering, met name minder conflicten met de ex-partner en deze zeven ouders zijn van mening dat de gesprekken met de bc/gd aan de verbetering in relatiekwaliteit hebben bijgedragen. Vier ouders (19%) zeggen dat de relatiekwaliteit is verslechterd.
- In de meeste gevallen (63%) is volgens ouders het welbevinden van de kinderen na het traject bij de bc/gd niet veranderd. Bij elf kinderen (27,5%) wel, met hen gaat het volgens de ouders beter.
- Met vier kinderen (10%) gaat het minder goed dan voor het traject met de bc/gd. In twee gevallen komt dit volgens de ouders doordat bij hun kind sprake is van een loyaliteitsconflict. Zij hebben het lastig gevonden om bij de bc/gd (weer) aan te moeten geven wat zij willen.
- Sommige ouders hebben behoefte aan een natraject, zeker voor hun kind. De bc/gd zou het advies van de rechter aan het kind kunnen toelichten en nagaan hoe dit – emotioneel gezien – bij het kind valt.
- 18 van de 23 geïnterviewde ouders (78%) zijn tevreden over het traject bij de bc/gd.
- Ruim de helft van de ouders is het met het advies van de bc/gd eens.
- Over het algemeen vindt men de bc/gd's onpartijdig en hebben ouders de ervaring dat ze goed hun verhaal aan de bc/gd hebben kunnen overbrengen.
- Enkele essentiële elementen van de werkwijze van de bc/gd volgens de ouders zijn dat met alle gezinsleden afzonderlijk wordt gesproken, ook met kinderen jonger dan 12 jaar, dat de positie van het kind centraal staat, dat de bc/gd goed luistert en dat deze rechtstreeks rapporteert aan de rechtbank. Box 1 in hoofdstuk 12 vat de essentiële elementen samen zoals verwoord door de verschillende respondenten in het onderzoek. De door de ouders genoemde elementen zijn in de box geïntegreerd.
- Enkele ouders vinden het aantal gesprekken met de kinderen te weinig.
- Daarnaast geven enkele ouders aan dat hun kind zich niet gehoord voelde, aangezien wat het kind als oplossing had genoemd door de bc/gd niet in het advies was overgenomen.

- Het merendeel van de ouders (78%) raadt een bc/gd aan bij andere ouders in complexe scheiding.
- Diverse ouders vinden dat de bc/gd pas laat wordt ingezet. Er is dan al veel schade aangericht.
- Het bindende karakter, het feit dat de bc/gd direct aan de rechter rapporteert, heeft volgens de ouders grote meerwaarde. Dit leidt ertoe dat ouders zich bij het advies zullen moeten neerleggen.

Discussie

Ook uit dit hoofdstuk blijkt dat er kinderen zijn die het emotioneel lastig vinden om aan de bc/gd – vaak opnieuw/wederom, want er zijn vaak al eerdere hulpverleningstrajecten of onderzoeken geweest – aan te geven wat hun wensen of behoeften zijn. Dit geldt zeker niet voor alle kinderen. Werken vanuit het perspectief van het kind is echter een essentiële doelstelling van de bc/gd. Sommige kinderen vinden het heel zwaar om aan te moeten geven wat volgens hen de beste oplossing is, zij voelen alsof zij voor één van de ouders moeten kiezen, hetgeen loyaliteitsconflicten kan oproepen of versterken.

Aanbevelingen

Naast de roep om een nadere methodische uitwerking voor het bieden van voldoende zorg voor de emotionele belasting die een bc/gd-traject voor een kind kan vormen, is een aanbeveling dat voor ouders en kinderen goede en aansprekende informatie beschikbaar komt over het traject bij de bc/gd, inclusief de termijnen. Wellicht in de vorm van een folder en/of een website. Tevens kan in deze informatie worden uitgelegd dat het behartigen van de belangen van het kind niet hetzelfde is als het volledig overnemen van de door het kind aangedragen oplossing. Ook zou de bc/gd zelf in de gesprekken met ouders en kind(eren) aan verwachtingsmanagement moeten doen. Hij dient duidelijk te maken wat er gebeurt met de informatie die de verschillende bronnen inbrengen en hoe de bc/gd vervolgens komt tot een advies. Box 2, 3 en 4 in hoofdstuk 12 vatten de aanbevelingen door de verschillende respondenten samen voor wat betreft de nadere uitwerking van werkwijze en randvoorwaarden. De suggesties van ouders zijn hierin geïntegreerd.

Ervaringen kinderen

Dit hoofdstuk behandelt de volgende onderzoeksvragen:

- In hoeverre beschouwen kinderen (en ouders) een bc/gd als waardevol? (3a)
- Vergroot de inzet van een bc/gd het welbevinden van de kinderen in een complexe scheiding vanuit het gezichtspunt van de kinderen (en ouders)? Als indirecte maat voor het welbevinden van de kinderen wordt de mate waarin ouders conflicten hebben of tot gezamenlijke afspraken kunnen komen gehanteerd. (4a)
- Welke succesfactoren en verbeterpunten zijn er voor een goede uitvoering van het bc/gd-schap met behulp van de ingezette werkwijze volgens kinderen (bc/gd's, rechters en ouders)? (5b)

9.1 Inleiding

Centraal in de werkwijze van de bc/gd staat het naar voren brengen van het perspectief van de kinderen. In dit hoofdstuk evalueren we de ervaringen van de kinderen met de bc/gd-trajecten. We hebben hiertoe informatie verzameld bij kinderen van 11 jaar en ouder. Zij zijn nadat de bc/gd zijn eindverslag bij de rechtbank had opgeleverd geïnterviewd door een ervaren gz-psycholoog (n = 8). Daarnaast vulden zes kinderen een schriftelijke vragenlijst in die zij per post aan de onderzoekers terugstuurden (zie voor de volledige procedure hoofdstuk 2).

Tabel 36. Respons kinderen

Onderzoeksmethode	Aantal kinderen	Aantal zaken
Interview	8	5
Schriftelijke vragenlijst	6	3
Totaal	14	8

De veertien kinderen van de acht zaken zijn allemaal als individuele respondent beschouwd. Wel is gecontroleerd of de antwoorden van de kinderen binnen hetzelfde gezinssysteem sterk overeen kwamen. Wat bleek was dat op de meeste vragen sprake was van een behoorlijke variatie in de antwoorden van de kinderen binnen hetzelfde gezinssysteem. Elk van de kinderen had zijn of haar eigen perspectief op de vraag, dus er was verschil tussen de antwoorden, enkele vragen daargelaten. Waar de kinderen van dezelfde gezinssystemen opvallend eenduidig waren in hun antwoorden, wordt dat in de resultatensectie van dit hoofdstuk aangegeven.

9.2 Resultaten

9.2.1 Opbrengsten voor de relatiekwaliteit ouders

In het interview is kinderen gevraagd of hun ouders wel eens ruzie hebben en hoe dat gaat.

- *‘Over dat mama ons te laat terugbracht bij papa.’*
- *‘Het is geen openlijke ruzie met schelden enzo. Er is gewoon geen contact. Ze vermijden dat. Als ze elkaar tegenkomen, kijken ze elkaar niet aan en als ze gaan kijken bij hockey staan ze niet bij elkaar.’*
- *‘Elkaar lastig vallen via mail of WhatsApp. Over het feit dat papa wil dat wij bij hem langsgaan.’*

In de interviews en vragenlijsten is de kinderen gevraagd of de communicatie tussen hun ouders is veranderd ten opzichte van de periode voor de gesprekken bij de bc/gd.

Tabel 37. Mate van ruzie/spanning op T2 ten opzichte van het traject voor de bc/gd (n = 14)

	n
Meer	4
Zelfde/onveranderd	2
Minder	5
Weet niet	3

Tabel 38. Mate waarin ouders het met elkaar eens zijn op T2 ten opzichte van het traject voor de bc/gd (n = 14)

	n
Meer	-
Zelfde/onveranderd	5
Minder	3
Weet niet	6

Het lijkt erop dat gemiddeld gezien er niet veel is veranderd wat betreft de mate van ruzie of spanning tussen ouders. Ook zijn ouders het niet vaker met elkaar eens, zelfs iets vaker oneens. De kinderen zeggen vaak dat ze het niet weten. Dit vraag om terughoudendheid in de interpretatie.

Op de vraag of de kinderen denken dat de gesprekken met de bc/gd iets hebben veranderd in het contact tussen de ouders geven tien kinderen (71,5%) aan dat dit (zeker of een beetje) het geval is geweest. Dit betekent overigens niet altijd dat de kinderen de invloed positief waarden.

- *'Ja, het is nog minder goed geworden doordat wij als kinderen gezegd hebben dat we bij onze moeder willen wonen en geen contact meer willen met papa, of in elk geval nu voor een tijd niet. Nu praat papa niet meer met ons en geeft ook geen knuffel meer. Dit heeft de relatie tussen mijn ouders verslechterd.'*
- *'Ja, er is meer rust, papa houdt zich aan de afspraken en belt niet steeds meer.'*

Maar, mijn vader en moeder zijn het nog altijd niet met elkaar eens.'

- *'Voordat de bc/gd er was hadden mijn ouders veel ruzie over regels en nu is dat minder.'*

Vier kinderen (28,5%) geven aan dat de bc/gd-trajecten geen verschil hebben gemaakt in het contact tussen de ouders.

- *'Soms zijn mijn ouders wel eens boos op elkaar, maar niet anders dan voor de gesprekken.'*
- *'Mijn vader en moeder hebben ook niet samen met de bc/gd gesproken. Het is nog net zoals het was.'*

9.2.2 Opbrengsten voor het welbevinden van het kind

Aan de kinderen is gevraagd hoe het momenteel (T2) met hen gaat. Zij geven een gemiddeld rapportcijfer van een 7,2. Ook is ze gevraagd hoe het in de periode voordat ze de bc/gd spraken (T1) met hen ging. Het gemiddelde rapportcijfer op T1 was een 6,5.

Negen van de ondervraagde kinderen geeft aan wel eens te piekeren of zich zorgen te maken. Als kinderen piekeren dan gaat dit over:

Ouders/contact

- *‘Dat ze (mijn ouders) nooit meer normaal praten zoals vrienden. Of dat mijn moeder bij haar vriend gaat wonen in een andere plaats en dat ik mijn moeder niet/minder zie.’*
- *‘Over de ruzies tussen papa en mama. Ik wil bij mama wonen en papa niet vaak meer zien.’*
- *‘Over de ruzie die papa en mama hebben over waar de kinderen gaan wonen. Ik wil heel lang niet meer naar papa toe. Misschien wel voor altijd niet meer. Ik wil bij mama blijven wonen.’*
- *‘Dat mama heeft gekozen voor haar nieuwe vriend en niet voor haar kinderen.’*
- *‘Over wanneer ik papa kan zien.’*
- *‘Over waarom ik papa niet kan zien.’*

Traject rechtbank

- *‘De uitspraak van de rechter.’*

Overige

- *‘Over school.’*

De kinderen piekeren na het traject bij de bc/gd overigens ongeveer evenveel als voor de gesprekken bij de bc/gd. Dat geldt voor zes van de 13 kinderen (1 missing). Vier kinderen geven aan minder te piekeren en drie kinderen piekeren nu meer.

Als kinderen nu minder piekeren dan komt dat:

- *‘Doordat ik vertrouwen heb in de bc/gd.’*
- *‘Door met de bc/gd te praten.’*

Als kinderen meer piekeren dan komt dat volgens hen:

- *‘Omdat ik vaker naar mama moet.’*
- *‘Dat komt door school, heeft niets met ouders te maken, met name wiskunde is bron van spanning.’*

9.2.3 Tevredenheid traject bc/gd

Over de gesprekken bij de bc/gd zijn de kinderen over het algemeen een beetje of geheel tevreden (78,5%). Ook voelen zij zich door de bc/gd begrepen (86%).

Bij onderstaande twee vragen over de gesprekken bij de bc/gd is het opvallend dat de kinderen uit één gezin in vrijwel alle gevallen precies hetzelfde antwoord gaven als hun broer of zus.

Tabel 39. Vond je de gesprekken met de bc/gd prettig? (n = 14)

	n
Nee	3
Beetje	2
Ja	9

Tabel 40. Begreep de bc/gd jou? (n = 14)

	n
Nee	2
Beetje	4
Ja	8

Vier kinderen kenden het advies van de bc/gd niet. Van de tien kinderen die het advies wel of een beetje kenden, waren twee kinderen het niet eens met het advies:

- *'Dit is niet wat ik wil.'*
- *'Ik vind dan dat ik papa heel lang achter elkaar niet kan zien. Ik wel zelf, bijvoorbeeld op zondag als ik bij mijn moeder ben, al vroeger naar papa anders zie ik hem veel te kort. De bc/gd heeft niet naar mij geluisterd in haar advies.'*

Acht van deze tien kinderen waren het wel eens met het advies:

- *'Omdat de bc/gd heeft gezegd dat ik bij mijn vader op de naam zou komen en dat wou ik.'*
- *'Hij zei dat voor mij alles hetzelfde blijft en dat dezelfde regels blijven en dat vind ik fijn.'*
- *'Ik wil papa niet zien, dus het is goed.'*
- *'Omdat het dichterbij komt dat ik papa weer mag zien.'*

Op de vraag of de kinderen een bc/gd aan andere kinderen van wie ouders aan het scheiden zijn zouden aanraden geven drie van de

dertien kinderen (één missing) (23%) aan van niet.

- *'Het duurt veel te lang en haar advies is niet wat ik wil.'*
- *'Ik wil liever een onafhankelijke psycholoog, in de zin dat ze niet al een vooringomen beeld heeft.'*

Tien kinderen (77%) zouden het wel aanraden.

- *'Als er veel speelt in je hoofd, kan je dat vertellen aan de bc/gd.'*
- *'Het helpt erover te praten.'*
- *'Je kan in een ontspannen sfeer je verhaal vertellen en een nieuwe kijk krijgen op wat er aan de hand is.'*
- *'Bij de hulpverlening mocht ik niet tegen spreken, toen moest ik gewoon het programma gaan volgen dat zij wilden. Bij de bc/gd luisteren ze naar wat ik wil.'*
- *'Als je bijvoorbeeld niet tegen je ouders durft te zeggen wat je wilt.'*
- *'Ik zou het alleen aanraden voor kinderen van wie de ouders niet naar de kinderen willen luisteren.'*
- *'Omdat ik mij na die gesprekken fijner heb gevoeld dan daarvoor.'*
- *'Ze snapt je wel.'*

- *'Omdat ze helpen om te zeggen tegen je ouders wat je zelf echt wilt.'*

9.2.4 Essentiële elementen en verbeterpunten

De kinderen is gevraagd aan te geven wat zij goed vonden bij de bc/gd en ook of zij aanbevelingen hebben. De succesvolle elementen en verbeterpunten volgens de kinderen zijn toegelicht in bijlage 36 en 37. De succesvolle factoren zijn volgens de kinderen met name de luisterende houding en deskundigheid van de bc/gd en het feit dat de bc/gd het kind centraal stelt in het verslag dat naar de rechter gaat. Aanbevelingen ter optimalisering van de bc/gd-trajecten volgens de kinderen zijn onder meer het geven van meer voorinformatie over het bc/gd-traject, een open niet vooringenomen houding, eerst de kinderen spreken en daarna de ouders en ook uitleg van het advies van de bc/gd en kortere trajecten.

9.3 Samenvatting bevindingen, discussie en aanbevelingen

Belangrijkste bevindingen

- Vanwege het kleine aantal kinderen in dit onderzoek (n = 14) is voorzichtigheid geboden bij de interpretatie van de resultaten.
- Het lijkt erop dat er niet veel is veranderd in de onderlinge relatie tussen de ouders. Overigens, veel kinderen vinden het, logischerwijs, moeilijk om iets over de relatiekwaliteit van hun ouders te zeggen.
- Wanneer kinderen positief zijn over de opbrengsten, dan komt dat omdat er rust is gekomen doordat er afspraken zijn gemaakt en de ouder(s) zich hieraan houden. Er is minder 'gedoe' over afspraken.
- Aan de andere kant benoemt een kind dat de relatiekwaliteit tussen de ouders nog minder goed is geworden omdat de kinderen nu gezegd hebben wat zij willen, namelijk vader (al dan niet tijdelijk) niet zien. Vader praat nu niet meer met de kinderen, hetgeen de relatie tussen de ouders heeft verslechterd.
- De kinderen geven hun eigen welbevinden na afloop van het bc/gd-traject gemiddeld een 7,2. Terugkijkend op de periode voor de gesprekken bij de bc/gd gaven zij hun welbevinden een 6,5.
- De meeste kinderen piekeren. Veelal over de ruzies van hun ouders of over het contact met één van hen. In mindere mate, maar wel genoemd, wordt gepiekerd over de beslissingen door de rechtbank. Een enkele keer piekert een kind over andere zaken, zoals school. Het piekeren is niet opvallend veranderd.
- Over de gesprekken bij de bc/gd zijn de kinderen over het algemeen tevreden. Zij vonden de gesprekken prettig (78,5%) en hadden het idee dat de bc/gd hen begreep (86%).
- De essentiële elementen zijn volgens de kinderen met name de luisterende houding en deskundigheid van de bc/gd en

het feit dat de bc/gd het kind centraal stelt in het verslag dat naar de rechter gaat. Box 1 in hoofdstuk 12 vat de essentiële elementen samen, zoals verwoord door de verschillende respondenten in het onderzoek. De door de kinderen genoemde elementen zijn hierin geïntegreerd.

- Van de tien kinderen die het advies van de bc/gd kenden zijn acht kinderen het ermee eens (80%).
- Tien van de dertien kinderen (één missing) (77%) geven aan een bc/gd aan te raden aan andere kinderen van wie de ouders in een complexe scheiding zijn.

Discussie

Over het algemeen zijn de kinderen tevreden over de gesprekken bij de bc/gd. Voor wat betreft hun welbevinden of het contact tussen de ouders onderling rapporteren zij geen wezenlijke veranderingen. Het is ook de vraag

of dit ook zichtbaar is voor kinderen op zo'n relatief korte termijn na afsluiting van het traject bij de bc/gd en veelal nog voordat de rechter zijn einduitspraak heeft gedaan. Opvallend is dat ook in dit hoofdstuk, door weliswaar één kind, benoemd wordt dat het bc/gd-traject belastend kan zijn.

Aanbevelingen

Naast de aanbeveling om het natraject bc/gd methodisch nader uit te werken om zodoende aandacht te kunnen schenken aan eventuele nadelige gevolgen voor of de impact van het bc/gd-traject op een kind, hebben de kinderen meerdere verbeterpunten benoemd bij de werkwijze en het traject bij de bc/gd. Box 2, 3 en 4 in hoofdstuk 12 vatten samen welke aanbevelingen door de verschillende respondenten worden gedaan wat betreft een nadere uitwerking van de werkwijze en randvoorwaarden. De door de kinderen aangedragen thema's zijn hierin geïntegreerd.

Afbakening ten opzichte van het raadsonderzoek RvdK

Dit hoofdstuk behandelt de volgende onderzoeksvraag:

- Wat is de toegevoegde waarde van het bc/gd-schap ten opzichte van een onderzoek door de RvdK? (6a)

10.1 Inleiding

In hoofdstuk 3 zijn de criteria opgenomen die de rechtbank ZWB/Breda hanteert om zaken te selecteren voor de benoeming van een bijzondere curator ex art. 1:250 BW. In hoofdstuk 7 zagen we dat de criteria de rechters voldoende houvast geven. In hoofdstuk 6 gaven bc/gd's aan dat zij in het algemeen passende zaken krijgen, maar soms te zware gevallen waarin een onderzoek door de Raad

voor de Kinderbescherming (RvdK) geschikter zou zijn.¹ In dit hoofdstuk gaan we vanuit diverse perspectieven het onderscheid na tussen de bc/gd en het beschermingsonderzoek en het Gezag- en Omgangsonderzoek door de RvdK.

Aan acht raadsmedewerkers van het Advies- of Onderzoeksteam van de RvdK in Breda is in januari 2016 een vragenlijst gestuurd (bijlage 16). Tevens is aan de rechters van de rechtbank ZWB/Breda (hoofdstuk 7) en aan de bc/gd's (hoofdstuk 6) gevraagd het onderscheid tussen het bc/gd-schap en het raadsonderzoek te duiden. Allereerst is in januari 2016 aan de leden van de werkgroep bc/gd (hoofdstuk 1) schriftelijk gevraagd wat naar hun mening het onderscheidende is.

Tabel 41. Onderzoeksmethoden met betrekking tot het onderscheid bc/gd en raadsonderzoek

Respondenten	Onderzoeksmethode	Resposn (n)
Werkgroep bc/gd	Schriftelijke vraag januari 2016	werkgroep
RvdK	Schriftelijke vragenlijst januari 2016	5
Rechters	Groepsgesprek T2 mei 2016	12
Bc/gd's	Schriftelijke vragenlijst T3 mei 2016	13

1. De rechter heeft naast de mogelijkheid om een bijzondere curator te benoemen (art. 1:250 BW) ook de mogelijkheid om advies in te winnen bij de Raad van de Kinderbescherming op grond van art. 810 Rv indien dit met het oog op de beoordeling van de belangen van de minderjarige noodzakelijk wordt geacht.

10.2 Resultaten

10.2.1 Ten opzichte van het beschermingsonderzoek RvdK

Over de vraag wanneer een beschermingsonderzoek beter past dan een bc/gd-traject bestaat feitelijk niet veel discussie. Duidelijk is dat een beschermingsonderzoek wordt ingezet als de veiligheid van een kind in het geding is, zonder dat dit direct gerelateerd hoeft te zijn aan de scheiding van ouders. De RvdK is bevoegd om een OTS te verzoeken, een bc/gd niet.

Een aantal bc/gd's heeft aangegeven dat rechters in een aantal zaken beter een beschermingsonderzoek hadden kunnen inzetten. Vijf bc/gd's gaven op T3 aan hier, ten minste bij een van hun zaken, mee te maken te hebben gehad. Situaties waarin volgens de bc/gd's (zie ook hoofdstuk 6) beter een beschermingsonderzoek ingezet kan worden:

- Als er al veel hulpverlening in het systeem is geweest wat tot niets heeft geleid.
- *'Het betrof een zaak van een kind dat al jaren in de ontwikkeling wordt bedreigd en waarin vrijwillige hulp tot niets heeft geleid of niet wordt opgepakt door ouders. Het is in de vorige interventies niet gelukt hen in beweging te krijgen. Ik kon daar als bc/gd niets aan toevoegen.'*
- Bij zorgen over de veiligheid van het kind, geen betrekking hebbende op het ouderlijk conflict.

- *'Er was sprake van een grote mate van kindeigen problematiek, er dienden veel informanten te worden betrokken en de zaak had een complexe voorgeschiedenis, onder meer rond een AMK-melding die met de scheiding niets te maken had.'*

10.2.2 Ten opzichte van Gezag- en Omgangsonderzoek RvdK

Over het onderscheid tussen het Gezag- en Omgangsonderzoek en het traject bij de bc/gd bestaat veel meer onduidelijkheid. Over het Gezag- en Omgangsonderzoek zegt de RvdK op haar website:

- *'Als gescheiden ouders het oneens blijven over een regeling voor de kinderen, dan beslist de rechter. De rechter kan zich hierbij laten adviseren door de RvdK. De RvdK onderzoekt welke regeling het beste is voor de kinderen. De raadsonderzoeker probeert een zo goed mogelijk beeld te krijgen van de kinderen en praat hiertoe met beide ouders en de kinderen. Of de raadsonderzoeker observeert een kind als deze nog te jong is om te praten. De raadsonderzoeker kan er ook voor kiezen met andere betrokkenen te spreken, zoals een leerkracht en andere hulpverleners. De raadsonderzoeker wordt tijdens het onderzoek ondersteund door een gedragsdeskundige en waar nodig door een juridisch deskundige. In een gezamenlijk overleg nemen zij de beslissingen over het onderzoek. De raadsonderzoeker rondt het onderzoek af met een rapport*

waarin de onderzoeker naast een weergave van het verloop van het onderzoek, een beschrijving van de ontwikkeling van de kinderen en het geconstateerde in de context van het kind tot een advies komt aan de rechter. De raadsonderzoeker bespreekt het voorlopige rapport met de ouders en afhankelijk van de leeftijd ook met de kinderen. Onjuist weergegeven feiten kunnen worden gewijzigd, andere opmerkingen worden als bijlage aan het rapport gevoegd. Hierna wordt het rapport definitief en aan de rechter verstuurd. De ouders ontvangen ook beiden een exemplaar.'

Aan de werkgroep bc/gd, de bc/gd's, de rechters en de raadsonderzoekers is gevraagd wat zij zien aan overeenkomsten en verschillen tussen het Gezags- en Omgangsonderzoek door de RvdK en het onderzoek door de bc/gd.

Werkgroep bc/gd

De leden van de werkgroep zeggen dat er overlap is tussen beide onderzoeken wat betreft doelstelling en vormgeving van het onderzoek. Daarnaast benoemen zij enkele verschillen:

- 'Ondanks het feit dat in de taakomschrijving van de RvdK staat dat zij ook praten met kinderen, gebeurt dit niet altijd, terwijl de bc/gd dit wel standaard doet. De RvdK gaat bij de diverse betrokken personen en instanties de situatie na en trekt op basis daarvan conclusies. Bij het bc/gd-schap

staat het perspectief van het kind centraal bij het formuleren van de situatie en van wat nodig is; dat is de invalshoek waaruit het rapport wordt opgebouwd.'

- 'De bc/gd werkt volgens de methodiek triangulatie, dat is een interventie. De RvdK doet onderzoek.'
- 'De trajecten van de bc/gd zijn veel korter dan de onderzoeken door de RvdK.'
- 'Er zijn wachtlijsten bij de RvdK. Voor een bc/gd-traject zijn er nauwelijks tot geen wachtlijsten.'

Wat opvalt is dat de geconstateerde verschillen met name de praktische uitvoering en organisatie betreffen. Hoewel de ervaring is van enkele leden van de werkgroep dat kinderen niet altijd door de RvdK worden gezien, zou dit volgens de tekst op de website van de RvdK wel moeten. Praktisch zwaarwegend argument voor de bc/gd ten opzichte van de RvdK is het feit dat de bc/gd geen wachtlijsten kent en van relatief korte duur is. Reeds geconstateerd is dat het risico op wachtlijsten zich ook bij de bc/gd's aandient en dat doorlooptijden langer zijn dan de richtlijn in het Werkproces (hoofdstuk 3 en 4).

Ook wordt een verschil in werkwijze door de werkgroep aangehaald. Namelijk dat de bc/gd, in tegenstelling tot de RvdK, naar de mening van de werkgroepleden, niet slechts onderzoek doet maar ook een interventie pleegt: het confronteren van ouders met de positie van het kind, in de hoop dat ouders hierdoor meer zicht krijgen op wat hun conflict(gedrag) voor hun kind betekent waardoor

zij hopelijk tot gedragsverandering kunnen komen. De werkgroep wijst hiermee op de mediationgerelateerde kenmerken die het bc/gd-schap heeft.

Bc/gd's

De bc/gd's noemen aan het einde van de pilot (T3-vragenlijst) eveneens het door de werkgroep aangehaalde inhoudelijke verschil tussen onderzoek (RvdK) en interventie (bc/gd).

- *'De bc/gd brengt het perspectief van het kind in kaart en betreft daarbij diens mening, wensen en beleving. Met de methode triangulatie probeert de bc/gd interventies op gang te brengen. Deze leveren de bc/gd aan de ene kant informatie op over de mogelijkheden binnen het gezinssysteem (in welke mate pakken ouders het op?), anderzijds gebeurt er ook direct iets met het kind en zijn ouders. Het raadsonderzoek is meer gericht op het beeld en op advies. De RvdK kan meer aan waarheidsbevinding doen en doet uitgebreider onderzoek.'*

Daarnaast heeft de RvdK volgens bc/gd's te kampen met een soms negatieve beeldvorming onder ouders en een wachtlijst.

- *'De bc/gd is voor ouders neutraler omdat wij niet de 'ballast' en het imago van de RvdK meedragen.'*
- *'Als bc/gd'er ben je onafhankelijker, je vertegenwoordigt puur het kind. Niet een organisatie.'*
- *'De bc/gd is sneller. De bc/gd kan in korte tijd (2 maanden) de situatie in beeld bren-*

gen en advies uitbrengen, de RvdK heeft vaak een wachttijd.'

Er zijn ook bc/gd's die het onderscheid lastig vinden om te duiden:

- *'Dat vind ik lastig. Deze vraag is mij regelmatig gesteld, ook door raadsonderzoekers. Ik pleeg als bc/gd een interventie, zet de boel op scherp, geef een stem aan het kind en confronteer ouders daarmee. De RvdK is minder gericht op het confronteren, maar dit is mogelijk ook afhankelijk van de onderzoeker.'*
- *'De RvdK doet breder en uitgebreider onderzoek, het bc/gd-onderzoek is specifiek gericht op de taakopdracht. Ik zie echter ook veel overeenkomsten. Ik denk dat bepaalde medewerkers van de RvdK ook grotendeels de stappen van wat wij triangulatie noemen toepassen, en dat zij ook aan ouders hun beeld teruggeven, ouders daarmee confronteren en ouders laten proberen nog samen tot overeenstemming te komen. Dat is waarschijnlijk afhankelijk van de raadsonderzoeker die je treft.'*

Rechters

Ook tijdens het tweede groeps gesprek met rechters van team Familie en het team Jeugd in mei 2016 is stilgestaan bij het onderscheid tussen het Gezag- en Omgangsonderzoek van de RvdK en het bc/gd-traject. Niet alle rechters kunnen het onderscheid even goed duiden. Desondanks kwam uit de beide teams dezelfde lijn naar voren:

- *'Als partijen niet willen meewerken en niet akkoord gaan met de bc/gd en de rechter alsnog zorgen heeft om het kind en informatie wil hebben, dan schakelt de rechter de RvdK in. Ook in hele zorgelijke/ernstige situaties waar misschien een beschermende maatregel nodig is.'*
- *'De RvdK kijkt breder, het onderzoek omvat meer dan alleen het kind. De bc/gd richt zich echt alleen op het centraal stellen van wat goed is vanuit het perspectief van het kind voor wat betreft het verzoek dat voorligt. Je maakt een afweging. Denk je als rechter dat er meer aan de hand is, eventueel onveiligheid in de thuissituatie, dan kan het inschakelen van de RvdK beter zijn. Zij kunnen verder gaan dan een bc/gd.'*
- *'De bc/gd geeft een analyse van het gezinssysteem. Dit doet de RvdK veel minder en dat missen wij als rechters om uiteindelijk een beslissing te kunnen nemen. Het rapport van de RvdK bevat weinig analyse van het systeem, het blijft vooral bij een beschrijving van de feiten. Daarna volgt het advies. Ik vind het belangrijk om te begrijpen waarom ik een uitspraak doe, daarvoor is die analyse zo belangrijk.'*
- *'De bc/gd wordt als meer neutraal gezien door ouders. De RvdK is bedreigend voor ouders en wordt ervaren als "tegen de ouders", dit maakt onderzoek lastig. Dus dat is een pre voor de bc/gd.'*

Wanneer rechters twijfels hebben over de veiligheid en een beschermende maatregelen nodig kan zijn, schakelen zij de RvdK in. Het gaat dan feitelijk om een beschermingsonderzoek.

Als geen beschermingsonderzoek nodig is, dan biedt volgens enkele rechters de bc/gd meer inzicht in het gezinssysteem omdat de bc/gd een duidelijkere analyse van het systeem geeft.

Als ouders niet met de bc/gd akkoord zijn en niet bereid zijn tot medewerking, dan heeft een Gezag- en Omgangsonderzoek door de RvdK voorkeur. Aan de andere kant spreekt het imago van de RvdK onder ouders volgens de rechters voor de inzet van de bc/gd.

Overigens merken rechters op dat gaandeweg de pilot de RvdK zelf enthousiaster is geworden over de bc/gd. Er wordt vaker vanuit de RvdK geopperd om een bc/gd te benoemen. Een goede argumentatie daarvoor blijft echter uit, geven de rechters aan. Ze horen terug van de raadsvertegenwoordiger dat het bc/gd-schap 'zo goed loopt'. Mogelijk is het voor de RvdK ook een interessant traject omdat het niet drukt op de hoge workload van de RvdK.

Raad voor de Kinderbescherming

Aan de vijf respondenten van de RvdK is de vraag gesteld in welke gezag- en omgangszaken een bc/gd het geëigende instrument is in plaats van het eigen Gezag- en Omgangsonderzoek.

Een van de respondenten geeft aan dat dit nooit het geval is. Haar bezwaar is dat, naar

haar mening, de verantwoordelijkheid in het bc/gd-traject te veel bij de kinderen ligt in plaats van bij de ouders. Van kinderen wordt gevraagd zich uit te spreken, en dat kan belastend voor hen zijn.

'De bc/gd is een poging van de rechtbank om het kind meer stem te geven, terwijl het juist een verantwoordelijkheid is van de ouders om tot een oplossing te komen. De stem van het kind, die in het bc-traject centraal wordt gesteld, plaatst kinderen in een onmogelijke positie. Het enige dat werkt in dergelijke complexe zaken waarin ouders er niet uitkomen en hulpverlening op korte termijn geen grip lijkt te geven of zichtbare veranderingen weet te realiseren, is mediation. Wat moet gebeuren is het benadrukken van de verantwoordelijkheid van de ouders.'

Een tweede raadsmedewerker vindt het een grijs gebied. Hij heeft geen 'standaard' waarop hij baseert of een zaak meer in aanmerking komt voor de bc/gd of voor de RvdK. Als er heel snel een onderzoek moet komen, dan zou volgens deze respondent, die werkzaam is in het Adviesteam van de RvdK, de bc/gd dit kunnen oppakken. Voorts vindt deze raadsmedewerker het moeilijk te duiden in welke zaken een bc/gd-traject de voorkeur heeft. Onbekendheid speelt hierbij een rol. *'Om heel eerlijk te zijn, het instrument komt niet eens in mij op. Nu ik er zo over nadenk, zou ik misschien wel vaker afwegen om een bc/gd te kiezen vanwege de snelheid. Ik heb echter totaal geen zicht op de methode van*

een bc/gd. Dat maakt het voor mij ook lastiger om ernaar te verwijzen.'

Drie van de vijf raadsmedewerkers zijn goed bekend met en positief over het traject van de bc/gd. In de volgende gevallen vinden zij de bc/gd het geëigende instrument:

- Bij slepende (v)echtscheidingen/complexe scheidingen, als objectieve en deskundige informatie nodig is om de positie van het kind te bepalen: om de stem van het kind naar voren te brengen en deze centraal te stellen.
- Wanneer de leeftijd van het kind het toelaat om dit traject in te gaan; daarnaast moet er draagvlak/motivatie zijn bij de ouders.
- Als er snel meer informatie nodig is om een inschatting te kunnen maken van de positie en belangen van het kind betreffende het verzoek, waarbij het nog onvoldoende duidelijk is of, en in hoeverre eventuele verwijzing naar hulpverlening/bemiddeling zinvol of haalbaar is.

Wel noemt een van de raadsmedewerkers dat het bc/gd-traject voor een kind belastend kan zijn:

- *'Belangrijk is om af te wegen of de inzet van de bc/gd door het kind niet wordt ervaren als een extra belasting/druk.'*

Wat betreft de inhoud van het raadsonderzoek en het bc/gd-schap hebben niet alle raadsmedewerkers veel verschil gezien. Alhoewel het wel duidelijk is dat het traject van de bc/gd beperkter is dan een raadsonder-

zoek en zich met name richt op het centraal stellen van het belang van het kind ten aanzien van de taakopdracht. Als ouders hierdoor inzicht krijgen in de positie van het kind en daardoor in beweging komen, kan het bc/gd-traject een eventueel raadsonderzoek mogelijk voorkomen, geeft een raadsmedewerker aan. Met name wanneer er nog een verwachting of hoop is dat de ouders na confrontatie met de positie van het kind in beweging gaan komen, lijkt het bc/gd-traject zinvol. Is deze verwachting er niet meer, dan heeft het bc/gd-traject eigenlijk geen meerwaarde ten opzichte van een Gezag- en Omgangsonderzoek.

De raadsmedewerkers geven enkele verbeterpunten voor het bc/gd-schap mee: duidelijke profilering van de werkwijze van de bc/gd, het advies in het eindverslag zo concreet mogelijk en vanuit de behoeften van het kind formuleren, het vergroten van de capaciteit bc/gd's om wachtlijsten te voorkomen en het aanwezig zijn van de bc/gd op zitting (zie bijlage 38).

10.3 Samenvatting bevindingen, discussie en aanbevelingen

Belangrijkste bevindingen

- Bc/gd's geven aan dat zij in het algemeen passende zaken krijgen, maar dat in sommige zaken een onderzoek door de RvdK beter geschikt was geweest.
 - Over de vraag wanneer een beschermingsonderzoek geschikt is en wanneer een bc/gd-traject, is niet veel discussie.
- Duidelijk is dat het bij een beschermingsonderzoek gaat om zaken waarbij de veiligheid van een kind in het geding is, zonder dat dit direct gerelateerd hoeft te zijn aan de scheiding van de ouders. De RvdK is bevoegd om een OTS te verzoecken, een bc/gd kan dit niet.
- Bij de RvdK is niet iedereen bekend met de bc/gd. Ook is onbekend wat de methodiek is van de bc/gd.
 - Lang niet alle raadsmedewerkers, bc/gd's of rechters zijn in staat het wezenlijke verschil tussen de bc/gd en een Gezag- en Omgangsonderzoek door de RvdK te duiden. Niet iedereen is van mening dat het verschil er daadwerkelijk is, buiten de genoemde logistieke zaken als wachtlijst en duur van de trajecten.
 - Andere respondenten zeggen dat er zeker overlap is, maar zij benoemen ook een aantal verschillen. Ten eerste voor wat betreft logistiek/randvoorwaarden: het achterwege blijven van wachtlijsten en de kortere procedures bij de bc/gd worden gezien als een belangrijke pre voor het bc/gd-schap. Ten tweede voor wat betreft het imago: de RvdK kan bedreigend zijn voor ouders en kan worden ervaren als 'tegen de ouders'. De bc/gd wordt als neutraler ervaren en dat is een pre voor ouders. Tot slot voor wat betreft de werkwijze: de bc/gd beperkt zich tot de taakopdracht van de rechter en werkt vanuit de belangen van het kind, spreekt/ziet altijd het kind naast ten minste de ouders, confronteert ouders met het perspectief en de belan-

gen van hun kind en neemt waar in hoeverre ouders met dit inzicht in beweging zijn te krijgen. De bc/gd geeft vervolgens een gezinssystemische analyse waaruit logisch het advies volgt. De RvdK doet volgens de respondenten meer aan waarheidsvinding en heeft een bredere insteek. De RvdK beperkt zich niet tot weergave van het perspectief van het kind.

Discussie

De respondenten blijven zeer dicht bij de huidige, praktische gang van zaken. De ene respondent ziet verschillen of overeenkomsten die een andere niet ziet, vermoedelijk op basis van een verschil in ervaring of opvattingen. De raadsonderzoeker die vindt dat in complexe scheidingen niet met het kind gesproken moet worden, geeft bijvoorbeeld een persoonlijke opvatting. Het is niet de opvatting of richtlijn van de RvdK (zoals beschreven op de website). Voordat definitieve keuzes gemaakt worden ten aanzien van de verhouding tussen het instrument van de bc/gd versus de inzet van een Gezag- en Omgangsonderzoek door de RvdK is reflectie nodig op deze praktische gang van zaken. De wetgever heeft gekozen voor zowel het onderzoek door de RvdK als de bc/gd. De thema's die nu genoemd worden overstijgen de huidige praktische invulling. De vraag of een gesprek met een deskundige in een specifieke situatie (te) belastend is voor het kind, hoort niet bij het ene of het andere instrument, maar moet altijd gesteld worden. Het belang van het kind staat zowel voor de RvdK als voor

de bc/gd voorop en moet altijd worden gezien in het licht van de context van het gezin of het systeem. Voor iedere vorm van onderzoek in deze kwesties geldt dat het ook werkt als een interventie: er is per definitie overlap tussen onderzoek, terugkoppeling, inzichtvergroting, mediation en verandering.

Aanbevelingen

We bevelen aan dat de RvdK, samen met de andere verantwoordelijke instanties, het ministerie van V&J en de Raad voor de rechtspraak, zijn beleid ten aanzien van de verhouding tussen het Gezag- en Omgangsonderzoek en het bc/gd-traject expliciteert, mede door overleg aan de hand van casuïstiek met de bc/gd's, en ook het imago van de RvdK daarin meenemend.

Daarnaast bevelen we aan om doorlooptijden te bewaken aangezien een korte doorlooptijd door veel respondenten wordt gezien als een belangrijk pluspunt van de bc/gd boven het Gezag- en Omgangsonderzoek. In hoofdstuk 6 kwam reeds naar voren dat het de vraag is hoe reëel inkorting van het traject bij de bc/gd zelf is. Mogelijk zijn doorlooptijden vooral te verkorten door binnen de rechtbank de periode tussen het eindverslag van de bc/gd en de einduitspraak te verkorten. Daarnaast is, wil de bc/gd zijn aantrekkingskracht behouden, sturing op wachtlijsten voor de bc/gd essentieel.

De bijzondere curator/ gedragsdeskundige in andere rechtbanken

Dit hoofdstuk behandelt de volgende onderzoeksvraag:

- Welke ervaringen hebben andere rechtbanken in Nederland met de inzet van een gedragsdeskundige als bijzondere curator in complexe scheidingen, en wat noemen zij als succesfactoren en verbeterpunten? (5d)

11.1 Inleiding

In dit onderzoeksrapport staan de ervaringen met de bc/gd binnen de rechtbank ZWB/Breda centraal. Om deze ervaringen in te kunnen kaderen binnen de landelijke ervaringen, is eind 2015 naar elke rechtbank in Nederland een schriftelijke onlinevragenlijst (bijlage 17) gestuurd. In de vragenlijst is gevraagd naar ervaringen binnen de rechtbank met een gedragsdeskundige als bc bij complexe scheidingen en eventuele succes- en knelpunten. Het Landelijk Overleg Vakinhoud

Familie- en Jeugdrecht (LOVF) heeft bij de verzending bemiddeld.

11.2 Respons

Door alle elf rechtbanken in Nederland is de vragenlijst ingevuld. Per rechtbank is een verschillend aantal teams in het onderzoek betrokken, daar de ene rechtbank een afzonderlijk team Familie en een afzonderlijk team Jeugd heeft, waar andere rechtbanken werken met gecombineerde teams. In totaal is de vragenlijst door negentien teams ingevuld (bijlage 19).

11.3 Resultaten

11.3.1 Benoemingen bc/gd's

Van de negentien teams hebben dertien teams (68%), verbonden aan negen verschillende rechtbanken, ervaring met een bc/gd in

complexe scheidingen. Zes teams hebben deze ervaring niet.

Het aantal benoemingen van een bc/gd in het jaar 2015 verschilt sterk tussen de dertien teams. Voor twee teams wist de respondent het aantal benoemingen niet. Voor de overige elf teams geldt:

- In een team werd een bc/gd in 2015 niet benoemd (wel in een voorliggend jaar).
- In twee teams werd een bc/gd in 2015 een- of tweemaal benoemd.
- In zes teams werd een bc/gd in 2015 tussen de drie- en zevenmaal benoemd.
- In twee teams worden hogere aantallen gerapporteerd, te weten Den Haag (naar schatting 25 maal) en Noord-Holland locatie Haarlem (10-15 maal).

De aantallen zijn een schatting van de respondenten. De benoemingen van bijzondere curatoren, en de bc/gd in het bijzonder, worden niet als zodanig bijgehouden. Een betrouwbaar systeem van registratie binnen de rechtbanken om het aantal benoemingen bc/gd te achterhalen ontbreekt.

In twee teams geldt volgens de respondenten dat er een project loopt of beleidsbeslissing is genomen om in het kader van een complexe scheiding een bc/gd te benoemen. In de overige teams worden de bc/gd's benoemd op eigen initiatief van de individuele rechters zelf.

11.3.2 Indicatie benoeming bc/gd's

In de teams met ervaring met een bc/gd wordt de gedragsdeskundige gekozen in zaken waar een psychologische/pedagogische insteek nodig en belangrijker is dan de juridische ervaring van een advocaat. Dit is volgens de respondenten vooral nodig bij systeemproblematiek, dat wil zeggen als de loyaliteit van kinderen een rol speelt en de kinderen duidelijk in de knel zitten. Overigens kan volgens een van de respondenten ook het gegeven dat er erg veel juridische procedures lopen juist een reden zijn om een keer een ander instrument in te zetten, namelijk een bc/gd, om daarmee de ouders te gaan laten kijken vanuit de belangen van hun kind.

In het geval van kindbrieven (de informele/ eigen rechtsingang van een minderjarige) wordt doorgaans een bijzondere curator benoemd. Of dit een bc/advocaat of bc/gd is, hangt zeer sterk af van de zaak. Voornamelijk wanneer een verzoek (bijvoorbeeld om gezagswijziging) door de minderjarige verwacht wordt, wordt overgegaan tot benoeming van een bc/advocaat. Een gedragsdeskundige kan geen verzoeken indienen bij de rechtbank. Voor het overige lijkt een bc/gd volgens de respondenten meer geschikt.

11.3.3 Werkwijze bc/gd

Vrijwel geen enkele respondent met ervaring met een bc/gd kan de werkwijze van de bc/gd omschrijven. Wel geven de respondenten aan dat het professionals zijn met een kinderspy-

chologische of orthopedagogische achtergrond en ervaring. Ook benoemen enkele respondenten dat de bc/gd's een opleiding tot bijzondere curator hebben gevolgd. De minderheid van de respondenten duidt de werkwijze inhoudelijker: de bc/gd's praten met alle betrokkenen, ook met de minderjarige(n), en ze proberen te bemiddelen en een oplossing te zoeken. Vaak betreft het volgens hen meerdere gesprekken: met ouders, met de kinderen, en met ouders en kinderen samen. Vervolgens leggen de bc/gd's hun bevindingen neer in een rapportage aan de rechtbank.

11.3.4 Bc/gd ten opzichte van bc/advocaat

Op de vraag waarom in de zaken waarin een bc/gd wordt benoemd een gedragsdeskundige geschikter is dan een advocaat voeren de respondenten de volgende argumenten aan:

- *'Omdat het een vak is om te weten wat je wel en niet aan kinderen kunt vragen in een hoog opgelopen conflictsituatie. Advocaten hebben deze deskundigheid niet of onvoldoende.'*
- *'Gedragsdeskundigen zijn beter in staat om met kinderen te praten.'*
- *'Gedragsdeskundigen kunnen het gedrag van het kind en van de ouder(s) beter duiden.'*
- *'Gedragsdeskundigen kunnen beter adviseren wat goed is voor het kind gezien zijn ontwikkeling.'*
- *'Gedragsdeskundigen hebben specifieke pedagogische kennis. Het gaat immers om zaken waarin behoefte bestaat aan een visie op waardóór het kind precies klem zit en wat dat voor het kind betekent.'*
- *'In de gesprekken met ouders kunnen gedragsdeskundigen beter de analyse maken van de kern van het conflict en of bepaalde hulpverlening hiervoor een oplossing zou kunnen bieden.'*
- *'Gedragsdeskundigen zijn beter in staat de gevolgen van het conflict voor de ontwikkeling van het kind over te brengen aan ouders en ook de benodigde nazorg in te schatten en door te verwijzen.'*
- *'De meeste advocaten zullen, ook al hebben zij goede mediationstechnieken in huis, de juridische problematiek een zwaarder accent in hun behandeling van de zaak meegeven dan een gedragsdeskundige zal doen, vanwege de specifieke kennis van kinderen en hun gedrag.'*
- *'Gedragsdeskundigen maken uitgebreidere rapporten en beschrijven hun advies grondiger.'*
- *'De bc/gd geeft meer inzicht in de kern van het conflict en de gevolgen daarvan voor de kinderen en mogelijke oplossingsrichtingen; hierdoor lukt het beter om het patroon van conflicten te doorbreken.'*
- *'De bc/gd levert soms betere gedragsmatige onderbouwing van adviezen aan de rechtbank op.'*

Op de vraag of een bc/gd in complexe scheidingszaken de belangen van het kind beter behartigt dan een bc/advocaat, geeft de helft van de respondenten aan dat bc/gd's dit inderdaad beter kunnen vanwege de bovenstaande redenen. De andere respondenten zijn genuanceerder, of omdat zij nog te weinig zaken met een bc/gd en bc/advocaat hebben gezien om een goede vergelijking te kunnen maken, of omdat zij vinden dat het zaakafhankelijk is of een bc/advocaat of bc/gd de belangen van een kind beter kan behartigen. Daarnaast is men ook afhankelijk van de kwaliteiten/expertise van de bijzondere curator in kwestie. Volgens een van de respondenten zijn er ook advocaten die goed de belangen van het kind in een complexe scheiding kunnen behartigen: zij hebben ook kennis van en ervaring met het praten met kinderen in conflictsituaties. Een andere respondent nuanceert eveneens en geeft aan dat de bijzondere curator in dergelijke zaken ook een mediator met agogische achtergrond kan zijn. Gevraagd is of er complexe scheidingszaken zijn waarbij de voorkeur uitgaat naar een bc/advocaat. Twee derde van de respondenten (n = 12) vindt dat deze zaken er inderdaad zijn:

- Bij het vermoeden dat er procedures gevoerd moeten worden (bijvoorbeeld verzoek aan de rechtbank om gezagswijziging namens de minderjarige).
- Als er geen bc/gd op korte termijn beschikbaar is en er wel een procesvertegenwoordiging nodig is. In dat geval kiest men wel graag een zeer ervaren bc/advo-

caat. Andere respondenten kiezen er echter toch voor om te wachten tot een bc/gd beschikbaar is.

- Als alles is geprobeerd en een knoop doorhakken de enige oplossing is.
- Als partijen dat vragen.

Als de verwachting is dat het nodig zal zijn om verzoeken in te dienen namens het kind, geeft een respondent overigens aan dat gekozen kan worden een bc/gd en een advocaat in te zetten.

11.3.5 Juridische kennis bij de gedragsdeskundigen

Twee derde (n = 12) van de respondenten is van mening dat juridische kennis bij de bc/gd nodig is om een advies aan de rechter te kunnen geven; de juridische kennis hoeft echter niet heel uitgebreid te zijn. Andere respondenten zijn wat terughoudender, en geven aan dat de noodzaak van juridische kennis afhankelijk is van de zaak, of dat het strikt genomen in complexe scheidingszaken niet per se nodig is. Wel moeten bc/gd's weten dat zij geen verzoeken namens een minderjarige mogen indienen bij de rechtbank.

Volgens de helft van de respondenten is de juridische kennis van de bc/gd's overigens voldoende. De andere helft zegt juridische kennis te missen. Het is volgens hen goed dat de bc/gd's over een aantal aspecten nader worden geïnformeerd (zie bijlage 39): de dynamiek van de rechtszitting, juridische

aspecten met betrekking tot ouderschapsplan, omgangsregeling, verhuisproblematiek en gezag, algemeen familierecht, juridische (on)mogelijkheden, procesrecht en kennis over het feit dat gedragsdeskundigen geen verzoeken mogen indienen namens de minderjarige.

11.3.6 Aanbevelingen voor de werkwijze en randvoorwaarden

Door de respondenten zijn enkele inhoudelijke adviezen aan de bc/gd's geformuleerd (zie bijlage 40), waaronder uitbreiding van het aanbod van bc/gd's, een goede pr en het volgen van een opleiding mediation en bijzondere curator. Tevens is het advies de zaak vanuit de eigen gedragswetenschappelijke invalshoek te bekijken en tegelijkertijd het juridische aspect niet uit het oog te verliezen. Ook formuleerden de respondenten adviezen aan de rechtbanken in het geval zij een bc/gd benoemen (zie eveneens bijlage 40), zoals het formuleren van een specifieke taakopdracht met gerichte vragen aan de bc/gd. Randvoorwaardelijke suggesties betreffen voornamelijk de hoogte van de vergoeding en de beschikbaarheid van bc/gd's. Hoewel financiering in beginsel niet het probleem van de rechter bij de benoeming is, is dat wel een factor van gewicht bij de capaciteit van enerzijds de hoeveelheid mensen die bereid zijn om het werk van een bc/gd uit te voeren en anderszijds wat inhoudelijk bij de behandeling van een zaak door een bc/gd aan tijdsinspanning en duur verwacht mag worden. Dat moet volgens de respondenten wel realistisch blij-

ven. Het is volgens de respondenten wenselijk dat meer middelen beschikbaar komen voor de bijzondere curator ex art. 1:250 BW. Daarnaast wordt een advies gegeven aan de bc/gd's en rechtbank gezamenlijk. De wederzijdse verwachtingen matchen niet altijd. Er zou meer contact tussen rechter/secretaris en de bc/gd moeten zijn om te voorkomen dat de vragen van de rechtbank verkeerd worden begrepen.

11.4 Samenvatting bevindingen, discussie en aanbevelingen

Belangrijkste bevindingen

- Naast de rechtbank ZWB/Breda, hebben eind 2015/begin 2016 dertien van de negentien teams Familie/Jeugd in Nederland (68%) ervaring met een bc/gd in complexe scheidingen. Zes teams niet.
- De meeste teams benoemden een bc/gd 1-7 keer per jaar. Enkele teams benoemden beduidend vaker.
- Een duidelijk beeld van wat een bc/gd precies doet, hebben de meeste respondenten niet.
- Er is enige uniformiteit over wanneer een bc/gd wordt benoemd: in complexe scheidingszaken waarbij de kinderen klem zitten tussen het conflict van de ouders en niet de juridische strijd centraal staat.
- Bij kindbrieven wordt door vrijwel alle rechtbanken een bijzondere curator benoemd. Als een verzoek (bijvoorbeeld om gezagswijziging) door de minderjarige verwacht wordt, heeft een bc/advocaat de

voorkeur. Voor het interpreteren van het belang van de minderjarige is een bc/gd geschikter.

- De helft van de respondenten vindt dat de bc/gd in complexe scheidingen beter de belangen van het kind behartigt dan de bc/advocaat. De andere helft vindt dit niet, of is in elk geval genuanceerder. Zij hebben nog te weinig zaken gezien om goed te vergelijken, of ze vinden dat de meerwaarde van de bc/gd of bc/advocaat vooral afhangt van de persoon of zaak in kwestie. Toch geeft twee derde van de respondenten in een complexe scheiding de voorkeur aan een bc/gd.
- De meeste bc/advocaten geven volgens de respondenten, ook al hebben zij goede mediatietechnieken in huis, de juridische problematiek een zwaarder accent in hun behandeling van de zaak dan een bc/gd zal doen. Er zijn volgens de respondenten wel degelijk ook bc/advocaten met de beschreven expertise.

Discussie

Er is dus enige uniformiteit in wanneer een bc/gd wordt benoemd. De werkwijze van de bc/gd's is, landelijk gezien, voor de rechtbanken echter onvoldoende inzichtelijk. Zolang dit het geval is, kan in Nederland niet worden gesproken van 'de bc/gd'. Naar verwachting worden verschillende werkwijzen ingezet, die mogelijk op essentiële punten sterk overeenkomen maar eventueel ook verschillen. Ook binnen een rechtbank kan de werkwijze van de bc/gd's wezenlijk verschillen.

Aanbevelingen

Het is belangrijk om landelijk te formuleren wat de essentiële kenmerken zijn van de werkwijze van de bc/gd, zodat rechters, ouders en kinderen weten wat een bc/gd-traject in Nederland inhoudt. Uitwisseling van essentiële elementen en best practices is raadzaam. De essentiële elementen van de werkwijze triangulatie in de pilot bc/gd in de rechtbank ZWB/Breda staan in dit onderzoeksrapport beschreven en vormen een belangrijke aanzet voor een uniforme aanpak.

De helft van de respondenten acht de juridische kennis van de bc/gd's voldoende. De overige helft vindt meer juridische kennis welkom en formuleert hiertoe enkele aanbevelingen, zoals kennis over de dynamiek van de rechtszitting, juridische aspecten met betrekking tot ouderschapsplan, omgangsregeling, verhuisproblematiek en gezag, algemeen familierecht, juridische (on)mogelijkheden, procesrecht en het feit dat gedragsdeskundigen geen verzoeken mogen indienen namens de minderjarige. Aanbeveling is deze adviezen in de werkwijze/opleiding voor bc/gd's te integreren. Tevens verdient het aanbeveling bij nadere implementatie van de bc/gd in rechtbanken de aanbevelingen ter optimalisering van de bc/gd-trajecten en werkwijze mee te nemen, waaronder uitbreiding van het aanbod bc/gd's, een goede opleiding voor bc/gd's, een goede pr, het formuleren van een specifieke taakopdracht met gerichte vragen door de rechter en verhoging van de vergoeding voor bc/gd's. In box 2, 3 en 4 in hoofdstuk 12, waar

de aanbevelingen van de diverse respondenten in dit onderzoek over optimalisering van de opleiding, de werkwijze en randvoorwaar-

den zijn samengevat, zijn de door de rechtbanken in Nederland geformuleerde adviezen geïntegreerd.

Bevindingen

12.1 Inleiding

Bc/gd ex art. 1:250 BW

Chronische ouderlijke conflicten, zowel in intacte als in gescheiden gezinnen, vormen een belangrijke risicofactor voor het welbevinden van de kinderen. Geschat wordt dat 16.000 kinderen ernstige last hebben van de scheiding van hun ouders. Jaarlijks komen daar circa 3.500 nieuwe kinderen bij (Baracs & Vreeburg-van der Laan, 2014). Ouders die uit elkaar gaan hebben de verantwoordelijkheid het belang van hun kind voorop te stellen (Baracs & Vreeburg-van der Laan, 2014). Nemen ouders deze verantwoordelijkheid niet, of zijn zij er onvoldoende toe in staat, dan heeft de overheid een verantwoordelijkheid om de rechten en belangen van het kind te beschermen. Of de bedreiging voor het welbevinden en de ontwikkeling van het kind dusdanig ernstig is dat ingrijpen nodig is, en op welke manier, wordt ingeschat door de rechter. De rechter kan aansturen op vrijwillige hulp en in het uiterste geval hulp of een regeling opleggen. De rechter kan hierbij worden ondersteund door deskundigen. Wanneer de

kinderen onderwerp zijn van de strijd tussen ouders en klem zitten tussen de ouders, kan de rechter een bijzondere curator ex art. 1:250 BW benoemen die hun belangen behartigt.

Wanneer de kinderen onderwerp zijn van de strijd tussen ouders en klem zitten tussen de ouders, kan de rechter een bijzondere curator ex art. 1:250 BW benoemen die hun belangen behartigt.

De bijzondere curator werd tot voor kort weinig benoemd. Als een bijzondere curator werd benoemd was dit veelal een advocaat; bij uitzondering was deze tevens mediator. De bijzondere curator praat met het kind en partijen, en brengt op basis van zijn onderzoek advies uit aan de rechter die deze gebruikt bij het formuleren van de uitspraak. De Kinderombudsman (Van der Bijl, Van den Dongen & Vreeburg-van der Laan, 2012) heeft aanbevolen dat kwaliteitsnormen worden gesteld waaraan de bijzondere curatoren dienen te voldoen. Hierbij dient naast de benodigde

aandacht voor de juridische aspecten van het bijzondere curatorschap uitdrukkelijk ook aandacht te zijn voor niet-juridische vaardigheden en de omgang met kinderen (in: Van Leuven & Chin-A-Fat, 2012). Om de expertise op het terrein van de omgang met kinderen, kennis over de ontwikkeling van kinderen en de invloed van conflicten op kinderen in het bijzondere curatorschap te vergroten, is in de afgelopen jaren op diverse plekken met enige regelmaat een gedragsdeskundige als bijzondere curator in complexe scheidingsituaties benoemd. De landelijke inventarisatie laat zien dat de ervaring met de bc/gd nog beperkt is. Van de negentien teams Jeugd/Familie in de rechtbanken in Nederland hebben, naast de teams Familie en Jeugd in de rechtbank ZWB/Breda, dertien teams ervaring met de inzet van een bc/gd. In deze teams gebeurde dit over het algemeen niet vaak, 1-7 keer per team in het jaar 2015, met enkele uitschieters naar boven (zie hoofdstuk 11). Een uniforme werkwijze, of een duidelijk beeld van wat een bc/gd in een complexe scheiding precies doet, kunnen de respondenten niet geven. Zolang dit het geval is, kan in Nederland niet worden gesproken van 'de bc/gd'.

Van de negentien teams Jeugd/Familie in de rechtbanken in Nederland hebben, naast de teams Familie en Jeugd in de rechtbank ZWB/Breda, dertien teams ervaring met de inzet van een bc/gd. Van een voor rechters herkenbare, uniforme

werkwijze lijkt landelijk gezien (nog) geen sprake.

De bc/gd in de praktijk van de pilot bc/gd in de rechtbank ZWB/Breda

In de rechtbank ZWB/Breda is in 2014 op initiatief van enkele rechters op kleine schaal geëxperimenteerd met de inzet van een bc/gd. De ervaringen waren dusdanig positief dat een pilot bc/gd is gestart die liep van januari 2015 tot en met mei 2016. Onderzoek vond plaats naar de opbrengsten van de bc/gd voor het welbevinden van de kinderen en naar succesfactoren en verbeterpunten bij implementatie. De resultaten van dit onderzoek worden in dit afsluitende hoofdstuk belicht.

In de pilotperiode zijn bc/gd's opgeleid in de binnen de pilot gekozen werkwijze triangulatie en zijn 81 bc/gd-zaken gestart, die binnen de looptijd van de pilot in 65 gevallen hebben geleid tot een eindverslag bc/gd en in 26 gevallen tot een eindbeschikking. Tussen de benoeming van de bc/gd en oplevering eindverslag zit gemiddeld 14 weken. Vervolgens duurt het gemiddeld 19,5 weken tot aan de eindbeschikking.

De pilot bc/gd in complexe scheidingszaken in de rechtbank ZWB/Breda liep van januari 2015 tot en met mei 2016. In de pilot zijn 81 bc/gd-zaken gestart, die binnen de looptijd van het onderzoek in 65 zaken tot een eindverslag bc/gd

hebben geleid en in 26 zaken tot een eindbeschikking. Tussen benoeming bc/gd en oplevering eindverslag zit gemiddeld 14 weken. Tussen ontvangst van het eindverslag en eindbeschikking door de rechtbank zit vervolgens gemiddeld 19,5 weken.

Triangulatie staat toegelicht in hoofdstuk 3. Triangulatie draagt een onderzoeks- en interventieaspect in zich; beide hangen onlosmakelijk samen. Met triangulatie wordt informatie van diverse bronnen (ouders, kind, derden, eventuele onderzoeksrapporten) verzameld en gewogen. Op basis van de door de bc/gd gemaakte interactieanalyse van het (gezins) systeem wordt de dialoog met betrokkenen aangegaan over de geconstateerde patronen en het effect op de kinderen. In de gesprekken wordt in kaart gebracht welke oplossingen nodig en mogelijk zijn in het belang van het kind. Deze gesprekken zijn voor de betrokkenen vaak confronterend. Toch kan het zijn dat deze confrontaties het inzicht doen vergroten en dat ouders meer bereid worden samen verantwoordelijkheid te nemen: zij komen alsnog tot gezamenlijke afspraken of tonen bereidheid om in een vrijwillig hulpverleningstraject te trachten nader tot samenwerking te komen.

Kort gezegd bestaat triangulatie uit vijf stappen: 1. informatie verzamelen en aannames formuleren, 2. de betrokkenen vertellen hun verhaal (inclusief puntsgewijs gespreksverslag), 3. bewustwording van eigen rol in het

(gezins)systeem, 4. beslismoment en vervolgacties en 5. verslaglegging. Middels het verslag adviseert de bc/gd de rechter.

De bc/gd's in de pilot zijn opgeleid in de werkwijze triangulatie. De bc/gd tracht middels triangulatie tot een analyse te komen van de interacties in het (gezins) systeem en de effecten daarvan op het kind. Mede door confrontatie met deze analyse wil de bc/gd komen tot een toegenomen inzicht en bereidheid bij ouders om tot gezamenlijke afspraken te komen die in het belang zijn van hun kind. Triangulatie resulteert in een eindverslag van de bc/gd aan de rechter.

12.2 Belangrijkste bevindingen

Bc/gd en bc/advocaat vergeleken

De vraag of kennis over en ervaring met het werken met kinderen in conflictsituaties noodzakelijk is om het bijzondere curatorschap ex art. 1:250 BW goed te kunnen uitoefenen, staat niet ter discussie. Wel of de bc/gd deze expertise meer in huis heeft dan de bc/advocaat. Gaan we af op de ervaringen van de rechters in de pilot, dan kunnen we afleiden dat de gedragsdeskundige over het algemeen volgens hen de aangewezen deskundige is voor het bijzondere curatorschap, hoewel enkele rechters aangeven dat er evengoed bc/advocaten zijn met de benodigde expertise.

Een veelvuldig genoemd nadeel van een gedragsdeskundige als bijzondere curator is dat deze juridische kennis ontbeert. Dit kan worden opgelost door de bijzondere curator een gerichte opleiding in de juridische aspecten aan te bieden.. Een bc/gd kan echter geen verzoeken indienen bij de rechtbank, dus in zaken waarbij namens de minderjarige een verzoek dient te worden ingediend is alsnog een advocaat nodig.

In de samenstelling van de poule van bijzondere curatoren waarmee de rechtbank werkt, is het dan ook te overwegen naast bc/gd's tevens bc/advocaten beschikbaar te hebben. Deze kunnen ook fungeren als juridische vraagbaak voor de gedragsdeskundigen.

Volgens de rechters in de pilot is over het algemeen de bc/gd de aangewezen deskundige voor het bijzondere curatorschap in complexe scheidingen. Een bc/gd kan echter geen verzoeken indienen bij de rechtbank, dus in zaken waarbij namens de minderjarige een verzoek dient te worden ingediend is een advocaat alsnog nodig.

Wat onderhavig onderzoek aan cijfers laat zien is dat partijen in zaken met een bc/gd vaker tot overeenstemming komen over het geschil (n = 13; 25%) dan in zaken met een bc/advocaat (n = 3; 16,5%). Echter, het gevonden verschil is klein en de aantallen zijn te klein om een uitspraak te doen over de significantie.

Bovendien komen de bc/gd- en de bc/advocaat-zaken niet 100% overeen. Een opvallend groot verschil zien we in de mate van overeenstemming tussen partijen over de inzet van een hulpverleningstraject, in de hoop dat partijen door middel van het vrijwillige hulpverleningstraject alsnog tot gezamenlijke afspraken kunnen komen. In de bc/gd-zaken bestaat bij tussenbeschikking inzeventien zaken (32,5%) overeenstemming over een hulpverleningstraject. Bij de bc/advocaat-zaken is dit in één zaak het geval.

Sowieso omvat het advies van de bc/gd in 44 zaken (85%) een hulpverleningstraject. In de bc/advocaat-zaken is dit overigens ook relatief vaak aan de orde, namelijk in 12 zaken (67%), maar bij de bc/advocaat is een advies over hulpverlening vaak een bijkomend advies, naast het concrete advies over het geschil. De rechter volgt dit advies over het geschil van de bc/advocaat dan ook relatief vaak op en noemt in de eindbeschikking een hulpverleningstraject als vrijblijvend advies. Als indirecte maat voor het welbevinden van de kinderen wordt beschouwd de mate waarin ouders tot overeenstemming komen. Mochten ouders in de 17 bc/gd-zaken die vrijwillig naar hulpverlening zijn geweest inderdaad tot gezamenlijke afspraken komen, dan kan worden gesteld dat dat winst is ten opzichte van de bc/advocaat-zaken waarin de rechter vaker tot een uitspraak komt die ouders moeten opvolgen. Eind mei 2016 (einde dataverzameling) waren de uitkomsten van de zeventien hulpverleningstrajecten echter nog onbekend. Tegelijkertijd is de vervolgvraag legitiem of de

rechters zelf ook hulpverlening hadden kunnen adviseren en of een tussenliggend bc/gd-traject daadwerkelijk nodig was om bij ouders een opening te creëren voor hulpverlening.

In zaken met een bc/gd komen partijen vaker tot overeenstemming over het geschil (n = 13; 25%) dan in zaken met een bc/advocaat (n = 3; 16,5%). Bescheidenheid bij de interpretatie is nodig.

Een opvallend groot verschil is de mate waarin partijen bij tussenbeschikking, na het traject bij de bijzondere curator, een gezamenlijk hulpverleningstraject overeenkomen. In de bc/gd-zaken is dit bij zeventien zaken (32,5%) het geval en in de bc/advocaat-zaken in één zaak.

Het blijkt dat de bc/gd een kleine anderhalve maand langer nodig heeft om tot een eindverslag te komen dan de bc/advocaat. Mochten partijen uit de bovengenoemde zeventien zaken inderdaad vaak tot overeenstemming komen, dan is het interessant om in vervolgonderzoek te achterhalen of de bc/gd ook met minder tijd tot dezelfde resultaten komt of dat de anderhalve maand langere looptijd hiertoe noodzakelijk is. Onderhavig onderzoek leende zich niet voor het beantwoorden van deze vraag.

De bc/gd's besteden gemiddeld 19,5 uur aan een zaak (exclusief reistijd). De meeste tijd

wordt besteed aan verslaglegging en als tweede post geldt gespreksvoering. Ons is geen onderzoek bekend naar de gemiddelde tijdsinvestering van bc/advocaten.

De bc/gd heeft een kleine anderhalve maand langer nodig om tot een eindverslag te komen dan de bc/advocaat. De tijdsinvestering van de bc/gd's is gemiddeld 19,5 uur per zaak. De tijdsinvestering van de bc/advocaat is ons niet bekend.

Tevredenheid

De hoofdstukken 6 tot en met 9 behandelen de ervaringen met de bc/gd-trajecten in de pilot vanuit de invalshoeken van rechters, bc/gd's, ouders en kinderen. De onderzoeksresultaten laten zien dat de rechters over het algemeen tevreden zijn met de bc/gd. Aan het eind van de pilotperiode zeiden alle rechters een duidelijke meerwaarde te zien van de bc/gd ten opzichte van de bc/advocaat in complexe scheidingssituaties (hoofdstuk 7). De gedragsdeskundige heeft volgens hen beter oog voor wat van essentieel belang is voor de kinderen, met inachtneming van de ontwikkelingsfasen. In de analyse brengt de bc/gd volgens de rechters beter dan de bc/advocaat naar voren wat de interactie van ouders voor impact heeft op het kind; de confrontatie daarmee doet ouders vaak openstaan voor verandering. Ook zien rechters dat bc/gd's gerichter adviseren voor bepaalde hulpverle-

ning dan bc/advocaten. Enkele rechters geven overigens aan dat er ook bc/advocaten zijn met de genoemde expertise. Ook is 78% van de geïnterviewde ouders (hoofdstuk 8) en ruim 75% van de kinderen (hoofdstuk 9) tevreden met het bc/gd-traject. Deze ouders en kinderen kunnen echter niet de vergelijking maken met een bc/advocaat-traject. We weten daarom niet of zij meer of minder tevreden zijn met de bc/gd dan dat zij met een bc/advocaat zouden zijn geweest.

Alle in de pilot betrokken rechters zien een duidelijke meerwaarde van de bc/gd ten opzichte van de bc/advocaat in complexe scheidingssituaties. Ook is 78% van de geïnterviewde ouders en ruim 75% van de kinderen tevreden met het bc/gd-traject.

Doelrealisatie

Of de doelen van het bc/gd-schap wat betreft een vergroot welbevinden van de kinderen en minder conflicten tussen ouders behaald zijn, is vooralsnog onzeker. Op grond van de onderzoeksresultaten in hoofdstuk 7 en 8 kan niet worden aangenomen dat het conflict tussen ouders daadwerkelijk is verminderd en dat het welbevinden van de kinderen is toegenomen na afronding van het bc/gd-traject. Gemiddeld gezien rapporteren zowel ouders als kinderen (zelfrapportage) geen grote veranderingen. Het aantal geïnterviewde ouders en kinderen is beperkt, waardoor bescheiden-

heid in de interpretatie van de onderzoeksresultaten op zijn plaats is. Mogelijk kan met een groter aantal respondenten op termijn meer over doelrealisatie worden gezegd. Even belangrijk is het om veranderingen in welbevinden en mate van conflict na langere tijd nog eens te meten. In de voor onderhavig onderzoek beschikbare meetperiode is in relatief veel zaken de einduitspraak van de rechter nog niet geweest. Het effect van de uitspraak is dus nog onvoldoende zichtbaar, en zeker niet op de langere termijn.

Gemiddeld rapporteren ouders en kinderen nauwelijks veranderingen in welbevinden van de kinderen en in de conflicten tussen ouders. Om meer te kunnen zeggen over doelrealisatie is grootschaliger en langerdurend effectonderzoek met een controlegroep nodig.

Succesfactoren, verbeter- en discussiepunten werkwijze bc/gd

De inventarisatie van succesfactoren en verbeterpunten stond eveneens centraal in het ontwikkelonderzoek. Het onderzoek heeft op dit punt veel informatie opgeleverd. Box 1 – aan het einde van dit slothoofdstuk – vat de essentiële elementen van de binnen de pilot gehanteerde werkwijze samen. Box 1 is een integratie van wat de diverse respondenten (bc/gd's, rechters, ouder en kinderen) in onderhavig onderzoek de belangrijkste elementen van de werkwijze vonden.

Naast de bevinding dat respondenten vanuit de verschillende invalshoeken over het algemeen tevreden zijn over de bc/gd binnen de pilot, doen de respondenten ook diverse aanbevelingen ter optimalisering van de werkwijze, randvoorwaarden en implementatie daarvan.

Box 2 vat de *randvoorwaarden* samen die volgens de respondenten aanpassing behoeven. Box 2 is een integratie van de aanbevelingen die in de voorgaande hoofdstukken vanuit de diverse invalshoeken zijn benoemd. Box 3 vat de suggesties samen ter optimalisering van de opleiding van bc/gd's in triangulatie.

Box 4 vat de aanpassingen samen die volgens de diverse respondenten in de werkwijze moeten worden doorgevoerd of die nader dienen te worden geëxploreerd.

Box 1 aan het eind van dit hoofdstuk vat de belangrijkste elementen van de werkwijze samen vanuit het gezichtspunt van de diverse respondenten: bc/gd's, rechters, ouders en kinderen.

De box 2, 3 en 4 vatten de suggesties samen voor wat betreft de optimalisering van de randvoorwaarden, werkwijze en opleiding van bc/gd's.

Bc/gd en Gezag- en Omgangsonderzoek RvdK

De bc/gd's geven in hoofdstuk 6 aan dat zij over het algemeen in hen passende zaken worden benoemd, maar dat in sommige zaken een raadsonderzoek beter geschikt was geweest. Over de vraag wanneer een beschermingsonderzoek of een bc/gd geschikt is, bestaat niet veel discussie. Duidelijk is dat het bij een beschermingsonderzoek gaat om zaken waarbij de veiligheid van een kind in het geding is, zonder dat dit direct gerelateerd hoeft te zijn aan de scheiding van ouders. De RvdK is daarnaast bevoegd om een OTS te verzoeken, een bc/gd niet.

Een vraag die nog onvoldoende beantwoord kan worden, is wat het onderscheidende is tussen het bc/gd-traject en het Gezag- en Omgangsonderzoek door de RvdK. In hoofdstuk 10 is bij dit vraagstuk stilgestaan. De relatief korte doorlooptijd en het ontbreken van wachtlijsten zijn duidelijk naar voren gekomen als belangrijke pluspunten voor de bc/gd ten opzichte van het Gezag- en Omgangsonderzoek door de RvdK. Ook hebben sommige ouders een beeld van de RvdK als 'bedreigend' en staan zij ten opzichte van de bc/gd neutraler. Over eventuele verschillen of overlap op het niveau van inhoudelijke inrichting en visie van het onderzoek tussen beide instrumenten bestaat onvoldoende duidelijkheid. Er zijn zeker verschillen genoemd, het is echter onduidelijk of deze niet met name een verschillende ervaring representeren in plaats van de werkelijke visie van de verantwoordelijke organisaties. Hier ligt dus nog een

belangrijke opgave. De wetgever heeft gekozen voor zowel het onderzoek door de RvdK als de bc/gd. Het is belangrijk dat de verantwoordelijke instanties (RvdK, ministerie van V&J, Raad voor de rechtspraak) zich beraden op de vraag welke nadere invulling zij wensen voor deze beide instrumenten.

Over de vraag wat het onderscheidende is tussen het bc/gd-traject en het Gezagen Omgangsonderzoek door de RvdK is nog onvoldoende duidelijkheid verkregen.

12.3 Beschouwing op de bevindingen

Tot voor kort was geen uniforme werkwijze beschikbaar en werd het bijzondere curatorschap niet eenduidig uitgeoefend. Doordat in de pilot gekozen is voor één werkwijze, name-

lijk triangulatie, is derhalve een belangrijke stap gezet naar uniformiteit. Rechter, ouders en kinderen zijn over het geheel genomen tevreden met de bc/gd-trajecten. Dat onderhavig onderzoek diverse kinderziektes laat zien, en er onder bc/gd's de roep is om een meer uitgewerkte, uitgekristalliseerde werkwijze, moet in het licht van de stadia van interventieontwikkeling worden beschouwd. Met de ontwikkeling van nieuwe werkwijzen is doorgaans jaren gemoeid. Veel interventies die in de praktijk worden gebruikt zijn ook niet zonder meer aan te duiden als 'bewezen effectief'. Dit betekent nog niet dat de kwaliteit van die interventies slecht is; het bewijs voor de effectiviteit ontbreekt echter (bron: NJi). Van Yperen en Veerman (2008) hebben een kader opgesteld waarin de effectiviteit van interventies is ingedeeld in een aantal niveaus, gekoppeld aan het ontwikkelingsstadium waarin een interventie verkeert: de 'effectladder'.

Effectladder (Van Yperen & Veerman, 2008)

Niveau 0: werken met impliciete kennis

Er is sprake van een interventie die 'in de hoofden' van de uitvoerders zit. De professionals ondersteunen bijvoorbeeld ouders op een volgens hen methodische manier, maar wat ze precies doen en waarom dat zou werken is voor anderen niet duidelijk op papier gezet. Dit kan een bijzonder effectieve interventie zijn, maar de werkwijze en resultaten zijn voor buitenstaanders niet duidelijk. Dat hindert ook de overdraagbaarheid van de interventie aan vakgenoten.

Niveau 1: goed beschreven interventies

Op niveau 1 is de aard van de interventie nader omschreven en gespecificeerd. De aandacht gaat vooral uit naar het doel van de interventie, de doelgroep, de aanpak en de randvoorwaarden voor de uitvoering. Door deze explicitering is de werkwijze van de interventie te begrijpen, de kans op effectiviteit enigszins in te schatten en de aanpak gemakkelijker overdraagbaar.

Niveau 2: goed onderbouwde interventies

Het formuleren van een goede interventietheorie ('program theory') maakt een interventie in theorie effectief. Op niveau 2 gaat het om een aannemelijk verhaal dat de interventie kan werken. Als daarbij gerefereerd wordt aan aanvaarde en met onderzoek ondersteunde theorieën komt de interventie nog sterker te staan.

Niveau 3: effectieve interventies volgens eerste aanwijzingen

Een goede omschrijving (niveau 1) en onderbouwing (niveau 2) tonen het 'wat' en 'waarom' van een interventie. Als vastgesteld kan worden dat de geformuleerde doelen of gewenste veranderingen bereikt zijn, en bovendien is vastgesteld dat de interventie ook volgens plan verstrekt is aan de beoogde doelgroep, dan is de bewijsvoering van een effectieve interventie weer een stap verder. Om dit allemaal te kunnen constateren moet er gemeten worden. Het meten vormt de kern van niveau 3: er zijn cijfers beschikbaar die laten zien dat de doelgroep wordt bereikt, dat de doelen van de interventie worden gerealiseerd, dat er weinig cliënten zijn die voortijdig afhaken, dat de cliënten tevreden zijn. Deze gegevens leveren de eerste indicaties op voor de effectiviteit van de interventie.

Niveau 4: interventies met causale bewijskracht zijn bewezen effectief

Interventies waarvan de causale werking is aangetoond, zijn 'bewezen effectief' te noemen: de gemeten verbetering is toe te schrijven aan de gebruikte interventie. Dit is het hoogste niveau van effectiviteit, mits de interventie ook op de andere niveaus goed ontwikkeld is. Op niveau 4 is sprake van een goed omschreven, theoretisch onderbouwde en in de praktijk getoetste aanpak, waarbij bovendien is aangetoond dat de interventie beter is dan 'geen interventie' en een 'andere interventie'. Daarvoor is een vergelijking nodig met een of meer controlegroepen die de interventie niet hebben gehad.

Voorwaarde om onder niveau 1 te vallen is een goed overdraagbare methode. Op hoofdlijnen is de in de pilot gehanteerde werkwijze overdraagbaar en hebben de bc/gd's in de pilot de belangrijkste vijf bij triangulatie beschreven stappen (zie hoofdstuk 3) ook doorlopen. Toch blijkt uit de evaluatie onder bc/gd's in hoofdstuk 6 dat 69% van de bc/gd's van mening is dat de werkwijze nadere uitwerking behoeft. Onderhavig onderzoeksrapport biedt vele aanknopingspunten om doorontwikkeling op te baseren. Zie hiertoe de boxen 2, 3 en 4. Aanbeveling is om deze doorontwikkeling hand in hand te laten gaan met een goede theoretische onderbouwing van de werkwijze, de zogenoemde 'program theory'. Om hiertoe te komen, en daarmee in niveau 2 van de effectladder te kunnen komen, geven de auteurs van de effectladder aan dat de programmatheorie gebaseerd dient te zijn op meta-analyses of op zijn minst op uitgebreide literatuurstudies naar elementen/bouwenstenen die de gekozen werkwijze veelbelovend maken.

Het bereikt hebben van niveau 1 en 2 is voorwaarde om hogerop te kunnen komen op de ladder. Onderzoek naar cliënttevredenheid is nodig voor niveau 3 en is in onderhavig onderzoek gepresenteerd. Onderzoek naar doelrealisatie van het bc/gd-schap is eveneens nodig om op de ladder in niveau 3 te kunnen komen. Huidig onderzoek is een ontwikkelonderzoek en doet zodoende geen uitspraken over de effecten. Op grond van hoofdstuk 7 en 8 is over de opbrengsten van de bc/gd-trajecten wat betreft welbevinden

van de kinderen en mate van conflict tussen de ouders wel enige indicatie verkregen. Gemiddeld gezien zijn op deze aspecten geen grote veranderingen geconstateerd. Aanbeveling is herhalingsonderzoek naar doelrealisatie met een groter aantal respondenten en ook een meting nadat de einduitspraak van de rechter is gedaan en effecten daarvan in de praktijk voor de kinderen en ouders merkbaar zijn geworden. Zeker is het een aanbeveling om dit onderzoek uit te voeren nadat doorontwikkeling van de huidige werkwijze heeft plaatsgevonden.

Doordat in de pilot gekozen is voor één werkwijze, namelijk triangulatie, is een belangrijke stap gezet naar uniformiteit in het bijzondere curatorschap. De verschillende respondenten zijn over het algemeen gezien redelijk tevreden over de bc/gd-trajecten. Dat onderhavig onderzoek diverse verbeter-/discussiepunten toont, en er behoefte is aan een meer uitgekristalliseerde werkwijze, moet in het licht van de stadia van interventieontwikkeling worden beschouwd.

12.4 Belangrijkste aanbevelingen

Logisch volgend op de beschouwing in de vorige paragraaf is onze belangrijkste aanbeveling om de huidige werkwijze triangulatie voor bc/gd's en de randvoorwaarden daarbij nader uit te werken. Dit onderzoeksrapport

biedt diverse aanknopingspunten om met deze doorontwikkeling te starten. De in hoofdstuk 1 genoemde landelijke Klankbordgroep bijzondere curator, die zich momenteel buigt over de benoemingscriteria bijzondere curator, zal ook met een advies komen inzake opleiding en nascholing van bc/gd's. De aanbevelingen op basis van dit onderzoek kunnen hierin worden meegenomen.

Bij de doorontwikkeling van de werkwijze triangulatie en de benodigde randvoorwaarden is onze aanbeveling de suggesties in de reeds genoemde boxen 1 t/m 4 als belangrijke aanknopingspunten te nemen. Daarbij benadrukken wij extra het belang van een methodische uitwerking van het natraject, zowel richting ouders als kinderen. In het natraject, maar ook in alle voorliggende fasen van indicatie door de rechter, gespreksvoering, tot terugkoppeling en verslaglegging door de bc/gd, is het belangrijk om oog en zorg te hebben voor wat het bc/gd-traject doet met een kind. Voor alle genoemde fasen dient te worden uitgewerkt wat, naast de activiteiten om tot een goed eindverslag of een goede einduitspraak te komen, hiertoe methodisch gezien de consequenties en handvatten zijn.

De doorontwikkeling van de huidige werkwijze dient gepaard te gaan met een nadere theoretische exercitie om de methode te voorzien van een degelijke 'program theory' die nodig is om ten minste niveau 2 van de 'effectladder' te bereiken. Nadat de doorontwikkeling heeft plaatsgehad, en er al enige tijd praktijkervaring mee is opgedaan, is her-

haalonderzoek nodig met een grotere steekproef en een langere nametingsperiode opdat ook de effecten van de einduitspraak van de rechtbank in de praktijk voor ouders en kinderen merkbaar zijn geworden.

Bij de doorontwikkeling van de werkwijze triangulatie en de benodigde randvoorwaarden is het de aanbeveling de suggesties in box 1 t/m 4 als aanknopingspunten te nemen. Daarbij benadrukken wij extra het belang van een methodische uitwerking van het natraject. In het natraject, maar ook in alle voorliggende fasen, is het belangrijk om zorg te hebben voor de impact van het bc/gd-traject op het kind, en een methodische uitwerking daartoe te ontwikkelen. De doorontwikkeling van de werkwijze dient gepaard te gaan met een nadere 'program theory'.

De rechters ervaren duidelijk meerwaarde van de bc/gd ten opzichte van de bc/advocaat, wat een belangrijke bevinding is. Ouders en kinderen zijn over het algemeen ook redelijk tevreden met de bc/gd. De mate van tevredenheid van ouders en kinderen met de bc/advocaat-trajecten is echter nog onbekend. Alleen als herhaalonderzoek gepaard kan gaan met een controlegroep waarin bc/advocaten in overeenkomstige zaken worden benoemd, kan met voldoende zekerheid worden vastgesteld of de gedragsdeskundige inder-

daad de aangewezen professional is om het bijzondere curatorschap in complexe scheidingsituaties uit te oefenen. Daarbij is het nog wel interessant om na te gaan of de tijdsinvestering van de bc/gd en die van de bc/advocaat wezenlijk verschillen. Huidig onderzoek laat zien dat de bc/advocaat een kortere doorlooptijd kent dan de bc/gd, maar het is onduidelijk of de bc/gd ook meer uren investeert. Een belangrijke aanbeveling is hoe dan ook te exploreren of het nodig is om, en zo ja hoe, de doorlooptijd van de bc/gd-trajecten te verminderen.

In vervolgonderzoek is het raadzaam de mate van tevredenheid van ouders en kinderen met de bc/advocaat en de tijdsinvestering van de bc/advocaat in kaart te brengen, opdat de tevredenheid met en de tijdsinvestering van de bc/gd kunnen worden vergeleken met die van de bc/advocaat.

De looptijd van dit pilotonderzoek bood geen mogelijkheid om de zeventien bc/gd-zaken, waarin partijen overeenstemming hadden bereikt voor vrijwillige hulpverlening, te volgen. Het is zeker een aanbeveling om deze 17 zaken alsnog te volgen. Mocht blijken dat partijen in deze zaken inderdaad vaak tot overeenstemming komen, dan spreekt dat voor de bc/gd. Immers, de bc/gd bereikt dan veel vaker dan de bc/advocaat overeenstemming tussen partijen en dat is een uitkomst

ten gunste van de bc/gd. In dat geval is overigens de vervolgvraag legitiem of de rechters zelf ook direct hulpverlening hadden kunnen adviseren en of een tussenliggend bc/gd-traject in deze zaken daadwerkelijk nodig was geweest om bij ouders een opening te creëren voor hulpverlening.

Ook een belangrijk vraagstuk dat voorligt is de afbakening tussen de bc/gd en het Gezag en Omgangsonderzoek door de RvdK. De wetgever heeft voor beide instrumenten gekozen en dient zich samen met de verantwoordelijke instanties (RvdK, ministerie van V&J, Raad voor de rechtspraak) te beraden op de vraag welke nadere invulling zij wensen voor beide instrumenten.

Aanbeveling is om de zeventien bc/gd-zaken met vrijwillige hulpverlening op te volgen. Mocht blijken dat partijen inderdaad vaak tot overeenstemming komen, dan spreekt dat voor de bc/gd.

De als te beperkt ervaren vergoeding voor het bc/gd-schap ten opzichte van de tijdsinvestering door de bc/gd vormt een risico op de uitvoering van bepaalde aspecten van het bc/gd-schap en ook voor het vinden en behouden van een enthousiaste poule bc/gd's. Een belangrijke aanbeveling op grond van dit onderzoek is dan ook de vergoeding van het bc/gd-schap bij te stellen.

Een meer marktconforme vergoeding voor het bc/gd-schap verdient aanbeveling.

12.5 Kanttekeningen bij het onderzoek

Het onderzoek naar de pilot bc/gd in de rechtbank ZWB/Breda is een ontwikkelonderzoek (zie hoofdstuk 1). Het onderzoek doet geen harde uitspraken over de effectiviteit van het bc/gd-schap (oftewel: werkt het ja of nee?). Hiertoe is zoals gezegd ander onderzoek nodig met grotere aantallen zaken en ten minste een nameting na een jaar of enkele jaren. Doel is dan om door een nameting vast te stellen of de conflict-/ en samenwerkingsrelatie tussen de ex-partners en het welbevinden van de kinderen zijn verbeterd in de periode nadat de einduitspraak van de rechter is gedaan. Eveneens kan dan worden nagegaan in hoeverre partijen zich in de praktijk daadwerkelijk hebben gehouden aan de afspraken of de uitspraak van de rechter. Bovendien is een controlegroep van voldoende omvang nodig waarin soortgelijke zaken het bijzondere curatorschap door een advocaat wordt uitgevoerd. Of dit laatste mogelijk is, is onzeker. Er zijn, zo bleek tijdens ons onderzoek, maar weinig bruikbare dossiers bc/advocaat van redelijk recente datum beschikbaar. Wel zou het mogelijk zijn om de opbrengsten van de werkwijze in de pilot in de rechtbank ZWB/Breda (triangulatie) in een onderzoek af te zetten tegen de opbrengsten van bc/gd's die in andere regio's werkzaam zijn en een andere

werkwijze hanteren. Op die manier kunnen objectievere uitspraken worden gedaan over de meerwaarde van triangulatie als werkwijze. Helemaal goed zou het zijn als gevarieerd wordt met de tijdsinvestering van bc/gd's in het onderzoek. Op die manier kan de vraag beantwoord worden of ook met minder tijdsinvestering dezelfde resultaten behaald kunnen worden.

Onderhavig onderzoek naar de pilot bc/gd in de rechtbank ZWB/Breda is een ontwikkelonderzoek. Het onderzoek doet geen harde uitspraken over de effectiviteit van het bc/gd-schap (oftewel: werkt het ja of nee?). Wel biedt het zicht op succesfactoren en verbeterpunten van de nieuwe werkwijze.

Het aantal bc/gd-zaken dat in de pilotperiode in de rechtbank ZWB/Breda tot een eindbeschikking heeft geleid is beperkt. Er staan nog diverse dossiers op de rol, te wachten op een behandeling voor eindbeschikking of de zaak wordt nog aangehouden omdat een hulpverleningstraject nog lopende is. Een nameting bij deze zaken over enige tijd zou het aantal voor het onderzoek bruikbare dossiers met eindbeschikking doen toenemen, waarmee hardere uitspraken over de opbrengsten gedaan kunnen worden. In elk geval wordt dan meer zicht gekregen op de vraag of de hulpverleningstrajecten die in de bc/gd-zaken relatief vaak in overeenstemming met partijen

worden ingezet, inderdaad vaker leiden tot overeenstemming over het geschil. Verder kan overwogen worden het onderzoek te herhalen in meerdere rechtbanken. De pilot bc/gd in de rechtbank ZWB/Breda is uitgevoerd in een 'optimale context', dat is tenminste veelal het geval in settings waaruit een experiment uit enthousiasme over een bepaalde werkwijze ontspringt. De aan de pilot verbonden werkgroepleden, project-

teamleden, bc/gd's, en rechters zijn 'pioniers' en daarmee doorgaans gemotiveerd voor de werkwijze, en pioniers hebben doorgaans ook 'geloof' in de werkwijze en behalen mede daardoor wellicht gunstiger resultaten. Aanbeveling is daarom om na doorvoering van de in dit onderzoek beschreven aanbevelingen (boxen 1 t/m 4) het onderzoek te herhalen in meerdere regio's om zo de objectiviteit van de onderzoeksbevindingen te verhogen.

Box 1. Essentiële elementen van de werkwijze door de gedragsdeskundige

Gesprekken

- De gesprekken vinden plaats met een onafhankelijke deskundige.
- De gedragsdeskundige spreekt alle gezinsleden afzonderlijk, de kinderen ook los van de ouder(s), ook als het gaat om kinderen onder de 12 jaar.
- De gedragsdeskundige initieert een gezamenlijk gesprek tussen de ouders om communicatie op gang te brengen.
- De gedragsdeskundige weegt de informatie op grond van de diverse gesprekken.

Houding, gesprekstechnieken

- De gedragsdeskundige:
- kan goed praten met kinderen en is daarbij motiverend, zodat zij hun verhaal vertellen;
- kiest een respectvolle, niet-beoordelende meerzijdig partijdige opstelling;

- luistert goed, wil ook echt begrijpen, en vraagt goed door;
- is duidelijk: geeft goede uitleg over wat het traject gaat inhouden en wat vervolgstappen zijn;
- is secuur, bereidt zich goed voor, maakt geen fouten in het verslag;
- is directief, wijst ouders er – waar nodig – op vanuit het belang van hun kind te gaan denken.

Positie kind centraal

- In de analyse en advisering staan de belangen van de minderjarigen centraal.
- De gedragsdeskundige helpt de kinderen te verwoorden wat zij willen.

Analyse van interactiepatronen vanuit systemische invalshoek

- De gedragsdeskundige laat (in)zien waar de communicatie tussen de

ouders scheef gaat, wat dat voor impact heeft op het kind, en wat nodig is om de interactiepatronen te doorbreken.

- De gedragsdeskundige confronteert de ouders met de systeemanalyse en de impact ervan op de kinderen.

Uitleg over gevolgen van (v) echtscheiding voor kinderen

- De gedragsdeskundige geeft veel uitleg aan ouders: over de gevolgen van scheiding, over de ontwikkelingsfasen en de behoeften van kinderen en de taken die daaruit volgen voor ouders.

Uitleg over taakopdracht en rol gedragsdeskundige

- De vragen van de rechter geven duidelijkheid en richting aan de inhoud van de gesprekken.

- Waar nodig scheidt de gedragsdeskundige duidelijkheid bij de ouders over de rol van de gedragsdeskundige: hij is geen hulpverlener voor langere tijd.

Verslaglegging

- De verslaglegging gebeurt via een vastomlijnd format (puntsgewijs).
- Het verslag bevat de visie van alle betrokkenen die de gedragsdeskundige heeft gesproken aangaande het welbevinden van de kinderen.

Bindend karakter

- De gedragsdeskundige rapporteert rechtstreeks aan de rechtbank, wat de bereidheid van de ouders om zich naar het advies te schikken vergroot.

Box 2. Aanbevelingen over randvoorwaarden voor gedragsdeskundigen

Poule

- De poule met beschikbare gedragsdeskundigen dient voldoende groot te zijn. Korte wacht- en doorlooptijden zijn namelijk een van de krachten van de inzet van gedragsdeskundigen.
- Het moet mogelijk zijn een bij de situatie passende gedragsdeskun-

dige te zoeken. Dat is in specifieke gevallen wenselijk, zoals bij heel jonge kinderen, bij kinderen met verstandelijke beperkingen, of als de culturele achtergrond relevant is. Hiervoor dient de poule zorgvuldig samengesteld te worden.

- De poule dient ook over juridische kennis en mogelijkheden te

beschikken (bijzonder curator/ advocaat en/of juridische vraagbaak).

Salariëring

- De vergoeding voor de gedragsdeskundige moet beter passen bij de zwaarte van het werk en de tijdsinvestering (deze vergoeding dient hoger te zijn dan in de pilot).

Indicatie casuïstiek

Vastgesteld dient te worden:

- vanaf welke leeftijd van het kind een gedragsdeskundige meerwaarde heeft;
- bij welke zwaarte/complexiteit van zaken een gedragsdeskundige wordt ingezet (ook bij minder ver geëscaleerde zaken);
- of de inzet van een gedragsdeskundige niet een te hoge druk op het kind legt en hoe rechters dit kunnen inschatten.

Informatie vooraf (voor ouders en kinderen)

- Er moet een aansprekende informatiefolder komen.
- Ouders (en kinderen) moeten weten wat er gebeurt met de informatie die het kind geeft – dit dient uitgewerkt en vastgelegd te worden.

Duur van de trajecten

- Het bc/gd-traject moet verkort worden (duurt nu bijna anderhalve maand langer dan bij een bc/advocaat). Ouders en kinderen wensen eerder duidelijkheid.

Procesmatige aspecten

- Er dient duidelijke communicatie over termijnen en ontwikkelingen met betrekking tot tussen- en eindbeschikkingen te komen.
- Ouders moeten tijdig geïnformeerd worden wanneer er een zitting is.

Sociale kaart

- Er dient een goede sociale kaart van de hulp in de regio beschikbaar te zijn.

Klachtgevoeligheid

- De gedragsdeskundige, die in principe individueel in doorgaans complexe en klachtgevoelige zaken opereert, verdient bescherming tegen klachten.

Box 3. Aanbevelingen over opleiding voor gedragsdeskundigen

Werkwijze

- Gedragsdeskundigen dienen zich verder te bekwamen in de werkwijze (triangulatie) en in het leren analyseren en wegen van de beschikbare informatie.
- Een stroomschema (nadere uitwerking van de werkwijze) is noodzakelijk opdat alle gedragsdeskundigen op een vergelijkbare manier werken.

Psychologie/mediation

Gedragsdeskundigen dienen zich (verder) te ontwikkelen in:

- de herkenning van veelvoorkomende conflictstrategieën (kenmerken en bijpassende adviezen uitwerken);
- het maken van een onderscheid tussen kindeigen problematiek en de psychologische gevolgen voor kinderen die klem zitten door het conflict van de ouders;
- ontwikkelingspsychologische thema's en kennis van systeem- en ouderbegeleiding;
- gespreksvoering met ouders;
- mediation(vaardigheden);
- het doorvragen op middelengebruik, persoonlijke problematiek en huiselijk geweld.

Verslaglegging

- Gedragsdeskundigen moeten zich verder bekwamen in het schrijven van tussentijdse en eindverslagen.
- Een format is nodig voor het formuleren van adviezen en de balans daarbij tussen het wenselijke advies en de haalbaarheid.

Rechtsgang/juridisch kader

- Vastgesteld moet worden wanneer de gedragsdeskundige op zitting dient te verschijnen en wat hij daar kan verwachten.
- Tevens moet vastgesteld worden wat de juridische mogelijkheden van de gedragsdeskundige zijn (wat kan hij wel en niet adviseren).
- Een stroomschema van de procedure van rechtsgang/procesrecht dient aan de bc/gd's ter beschikking te worden gesteld aangevuld met een korte begrippenlijst.

Box 4. Aanbevelingen over de werkwijze van de gedragsdeskundige

Houding, gesprekstechnieken

- De gedragsdeskundige voert een open gesprek met kinderen waarin zij hun eigen verhaal kwijt kunnen.
- De gedragsdeskundige heeft een neutrale objectieve houding, zonder de eigen mening te laten doorschemeren.
- Meerdere gedragsdeskundige werken met een oplossingsgerichte benadering en suggereren deze manier in de werkwijze te integreren.

Aantal gesprekken met het kind

- De gedragsdeskundige voert meerdere gesprekken met de kinderen, zodat zij zich vertrouwd voelen en het achterste van hun tong durven laten zien.

Impact bc/gd-traject op het kind

- De gedragsdeskundige heeft aandacht voor het feit dat een kind het moeilijk kan vinden om (weer) zijn verhaal te moeten vertellen.

Verwachtingsmanagement over vertolking stem van het kind

- De gedragsdeskundige kan duidelijk formuleren wat er gebeurt met de informatie die het kind geeft – dit dient uitgewerkt en vastgelegd te worden.

Meewegen eerdere informatie/ rapporten

- In het eindverslag kan de gedragsdeskundige onder het subkopje 'Informatiebronnen' informatie opnemen over documenten en rapporten waarvan hij kennis heeft genomen (van o.a. RvdK, jeugdzorg of (kinder)psychologische onderzoeken).

Eindverslagen

- De gedragsdeskundige formuleert het advies in het eindverslag gelijkloidend als in het gesprek met een ouder (waar het nu soms veel stilliger wordt geformuleerd).
- Het vermelden van aannames in het eindverslag is bedoeld om transparant te zijn maar kan lijken op voorin genomenheid – dit dient besproken en uitgewerkt te worden.
- De gedragsdeskundige mag een duidelijk standpunt innemen wat betreft het advies.
- De gedragsdeskundige adviseert op basis van feiten en omstandigheden (objectief).
- De gedragsdeskundige maakt duidelijk onderscheid tussen feiten en visie.
- De gedragsdeskundige geeft een analyse over gezinssysteem/-interactiepatronen en welke impact dit heeft op het kind, wat ouders zouden

moeten doen, en wat daarin haalbaar is.

- De gedragsdeskundige gebruikt een consistente redenering met een begrijpelijke conclusie die logisch volgt uit de analyse.
- De conclusie en het advies zijn zo concreet mogelijk geformuleerd, opdat de rechter het kan overnemen.
- Elke (sub)vraag van de taakopdracht wordt in het verslag herhaald en per (sub)vraag beantwoord.

Gespreksverslagen

- Over gespreksverslagen dient nadere besluitvorming plaats te vinden over de vragen:
- of het geheel uitgeschreven dient te zijn of puntsgewijs kan worden opgesomd;
- of ontwrichtende informatie wel of niet letterlijk wordt opgenomen in het gespreksverslag;
- of alle verslagen ook in het eindverslag worden opgenomen: wanneer wel/niet en hoe om te gaan met eventuele afwijking;
- hoe ouders en kinderen kunnen reageren op het verslag. Dit moet altijd mogelijk zijn.

Terugkoppeling van privacygevoelige informatie

- Terugkoppeling naar de ouders van de gespreksverslagen van het kind

kan ertoe leiden dat een kind niet alles vertelt.

- Er dient aandacht te zijn voor de vraag of informatie die een ouder met de gedragsdeskundige deelt, doorgegeven mag worden aan de andere partij.

Volgorde van de gesprekken

- Met wie wanneer en in welke volgorde wordt gesproken, en welke afwegingen de gedragsdeskundige kan maken bij zijn keuzen hierin dient uitgewerkt en vastgelegd te worden. Het advies van ouders en kinderen hierover luidt: spreek eerst met de kinderen, en nodig de nieuwe partner van vader of moeder niet uit voor het eerste gesprek.

Zorgvuldigheid betrachten

- De gedragsdeskundige informeert het kind goed over wat het traject inhoudt en bereidt hem of haar voor op mogelijk lastige gesprekken.
- De gedragsdeskundige kondigt een (telefoon)gesprek met derden (bijvoorbeeld een oma) tevoren aan en betracht daarin zorgvuldigheid. Mensen moeten zich niet overrompeld voelen.
- Tussentijdse wijzigingen in het advies worden niet op prijs gesteld, tenzij zorgvuldig gecommuniceerd.

Natraject, opvolging

- Er dient een protocol of leidraad te worden ontworpen voor de stappen na afloop van de advisering.
- De gedragsdeskundige bekijkt of een nagesprek met het kind nodig is nadat deze het eindverslag heeft gelezen en het advies van de gedragsdeskundige heeft gezien. Het is soms nodig uit te leggen waarom het advies er zo staat en om te kijken hoe het advies bij het kind valt. Hierbij heeft de gedragsdeskundige aandacht voor eventuele schuldgevoelens/loyaliteitsproblemen van het kind naar aanleiding van informatie die het met de gedrags-

deskundige heeft gedeeld en waarop het advies mede is gebaseerd.

- De gedragsdeskundige informeert ook bij de ouders of een toelichting gewenst is.
- De rechters wensen dat de gedragsdeskundigen ook de opbrengsten van eventuele hulpverleningstrajecten opvolgen en hierover rapporteren aan de rechtbank.

Doorverwijzing hulpverlening

- Wanneer een gedragsdeskundige moet doorverwijzen en tot welk punt hij zelf tot een oplossing mag komen (bemiddeling), dient te worden uitgewerkt en vastgelegd.

Geraadpleegde literatuur

- Amato, P.R. (2010). Research on Divorce: Continuing Trends and New Developments. *Journal of Marriage and Family*, 72, 650-666.
- Baarda, D.B., De Goede, M.P.M. & Teunissen, J. (2009). *Basisboek kwalitatief onderzoek. Praktische handleiding voor het opzetten of uitvoeren van kwalitatief onderzoek*. Groningen/Houten: Noordhoff Uitgevers B.V.
- Baracs, M.N. & Vreeburg-van der Laan, E.J.M. (2014). *Vechtende ouders, het kind in de knel. Adviesrapport over het verbeteren van de positie van kinderen in vechtscheidingen*. Den Haag: De Kinderombudsman.
- Centraal Bureau voor de Statistiek (2015). *Meer echtscheidingen*. Verkregen van <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2015/37/meer-echtscheidingen>.
- Ince, D. & Verheijden, E. (2015). *Wat werkt bij scheiding?* Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Kelly, J.B. (2000). Children's adjustment in conflicted marriage and divorce: A decade review of research. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 39, 963-73.
- Klaver, L., Slot, P.H.J. & Van Leuven, C. (2015). *Triangulatie: Een werkwijze voor bijzondere curatoren (Notitie)*. Breda: Rechtbank Zeeland-West-Brabant.
- Kluwer, E.S. (2013). *Het Ouderschapsonderzoek: een aanpak bij vechtscheidingen*. Research Memoranda 9(1), Den Haag: Raad voor de rechtspraak.
- Koens, M.J.C. & Van der Linden, A.P. (2010). *Kind en scheiding*. Den Haag: Sdu Uitgevers.
- Michiels, F.C.M.A. & Snijders, H.J. (red.) (2015). *Collegebundel 2015-2016. Deel 1: Privaatrecht en deel 2: Publiekrecht*. Deventer: Wolters Kluwer.
- Nederlands Jeugdinstituut. *De Effectladder*. Verkregen van <http://www.nji.nl/De-effectladder>.
- Peters, S.L., Van Gammeren-Zoetewij, M. & Combrink-Kuiters, L. (2016). *Monitor gesubsidieerde rechtsbijstand 2015*. Oisterwijk: Wolf Legal Publishers (WLP).
- Raad voor de Kinderbescherming. *De rol van de Raad bij gezag- en omgangszaken*. Verkregen van https://www.kinderbescherming.nl/wat_doet_de_raad/gezag_en_omgang_na_scheiding/de_rol_van_de_raad_bij_gezag_en_omgangszaken/.

- Spruijt, A.P. (2005). Ouderlijke scheiding en de gevolgen voor kinderen. *Tijdschrift van de Vereniging voor Kinder- en Jeugdpsychotherapie*, 32, 37-52.
- Spruijt, E. & Kormos, H. (2010). *Handboek scheiden en de kinderen*. Houten: Bohn Stafleu Van Loghum.
- Ter Voert, M. (2016). *Factsheet 2016-2. Scheidingen 2015*. Den Haag: WODC, ministerie van Veiligheid en Justitie.
- Van der Bijl, N., Van den Dongen, M.E. & Vreeburg-van der Laan, E.J.M. (2012). *De bijzondere curator, een lot uit de loterij? Adviesrapport over waarborging van de stem en de belangen van kinderen in de praktijk*. Den Haag: De Kinderombudsman.
- Van Leuven, C.A.R.M. & Chin-A-Fat, B.E.S. (2012). *Voortgezet ouderschap en zorgvuldig scheiden*. Den Haag: Sdu Uitgevers.
- Van Yperen, T.A. & Veerman, J.W. (red.) (2008). *Zicht op effectiviteit. Handboek voor praktijkgestuurd effectonderzoek onderzoek in de jeugdzorg*. Delft: Eburon.

Jurisprudentie

Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden 24 mei 2016, ECLI:NL:GHARL:2016:4005.

Regionaal Tuchtcollege voor de Gezondheidszorg Amsterdam 3 mei 2016, ECLI:NL:TGZRAMS:2016:26.

Bijlagen

Bijlage 1. Bijzondere curator ex art 1:250 BW	166
Bijlage 2. Werkproces benoeming en verslaglegging bijzondere curator o.g.v. art. 1:250 BW	169
Bijlage 3. Excel urenregistratie bc/gd's	179
Bijlage 4. Format dossieronderzoek bc/gd en bc/advocaat	181
Bijlage 5. Onlinevragenlijst bc/gd T1	184
Bijlage 6. Onlinevragenlijst bc/gd T2	190
Bijlage 7. Onlinevragenlijst bc/gd T3	201
Bijlage 8. Onlinevragenlijst rechters T1	205
Bijlage 9. Onlinevragenlijst rechters T2	209
Bijlage 10. Onlinevragenlijst rechters T3	217
Bijlage 11. Format groepsinterview rechters T1	221
Bijlage 12. Format groepsinterview rechters T2	223
Bijlage 13. Format interview ouders T1	228
Bijlage 14. Format interview ouders T2	232
Bijlage 15. Format interview/vragenlijst kinderen T2	240
Bijlage 16. Vragenlijst Raad voor de Kinderbescherming	252
Bijlage 17. Onlinevragenlijst rechtbanken Nederland over bc/gd	254
Bijlage 18. Onderzoeksmethoden per onderzoeksvraag	258
Bijlage 19. Tabel respons vragenlijst landelijke inventarisatie rechtbanken over bc/gd	262
Bijlage 20. Informatiebrief van de rechtbank voor ouders	264
Bijlage 21. Informatiebrief van de rechtbank voor kinderen	267
Bijlage 22. Informatiebrief over het pilotonderzoek voor ouders	269
Bijlage 23. Informatiebrief over het pilotonderzoek voor kinderen	272
Bijlage 24. Format verslaglegging bc/gd	274
Bijlage 25. Output: essentiële elementen van de werkwijze volgens bc/gd's	276
Bijlage 26. Output: aanbevelingen door bc/gd's ter optimalisering van het bc/gd-traject	278
Bijlage 27. Output: aanbevelingen door bc/gd's voor nadere uitwerking werkwijze	280

Bijlage 28. Output: aspecten van de werkwijze die volgens bc/gd's nadere discussie behoeven	281
Bijlage 29. Output: aanbevelingen bc/gd's ter optimalisering opleiding	283
Bijlage 30. Output: essentiële elementen in de werkwijze bc/gd's volgens rechters	285
Bijlage 31. Output: aanbevelingen door rechters ter optimalisering van de bc/gd-trajecten	286
Bijlage 32. Output: juridische adviezen aan de bc/gd's door de werkgroep bc/gd	288
Bijlage 33. Output: aanwijzingen door rechters voor een goed bruikbaar eindverslag bc/gd	289
Bijlage 34. Output: essentiële elementen van de werkwijze bc/gd volgens ouders	290
Bijlage 35. Output: aanbevelingen door ouders ter optimalisering van de bc/gd-trajecten	291
Bijlage 36. Output: essentiële elementen van de werkwijze bc/gd volgens de kinderen	294
Bijlage 37. Output: aanbevelingen door kinderen ter optimalisering van de bc/gd-trajecten	295
Bijlage 38. Output: aanbevelingen door Raadsmedewerkers aan bc/gd's	297
Bijlage 39. Output: juridische adviezen aan de bc/gd's door de rechtbanken in Nederland	298
Bijlage 40. Output: aanbevelingen door rechtbanken aan bc/gd's en rechtbanken	299

Bijlage 1. Bijzondere curator ex art 1:250 BW

De wettelijke regeling over de bijzondere curator is geregeld in artikel 1:250 van het Burgerlijk Wetboek. Aanvankelijk had het artikel betrekking op vermogensrechtelijke kwesties. Het toepassingsbereik van het artikel werd in 1995 uitgebreid tot aangelegenheden inzake de verzorging en opvoeding van minderjarigen. De wettekst is in 2009 aangepast in verband met de Wet bevordering voortgezet ouderschap en zorgvuldige scheiding van 27 november 2008. Sinds 1 maart 2009 luidt het artikel als volgt:

De bijzondere curator ex 1:250 BW¹

Wanneer in aangelegenheden betreffende diens verzorging en opvoeding, dan wel het vermogen van de minderjarige, de belangen van de met het gezag belaste ouders of een van hen dan wel van de voogd of de beide voogden in strijd zijn met die van de minderjarige, benoemt de rechtbank, dan wel, indien het een aangelegenheid inzake het vermogen van de minderjarige betreft, de kantonrechter, of, indien de zaak reeds aanhangig is, de desbetreffende rechter, indien hij dit in het belang van de minderjarige noodzakelijk acht, daarbij in het bijzonder de aard van deze belangenstrijd in aanmerking genomen, op verzoek van een belanghebbende of ambtshalve een bijzondere curator om de minderjarige ter zake, zowel in als buiten rechte, te vertegenwoordigen.

1. Tekst afkomstig van: <http://www.dekinderombudsman.nl/ul/cms/fck-uploaded/2012.KOM3A.Debijzonderecuratorenlotuitdeloterij.pdf>

Kernelementen van het wetsartikel zijn:

Belanghebbende: de vraag naar een bijzondere curator

Belanghebbende is in artikel 798 Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering gedefinieerd als: degene op wiens rechten of verplichtingen de zaak rechtstreeks betrekking heeft. Iemand is dus belanghebbende als die rechtstreeks in zijn of haar rechten of verplichtingen wordt geraakt. De belanghebbende is in de eerste plaats de minderjarige zelf. Die kan de rechter om een bijzondere curator vragen. De minderjarige kan dat – mits voldoende wilsbekwaam – doen via een formeel verzoekschrift. Ook kan de minderjarige een brief (of email) schrijven aan de rechter en door gebruik te maken van deze informele rechtsingang een ambtshalve benoeming proberen te bewerkstelligen. Indien de rechtbank het verzoek afwijst, kan de minderjarige zelfs zonder advocaat middels een kindbrief hoger beroep instellen. Niet alleen de minderjarige zelf kan om een bijzondere curator vragen. Ook anderen kunnen dat voor hem doen, zoals de (advocaat van de) (groot)ouders of pleegouders van een minderjarige. Ook kan de bijzondere curator ambtshalve worden benoemd. De rechter is degene die beslist dat er iemand moet zijn die exclusief de belangen van het kind voor het voetlicht kan brengen. In veel situaties kan er behoefte bestaan aan een bijzondere curator, mits dit betrekking heeft op het vermogen of de opvoeding en verzorging van de minderjarige. Onder opvoeding en verzorging kan worden begre-

pen de zorg en de verantwoordelijkheid voor het geestelijk en lichamelijk welbevinden en de veiligheid van het kind als wel het bevorderen van de ontwikkeling van zijn persoonlijkheid (artikel 1:247 BW). Bij de wetwijziging van 1 maart 2009 is expliciet de situatie genoemd waarin een kind de speelbal van de ouders wordt in een echtscheidingsprocedure. Verder kan gedacht worden aan conflictsituaties rond omgang, gezag, hoofdverblijfplaats, ondertoezichtstelling, (niet gesloten) uithuisplaatsing, medische conflicten over bijvoorbeeld vaccinaties, onderwijs en arbeid. Ook de voortzetting van een plaatsing bij een (netwerk)pleeggezin kan een situatie opleveren waarin behoefte bestaat aan de benoeming van een bijzondere curator.

Belangenstrijd: de (reden van de) benoeming

Voor de benoeming van een bijzondere curator moet er sprake zijn van een strijd tussen de belangen van de met het gezag belaste ouders of één van hen, dan wel de voogd of beide voogden en de belangen van de minderjarige over de verzorging en opvoeding van die minderjarige of diens vermogen. De strijd moet zodanig zijn dat de benoeming van een bijzondere curator noodzakelijk is. Uit de jurisprudentie volgt dat het moet gaan om een concreet en een wezenlijk conflict over het vermogen of de opvoeding en verzorging van de minderjarige. Geschillen over algemene opvoedingsproblemen zijn dus niet bedoeld om opgelost te worden door een bijzondere curator. De bijzondere curator is ook geen mentor die in het algemeen op-

treedt ter behartiging van (immateriële) belangen. Als de jurisprudentie en literatuur erop nageslagen wordt, komt er geen eenduidig beeld naar voren over wanneer er sprake is van een wezenlijk conflict over de verzorging en opvoeding waarbij de benoeming van een bijzondere curator noodzakelijk is. De benoeming van de bijzondere curator is ingrijpend omdat het de ouders deels buiten spel zet en dicht bij het gezinsleven komt. Voorkomen moet worden dat familieaangelegenheden en -situaties onnodig gejuridiseerd worden.

In en buiten rechte: de taak van de bijzondere curator

Een bijzondere curator heeft als taak om de minderjarige in en buiten rechte te vertegenwoordigen. Dat betekent dus niet alleen positie kiezen binnen een gerechtelijke procedure, maar ook daarbuiten. In de wet is niet vastgelegd aan welke eisen (het werk van) een bijzondere curator moet voldoen. Indien een gedragsdeskundige, die tot bijzondere curator is benoemd, een procedure wil starten, kan de assistentie van een advocaat worden ingeroepen.

In de memorie van toelichting van voornoemde wet wordt het volgende omschreven:

‘De bijzondere curator behartigt de belangen van de kinderen in en buiten rechte. In een echtscheidingsprocedure kan de bijzondere curator de ouders meehelpen om een ouderschapsplan op te stellen door het belang van het kind bij het ou-

derschapsplan te verwoorden. Bij een strijd tussen de ouders over diverse aspecten van de echtscheiding, kunnen de belangen van de kinderen immers uit het oog worden verloren. Ook kan de bijzondere curator het kind ondersteunen bij het voeren van gesprekken met zijn ouders over het ouderschapsplan, uiteraard in overeenstemming met zijn leeftijd en rijpheid. Gezien deze mogelijkheden van de bijzondere curator is het denkbaar dat een rechter, bijvoorbeeld gelijktijdig met een verwijzing van de ouders naar een mediator teneinde afspraken te maken over de zorgverdeling, een bijzondere curator benoemt. Daarnaast kan de bijzondere curator de minderjarige ondersteunen bij het zelfstandig vragen van een regeling inzake de uitoefening van het ouderlijk gezag (artikel 253a, tweede en derde lid jo. 377g) of een verzoek om de vader of de moeder alleen met het gezag te belasten (artikel 251a, eerste en vierde lid).’

Bijlage 2. Werkproces benoeming en verslaglegging bijzondere curator o.g.v. art. 1:250 BW

Benoeming bijzondere curator o.g.v.art. 1:250 BW

Versie

1 april 2014, laatst bijgewerkt op 14 oktober 2014

Inleiding

Door de rechtbank en gerechtshoven is een werkproces voor benoeming en taakvervulling van bijzondere curatoren op grond van art. 1:250 BW opgesteld. Het werkproces is per 1 april 2014 van kracht en is door alle rechtbanken geïmplementeerd. Evaluatie van het werkproces is voorzien halverwege 2015.

Het werkproces bijzondere curator 1:250 BW beschrijft de werkwijze die bij de rechtbanken geldt in zaken waarin een bijzondere curator

is/wordt benoemd. In de leidraad, die onderdeel uitmaakt van de richtlijn, is te lezen wat er van de benoemde bijzondere curator in 250-zaken wordt verwacht.

Uniform werkproces bijzondere curator ex artikel 1:250 BW¹

Benoeming bijzondere curator ex artikel 1:250 BW kan:

- a. op verzoek van een belanghebbende of ambtshalve;
- b. in aangelegenheden betreffende de verzorging en opvoeding van de minderjarige dan wel het vermogen van de minderjarige;
- c. bij strijd tussen belangen van de minderjarige en de belangen van de met het gezag belaste ouder(s) dan wel van de voogd(en);
- d. indien de rechter dit in het belang van de minderjarige noodzakelijk acht in aanmerking

1. Vastgesteld door het LOVF en het LOVF-hoven op 13 december 2013 respectievelijk 3 februari 2014

- king genomen de aard van de belangenstrijd;
- e. met het doel de minderjarige te vertegenwoordigen zowel in als buiten rechte.

Zie voor informatie over ieder van deze bestanddelen de Kluwer-editie Personen- en familierecht, Tekst & Commentaar, aantekeningen bij art 1:250 BW.

Belangenstrijd:

Blijkens jurisprudentie dient er sprake te zijn van een wezenlijk conflict met betrekking tot de opvoeding en verzorging van de minderjarige. Bij een geschil over de inhoud van een ouderschapsplan zal een conflict tussen de ouders vrijwel steeds aan de basis liggen van de verdeeldheid over een ouderschapsregeling. Het kan juist dan, zo volgt ook uit de wetsgeschiedenis, van belang zijn een bijzondere curator te benoemen die de stem van het kind vertegenwoordigt. Het conflict vormt, als het ware reeds vanwege het feit dat het tussen twee gezagdragende ouders bestaat, een belangenstrijd met de minderjarige, ook al gaat het niet om een geschil tussen de minderjarige en (een van) de ouders. Het is uiteraard aan de rechter/raadsheer om te bepalen of er sprake is van een zodanige strijd, dat benoeming van een bijzondere curator geïndiceerd is.

Wie is belanghebbende?

Zie art. 798 Rv: degene op wiens rechten of verplichtingen de zaak rechtstreeks betrekking heeft. Gedacht kan worden aan de minderja-

rige en zijn juridische ouders en daarnaast aan personen, die een 'family life' in de zin van art 8 EVRM hebben met de minderjarige (juridische ouder, biologische vader, pleegouder en onder bijzondere omstandigheden: grootouder, broer/zus), als het gaat om de eerbiediging van hun family life, maar ook aan een (gezins)voogdij-instelling of een vereniging die een tehuis exploiteert (blijkens MvT, Kamerstukken II 1991/92, 22487, nr. 3, p. 7). Zie over het belanghebbendenbegrip ook HR 21-05-2010, LJN BL7043 met annotatie Wortmann en Kluwer-editie Burgerlijke Rechtsvordering, T&C, aantekeningen op art 798 en recent de prejudiciële beslissing HR 12-09-2014, ECLI:NL:PHR:2014:703.

De vraag wie nu precies als 'rechtstreeks belanghebbende' moet worden aangemerkt, zal uiteindelijk door de rechter worden beantwoord.

De volgende gevallen kunnen worden onderscheiden:

1. Het kind maakt gebruik van de informele rechtsingang (art 1:377g BW) en heeft een brief geschreven aan de rechtbank.
2. Het kind, niet vertegenwoordigd door een wettelijke vertegenwoordiger, maar voldoende wilsbekwaam, dient middels een advocaat een verzoekschrift in tot benoeming van een bijzondere curator.
3. De wettelijke vertegenwoordiger van de minderjarige dient namens het kind een verzoekschrift in tot benoeming van een bijzondere curator.

4. Een belanghebbende verzoekt om benoeming van een bijzondere curator voor het kind.
5. Hangende een procedure verzoekt een belanghebbende om benoeming van een bijzondere curator.
6. Hangende een procedure kan de rechter/raadsheer ambtshalve tot benoeming van een bijzondere curator overgaan.

Toelichting bij gevallen de 5 en 6 (verzoek belanghebbende/ambtshalve hangende een procedure):

In de lopende procedure bespreekt de rechter/raadsheer met partijen tijdens een zitting de mogelijkheid om ambtshalve een bijzondere curator te benoemen. Voorkomen moet worden dat partijen door de benoeming van een bijzondere curator 'overvallen' worden. Het verdient aanbeveling aan de ouders te vragen of zij ermee in kunnen stemmen dat de relevante stukken aan de bijzondere curator worden verstrekt, in geval van benoeming.

De rechtbank/het hof kan besluiten de minderjarige te horen over het verzoek tot benoeming van een bijzondere curator dan wel het voornemen van de rechter/raadsheer om ambtshalve een bijzondere curator te benoemen. Mogelijk is de minderjarige in een eerder stadium al gehoord en kan daarmee worden volstaan.

Procedures waarin de benoeming van een bijzondere curator geraden kan zijn:

- procedures waarin (wijziging) gezag, hoofdverblijf, omgang aan de orde is;
- echtscheidingsprocedure;
- ondertoezichtstelling;
- ondertoezichtstelling en uithuisplaatsing.

Benoeming van een bijzondere curator kan in alle fasen van de procedure.

De Raad voor de Kinderbescherming

Artikel 810 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering:

1. De rechter kan in zaken betreffende minderjarigen, uitgezonderd die welke zijn levensonderhoud betreffen, indien hij dit met het oog op de beoordeling van de belangen van de minderjarige noodzakelijk acht, het advies van de Raad voor de Kinderbescherming inwinnen. Hij kan de Raad daartoe in elke stand van de zaak oproepen.

De Raad voor de Kinderbescherming kan in deze zaken eigener beweging zijn mening schriftelijk aan de rechter kenbaar maken of ter terechtzitting verschijnen, indien de Raad dit met het oog op de beoordeling van de belangen van de minderjarige noodzakelijk acht.

De Raad voor de Kinderbescherming ontvangt daartoe onverwijld een afschrift van het verzoekschrift, en wordt tijdig van het tijdstip van de terechtzitting op de hoogte gesteld.

2. Indien de zaak evenwel de ondertoezichtstelling van een minderjarige betreft, de toepassing of overeenkomstige toepassing van de artikelen 259 en 260, van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek daaronder niet begrepen, dan wel de ontheffing of ontzetting van het ouderlijk gezag of van de voogdij, beslist de rechter niet dan na verhoor of behoorlijke oproeping daartoe van de Raad voor de Kinderbescherming.

De benoeming van de bijzondere curator

De rechter/raadsheer, die de minderjarige en/of de ouders heeft gehoord, beslist aan de hand van de wettelijke criteria tot (ambts-halve) benoeming van een bijzondere curator.

De rechter/raadsheer kan een ieder tot bijzondere curator benoemen die hij daartoe geschikt acht en waar mogelijk zou dat iemand kunnen zijn die reeds bij het gezin is betrokken en tevens ter zake van het desbetreffende conflict deskundig is.

Bij bijzondere omstandigheden kunnen twee bijzondere curatoren worden benoemd, bijvoorbeeld een advocaat en een orthopedagoog of psycholoog.

Om in aanmerking te komen voor een toevoe-ging dient de bijzondere curator ingeschreven te zijn in het register van de Raad voor Rechtsbijstand. Dat register betreft bij de Raad ingeschreven advocaten en anderen (te denken valt aan psychologen en orthopedagogen) waarmee de Raad een overeenkomst heeft gesloten.

De rechtspraak constateert een probleem bij de benoeming van anderen dan advocaten

(orthopedagogen en psychologen) nu onvol-doende orthopedagogen en psychologen in het register staan ingeschreven.

Op dit moment onderzoekt de Raad voor Rechtsbijstand hoe de vergoeding van ortho-pedagogen en psychologen in lijn kan komen met het Besluit Vergoedingen Rechtsbijstand. De minister is op dit punt in zijn antwoord op Kamervragen duidelijk geweest: ook de ortho-pedagogen en psychologen die een overeen-komst met de Raad voor Rechtsbijstand heb-ben gesloten, bijvoorbeeld als mediator, dienen voor benoeming als bijzondere curator in aanmerking te kunnen komen.²

Een griffiemedewerker belt met een bijzon-dere curator van de lijst en vraagt of deze in de zaak in kwestie vrij staat om tot bijzondere curator benoemd te worden. Bij de keuze van de bijzondere curator wordt rekening gehou-den met de aard van het conflict en de achter-grond van de bijzondere curator (advocaat, pedagoog, psycholoog, orthopedagoog) en met de woonplaats van de minderjarige en de partijen/belanghebbenden. Tevens is van belang dat het niet de bedoeling is dat een kantoorgenoot van degene die als advocaat optreedt in een rechtsgeding tot bijzondere

2. Kamerstukken I 2008/2009, 30 145, nr. E

curator wordt benoemd. Er dient voorafgaand aan de benoeming in beginsel geen contact tussen de bijzondere curator en de minderjarige en/of belanghebbenden/partijen te hebben plaatsgevonden. Uitzondering hierop vormt de situatie waarin de bijzondere curator reeds een vertrouwensband heeft met de minderjarige (en om die reden tot bijzondere curator wordt benoemd).

De griffiemedewerker vraagt de beoogde bijzondere curator of hij/zij de tijd heeft om het verslag van bevindingen binnen vier weken in te dienen. Is dit niet het geval dan dient een andere bijzondere curator te worden benaderd. Afhankelijk van de aard en/of omvang van het geschil kan deze termijn worden verruimd.

De bijzondere curator wordt bij tussenbeschikking benoemd. In de beschikking wordt aangegeven wat er van de bijzondere curator wordt verwacht door het formuleren van een concrete taakomschrijving.

Die taakomschrijving dient zich toe te spitsen op het voorliggende geschil. In echtscheidingszaken kan de taakomschrijving zich ook richten op bemiddeling bij de totstandkoming van het ouderschapsplan.

Naast de taakomschrijving dient de bijzondere curator zich te houden aan de aanwijzingen die omschreven staan in de Leidraad werkwijze en verslag bijzondere curatoren ex artikel 1:250 BW (zie bijlage), die met de beschikking, waarin de bijzondere curator is benoemd, wordt meegezonden.

In de beschikking kan de rechtbank/het hof aangeven dat het noodzakelijk is dat de bijzondere curator een gesprek voert met een derde (bijvoorbeeld school, pleegouders, gezinsvoogd). De rechtbank/het hof kan daarbij ook aangeven met welke derde een gesprek gewenst is.

Voorts kan aan de bijzondere curator binnen het kader van de opdracht verzocht worden al datgene te doen wat in het belang van de minderjarige kan worden geacht en staat het hem ook vrij op eigen initiatief een gesprek met een derde te voeren, als wordt ingeschat dat deze derde belangrijke informatie kan verschaffen.

De rechtbank/het hof/griffie zal bij de toezending van de beschikking ervoor zorg dragen dat:

- de bijzondere curator de beschikking krijgt over de actuele adresgegevens van de belanghebbenden (en eventueel te benaderen derden);
- de bijzondere curator de beschikking krijgt over alle door de rechtbank relevant geachte stukken (dit behoeft voorafgaande toestemming van partijen/belanghebbenden);
- de bijzondere curator op de hoogte is van de procedures die ten tijde van de benoeming lopen en waardoor de belangen van de minderjarige mogelijk worden geraakt.

Na de benoeming van de bijzondere curator

De zaak wordt na de benoeming van de bijzondere curator pro forma aangehouden voor

een termijn van in beginsel vier weken na de benoeming.

De bijzondere curator dient binnen vier weken na zijn benoeming in vijfvoud een schriftelijk verslag te doen van zijn bevindingen en daarbij tevens een standpunt over het verzoek in te nemen. Het verslag dient te voldoen aan de eisen die daaraan gesteld worden in de Leidraad werkwijze en verslag bijzondere curator (bijlage). Het verslag kan eventueel vergezeld worden van een namens de minderjarige(n) gewenst verzoekschrift. Het verslag wordt zonder voorafgaande goedkeuring van belanghebbenden aangeboden aan de rechtbank/het hof.

Uitstel van de termijn van indiening van het verslag betekent een onnodige vertraging van de procedure en mogelijk ook uitstel van de zitting. Indien de bijzondere curator door omstandigheden gelegen in het onderzoek niet in staat is het verslag tijdig in te dienen, kan er – onderbouwd – om uitstel worden verzocht. Afhankelijk van de aard van het uitstelverzoek bepaalt de rechtbank/het hof of de zaak opnieuw pro forma zal worden aangehouden dan wel op een zitting wordt gepland. Na ontvangst van het verslag zendt de rechtbank/het hof het verslag aan partijen/belanghebbenden met het verzoek daarop binnen veertien dagen te reageren.

Bij overeenstemming kan de zaak schriftelijk worden afgedaan. Indien dit niet het geval is, wordt de zaak op een zitting gepland.

De bijzondere curator krijgt ook kopieën van de inhoudelijke stukken, die na indiening van het verslag zijn ingediend en van belang zijn voor de behandeling ter zitting. Hierbij valt te denken aan raadsrapporten, gewijzigde verzoeken e.d.

Verzoeker(s)/partijen/belanghebbenden worden opgeroepen voor de zitting, alsmede de Raad voor de Kinderbescherming in zaken waarin de Raad een adviesfunctie heeft. In dat geval wordt ook aan de Raad het verslag van de bijzondere curator toegezonden.

De terechtzitting

De bijzondere curator heeft een andere positie dan een advocaat van belanghebbenden/partijen en verschijnt daarom over het algemeen niet in toga. Dit kan anders zijn bij het verrichten van proceshandelingen.

Indien de rechtbank/het hof dit gewenst en/of noodzakelijk acht, zal de minderjarige (opnieuw) opgeroepen worden om te worden gehoord. Ook minderjarigen jonger dan 12 jaar kunnen worden gehoord, mits zij voldoende in staat worden geacht hun mening kenbaar te maken c.q. voldoende 'rijp' worden geacht. De rechter/raadsheer geeft tijdens de mondelinge behandeling kort en zakelijk weer wat de minderjarige heeft verklaard.

Verzoeker(s), belanghebbenden/partijen, de bijzondere curator (en de Raad voor de Kinderbescherming) worden in de gelegenheid

gesteld hun standpunt naar voren te brengen. Hoor en wederhoor vindt plaats.

De rechtbank/het hof sluit de mondelinge behandeling en deelt mede wanneer uitspraak zal worden gedaan.

In de gevallen 1, 2, 3 en 4 worden de termijnen als genoemd in artikel 7 van het procesreglement overige (boek 1) zaken gehanteerd. In de gevallen 5 en 6 worden de termijnen genoemd in het toepasselijke procesreglement (gezag en omgang, scheiding, civiel jeugdrecht) gehanteerd.

Na de zitting

Rechter/raadsheer en griffier zorgen voor een (eind)beschikking. De griffie zorgt voor verzending van de beschikking aan de belanghebbenden/partijen, de bijzondere curator (en de Raad voor de Kinderbescherming).

Hoger beroep

Wanneer een hoger beroepsprocedure volgt, zal opnieuw verzoek om toevoeging aan de orde zijn.

Bijlage. Leidraad werkwijze en verslag bijzondere curatoren ex artikel 1:250 BW

Werkwijze

Blijkens de tekst van 1:250 BW vertegenwoordigt de bijzondere curator de minderjarige zowel in als buiten rechte. De bijzondere curator heeft primair een bemiddelende rol en dient door middel van gesprekken met de

minderjarige en de ouders/voogd(en) te trachten het conflict/de belangenstrijd in der minne op te lossen. De bijzondere curator kan een afzonderlijke procedure opstarten als hij dit in het belang van de minderjarige acht. Doorgaans zal de bijzondere curator betrokken worden in een lopende procedure. Het conflict kan betrekking hebben op omgang, hoofdverblijf of gezag. In de beschikking van de rechtbank wordt de taak van de bijzondere curator zo concreet mogelijk omschreven. Ook in een lopende procedure is de bijzondere curator een taak toebedacht als bemiddelaar, waarbij de mening van het kind naar voren wordt gebracht bij zijn ouders dan wel voogd(en). In echtscheidingsprocedures kan de bijzondere curator – al dan niet in overleg met een mediator – een rol spelen bij het opstellen van het ouderschapsplan door de ouders (en de mediator) op de belangen en rechten van het kind te wijzen. Bij gebrek aan resultaat kan de bijzondere curator zo nodig de rechter vragen een regeling te treffen op grond van art. 1:253a en/of 377g BW.

In zaken waarin minderjarige(n) van 12 jaar of ouder zijn betrokken, zal ook een persoonlijk gesprek met het kind/de kinderen dienen plaats te vinden. Indien de betrokken minderjarige de leeftijd van 12 jaar nog niet heeft bereikt, maar wel in staat kan worden geacht tot een redelijke waardering van zijn belangen, met andere woorden indien de minderjarige voldoende 'rijp' wordt geacht, dient ook met deze minderjarige een gesprek te worden gevoerd. Indien een gedragsdeskundige wordt

benoemd kan een contact met het kind, b.v. in aanwezigheid van (een) ouder(s), al geïndiceerd zijn vanaf de babyleeftijd. Het nut van dit contact kan gelegen zijn in het observeren van de interactie tussen ouder(s) en kind.

De bijzondere curator dient ervoor te zorgen dat de belangen van het kind zo goed mogelijk belicht worden, dat het kind zich gehoord voelt en dat zijn belangen worden meegewogen in de belangenstrijd/het conflict. Van de bijzondere curator wordt verwacht dat hij ten opzichte van het kind zijn rol op leeftijdsadequate wijze uitlegt en toelicht.

De bijzondere curator licht het kind in dat hij ook met anderen (ouders, voogd(en), derden) zal gaan praten en legt uit waarom hij dit doet. De bijzondere curator benadrukt ten opzichte van de minderjarige zijn neutrale, onafhankelijke positie.

De rechtbank verwacht van de bijzondere curator dat deze met alle belanghebbenden/partijen (meestal het kind/de kinderen en de ouders) afzonderlijk een persoonlijk gesprek heeft. Onder bijzondere omstandigheden kan de bijzondere curator volstaan met een telefonisch contact indien een persoonlijk contact uitgesloten of onhaalbaar is. In het verslag dient gemotiveerd te worden aangegeven waarom een persoonlijk contact niet tot de mogelijkheden behoorde.

Naast gesprekken met de ouders en minderjarige(n) kan het onder omstandigheden noodzakelijk zijn dat de bijzondere curator een

gesprek voert met een derde (school, pleegouders, gezinsvoogd e.d.). De rechtbank zal dit in de benoemingsbeschikking aangeven en zal in dat geval ook vermelden met welke derde een gesprek gewenst is. Overigens staat het de bijzondere curator vrij om op eigen initiatief een gesprek met een derde te voeren, als wordt ingeschat dat deze derde belangrijke informatie kan verschaffen.

Voorts wordt de bijzondere curator verzocht om binnen het kader van de opdracht en taakomschrijving al datgene te doen wat in het belang van de minderjarige kan worden geacht.

Het verslag

Het verslag bestaat uit een weergave van de gevoerde gesprekken, een weergave van de overige bevindingen van de bijzondere curator en een onderbouwd standpunt over het verzoek en over een eventueel verweer.

Voort dient de bijzondere curator zich uit te laten of voldaan is aan de wettelijke vereisten die aan het verzoek worden gesteld. Daarnaast vermeldt de bijzondere curator of hij gelet op het resultaat van de gesprekken toewijzing van het verzoek al dan niet in het belang van de minderjarige acht en onderbouwt hij dit standpunt.

Indien het uitvoeren van een onderzoek onmogelijk is gebleken, dan dient de bijzondere curator de redenen van deze onmogelijkheid te vermelden.

Indien zich internationale privaatrechtelijke aspecten voordoen (bijvoorbeeld bij één of meerdere buitenlandse nationaliteiten) wordt van de bijzondere curator verwacht dat hij het verzoek toetst aan Boek 10 BW.

Indien het Nederlandse recht niet van toepassing is op het verzoek, wordt van de bijzondere curator verwacht dat hij zich uitlaat over de inhoud van het toe te passen buitenlandse recht, onder vermelding van de betreffende buitenlandse wetsartikelen en de gevolgen hiervan voor de procedure.

Termijn van indiening van het verslag

De bijzondere curator dient binnen vier weken na zijn benoeming bij de rechtbank in vijfvoud het schriftelijke verslag van zijn bevindingen in te dienen.

Uitstel van de termijn van indiening betekent een onnodige vertraging van de procedure. De bijzondere curator dient zich dan ook aan de termijn van vier weken te houden en dient zich bij aanvaarding van de taak te realiseren dat dit van hem verwacht wordt.

Indien (in uitzonderingsgevallen) het verslag door omstandigheden van het onderzoek niet tijdig kan worden ingediend, dan onderbouwt de bijzondere curator het uitstelverzoek en geeft hij aan binnen welke termijn het onderzoek en verslag afgerond kunnen zijn. Afhankelijk van de aard van het uitstelverzoek, bepaalt de rechtbank, of de zaak opnieuw pro

forma zal worden aangehouden dan wel op een zitting wordt gepland.

De rechtbank zendt het verslag door aan belanghebbenden/partijen en hun advocaten.

De zitting

Indien de minderjarige 12 jaar of ouder is en nog niet door de rechtbank is gehoord, zal deze worden opgeroepen. Het horen van het kind kan voorafgaand aan de zitting plaatsvinden of apart tijdens een zogenaamd kindgesprek/ minderjarigenverhoor of kinderverhoor. Als de bijzondere curator het zinvol acht dat een minderjarige, jonger dan 12 jaar, wordt gehoord door de rechtbank, kan de bijzondere curator dit gemotiveerd aangeven in het verslag. Dit geldt ook voor het geval dat de bijzondere curator een nieuw verhoor van de (reeds gehoorde) minderjarige zinvol acht.

De bijzondere curator dient het kind uit te leggen waarvoor het verhoor dient en deze in te lichten omtrent de gang van zaken bij de rechtbank.

Aangezien de bijzondere curator een andere positie heeft dan een advocaat van belanghebbenden/partijen verschijnt hij niet in toga.

Ter zitting licht de bijzondere curator zijn verslag van bevindingen toe en reageert hij op de standpunten van de overige aanwezigen.

Nazorg

Van de bijzondere curator wordt verwacht dat hij na de zitting en de ontvangst van de eindbeschikking de minderjarige niet aan zijn lot overlaat. Voor kinderen is de uitspraak mogelijk moeilijk te lezen en te begrijpen. Het is aan te bevelen ter afronding in een persoonlijk gesprek uitleg te geven over de uitspraak en de consequenties daarvan.

Bijlage 3. Excel urenregistratie bc/gd's

Naam bc/gd	
Familienaam:	
Voornaam/voornamen kind(eren):	
	Tijdsinvestering per datum in minuten (NB! Eerst datum invullen)*

Datum →																			
Verrichting ↓																			
gesprek kind1																			
gesprek kind2																			
gesprek kind3																			
gesprek biol vdr																			
gesprek biol mdr																			
gesprek pleegvdr																			
gesprek pleegmdr																			
gesprek stiefvdr																			
gesprek stiefmdr																			
gesprek leerkracht																			
gesprek voogd																			
gesprek derden (wie)																			
contact rechtbank																			
documenten lezen																			
gesprek voorbereiden																			
tussenrapportage (incl. puntsgewijs verslag)																			
eindverslag opstellen																			
telefoon																			
mail																			
administratie																			
reistijd																			
overige, nl: ...																			

* Als je 2 of meer mensen in 1 gesprek samen hebt gezien, dan vul je het aantal minuten bij 1 persoon in en zet je bij de andere betrokkenen 'zie ...'.

Bijlage 4. Format dossieronderzoek bc/gd en bc/ advocaat

Marker	Specifiek
1. Personalia casus	<ul style="list-style-type: none">• Geboortedatum kind• Sekse kind• Datum scheiding uitgesproken• Getrouwd geweest van (jaartal – jaartal)• Echtscheidingsbeschikking is ingeschreven in register van de burgerlijke stand dd.• Ouderschapsplan: door partijen is een ouderschapsplan opgesteld dd.• Hoofdverblijf kind/omgangsregeling• Gezag/OTS• Evt. pleegouders
2. Wie heeft om bc verzocht	
3. Onderwerp (geschil): gezag, omgangsregeling, hoofdverblijf, alimentatie, verhuizing, etc.	
4. Toelichting context waarom bc voor dit onderwerp nodig was.	
5. Taakopdracht bc	

Marker	Specifiek
6. Aantal gesprekken gevoerd door bc inzake deze casus en met wie (kind, vdr, mdr, leerkracht, opa/oma, voogd, andere instanties/hulpverlening etc)	
7. Duur van de trajecten bij bc vanaf toevoeging tijdens rechtszaak tot aan eindverslag en tot aan eindbeschikking	<ul style="list-style-type: none"> • Datum toevoeging • Datum start traject bc • Datum laatste onderzoeksactiviteit/gesprek bc • Datum eindverslag bc • Datum eindbeschikking
8. Aard van de (onderzoeks-) activiteiten bc: 1-gesprekken, 2-gesprekken, 3-gesprekken, observaties, confrontatie, telefonisch, 'tussenverslag' toesturen aan partijen, toelichting over uitspraak rechter en de consequenties daarvan aan kind/ ouders, etc.	
9. Is het kind zelf gesproken of gezien? Als niet, is onderbouwd waarom niet?	
10. Overeenstemming ouders bereikt? Zijn partijen gekomen tot een minnelijke regeling d.m.v. een vaststellingsovereenkomst dan wel een ouderschapsplan waarin de gemaakte afspraken zijn opgenomen?	
11. Beantwoording van de vraag van de rechtbank door bc	<ul style="list-style-type: none"> • Advies bc • Argumentatie/onderbouwing
12. Aanwezigheid van bc tijdens zitting (waar eindverslag aan de orde komt)	

Marker	Specifiek
13. Inzet overige instrumenten tijdens traject bc of na afronding daarvan (KIES, Ouderschap blijft, begeleid bezoek, omgangshulp, mediation, raadsonderzoek, forensische mediation etc.).	<ul style="list-style-type: none"> • Met instemming van ouders? • Wanneer werd dit geadviseerd/opgelegd: tussen-/eindbeschikking
14. Uitspraak rechter	<ul style="list-style-type: none"> • Tussenbeschikking (evt.) • Eindbeschikking
15. Hoger beroep (als van toepassing)	

Bijlage 5. Onlinevragenlijst bc/ gd T1

Motivatie (open vragen)

1. Hoe bent u bekend geraakt met of op de hoogte gesteld van de pilot bijzondere curator gedragsdeskundige?
2. Wat is voor u de motivatie om bijzondere curator gedragsdeskundige te worden?
3. Waarin zit volgens u de meerwaarde van een bijzondere curator gedragsdeskundige ten opzichte van een reguliere bijzondere curator(advocaat)?
4. Waarom denkt u dat deze functie goed bij u past?

Beschikbaarheid (open vragen)

5. Hoeveel uur per week heeft u komend half jaar beschikbaar voor het uitvoeren van het bijzondere curatorschap?
6. Bent u alleen tijdens kantooruren beschikbaar of ook daarbuiten?
 - Alleen tijdens kantooruren (9.00-17.00)
 - Alleen buiten kantooruren
 - Zowel (deels) binnen als (deels) buiten kantooruren (graag toelichten)
7. Heeft u beschikking over kantoor-/gespreksruimte?
 - Ja
 - Nee
 - Anders; namelijk

Training tot bijzondere curator gedragsdeskundige (stellingen)

8. Voorafgaand aan de training waren de doelstellingen van de training bij mij bekend.

- Helemaal oneens
- Merendeels oneens
- Merendeels eens
- Helemaal eens

Toelichting:

9. De training kwam overeen met de verwachting die ik van te voren had.

- Helemaal oneens
- Merendeels oneens
- Merendeels eens
- Helemaal eens

Toelichting:

10. De training sloot aan op mijn voorkennis.

- Helemaal oneens
- Merendeels oneens
- Merendeels eens
- Helemaal eens

Toelichting:

11. Het niveau van de training was goed.

- Helemaal oneens
- Merendeels oneens
- Merendeels eens
- Helemaal eens

Toelichting:

12. De opbouw van de training was logisch.

- Helemaal oneens
- Merendeels oneens
- Merendeels eens
- Helemaal eens

Toelichting:

13. De duur van de training was voldoende voor de behandeling van de lesstof.

- Helemaal oneens
- Merendeels oneens
- Merendeels eens
- Helemaal eens

Toelichting:

14. De sfeer in de groep was goed.

- Helemaal oneens
- Merendeels oneens
- Merendeels eens
- Helemaal eens

Toelichting:

15. Er was voldoende mogelijkheid om op actieve wijze met de stof bezig te zijn d.m.v. opdrachten (casuïstiek, rollenspel etc.).

- Helemaal oneens
- Merendeels oneens
- Merendeels eens
- Helemaal eens

Toelichting:

16. De uitvoerbaarheid van de opdrachten was goed.

- Helemaal oneens
- Merendeels oneens
- Merendeels eens
- Helemaal eens

Toelichting:

17. Tijdens de training was er voldoende gelegenheid voor individuele leerwensen.

- Helemaal oneens
- Merendeels oneens
- Merendeels eens
- Helemaal eens

Toelichting:

18. De instructies voor de uitvoering van het bijzondere curatorschap gedragsdeskundige in de praktijk waren helder.

- Helemaal oneens
- Merendeels oneens
- Merendeels eens
- Helemaal eens

Toelichting:

19. Het studiemateriaal in de map biedt voldoende naslag voor de uitvoering van het bijzondere curatorschap gedragsdeskundige.

- Helemaal oneens
- Merendeels oneens
- Merendeels eens
- Helemaal eens

Toelichting:

20. De uitvoering van het bijzondere curatorschap gedragsdeskundige in de praktijk stond tijdens de training voldoende centraal.

- Helemaal oneens
- Merendeels oneens
- Merendeels eens
- Helemaal eens

Toelichting:

21. Ik heb na de training voldoende duidelijk wat er van mij verwacht wordt bij de uitvoering van het bijzondere curatorschapgedragsdeskundige.

- Helemaal oneens
- Merendeels oneens
- Merendeels eens
- Helemaal eens

Toelichting:

22. Ik voel mij nu, na de training, voldoende capabel om het bijzondere curatorschap uit te voeren.

- Helemaal oneens
- Merendeels oneens
- Merendeels eens
- Helemaal eens

Toelichting:

Training tot bijzondere curator gedragsdeskundige (open vragen)

23. Welk rapportcijfer (0 t/m 10) geeft u de training?

24. Wat maakt dat u dit cijfer geeft?

25. Wat moet er gebeuren om op een hoger cijfer uit te komen?

26. Welke onderdelen waren het meest zinvol?

27. Indien van toepassing: over welke onderwerpen heeft u nog vragen/behoefte aan informatie? Dit kan b.v. gaan om bepaalde kennis of het kader waarbinnen u uw werkzaamheden gaat uitvoeren.

28. Indien van toepassing: op welk(e) vaardigheidsaspect(en) betreffende het bijzondere curatorschap gedragsdeskundige zou u graag aanvullende opleiding of training ontvangen?

29. Indien van toepassing: voorziet u bepaalde knelpunten in de uitvoering van het bijzondere curatorschap, of heeft u twijfels bij bepaalde aspecten? Zo ja, deze punten graag hier opschrijven.

Inter-/supervisie (open vragen)

30. Welke afspraken heeft u gemaakt wat betreft het meelopen met een van de trainers in een zaak?

31. Welke afspraken over *intervisie* zijn er gemaakt voor zover u bekend?

32. Aan welke afspraken op het gebied van *intervisie* heeft u behoefte?

33. Welke afspraken over *supervisie* zijn er gemaakt voor zover u bekend?

34. Aan welke afspraken op het gebied van *supervisie* heeft u behoefte?

Tips (open vragen)

35. Heeft u overige tips/aanbevelingen voor de training?

36. Heeft u nog overige opmerkingen die u graag kwijt wil?

Hartelijk dank voor het invullen!

Bijlage 6. Onlinevragenlijst bc/ gd T2

Aantal zaken als bijzondere curator/gedragsdeskundige

1. Bij hoeveel zaken van de rechtbank Breda bent u als bijzondere curator/gedragsdeskundige betrokken geweest?
2. Hoeveel zaken hiervan zijn afgesloten, dat wil zeggen dat u uw eigen eindverslag bij de rechtbank heeft ingediend?
3. Bij hoeveel van deze zaken is er reeds een eindbeschikking door de rechtbank afgegeven?

Samenwerking rechtbank

Denkt u bij het beantwoorden van de nu volgende vragen aan uw meest recente zaak (dit kan ook een lopende zaak betreffen):

4. Het zou goed zijn als ik als bijzondere curator al op zitting was geweest op het moment dat de toevoeging bijzondere curator/gedragsdeskundige werd uitgesproken.

- Helemaal oneens
- Merendeels oneens
- Merendeels eens
- Helemaal eens

Toelichting:

5. Ik kan/kon voldoende uit de voeten met de vraag die de rechter voor mij formuleert/formuleerde in de tussenbeschikking (uw taakopdracht).

- Helemaal oneens
- Merendeels oneens
- Merendeels eens
- Helemaal eens

Toelichting:

6. Heeft u tips/adviezen over de formulering van de taakopdracht?

7. Ik heb *voordat ik de zaak heb opgestart* overleg gehad met de rechter over de zaak/de vraag.

- Ja, waar → Ga verder met vraag 7c
- Nee, niet waar → Ga verder met vraag 7a

7a. Zou u een overleg met de rechter voorafgaand aan de zaak nuttig vinden?

- Ja, waar → Ga verder met vraag 7b
- Nee, niet waar → Ga verder met vraag 8

7b. Over welke aspecten had u van te voren overleg willen hebben?

7c. Waar ging dit overleg over?

8. Ik heb *in de loop van de zaak* overlegd met de rechter.

- Ja, waar → Ga verder met vraag 8c
- Nee, niet waar → Ga verder met vraag 8a

8a. Zou u een overleg met de rechter gedurende de zaak nuttig gevonden hebben?

- Ja → Ga verder met vraag 8b
- Nee → Ga verder met vraag 9

8b. Over welke aspecten had u overleg willen hebben?

8c. Waar ging dit overleg over?

9. Ik denk dat het sowieso (bij alle zaken) goed is als rechter en bijzondere curator/gedragsdeskundige voorafgaand aan een zaak elkaarspreken over de precieze vraag die de rechter aan de bijzondere curator stelt.

- Helemaal oneens
- Merendeels oneens
- Merendeels eens
- Helemaal eens

Toelichting:

Vraag 10 t/m 14 kunt u alleen beantwoorden als een zaak van u reeds op zitting is geweest en een eind advies door de rechter is gegeven.

Vraag vooraf:

Heeft u reeds een zaak waarbij u een eindverslag heeft ingediend?

- Ja
- Nee → Ga verder met vraag 15

Vraag vooraf:

Is deze zaak reeds op zitting geweest?

- Ja
- Nee → Ga verder met vraag 15

Denkt u bij het beantwoorden van de nu volgende vragen aan uw meest recente zaak (die reeds op zitting geweest is):

10. Ik ben aanwezig geweest op zitting toen de rechter het advies uitsprak (eindadvies/eindbeschikking)

- Ja
- Nee → Ga verder met vraag 12

11. Ik had tijdens de zitting een rol, ik kreeg bijvoorbeeld het woord.

- Ja
- Nee

Toelichting:

12. Ik was voorafgaand aan de zitting reeds op de hoogte van de uitspraak/het advies van de rechter.

- Ja
- Nee

13. Het advies van de rechter kwam overeen met mijn advies.

- Helemaal oneens
- Merendeels oneens
- Merendeels eens
- Helemaal eens

Toelichting:

14. Ik kon mij vinden in het advies van de rechter.

- Helemaal oneens
- Merendeels oneens
- Merendeels eens
- Helemaal eens

Toelichting:

Werkwijze

Denk bij het beantwoorden van de volgende stellingen aan uw zaken. Dit hoeft niet meer persé uw meest actuele zaak te zijn.

15. Ik voel mij voldoende capabel om het bijzondere curatorschap uit te voeren.

- Helemaal oneens
- Merendeels oneens
- Merendeels eens
- Helemaal eens

Toelichting:

16. Ik heb, nu ik bij één of een aantal zaken betrokken ben (geweest), voldoende duidelijk wat er van mij verwacht wordt bij de uitvoering van het bijzondere curatorschap gedragsdeskundige.

- Helemaal oneens
- Merendeels oneens
- Merendeels eens
- Helemaal eens

Toelichting:

17. Graag zou ik over de volgende punten nog nadere informatie wensen:

18. Ik mis juridische kennis om het bijzondere curatorschap goed uit te kunnen voeren.

- Helemaal oneens
- Merendeels oneens
- Merendeels eens
- Helemaal eens

19. Ik zou graag de volgende juridische kennis krijgen:

20. Op welke manier krijgt u deze juridische kennis bij voorkeur aangeboden?

Instructie/intervisie/etc.

21. De intervisie sloot aan op mijn behoefte.

- Helemaal oneens
- Merendeels oneens
- Merendeels eens
- Helemaal eens

Toelichting:

22. Het belangrijkste wat ik van de intervisie heb meegenomen is: (het mogen uiteraard ook meerdere dingen zijn die u hier benoemt.)

23. Indien van toepassing: over welke onderwerpen/informatie heeft u nog vragen/behoefte aan informatie?

Dit kan bv. gaan om bepaalde *kennis* of het kader waarbinnen u uw werkzaamheden uitvoert.

24. Indien van toepassing: op welk(e) *vaardigheidsaspect(en)* betreffende het bijzondere curator-schap gedragsdeskundige zou u graag aanvullende opleiding of training ontvangen?

25. Op welke manier krijgt u deze vaardigheidsaspecten bij voorkeur aangeboden?

26. Welke afspraken heeft u gemaakt wat betreft het meelopen met één van de trainers in een zaak?

26a. Is dit reeds gebeurd/heeft u reeds meegelopen?

26b. Hoe heeft u dit ervaren?

27. Aan welke afspraken op het gebied van intervisie/supervisie/kennisuitwisseling heeft u behoefte, naast de reeds gemaakte intervisiebijeenkomst (22 september)?

28. Over welke *thema's/vragen/dilemma's* zou u graag nadere informatie/ervaringen uitwisselen met elkaar?

Traject met de ouder(s)/kinderen etc.

Denkt u bij het beantwoorden van de volgende vragen aan uw meest recente zaak (deze hoeft niet perse te zijn afgesloten, u hoeft ook niet perse al een eindverslag te hebben opgesteld):

29. Ik kan goed contact maken met de ouders.

- Helemaal oneens
- Merendeels oneens
- Merendeels eens
- Helemaal eens

Toelichting:

30. Ik kan goed contact maken met de kinderen.

- Helemaal oneens
- Merendeels oneens
- Merendeels eens
- Helemaal eens

Toelichting:

31. Naar mijn indruk waren ouders en kinderen voordat ze bij mij kwamen voldoende op de hoogte van de reden waarom een bijzondere curator is toegevoegd en wat ze van het traject bij mij konden verwachten.

- Helemaal oneens
- Merendeels oneens
- Merendeels eens
- Helemaal eens

Toelichting:

32. Ouders werken goed mee.

- Helemaal oneens
- Merendeels oneens
- Merendeels eens
- Helemaal eens

Toelichting:

33. Ouders doen een *groot* beroep op mij gedurende het traject.

- Helemaal oneens
- Merendeels oneens
- Merendeels eens
- Helemaal eens

Toelichting:

34. Waaruit bestaat dit 'beroep doen op u' precies?

34a. In hoeverre ervaart u dit als lastig?

- Zeer lastig
- Beetje lastig
- Niet lastig

34b. Hoe gaat u hiermee om?

35. Wat vindt u het lastigste aan deze zaak?

36. Hebt u het idee dat u verder komt/bent gekomen in deze zaak? Of juist niet, en loopt/liep u vast?

37. Wat vindt u dat goed werkt/heeft gewerkt bij deze zaak? (Het kan van alles zijn, mogelijk is het nuttig om dit in een handleiding/aanwijzing voor andere bijzondere curatoren op te nemen.)

38. (Als u van deze zaak al een eindverslag heeft ingeleverd) Ik heb de indruk dat ik de vraag van de rechter goed heb kunnen beantwoorden.

- Helemaal oneens
- Merendeels oneens
- Merendeels eens
- Helemaal eens
- N.v.t. nog geen eindverslag ingeleverd

Toelichting:

39. Ik heb de indruk dat ouders beter zijn gaan kijken naar wat goed is voor hun kind(eren)/wat in het belang is van hun kind(eren).

- Helemaal oneens
- Merendeels oneens
- Merendeels eens
- Helemaal eens

Toelichting: Waar leidt u dit uit af?

40. Ik zie veranderingen bij het kind.

- Helemaal oneens
- Merendeels oneens
- Merendeels eens
- Helemaal eens

Toelichting: Welke veranderingen?

Werkwijze

(In het algemeen. Het hoeft nu niet meer over uw meest actuele zaak te gaan)

41. Hoe vindt u dat het bijzondere curatorschap u afgaat?

42. Welke vragen over het traject stellen ouders en kinderen vooral? (Misschien is het straks goed om deze informatie op te nemen in een informatiefolder.)

43. De aard van de zaken is anders dan ik in mijn voorgaande/andere werk gewend ben.

- Helemaal oneens
- Merendeels oneens
- Merendeels eens
- Helemaal eens

Toelichting:

44. De heftigheid van de zaken is anders dan ik in mijn voorgaande/andere werk gewend ben.

- Helemaal oneens
- Merendeels oneens
- Merendeels eens
- Helemaal eens

Toelichting:

45. De mate waarin ouders een beroep op mij doen is anders dan ik in mijn voorgaande/andere werk gewend ben.

- Helemaal oneens
- Merendeels oneens
- Merendeels eens
- Helemaal eens

Toelichting:

46. Ervaart u bepaalde knelpunten in de uitvoering van het bijzondere curatorschap?

47. Uit de vorige evaluatie bleek dat veel van de bijzondere curatoren/gedragsdeskundigen het moeilijk vinden om de grens te bewaken tussen de rol van de bijzondere curator en hulpverlener/mediator.

a. Herkent u dit?

- Ja
- Beetje
- Nee

b. Heeft u tips om hiermee om te gaan?

c. Heeft u vragen hierover/behoefte aan meer input over hoe hiermee om te gaan?

Zo ja, graag aangeven welke vragen u precies heeft.

48. Heeft u twijfels over het nut van bepaalde aspecten van de werkwijze die u heeft aangeleerd gekregen? Zo ja, deze punten graag hier opschrijven. En waarom twijfelt u hierover?

49. Welke aspecten van de werkwijze die u heeft aangeleerd gekregen zijn volgens uw indruk het meest helpend? Graag zoveel mogelijk specificeren wat volgens uw indruk de meeste essentiële helpende aspecten zijn van het werk van een bijzondere curator/gedragsdeskundige.

50. Voert u zelf activiteiten uit, doet u dingen die u niet heeft aangeleerd gekregen tijdens de training maar waarvan u vermoedt dat andere bijzondere curatoren/gedragsdeskundigen hier ook van zouden kunnen profiteren?

Zo ja, deze punten graag opschrijven en toelichten waarom u vindt dat dit goed werkt.

Tijdsinvestering

51. Ik ervaar de tijdsinvestering als passend.

- Helemaal oneens
- Merendeels oneens
- Merendeels eens
- Helemaal eens

Toelichting:

52. Waarin zit naar uw ervaring de meeste niet-effectieve tijd?

53. Heeft u suggesties om dit op te lossen?

Tips?

54. Indien van toepassing: over welke onderwerpen betreffende de pilot bijzondere curator/gedragsdeskundige heeft u nog vragen/behoefte aan informatie?

55. Bemerkt/voorziet u bepaalde knelpunten in de uitvoering van de pilot bijzondere curator/gedragsdeskundige, of heeft u twijfels bij bepaalde aspecten?

Zo ja, deze punten graag hier opschrijven.

56. Bemerkt u problemen/onzekerheden m.b.t. het traject bijzondere curator/gedragsdeskundige en het inzetten van (andere) hulpverlening?

Ja

Nee

Toelichting:

57. Heeft u overige tips/aanbevelingen voor de pilot?

58. Heeft u nog overige opmerkingen die u graag kwijt wilt?

Hartelijk dank voor het invullen!

Bijlage 7. Onlinevragenlijst bc/gd T3

Ervaringen bijzondere curator/gedragsdeskundige

1. Op een schaal van 1-10 (rapportcijfer) hoe tevreden bent u met de opbrengsten van het bc/gd-schap voor de kinderen in complexe scheidingen?

2. Wat is het belangrijkste dat het bc/gd-schap de kinderen oplevert?

2a. Waarover bent u het meest tevreden?

3a. Bent u over bepaalde resultaten teleurgesteld/had u meer verwacht?

Ja → Ga verder met vraag 3b

Nee → Ga verder met vraag 4

3b. Waarover bent u teleurgesteld/wat had u meer verwacht?

4. Om het rapportcijfer (over de opbrengsten van het bc/gd-schap voor de *kinderen*) een cijfer 9 of 10 te kunnen geven, welke knelpunten zouden dan moeten worden opgelost? (Dit kan om van alles gaan, werkwijze/methodiek, randvoorwaardelijke sfeer, kennis, ervaring, aspecten bij de rechtbank, etc.)

5. Denk aan uw laatste zaak waar u een eindverslag voor heeft geleverd, welk rapportcijfer (1-10) geeft u uw eigen functioneren als bc in deze casus?

5b. Kunt u uw cijfer toelichten?

5c. Wat was nodig geweest om dit rapportcijfer te verhogen?

6. Welke aspecten in de werkwijze van de bc/gd zijn naar uw indruk in deze (laatste) zaak vooral helpend geweest (graag zoveel mogelijk specificeren)?

7. Wat ziet u overigens als het verschil tussen het bc/gd-schap en het omgangs- en begeleidingsonderzoek door de RvdK? Hoe zou u het onderscheid beschrijven?

8a. Heeft u wel eens een zaak doorgezet gekregen waarvan u meent dat deze eigenlijk niet geschikt was voor een bc/gd?

Ja

Nee → Ga verder met vraag 9a

8b. Wie/wat had de rechter achteraf gezien beter kunnen inzetten/beslissen in deze zaak, en waarom?

9a. Zijn er zaken geweest die u heeft teruggegeven aan de rechtbank of waarbij u voortijdig bent gestopt?

Ja

Nee → Ga verder met vraag 10b.

9b. Wat was hiervan de reden?

10a. Bent u van zins ook in de toekomst door te gaan met de het bc-schap?

Ja

Nee

10b. Wilt u uw antwoord toelichten?

11. Als u besluit door te gaan, wat hebt u als bc/gd nodig om uw werk te vervolmaken? (Dit kan van alles zijn, het kan gaan over het eigen functioneren, randvoorwaardelijke sfeer, zaken bij de rechtbank etc.)

12. Zijn er bepaalde aspecten uit uw antwoord op de vorige vraag een harde voorwaarde om door gaan en zo ja, welke zaken betreft dat?

13. Als u verantwoordelijk zou zijn voor de *opleiding* van nieuwe bc/gd's, welke thema's zou u zeker aan de opleiding die u gehad heeft toevoegen?

14. En welke thema's/onderdelen zou u aan de opleiding weglaten of anders doen?

15. Vindt u de werkwijze van het bc/gd-schap voldoende uitgekristalliseerd?

16. Wat zou u aan de werkwijze willen wijzigen (veranderen of weglaten)?

17. Wat zou u aan de werkwijze willen toevoegen/nader willen uitwerken?

18a. Spreekt u naar uw mening voldoende met derden (leerkrachten, grootouders, etc.) of zou u dit liever meer willen doen?

- Ik doe dat voldoende
- Ik zou dat liever meer doen

18b. Wilt u uw antwoord toelichten?

19a. Spreekt u naar uw mening voldoende met partijen (ouders, de kinderen) of zou u liever meer willen doen?

- Ik doe dat voldoende
- Ik zou dat liever meer doen

19b. Wilt u uw antwoord toelichten?

20a. Heeft u weleens geadviseerd voor hulpverlening?

- Ja
- Nee → Ga verder met vraag 21a.

20b. Doet u in die gevallen ook al aan concrete bemiddeling met een specifieke hulpverleningsinstantie/hulpverlener?

20c. Heeft u wel eens geadviseerd/bemiddeld tot hulpverlening door iemand uit de groep bc/gd's

- Ja
- Nee → Ga verder met vraag 21a.

20d. Wat was de reden dat u iemand uit de groep bc/gd's verkoos boven een andere hulpverlener/instantie?

21a. Heeft u behoefte aan bijscholing over bepaalde juridische zaken of aspecten rond de rechtsgang?

- Ja
- Nee → Ga verder met vraag 22.

21b. Kunt u toelichten aan welke informatie u behoefte heeft?

22. Geeft het werk als bc/gd u voldoende voldoening?

23. Wat is het allermoeilijkste aan het bc/gd-schap?

24. En wat is het mooiste/leukste aan het bc/gd-schap?

25a. Vindt u de taakopdracht van de rechtbank doorgaans voldoende duidelijk?

- Ja
- Nee

25b. Wilt u uw antwoord toelichten?

26a. Vindt u dat u in het bc/gd-schap een echte belangenbehartiging kunt zijn van het kind?

- Ja
- Nee

26b. Wilt u uw antwoord toelichten?

27. Heeft u nog overige opmerkingen, successen, tips/wensen t.b.v. de pilot/het bc/gd-schap?

Hartelijk dank voor het invullen!

Bijlage 8. Onlinevragenlijst rechters T1

In welk team bent u werkzaam?

- Jeugd
- Gezin

Ervaring bijzondere curator/gedragsdeskundige

1. Heeft u al eens een *advocaat* als bijzondere curator voor het kind in een complexe scheiding benoemd?

- Ja → [Ga verder met vraag 1b.](#)
- Nee → [Ga verder met vraag 2.](#)

1b. Bij hoeveel zaken in totaal heeft u een *advocaat* als bijzondere curator voor een kind in een complexe scheiding benoemd?

2. Heeft u al eens een *gedragsdeskundige* als bijzondere curator voor het kind in een complexe scheiding benoemd?

- Ja → [Ga verder met vraag 2b.](#)
- Nee → [Ga verder met vraag 4.](#)

2b. Bij hoeveel zaken in totaal heeft u een *gedragsdeskundige* als bijzondere curator voor een kind in een complexe scheiding benoemd?

2c. Vanaf wanneer benoemde u *gedragsdeskundige(n)* als bijzondere curator?

- Al voor januari 2015
- Vanaf de start van de pilot in januari 2015

Voor vraag 3A t/m I geldt: Neemt u alstublieft de laatste zaak waarin u een gedragsdeskundige als bijzonder curator benoemde in gedachten. Als u de keuze heeft tussen meerdere recente zaken, kies dan bij voorkeur een zaak waarbij het traject al ver is of volledig is doorlopen en waarin u het verslag van de bijzondere curator/gedragsdeskundige reeds heeft ontvangen.

3a. Wat was in deze zaak de reden dat u voor een gedragsdeskundige als curator koos?

3b. Had u na afloop van de procedure de indruk dat de gedragsdeskundige de belangen van het kind goed behartigd had?

- Ja
- Nee

Toelichting:

3c. Had u na afloop van de procedure de indruk dat de strijd tussen de ouders verminderd was?

- Ja
- Nee

Toelichting:

3d. Had u na afloop van de procedure de indruk dat het welzijn van het kind verbeterd was?

- Ja
- Nee

Toelichting:

3e. Kon u in het verslag de meerwaarde terugzien van het feit dat deze bijzondere curator een gedragsdeskundige was?

- Ja
- Nee

Toelichting:

3f. Had u de indruk dat in het verslag de belangen van het kind beter naar voren kwamen dan in een verslag van een bijzondere curator/advocaat?

- Beduidend beter
- Ongeveer even goed
- Beduidend minder
- N.v.t. want ik heb nooit een advocaat als bijzondere curator benoemd

3g. Hoeveel tijd heeft u besteed aan het doornemen van het verslag ten opzichte van een verslag van een bijzondere curator/advocaat?

- Beduidend meer tijd
- Ongeveer evenveel tijd
- Beduidend minder tijd
- N.v.t. want ik heb nooit een advocaat als bijzondere curator benoemd

3h. Had u vragen naar aanleiding van het verslag van de bijzondere curator/gedragsdeskundige?

- Ja
- Nee

Toelichting:

3i. Hoe beoordeelde u de bruikbaarheid van het advies van de bijzondere curator/gedragsdeskundige ten opzichte van het advies van een bijzondere curator/advocaat?

- Beduidend beter
- Ongeveer even goed
- Beduidend minder
- N.v.t. ik heb nooit een advocaat als bijzondere curator benoemd

Te verwachten meerwaarde bijzondere curator/gedragsdeskundige

4. Ik verwacht een meerwaarde van een bijzondere curator/gedragsdeskundige ten opzichte van een bijzondere curator/advocaat bij complexe scheidingen.

- Helemaal oneens
- Merendeels oneens
- Merendeels eens
- Helemaal eens

Toelichting:

5. Het is mij duidelijk in welke zaken een bijzondere curator/gedragsdeskundige kan worden benoemd.

- Helemaal oneens
- Merendeels oneens
- Merendeels eens
- Helemaal eens

Toelichting:

6. Ik ben van zins om een bijzondere curator/gedragsdeskundige te gaan benoemen wanneer een zaak aan de ten behoeve van de pilot geformuleerde criteria voldoet.

- Helemaal oneens
- Merendeels oneens
- Merendeels eens
- Helemaal eens

Toelichting:

7. Mij is voldoende duidelijk wat er van mij verwacht wordt bij de pilot bijzondere curator/gedragsdeskundige.

- Helemaal oneens
- Merendeels oneens
- Merendeels eens
- Helemaal eens

Toelichting:

Tips/aanbevelingen

8. Indien van toepassing: over welke onderwerpen betreffende de pilot bijzondere curator/gedragsdeskundige heeft u nog vragen/behoefte aan informatie?

9. Voorziet u bepaalde knelpunten in de uitvoering van de pilot bijzondere curator/gedragsdeskundige, of heeft u twijfels bij bepaalde aspecten? Zo ja, deze punten graag hier opschrijven.

10. Heeft u overige tips/aanbevelingen voor de pilot?

11. Heeft u nog overige opmerkingen die u graag kwijt wil?

Hartelijk dank voor het invullen!

Bijlage 9. Onlinevragenlijst rechters T2

In welke team bent u werkzaam?

- Jeugd
- Familie

Ervaring bijzondere curator/gedragsdeskundige

1. Het is mij duidelijk in welke zaken een bijzondere curator/gedragsdeskundige kan worden benoemd.

- Ja
- Nee

Toelichting:

2. Ik heb wel eens een verzoek om een bijzondere curator/gedragsdeskundige als *niet ontvanke-lijk* verklaard.

- Ja
- Nee → Ga verder met vraag 3.

Graag toelichten waarom u dit deed:

2a. Door wie was oorspronkelijk in deze zaak/zaken om een bijzondere curator/gedragsdeskun-dige verzocht?

3. Heeft u sinds januari 2015 wel eens een *advocaat* als bijzondere curator voor het kind in een complexe scheiding benoemd?

- Ja
- Nee → Ga verder met vraag 4.

3a. Bij hoeveel zaken in totaal?

3b. Wat is de reden dat u over ging tot het benoemen van een *advocaat* als bijzondere curator in deze zaak/zaken?

4. Ik heb al eens een *gedragsdeskundige* als bijzondere curator voor het kind in een complexe scheiding benoemd.

Ja

Nee → Ga verder met vraag 16.

4a. Bij hoeveel zaken in totaal?

4b. Wat is de reden dat u over ging tot het benoemen van een *gedragsdeskundige* als bijzondere curator in deze zaak/zaken?

Voor de volgende vragen geldt:

Neemt u alstublieft **de laatste zaak** waarin u een *gedragsdeskundige* als bijzondere curator toevoegde in gedachte. Het is van belang dat in deze zaak de bijzondere curator reeds een **eindverslag** heeft ingeleverd.

Vraag vooraf: heeft u reeds een zaak met een bijzondere curator/*gedragsdeskundige* waarbij de *gedragsdeskundige* een eindverslag heeft ingediend?

Ja

Nee → Ga verder met vraag 16.

5a. Wat was in deze zaak de reden dat u een *gedragsdeskundige* als curator koos?

5b. Hoe heeft u ouders uitgelegd wat een traject bij de bijzondere curator/*gedragsdeskundige* betekent/inhoudt? Wat heeft u hen hierover verteld?

5c. Ik had de indruk dat ouders begrepen wat zij konden gaan verwachten van dit traject.

5d. Ik had na afloop van de procedure de indruk dat de *gedragsdeskundige* de belangen van het kind goed behartigd had.

Helemaal oneens

Merendeels oneens

- Merendeel eens
- Helemaal eens

Toelichting:

5e. Ik had na afloop van de procedure de indruk dat de strijd tussen de ouders was verminderd.

- Helemaal oneens
- Merendeels oneens
- Merendeel eens
- Helemaal eens

Toelichting:

5f. Ik had na afloop van de procedure de indruk dat het welzijn van het kind was verbeterd.

- Helemaal oneens
- Merendeels oneens
- Merendeel eens
- Helemaal eens

Toelichting:

5g. Ik kon in het verslag de meerwaarde terugzien van het feit dat deze bijzondere curator een gedragsdeskundige was.

- Helemaal oneens
- Merendeels oneens
- Merendeel eens
- Helemaal eens

Toelichting:

5h. Hoeveel tijd heeft u besteed aan het doornemen van het verslag ten opzichte van een verslag van een bijzondere curator/advocaat?

- Beduidend meer tijd
- Ongeveer evenveel tijd
- Beduidend minder tijd
- N.v.t. want nooit een advocaat als bijzondere curator benoemd

Toelichting:

5i. Had u vragen naar aanleiding van het verslag van de bijzondere curator/gedragsdeskundige?

- Ja
- Nee → Ga verder met vraag 5j.

5i.a Welke vragen waren dit?

5i.b Heeft u deze vragen aan de bijzondere curator/gedragsdeskundige ook gesteld?

- Ja
- Nee → Ga verder met vraag 5j.

5i.c Wanneer en hoe stelde u deze vraag/vragen?

5j. Het advies van de bijzondere curator/gedragsdeskundige in deze zaak was/is voor mij bruikbaar.

- Helemaal oneens
- Merendeels oneens
- Merendeel eens
- Helemaal eens

Toelichting:

5k. Ik heb de indruk dat *beide* ouders het met het advies van de bijzondere curator eens waren.

5l. Ik heb de indruk dat het kind/de kinderen het met het advies van de bijzondere curator eens was/waren (voor zover u dit kunt inschatten).

- Helemaal oneens
- Merendeels oneens
- Merendeel eens
- Helemaal eens

Toelichting:

5m. Heeft u het advies van de bijzondere curator/gedragsdeskundige in deze zaak overgenomen?

- Ja
- Nee

- N.v.t. want heb nog geen advies uitgesproken in deze zaak

Toelichting: waarom/wat nam u wel/niet over van dit advies en wat waren daarbij uw overwegingen?

De volgende vragen gaan over zaken met een bijzondere curator *in het algemeen*. Dus de vragen betreffen niet meer alleen de laatste zaak.

6. Ik heb de indruk dat in het algemeen in het verslag van de bijzondere curator/gedragsdeskundige de belangen van het kind beter naar voren komen dan in een verslag van een bijzondere curator/advocaat.

- Helemaal oneens
 Merendeels oneens
 Merendeels eens
 Helemaal eens
 N.v.t. want ik heb nooit een advocaat als bijzondere curator in complexe scheiding benoemd

Toelichting:

7. Ik heb de indruk dat ouders of kind(eren) het over het algemeen met het advies van een bijzondere curator/gedragsdeskundige meer eens zijn dan met een advies van een bijzondere curator/advocaat. (het gaat hier uiteraard om uw indruk)

- Helemaal oneens
 Merendeels oneens
 Merendeels eens
 Helemaal eens
 N.v.t. want ik heb nooit een advocaat als bijzondere curator in een complexe scheiding benoemd

Toelichting:

8. Ik heb de indruk dat ouders (in een complexe scheiding) *over het algemeen* vaker tot overeenstemming komen in een traject bij een bijzondere curator/gedragsdeskundige dan bij een bijzondere curator/advocaat. (het gaat hier uiteraard om uw indruk)

- Helemaal oneens
- Merendeels oneens
- Merendeels eens
- Helemaal eens
- N.v.t. want ik heb nooit een advocaat als bijzondere curator in een complexe scheiding benoemd

Toelichting:

9. Hoe beoordeelt u *over het algemeen* de bruikbaarheid van het advies van de bijzondere curator/gedragsdeskundige ten opzichte van het advies van een bijzondere curator/advocaat?

- Beduidend beter
- Ongeveer even goed
- Beduidend minder goed bruikbaar
- N.v.t. want ik heb nooit een advocaat als bijzondere curator benoemd

Toelichting:

10. Naar mijn indruk zijn de volgende aspecten in de werkwijze van de bijzondere curator/gedragsdeskundige vooral helpend:

(Bijvoorbeeld mensen die zij/hij spreekt, type gesprek dat wordt gevoerd, type verslaglegging, etc. Graag zoveel mogelijk specificeren wat volgens uw indruk de meeste essentiële helpende aspecten zijn van het werk van een bijzondere curator.)

11. Heeft u naar aanleiding van de adviezen/verslagen die u tot nu toe heeft gezien, adviezen/tips voor de bijzondere curatoren/gedragsdeskundigen? (uw naam wordt niet gekoppeld aan een naam van een bijzondere curator, we zijn op zoek naar tips die we aan de bijzondere curatoren *in het algemeen* kunnen geven).

12. Ik heb de indruk dat juridische kennis voldoende aanwezig is bij de bijzondere curatoren/gedragsdeskundigen om tot een goedadvies te kunnen komen.

13. Op basis van de adviezen/verslagen die ik tot nu toe heb gezien van de bijzondere curatoren/gedragsdeskundigen ben ik van mening dat de volgende kennis/expertise nog verdere aandacht behoeft in de opleiding/kennisoverdracht aan de bijzondere curatoren/gedragsdeskundigen:

14. Ik denk dat het goed is als rechter en bijzondere curator/gedragsdeskundige voorafgaand aan een zaak elkaar spreken over de precieze vraag die de rechter aan de bijzondere curator stelt.

- Helemaal oneens
- Merendeels oneens
- Merendeels eens
- Helemaal eens

Toelichting:

15. Mij is voldoende duidelijk wat er van mij verwacht wordt bij de pilot bijzondere curator/gedragsdeskundige.

- Helemaal oneens
- Merendeels oneens
- Merendeels eens
- Helemaal eens

Toelichting:

Tips/aanbevelingen

16. Indien van toepassing: over welke onderwerpen betreffende de pilot bijzondere curator/gedragsdeskundige heeft u nog vragen/behoefte aan informatie?

17. Bemerkt/voorziet u bepaalde knelpunten in de uitvoering van de pilot bijzondere curator/gedragsdeskundige, of heeft u twijfels bij bepaalde aspecten? Zo ja, deze punten hier graag opschrijven.

18. Bemerkt u problemen/onduidelijkheden m.b.t. het traject bijzondere curator/gedragsdeskundige en het inzetten van (andere) hulpverlening?

- Ja
- Nee

Toelichting:

19. Heeft u overige tips/aanbevelingen voor de pilot?

20. Heeft u nog overige opmerkingen die u graag kwijt wilt?

Hartelijk dank voor het invullen!

Bijlage 10. Onlinevragenlijst rechters T3

Ervaringen bijzondere curator/gedragsdeskundige

1. Op een schaal van 1-10 (rapportcijfer) hoe blij bent u met de opbrengsten van de pilot bc/gd?

2a. Wat is het belangrijkste dat de pilot heeft opgeleverd?

2b. Waarover bent u het meest tevreden?

3a. Bent u over bepaalde resultaten teleurgesteld/had u meer verwacht?

Ja → Ga verder met vraag 3b.

Nee → Ga verder met vraag 4.

3b. Waarover bent u teleurgesteld/wat had u meer verwacht?

4. In hoeveel zaken heeft u een eindverslag van een bc/gd gezien (*schatting* volstaat)?

5. Zijn de verslagen en de adviezen van de bc/gd voor u voldoende informatief om uw beslissing (mede) op te baseren?

Ja

Nee

5b. Kunt u uw antwoord toelichten? (wat vindt u goed, wat mist u, etc.)

6a. Denkt u terug aan de laatste zaak waarvan u een verslag van de bc/gd heeft gelezen. Op een schaal van 1-10 hoe blij was u met het verslag van de bc/gd?

6b. Kunt u uw cijfer toelichten?

7. Welke aspecten in de werkwijze van de bc/gd zijn naar uw indruk in deze (laatste) zaak vooral helpend geweest (graag zoveel mogelijk specificeren)?

8a. Vindt u de bc/gd over het algemeen een meerwaarde hebben t.o.v. een bc/advocaat in complexe scheidingszaken?

- Ja
- Nee

8b. Kunt u uw antwoord toelichten?

9a. Hebt u verslagen gelezen waarbij u duidelijk kon merken dat de bc/gd géén jurist is?

- Ja
- Nee → Ga verder met vraag 10a.

9b. Waaruit leidde u af dat de bc/gd geen jurist is?

9c. Vond u dit bezwaarlijk en zo ja waarom?

9d. Had dit gevolgen voor de uitspraak die u kon doen? Zo ja, welke gevolgen?

10a. Heeft u meegemaakt dat een bc/gd adviezen gaf die buiten zijn/haar bevoegdheden lagen of die buiten de taakopdracht van de bc/gd lagen?

- Ja
- Nee → Ga verder met vraag 11.

10b. Kunt u 1 of meer voorbeelden hiervan noemen?

10c. Vond u dit bezwaarlijk en zo ja waarom?

10d. Had dit gevolgen voor de uitspraak die u kon doen? Zo ja, welke gevolgen?

11. Als u verantwoordelijk zou zijn voor een bijscholing juridische kennis/kennis over de rechts-gang aan de bc/gd's, welke thema's zou u op basis van uw ervaringen tot nog toe (kennis die u mist bij de huidige bc/gd's) zeker behandelen?

12a. Heeft u de indruk dat de bc/gd's over het algemeen afdoende de beschikbare bronnen raadplegen? (d.w.z. naast de gezinsleden zelf, ook (waar dat nuttig is) belangrijke personen uit het netwerk, andere bronnen zoals beschikbare rapportages).

- Ja
- Nee

12b. Kunt u uw antwoord toelichten?

13a. Heeft u een advies van een bc/gd wel eens niet overgenomen?

- Ja
- Nee → Ga verder met vraag 14a.

13b. Waarom was dat precies? Graag zo volledig mogelijk toelichten wat uw redenen en overwe- gingen waren.

14a. Bent u tevreden over het functioneren van de bc/gd tijdens zitting?

- Ja
- Nee

14b. Wat vindt u hierin vooral goed gaan?

14c. Wat vindt u hierin minder goed gaan?

15. Bemerkt u dat in zaken waar een bc/gd actief is geweest, tijdens zitting eerder tot overeen- stemming wordt gekomen?

16a. Heeft u in een zaak wel eens een bc/gd benoemd waarvan u achteraf denkt dat dit eigenlijk toch niet voor een bc/gd geschikt was?

- Ja
- Nee → Ga verder met vraag 17a.

16b. Wie/wat had u achteraf gezien beter kunnen inzetten/beslissen in deze zaak, en waarom?

17a. Wenst u ook als de pilot straks is afgesloten bc/gd?s te kunnen (blijven) benoemen?

- Ja
- Nee

17b. Kunt u uw antwoord toelichten?

18. Om de pilot een cijfer 9 of 10 te kunnen geven, welke knelpunten zouden dan moeten worden opgelost w.b. het functioneren van de bc/gd? (Dit kan om van alles gaan, verslaglegging, gesprekstechnieken, werkwijze algemeen, functioneren tijdens zitting, kennis, ervaring, etc.)

19. Om de pilot een cijfer 9 of 10 te kunnen geven, welke knelpunten zouden dan moeten worden opgelost w.b. het randvoorwaardelijke kader (aspecten binnen de rechtbank, doorlooptijden, beschikbaarheid bc?s, etc).

20. Heeft u nog overige tips/wensen, successen t.b.v. het functioneren van de bc/gd, de implementatie van de bc/gd binnen de rechtbank? Of heeft u opmerkingen anderszins?

Hartelijk dank voor het invullen!

Bijlage 11. Format groepsinterview rechters T1

De toevoeging van een bc/gd

Indicatie bc/gd

1. Wanneer ' kiest' u voor een advocaat als bc en wanneer voor een gedragsdeskundige? Is dit altijd voldoende duidelijk wie u moet kiezen? Of zijn er twijfelgevallen?
2. Momenteel worden nauwelijks advocaten toegevoegd als bc in Breda, is dit vanwege de pilot of is de advocaat als bc overbodig/niet meer nodig?

Matching

3. Is matching van bc en cliënt een wenselijke optie? Wat zijn voors en tegens? Is het mogelijk?

Taakopdracht

4. Welke taakopdracht geeft u een bc mee? Verschilt die al naar gelang een advocaat of een gedragsdeskundige de bc is?
5. Er is een lijst met bouwstenen voor formulering van de vraagstelling aan de bc. In hoeverre kunt u hier mee uit de voeten? Heeft u suggesties voor aanvulling, vragen/formuleringen die u goed vindt werken?

Tegelijkertijd ander traject

6. Neemt u naast de toevoeging bc ook tegelijkertijd andere inzet in uw beschikking op? Bijv: een bc/gd en tegelijkertijd ook Begeleide omgang (Juzt) of Kinderen uit de Knel (Kompaan&de

Bocht)? In welke gevallen doet u dat? Geeft u dan ook de gewenste volgorde aan? Bent u tevreden met wat dit oplevert, hoe dit advies wordt opgevolgd of doen zich knelpunten voor?

Informatieverstrekking ouders/kind

7. Ouders die we tot nog toe spraken geven aan weinig informatie te hebben van te voren over wat ze kunnen verwachten van het traject bij de bc/gd. Is dit op te lossen en hoe, wat kan rol rechtbank/rechter hierin zijn?

Het advies van de bc/gd in relatie tot vraag van de rechter

Antwoord op taakopdracht/vraagstelling

8. Krijgt u antwoord op de vraag die u aan de bc/gd stelt (taakopdracht)?

9. U neemt niet altijd het advies van de bc/gd over. Waarom is dat?

Juridische kennis bc/gd

10. Uit de onlinevragenlijst onder rechters bleek dat u soms vindt dat er juridische kennis ontbreekt bij de bc/gd's. Wat ontbreekt precies en wat is hier de consequentie van (op het advies van de bc/gd of op de mate waarin u dit advies wel of niet kunt overnemen?)

Bc/gd tijdens de zitting

11. Heeft u ook de bc/gd op zitting gezien om zijn/haar verslag toe te lichten? Zo ja, wat viel u op aan de functie/rol van de bc/gd? Wat vond u goed? Wat miste u, heeft u tips/suggesties?

Is er iets in beweging gezet?

12. Een van de doelen van de bc/gd is, naast het geven van een advies aan de rechter, om te proberen ouders nader tot elkaar te laten komen, meer oog te laten krijgen voor de kinderen, hún belang. In hoeverre laat u dit doel meewegen bij de keuze voor een gedragsdeskundige of advocaat als bc?

13. Ziet u na het traject bij de bc/gd dat hier inderdaad iets in is veranderd, is dit gelukt?

Bijlage 12. Format groepsinterview rechters T2

De toevoeging van een bc/gd, inclusief taakopdracht

Indicatie bc/gd vs. bc/advocaat vs. RvdK

1. Wanneer bc/gd of bc/advocaat

a. Wanneer ' kiest' u voor een advocaat als bc en wanneer voor een bc/gd?

b. Zijn er twijfelgevallen? Op T1 was het voldoende duidelijk; geldt dat nog steeds of bent u hier in de loop van de tijd toch anders over gaan denken?

c. Momenteel worden nauwelijks advocaten toegevoegd als bc in Breda, is dit vanwege de pilot of is de advocaat als bc overbodig/niet meer nodig?

d. Bent u in de loop van de tijd kritischer geworden in benoemen bc/gd? Wat doet u nu anders?

e. Hoe gaat u om met kindbrieven. Volgt hierop standaard een bc/gd?

f. U benoemt ook ambtshalve, zelf ter zitting, een bc/gd. In welke gevallen doet u dat?

2. Wanneer bc/gd of g&o onderzoek RvdK

Bij de RvdK zijn er wisselende geluiden over in hoeverre het onderzoek van de bc/gd iets anders is dan het gezag- en omgangsonderzoek door de RvdK. Niet iedereen is overtuigd van het verschil, of in elk geval niet w.b. indicatie.

a. Wanneer kiest u voor g&o onderzoek door de RvdK, en dus niet voor een bc/gd?

b. En wanneer kiest u juist voor bc/gd?

c. Zijn er zaken waar het minder duidelijk is waarvoor te kiezen?

3. Afwijzing verzoek om bc/gd

a. Heeft u wel eens een verzoek om een bc/gd afgewezen?

b. Zo ja waarom?

Taakopdracht

4. Bouwstenen

Er is een lijst met bouwstenen voor formulering van de vraagstelling aan de BC. Destijds gaf u aan hier voldoende mee uit de voeten te kunnen. Geldt dit nog steeds?

5. Taakopdracht

a. Bent u in de loop van de tijd andere taakopdrachten aan de bc/gd gaan geven/formuleren?

b. Zo ja, wat bent u anders gaan doen, en waarom?

Het advies van de bc/gd

Antwoord op taakopdracht/vraagstelling

6. Antwoord

a. Krijgt u antwoord op de vraag die u aan de bc/gd stelt (taakopdracht)?

b. Mist u wel eens iets, of heeft u behoefte aan een ander soort advies door de bc?

7. Voldoende informatie

a. Heeft u in het algemeen voldoende informatie om een beslissing te nemen o.g.v. het verslag van de bc/gd?

b. Kunt u aangeven of er bepaalde/een bepaald soort informatie is die u met enige regelmaat in de rapportages mist?

c. Hoe zou dit te verbeteren zijn? Wat zou u wel terug willen zien hierover?

8. Verschil t.o.v. rapportage door bc/advocaat

a. U heeft nu meer rapportages kunnen zien t.o.v. het vorige groepsgesprek. Zijn rapporten/adviezen van de bc/gd anders dan die van bc/advocaat?

b. Zo ja, wat zijn de verschillen?

c. Is rapportage bc/gd bruikbaar dan van een bc/advocaat?

9. Puntsgewijze gespreksverslagen

a. Hoe beoordeelt u de functie van de puntsgewijze gespreksverslagen die als bijlage bij het verslag van de bc/gd zitten?

b. Heeft dit naar uw mening meerwaarde?

c. Ziet u ook bezwaren/knelpunten, zo ja welke?

d. Zijn ze onmisbaar voor u om uw oordeel/uitspraak te formuleren? (Er is nl. discussie over. Het is een standaard onderdeel van de werkwijze van de bc/gd's in Breda. Er zijn echter ouders die het niet prettig vinden om hun verslag erbij te hebben, zij geven aan dat het mogelijk escalerend werkt. Het is een discussiepunt, we zijn benieuwd naar uw mening.)

10. Rapportage

a. Wat is volgens u een kwalitatief goed advies en wat is een goede rapportage?

b. Voldoen naar uw mening de rapportages van de bc/gd hieraan?

c. Heeft u op dit punt een ontwikkeling gezien in de kwaliteit van de rapportages? Zijn ze hetzelfde gebleven in kwaliteit of zijn ze verslechter, verbeterd?

d. Welke veranderingen hebben zich precies voorgedaan?

11. Overnemen advies bc/gd

a. Heeft u het advies van de bc/gd wel eens niet overgenomen?

b. Waarom was dat?

c. Wat was ervoor nodig geweest voor u om het advies wel over te kunnen nemen?

12. Voorkeuren

- a. Heeft u eigenlijk voorkeuren ontwikkeld voor bepaalde bc/gd's? (we vragen geen namen)
- b. Waar zijn die voorkeuren op gebaseerd?
- c. Wat doet deze bc/gd anders t.o.v. de andere bc/gd's?

Juridische kennis bc/gd

13. Juridische kennis

Uit de eerdere enquête onder rechters en vorige groepsgesprek bleek dat u soms vindt dat er juridische kennis ontbreekt bij de bc/gd's.

- a. Hoe ziet u dit nu? Vindt u dit nog steeds?
- b. Zo ja, wat ontbreekt precies?
- c. Wat is hier de consequentie van (op het advies van de bc of op de mate waarin u dit advies wel of niet kunt overnemen?)

Doorlooptijden

14. Doorlooptijden

De doorlooptijden worden gepresenteerd.

- a. Wat denkt u als u dit zo ziet?
- b. Wat betekent dit voor het welslagen van de pilot/van trajecten met een bc/gd?

Bb/gd tijdens de zitting

15. Bc/gd tijdens zitting

- a. Heeft u ook de bc/gd op zitting gezien om haar/zijn verslag toe te lichten?
- b. Zo ja, wat viel u op aan de functie/rol van de bc/gd?
- c. Wat vond u goed?
- d. Wat miste u, heeft u tips/suggesties?

Is er iets in beweging gezet?

16. Een van de doelen van de bc/gd is, naast het geven van een advies aan de rechter, om te proberen ouders nader tot elkaar te laten komen, meer oog te laten krijgen voor de kinderen. In hoeverre laat u doel meewegen bij de keuze voor een bc/gd of bc/advocaat?

Ziet u dit nog altijd als belangrijk doel?

17. Ziet u na het traject bij de bc/gd dat hier inderdaad iets in is veranderd, is dit gelukt?

Belangenbehartiging van het kind zoals bedoeld in art 1:250 BW

18. Belangenbehartiger kind

a. Is op basis van de ervaringen die u inmiddels heeft, de bc/gd een echte belangenbehartiger van het kind?

b. Wat gaat hierin goed?

c. Wat gaat nog niet goed, kan beter?

d. Heeft u hier concrete adviezen/tips voor, hoe dit te realiseren?

Afsluitende vragen

19. Zijn er dingen nog niet genoemd vandaag?

20. Bent u van mening dat de bc/gd dermate meerwaarde heeft dat u wil dat deze functie ook na de pilot behouden blijft?

21. Wat zijn jullie belangrijkste knelpunten inzake de bc/gd die wel opgelost dienen te worden?

22. En welke tips heeft u daarvoor?

Bijlage 13. Format interview ouders T1

Inleiding voor ouders (mondeling toe te lichten door interviewer)

De rechter heeft tijdens de zitting een bijzondere curator over uw kind(eren) benoemd. De rechtbank is benieuwd naar uw ervaring met de bijzondere curator. En ook naar wat u ervan *verwacht*. Over dat laatste hebben we nu dit interview. Fijn dat u mee wilt werken.

Doel interview: De bijzondere curator is er speciaal om te kijken naar wat goed is voor het kind. Wij willen graag onderzoeken of er zaken anders moeten, of juist heel goed gaan, bij de gesprekken met de bijzondere curator en ook over de informatie die u van te voren krijgt. Is die informatie voldoende, heeft u vragen over wat u gaat verwachten? Ook willen we graag weten waarom de rechter de bijzondere curator heeft benoemd, en of u dit voldoende duidelijk is. Om op deze vragen antwoord te krijgen, heeft de rechtbank aan VanMontfoort gevraagd om onderzoek te doen naar de ervaringen van ouders. Hebben ouders nog tips of adviezen voor de rechtbank over welke informatie aan ouders gegeven moet worden over de gesprekken met de bijzondere curator.

Wat kunt u verwachten? Het interview vindt telefonisch plaats en duurt ongeveer 30 minuten. In het interview worden vragen gesteld als: wat verwacht u van de bijzondere curator? En: waarom is deze benoemd? Ik stel u een aantal vragen.

Wat is belangrijk om te weten? De gesprekken zijn strikt vertrouwelijk. De informatie die u, uw (ex-) partner of uw kind geeft wordt alleen – en volledig anoniem! – gebruikt voor het onderzoek door VanMontfoort. De onderzoekers zullen aan niemand (dus ook niet aan de kinderrechter(s),

de bijzondere curator, advocaten, hulpverlening, uw kind of (ex-)partner) naar u herleidbare informatie geven. U hoeft dus niet bang te zijn dat in het onderzoeksrapport informatie wordt beschreven waardoor uw situatie herkenbaar is. De informatie heeft ook geen invloed op de beslissing van de kinderrechter.

Toestemming. U heeft reeds toestemming gegeven voor dit interview.

Uitleg voor interviewer

Het interview is (semi)gestructureerd.

Het interview is opgedeeld in drie genoemde hoofdthema's: deel I = reden benoeming bc/gd
deel II = verwachtingen ouders over het traject met de bc/gd.

De meeste vragen zijn *open vragen*.

Er is telkens ruimte om door te vragen ("Kunt u dat uitleggen, voorbeeld geven?") of in te gaan op onderwerpen die de ouder zelf inbrengt.

Personalia

1. Naam ouder:

Achternaam kinderen:

2. Geslacht: man/vrouw

3. Werkt u?

Ja

Nee

Zo ja, welk werk doet u?

4. Aantal kinderen:

5. Leeftijd(en) kinderen:

Kind 1:

Kind 2:

Kind 3:

6. Scheiding uitgesproken (datum):

.....

7. Delen ouders het gezag?

- Ja
- Nee

Deel I: Reden benoeming bc/gd

Algemene achtergrond

8. Wie heeft om de bijzondere curator verzocht?

9. Waarom is dat gebeurd?

10. Wat vindt u ervan dat de bijzondere curator is benoemd?

Benoeming

11. Hoe is de benoeming door de rechter gebeurd? Was u daarbij?

12. Wat vertelde de rechter precies over de reden waarom er een bijzondere curator komt?

13. Weet u wat de bijzondere curator precies gaat uitzoeken?

14. Wat is de naam van de bijzondere curator?

15. Ter controle: u heeft de bijzondere curator nog niet gesproken toch? Of wel, en zo ja hoe vaak precies en waarover?

Welbevinden kind(eren) algemeen

16. Hoe gaat het met uw kind? per kind: hoe zit hij/zij in zijn/haar vel?

17. Ziet of spreekt u uw ex-partner nog? en hoe gaat dat?

18. Wat hoopt u dat er gaat veranderen met de gesprekken met de bijzondere curator?

Deel II: Verwachtingen traject met de bijzondere curator

19. Wat verwacht u dat er gaat gebeuren in de gesprekken met de bijzondere curator?

20. Hoe weet u dit?

21. Welke informatie gaf de rechter over het traject/de gesprekken bij de bijzondere curator?

22. Heeft u tips/adviezen voor de rechtbank wat betreft de informatie die zij u geeft over wat u kunt verwachten bij de bijzondere curator? of heeft u hier bepaalde vragen nog over? zijn er dingen die u graag had willen weten, of vragen die uw kinderen hebben?

23. Zijn er verder dingen die u kwijt wilt, waarvan u denkt dat het belangrijk is om mee te nemen in het onderzoek?

Ik wil u graag heel hartelijk bedanken voor uw tijd en bereidheid om mee te werken aan dit interview!

Bijlage 14. Format interview ouders T2

Inleiding (mondeling toe te lichten door interviewer)

De rechter heeft tijdens de zitting een bijzondere curator over uw kind(eren) benoemd. De rechtbank is benieuwd naar uw ervaring met de bijzondere curator. Daarom hebben we nu dit interview.

Fijn dat u mee wilt werken.

Doel interview: De bijzondere curator heeft van de rechter een belangrijke taak gekregen: onderzoek wat de beste oplossing voor het kind is in deze procedure (dat wil zeggen: in het geschil dat voorligt bij de rechter). Om hierachter te komen, heeft de bijzondere curator [naam] zowel met u, uw (ex-)partner als met uw kind(eren) en misschien nog met anderen gesproken. Uiteindelijk heeft de bijzondere curator [naam] de rechter een advies gegeven. Deze kan de rechter gebruiken om een beslissing te nemen in de procedure tussen uw (ex-)partner en u.

Als het goed is heeft uw bijzondere curator [naam] zijn of haar advies reeds gegeven in zijn/haar eindverslag.

De bijzondere curator is er speciaal om te kijken naar wat goed is voor het kind. Ervaren ouders dit zelf ook? Wat vinden ouders nuttig en belangrijk in de gesprekken met de bijzondere curator? Hebben zij tips en adviezen? Om op deze vragen antwoord te krijgen, heeft de rechtbank aan VanMontfoort gevraagd om onderzoek te doen naar de ervaringen van ouders die gesprekken hebben gehad met een bijzondere curator.

Wat kunt u verwachten? Het interview vindt telefonisch plaats en duurt ongeveer 45 minuten. In het interview worden vragen gesteld als: wat verwacht(te) u van tevoren van de bijzondere cura-

tor? Of: wat heeft het u opgeleverd? Heeft het, naar uw mening, uw kind iets opgeleverd? En heeft u nog tips voor de bijzondere curator? Ik stel u een aantal vragen. De meeste vragen zijn open vragen, soms vraag ik u een keuze te maken tussen een aantal antwoorden. Het wordt vanzelf duidelijk als we straks begonnen zijn.

Wat is belangrijk om te weten? De gesprekken zijn strikt vertrouwelijk. De informatie die u, uw (ex-) partner of uw kind geeft wordt alleen – en volledig anoniem! – gebruikt voor het onderzoek door VanMontfoort. De onderzoekers zullen aan niemand (dus ook niet aan de rechter(s), de bijzondere curator, advocaten, hulpverlening, uw kind of (ex-)partner) naar u herleidbare informatie geven. U hoeft dus niet bang te zijn dat in het onderzoeksrapport informatie wordt beschreven waardoor uw situatie herkenbaar is. De informatie heeft ook geen invloed op de beslissing van de rechter.

Toestemming. U heeft reeds toestemming gegeven voor dit interview.

Volgorde vragen. Het gesprek gaat over drie dingen:

- Hoe gaat het met u en de relatie met uw ex-partner?
- Hoe gaat het met uw kind/kinderen?
- En wat vond u van het traject bij de bijzondere curator, wat vond u goed en heeft u nog tips?

Waar wilt u het liefst mee beginnen? [interviewer pakt het betreffende onderdeel erbij].

Uitleg voor interviewer

Het interview is (semi)gestructureerd.

Het interview is opgedeeld in drie genoemde hoofdthema's: deel I = contact/relatie met ex-partner deel II = welbevinden kind en deel III = traject met bijzondere curator/gd.

De meeste vragen zijn *open vragen*, maar er zijn ook een aantal *meerkeuzevragen*. Deze ook graag zo stellen en het juiste antwoord aankruisen.

Er is telkens ruimte om door te vragen ("Kunt u dat uitleggen, voorbeeld geven?") of in te gaan op onderwerpen die de ouder zelf inbrengt.

Personalia

1. Naam ouder:

Achternaam kinderen:

2. Geslacht: man/vrouw

3. Werkt u?

Ja

Nee

Zo ja, welk werk doet u?

4. Aantal kinderen:

5. Leeftijd(en) kinderen:

Kind 1:

Kind 2:

Kind 3:

6. Scheiding uitgesproken (datum):

.....

7. Delen ouders het gezag?

Ja

Nee

Deel I. Contact/relatie met ex-partner

Relatiekwaliteit met ex-partner

8. Hoe is de relatie tussen u en uw ex-partner momenteel? (1 heel slecht – 10 heel goed).

9. We weten dat er conflicten zijn, want daarom is uw zaak ook bij de rechter. Heeft u nu minder vaak, even vaak of vaker conflicten met uw ex-partner dan in de periode vóór het traject met de bijzondere curator (1-1,5 maand geleden)?

Minder vaak

Even vaak, onveranderd

Vaker

Toelichting:

10. Kunt u momenteel beter of slechter tot afspraken komen met uw ex-partner dan 1-1,5 maand geleden?

- Slechter
 Hetzelfde/even goed
 Beter

Toelichting:

11. Als er verandering is in uw relatie/contact met uw ex-partner: in hoeverre hebben de gesprekken met de bijzondere curator [naam] daaraan bijgedragen?

Deel II. Welbevinden kind(eren)

12. Naam kind 1 / leeftijd: / jaar

13. Naam kind 2 / leeftijd: / jaar

14. Naam kind 3 / leeftijd: / jaar

Welbevinden kind(eren) algemeen

15. hoe reageerden uw kind(eren) op de scheiding?

[Dit is een opwarmvraag.]

16. Hoe gaat het met uw kind? per kind: hoe zit hij/zij in zijn/haar vel? (1 heel slecht – 10 heel goed).

Kind 1:

Wat maakt dat u dit cijfer geeft?

Kind 2:

Wat maakt dat u dit cijfer geeft?

Kind 3:

Wat maakt dat u dit cijfer geeft?

17a. Als uw kinderen zich zorgen maken, piekeren, waar gaan die zorgen over?

17b. Zijn deze zorgen in de afgelopen periode (1-1,5 maand ca.) veranderd?

- Ja
 Nee

18. Vindt u dat het **nu** beter of slechter gaat met uw kinderen dan 1-1,5 maand geleden?
Bij meerdere kinderen: verschilt dit per kind?

Kind 1:

- Nu slechter
- Hetzelfde
- Nu beter

Kind 2:

- Nu slechter
- Hetzelfde
- Nu beter

Kind 3:

- Nu slechter
- Hetzelfde
- Nu beter

19. Als er verandering is in hoe het gaat met uw kinderen: in hoeverre hebben de gesprekken met de bijzondere curator [naam] daaraan bijgedragen denkt u?

Deel III. Traject met de bijzondere curator

20. Waar ging/gaat de gerechtelijke procedure over, wat is het conflict tussen u en uw ex-partner dat bij de rechter voorligt?

- Omgangsregeling, nl:
- Hoofdverblijf kind(eren), nl:
- Gezag, nl:
- Anders, namelijk

Eventueel toelichting:

21. Waar gingen de gesprekken met de bijzondere curator [naam] over?

22. Wist u van tevoren waarom u gesprekken kreeg bij de bijzondere curator?

- Ja
- Nee

Zo ja, hoe was u hiervan op de hoogte?

23. Bent u tevreden over de gesprekken met de bijzondere curator?

- helemaal niet
- beetje
- heel erg

Toelichting:

24. Wat vond u goed aan de gesprekken?

25. Wat vond u niet/minder goed?

26. Hoeveel gesprekken heeft u gehad met de bijzondere curator [naam]?

27. Heeft u ook een gesprek gehad met uw ex-partner en eventueel uw kinderen samen?

28. Weet u wie de bijzondere curator [naam] nog meer gesproken heeft?

29a. Heeft hij/zij uw kind(eren) gesproken of gezien?

- Ja
- Nee

29b. Zo ja, weet u wat de bijzondere curator [naam] met uw kind(eren) heeft besproken?

29c. Zo ja, wie heeft u dat verteld? de bijzondere curator of uw kind(eren)?

29d. Wat vonden de kinderen van de gesprekken met de bijzondere curator [naam]? wat zeiden ze daarover, of hoe reageerden ze erop?

'Ik ga u nu een paar meerkeuzevragen stellen.' [interviewer: graag de antwoorden aankruisen die de ouder geeft]. Uiteraard graag doorvragen naar de reden waarom de ouder dit antwoord geeft.

30. Vindt u dat u uw mening voldoende naar voren heeft kunnen brengen tijdens de gesprekken bij de bijzondere curator [naam]?

- helemaal niet
- beetje
- heel erg

Toelichting:

31. Vindt u dat de bijzondere curator zich neutraal en onpartijdig opstelde tijdens de gesprekken?

- helemaal niet
- beetje
- heel erg

Toelichting:

32. Vindt u dat de bijzondere curator inzicht heeft in wat goed is voor uw kind(eren)?

- helemaal niet
- beetje
- heel erg

Toelichting:

33. Heeft u door de gesprekken met de bijzondere curator beter in beeld gekregen wat goed is voor uw kind(eren)?

- helemaal niet
- beetje
- heel erg

Toelichting:

34. Heeft u het idee dat uw ex-partner door de gesprekken met de bijzondere curator [naam] beter in beeld heeft gekregen wat goed is voor uw kind(eren)?

- helemaal niet
- beetje
- heel erg

Toelichting:

35. In welke mate hebben de gesprekken bijgedragen aan een verbetering in het contact met uw ex-partner?

- helemaal niet
- beetje
- heel erg

Toelichting:

36. Wat van wat de bijzondere curator deed/zei/vroeg, heeft u of uw ex-partner het meeste geholpen?

37. Zou u een bijzondere curator aan andere ouders in scheiding aanraden?

- Ja
- Nee

Waarom wel/niet?

38. Heeft u het eindverslag dat de bijzondere curator [naam] heeft geschreven gelezen?

- Ja
- Nee

38a. Wat vond u van wat u in het verslag las?

38b. Was u het ermee eens (met het advies)?

38c. Kon u zich vinden in de inhoud? (hoe e.e.a. geformuleerd is in het verslag)

38d. Wist u van te voren wat de bijzondere curator [naam] zou gaan opschrijven in het verslag, had hij/zij u daar iets over verteld?

39. Wist u nadat u de bijzondere curator [naam] had gesproken wat hij/zij daarna ging doen met de informatie die u hem/haar had gegeven?

- Ja
- Nee

39a. Wat had hij/zij u daarover precies verteld?

40. Heeft u tips/adviezen voor de bijzondere curator?

41. Zijn er verder dingen die u kwijt wilt, waarvan u denkt dat het belangrijk is om mee te nemen in het onderzoek?

Ik wil u graag heel hartelijk bedanken voor uw tijd en bereidheid om mee te werken aan dit interview!

Bijlage 15. Format interview/ vragenlijst kinderen T2

Bij afname 'face to face'-interview (voorkeur)

Inleiding (mondeling toe te lichten door interviewer)

Voorstellen: Mijn naam is [naam interviewer]. Zoals je waarschijnlijk weet ga ik jou wat vragen stellen. Ik zal eerst uitleggen waarom dat is.

Inleiding: Jouw ouders zijn naar de rechter gegaan omdat zij willen scheiden of omdat zij zijn gescheiden. Door een scheiding verandert er veel voor de kinderen. En soms vinden ouders het lastig om het eens te worden over bepaalde afspraken. De kinderrechter moet daarom over een paar dingen een beslissing nemen. Zoals (bijvoorbeeld): Bij wie ga je wonen? Hoe vaak zie jij de ouder bij wie je niet woont? De kinderrechter wil graag een beslissing nemen die voor jou het beste is. Daarom heeft hij/zij besloten dat er een bijzondere curator komt.

Deze bijzondere curator is er speciaal voor jou. Hij of zij luistert goed naar jouw mening. De bijzondere curator praat ook met jouw ouders. Zo gaat de bijzondere curator na wat belangrijk voor jou is. De bijzondere curator probeert dit zo goed mogelijk aan de kinderrechter te vertellen. Hij of zij is dus jouw 'stem' bij de kinderrechter.

Jij hebt intussen gesproken met de bijzondere curator [naam]. We willen graag weten wat jij van de gesprekken met de bijzondere curator vond, heeft het jou en/of je ouders geholpen om weer beter met elkaar om te gaan? Heeft de bijzondere curator goed naar jou geluisterd? Dat soort dingen. Wij willen dus vooral graag van jou leren, wat vond jij prettig in de gesprekken en wat hielp jou, maar ook willen we leren of dingen voortaan anders moeten, of er dingen beter moeten. Daar is dit gesprek dat wij samen hebben voor bedoeld. *Wij willen graag van jou leren.*

Doel interview: Ik ga jou nu wat vragen stellen. Soms stel ik jou vragen en die kan jij dan beantwoorden, soms zal ik je vragen een aantal vragen schriftelijk te beantwoorden op een soort van korte vragenlijst. De vragen gaan over twee dingen: hoe het met jou gaat en hoe je het bij de bijzondere curator vond. Het duurt ongeveer een half uur.

Wat is belangrijk om te weten? Wat jij mij vertelt, wordt *anoniem* (zonder jouw naam) verwerkt. Dit betekent dat niemand komt te weten wat jij me precies hebt gezegd. Ik wil wel je antwoorden graag weten, maar ik ga die niet delen met mensen die jij kent, en ook nooit met jouw naam erbij. Ook blijft alles geheim: ik zal niets verder vertellen aan jouw ouders, hun advocaten, de kinderrechter of aan de bijzondere curator zelf. De vragen die ik stel zijn ook niet een 'toets'. Je antwoorden zijn niet goed of fout. Het gaat ons erom dat *wij* kunnen leren van wat jij vertelt. Daar is het interview voor bedoeld. De dingen die je zegt hebben geen invloed op wat de rechter gaat beslissen.

Toestemming. Je ouders hebben toestemming gegeven dat je mee mag doen aan dit gesprek. Maar of je ook mee *wilt* doen, dat beslis je zelf. Op een speciaal formulier kun je aangeven dat je mee wilt werken. Je mag op elk moment besluiten dat je stopt met ons gesprek.

Uitleg voor interviewer

Het interview is (semi)gestructureerd.

Het interview is opgedeeld in twee hoofdthema's: deel I = welbevinden kind en deel II = tevredenheid en opbrengsten traject met bijzondere curator/gd. Per thema is er een gedeelte met door het kind zelf in te vullen vragen (*paper and pencil*) (deel I-a en deel II-a). Per thema volgen daarna deel I-b en deel II-b waarin de interviewer kan doorvragen op antwoorden van kinderen op deel a.

Er is telkens ruimte om door te vragen ('Kun je dat uitleggen, voorbeeld geven?') of in te gaan op onderwerpen die het kind zelf inbrengt.

De 'paper and pencil'-vragen worden altijd afgenomen in aanwezigheid van de interviewer.

Personalia

1. Naam:
2. Geslacht: jongen/meisje
3. Geboortedatum:

Keuze geven waarmee te starten

We gaan het vandaag over twee dingen hebben, namelijk hoe het met jou gaat en hoe je de gesprekken bij de bijzondere curator vond, of je het prettig vond, of je tips hebt, enzovoorts. Met welke onderdeel wil je beginnen?

Deel I-a (paper and pencil)

4. Hoe gaat het met jou momenteel? (1 heel slecht – 10 heel goed).
Je mag een rapportcijfer geven door een cirkel te zetten bij hoe je je voelt.

De vragen die nu volgen gaan over hoe het met je gaat. Zet een kruisje bij het juiste antwoord.

5. Ik pieker veel, heb veel zorgen.

- Niet waar
- Beetje waar
- Zeker waar

6. Gaat het nu beter, even goed of slechter met jou dan 1 á 1,5 maand/zo'n 6 weken geleden?

- Slechter
- Hetzelfde/even goed
- Beter

7. Hoe ging het toen met jou (1-1,5 maand geleden)? (1 heel slecht – 10 heel goed).

Deel I-b (interviewvragen)

[Deze vragen grijpen terug op de voorgaande 'paper and pencil'-vragen. De interviewer stelt verdiepende vragen.]

8. Als je jezelf nou eens zou moeten typeren/omschrijven wat zeg je dan over jezelf?
(Vraag is bedoeld als 'opwarmer')
9. Waar ben je trots op, iets wat je goed kan, wat je graag doet, wat leuk is aan jezelf?
10. Is er iets veranderd de laatste tijd? Pieker je nu bijv. meer/minder dan 1-1,5 maand geleden?
- Ik pieker nu meer
 - Ongewijzigd/hetzelfde
 - Ik pieker nu minder
11. Bij verandering: kan je uitleggen waar dat door komt?
12. Heb je hulp daarbij gekregen? Heb je een hulpverlener, iemand op school of uit de familie, of sport o.i.d. die wel eens met je praat over hoe het met jou gaat? En zo ja, wie?
13. Hoe hoop je dat het over een paar maanden met je gaat?
14. Wat is er denk je voor nodig dat dat gaat lukken?

Deel II-inleiding (interviewvragen)

[Inleiding mondeling:]

De bijzondere curator is er, omdat je ouders een conflict hebben, onenigheid. Ik wil graag weten of de gesprekken met de bijzondere curator [naam] hier voor jou iets in hebben veranderd of niet.

1. Mijn ouders hebben wel eens ruzie.
- Niet waar
 - Beetje waar
 - Zeker waar
 - Weet niet
2. Mijn ouders hebben wel eens ruzie waar ik bij ben.
- Niet waar
 - Beetje waar
 - Zeker waar

3. Waarover gaan die ruzies, weet jij dat?

Deel II-a (paper and pencil)

4. Hebben jouw ouders momenteel volgens jou meer of minder ruzie dan 1-1,5 maand geleden?

- Ze hebben nu *meer* ruzie
- Hetzelfde
- Ze hebben nu *minder* ruzie
- Weet niet

5. Zijn je ouders het momenteel vaker of minder vaak met elkaar eens dan 1-1,5 maand geleden?

- ze zijn het nu *meer* met elkaar eens
- Hetzelfde
- ze zijn het nu *minder* met elkaar eens
- Weet niet

Deel II-b (interviewvragen)

[Deze vragen grijpen terug op de voorgaande 'paper and pencil'-vragen. De interviewer stelt verdiepende vragen.]

6. [Als van toepassing o.g.v. voorgaande vragen]

Volgens jou gaat het dus [beter/slechter] tussen je ouders. Heb je een idee waar de verandering door komt?

7. Denk je dat de gesprekken met de bijzondere curator [naam] daarbij hebben geholpen?

- Ja
- Beetje
- Nee

Kan je dat uitleggen, waarom vind jij dat?

8. Hoe vaak heb jij de bijzondere curator [naam] gezien of gesproken?

9. Waren je ouders/was een van je ouders daarbij? Wie?

10. Wil je me vertellen waar de gesprekken over gingen?

11. Wat was je verwachting van te voren over de gesprekken, kan je dat vertellen?

12. Vond je de gesprekken met de bijzondere curator [naam] prettig?

- Ja
- Beetje
- Nee

Waarom wel/niet?

13. Voelde je je begrepen door de bijzondere curator [naam]?

- Ja
- Beetje
- Nee

Waarom wel/niet?

14. Wat vond je goed aan de gesprekken?

15. Heb je tips voor de bijzondere curator [naam]?

16. Zou je een bijzondere curator aan andere kinderen van wie de ouders aan het scheiden zijn aanraden?

- Ja
- Nee

Waarom wel/niet?

17. Heb je het eindverslag dat de bijzondere curator [naam] heeft geschreven gezien/gelezen?

- Ja
- Nee

17a. Wat vond je van wat je in het verslag las? Was je het ermee eens?

17b. Wist je van te voren wat de bijzondere curator [naam] zou gaan opschrijven in het verslag, had hij/zij je daar iets over verteld?

18. Wist jij nadat je de bijzondere curator [naam] had gesproken wat hij/zij daarna ging doen met de informatie die je hem/haar had gegeven?

- Ja
- Nee

19. Zou je verder nog iets willen zeggen? Bijvoorbeeld is er iets heel fijns geweest tijdens de gesprekken met de bijzondere curator waar we het nog niet over hebben gehad maar waarvan je wel vindt dat ik het moet weten, of heb je nog een belangrijke tip waar we het niet over hebben gehad? Of wil je iets totaal anders zeggen?

Heel hartelijk bedankt!

Bij afname schriftelijke vragenlijst (tweede optie, als *face to face* interview niet mogelijk is)

De ouders geven toestemming voor het opsturen van een schriftelijke vragenlijst aan hun kind(eren). In de vragenlijst is het toestemmingsformulier voor het kind zelf opgenomen. Het kind vult de vragenlijst in en stuurt deze in een bijgevoegde antwoordenvolpde aan de onderzoekers van VanMontfoort. De vragenlijst omvat minder (door-)vragen dan het interview. De cursief gedrukte vragen staan in de vragenlijst.

Uitleg bij de vragenlijst (schriftelijke uitleg)

Beste (naam kind),

Door een scheiding verandert er veel voor de kinderen. En soms is het lastig voor ouders om het eens te worden over bepaalde afspraken. Zoals (bijvoorbeeld): Bij wie ga je wonen? Hoe vaak zie jij de ouder bij wie je niet woont? De kinderrechtcr moet hierover een beslissing nemen, maar wil graag eerst weten wat het beste is voor jou. Daarom heeft de kinderrechtcr gevraagd of een bijzondere curator met jou en je ouders wil spreken. De bijzondere curator geeft daarna een advies aan de rechtcr over wat de rechtcr het beste kan beslissen.

Deze bijzondere curator is er speciaal om te kijken wat goed is voor jou. Hij of zij heeft met jou gepraat. En ook met jouw ouders. Zo leert de bijzondere curator wat belangrijk voor jôu is. De bijzondere curator probeert dit zo goed mogelijk aan de kinderrechtcr te vertellen.

Jij hebt intussen gesproken met de bijzondere curator: (naam bc). We willen graag weten wat jij van deze gesprekken vond. Heeft het jou en/of je ouders geholpen om weer beter met elkaar om te gaan? Heeft de bijzondere curator goed naar jou geluisterd? Dat soort dingen. Wij willen dus vooral graag van jou leren, wat vond jij prettig in de gesprekken en wat hielp jou. Maar ook willen we graag horen of dingen voortaan anders moeten, of er dingen zijn die de bijzondere curator of de rechtbank beter moeten doen. Daar is deze vragenlijst voor bedoeld. **Wij willen graag van jou leren.** Dus: schrijf alles op wat je graag kwijt wilt. Wij vinden dat heel leerzaam.

Wat is belangrijk om te weten? Wat jij invult op de vragenlijst, wordt *anoniem* (dus zonder jouw naam) verwerkt. Dit betekent dat niemand komt te weten wat jij precies hebt opgeschreven. Alles blijft geheim: wij zullen niets verder vertellen aan jouw ouders, hun advocaten, de kinderrechter of aan de bijzondere curator zelf. De vragen zijn ook niet een ‘toets’: je antwoorden zijn niet goed of fout. Het gaat ons erom dat *wij* kunnen leren van wat jij vertelt. De dingen die jij invult hebben ook geen invloed op wat de rechter gaat beslissen.

Retourenveloppe en bedankje

Als jij de vragenlijst hebt ingevuld, wil je hem dan in de retourenveloppe doen? Jij of je vader/moeder kan deze met de post naar ons terugsturen. Er hoeft geen postzegel op. Wil je de ingevulde vragenlijst **voor woensdag 25 mei terugsturen**? Dat zou heel fijn zijn. Zodra wij de vragenlijst hebben ontvangen, sturen we jou een kleinigheidje om je te bedanken voor het invullen van de vragenlijst. We vinden het namelijk heel fijn dat je ons door het invullen van de lijst wilt helpen!

Vragen of behoefte aan meer uitleg?

Als je vragen hebt dan mag je altijd mailen naar of bellen met de onderzoeker: Marije Valkamp.

mav@vanmontfoort.nl

0348-481200

Wil je dit formulier alsjeblieft eerst invullen?

Toestemmingsformulier kind

Met het ondertekenen van dit formulier geef ik VanMontfoort toestemming om de vragenlijst te gebruiken voor hun onderzoek. Mij is duidelijk wat het doel is van de vragenlijst, namelijk het van kinderen horen hoe zij de gesprekken bij de bijzondere curator vonden en wat zij eraan hebben gehad en of zij tips hebben.

De onderzoekers zullen de informatie die ik geef anoniem (dus zonder mijn naam) verwerken en niet doorgeven aan anderen. De informatie wordt alleen gebruikt voor het onderzoek naar hoe kinderen de gesprekken bij de bijzondere curator vinden.

Jouw naam:

Datum invullen vragenlijst:

Jouw geboortedatum:

Wil je hier jouw handtekening zetten:

Vragenlijst

1. Hoe gaat het momenteel met jou?

(1 heel slecht – 10 heel goed).

(Je mag een rapportcijfer geven door een cirkel te zetten bij hoe je je voelt)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
<hr/>									
									

2. Hoe ging het in de tijd voordat je gesproken had met de bijzondere curator met jou?

(1 heel slecht – 10 heel goed).

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
<hr/>									
									

3. Hoe komt het dat het nu beter of slechter met je gaat dan in de tijd voor de gesprekken met de bijzondere curator? (Graag je antwoord hier opschrijven)

4. Pieker je veel, maak je je veel zorgen?

- Ja
- Beetje
- Nee

5. Als je piekert, waarover pieker je dan? (Graag je antwoord hier opschrijven.)

6. Pieker je nu meer/minder dan voor de gesprekken bij de bijzondere curator?

- Ik pieker nu meer
- Hetzelfde/niet veranderd
- Ik pieker nu minder

7. Als je nu meer of minder piekert, kan je uitleggen waar dat door komt? (Graag je antwoord hier opschrijven.)

8. Hebben jouw ouders momenteel meer of minder ruzie dan in de periode voor de gesprekken bij de bijzondere curator?

- Ze hebben nu *meer* ruzie of spanning
- Hetzelfde
- Ze hebben nu *minder* ruzie
- Weet niet

9. Zijn je ouders het momenteel vaker of minder vaak met elkaar eens dan voor de gesprekken bij de bijzondere curator?

- Ze zijn het nu *vaker wél* met elkaar eens
- Hetzelfde
- Ze zijn het nu *minder* met elkaar eens
- Weet niet

10. Denk je dat de gesprekken met de bijzondere curator iets hebben veranderd in het contact tussen je ouders onderling?

- Ja
- Beetje
- Nee

11. Hoeveel keer heb jij de bijzondere curator gezien of gesproken?

12. Waar was dat?

13. Waren je ouders/was een van je ouders daarbij? Wie?

14. Kan je vertellen wat het belangrijkste is wat je met de bijzondere curator hebt besproken?

15. Vond je de gesprekken met de bijzondere curator prettig?

- Ja
- Beetje
- Nee

16. Had je het idee dat de bijzondere curator jou begreep?

- Ja
- Beetje
- Nee

17. Wat vond je goed aan de gesprekken met de bijzondere curator?

18. Heb je tips voor de bijzondere curator, wat moet hij/zij een volgende keer anders doen?

19. Weet je welk advies de bijzondere curator aan de rechter heeft gegeven?

- Ja
- Nee

20. Hoe weet je wat het advies van de bijzondere curator aan de rechter is? (Zet een kruisje bij het juiste antwoord. Je mag ook een kruisje zetten bij meerdere antwoorden)

- Had de bijzondere curator mij verteld
- Heeft mijn vader of moeder mij verteld
- Heb ik gelezen in het verslag van de bijzondere curator
- Weet ik op een andere manier, namelijk (graag opschrijven):

21. Ben je het eens met het advies van de bijzondere curator aan de rechter?

- Ja
- Beetje
- Nee

Waarom ben je het wel/niet met het advies eens? (Graag je antwoord hier opschrijven)

22. Zou je een bijzondere curator aan andere kinderen van wie de ouders aan het scheiden zijn aanraden?

- Ja
- Nee

Waarom wel/niet? (Graag je antwoord hier opschrijven)

23. Wil je verder nog iets zeggen, of heb je nog een belangrijke tip voor de rechtbank of de bijzondere curator?

Heel hartelijk bedankt voor het invullen!

Retourenveloppe en bedankje

Als jij de vragenlijst hebt ingevuld, wil je hem dan in de retourenveloppe doen? Jij of je vader/moeder kan deze met de post naar ons terugsturen. Er hoeft geen postzegel op. Wil je de ingevulde vragenlijst **voor (datum) terugsturen**? Dat zou heel fijn zijn. Zodra wij de vragenlijst hebben ontvangen, sturen we jou een kleinigheidje om je te bedanken voor het invullen van de vragenlijst. We vinden het namelijk heel fijn dat je ons door het invullen van de lijst wilt helpen!

Bijlage 16. Vragenlijst Raad voor de Kinderbescherming

1. Wanneer adviseert u in gezag- en omgangszaken een Raadsonderzoek (g&o) (niet beschermingsonderzoek)?
2. Wanneer is in een gezag- en omgangszaak de bc meer het geëigende instrument?
3. Adviseert u zelf wel eens tot een bc in een gezag- en omgangszaak?
4. Wat zijn hierbij doorgaans uw overwegingen?
5. Bij hoeveel (schatting) g&o-zaken in Breda adviseerde u in het jaar 2014 tot een bc? En in 2015?
6. Adviseert u een bc even vaak, minder vaak of vaker nu de pilot met de bc/gd in Breda loopt? Waarom?
7. Vindt u een bc/gd meerwaarde hebben ten opzichte van een bc/advocaat? Graag toelichten.
8. Zijn er zaken waarin u de voorkeur geeft aan een bc/advocaat boven een bc/gd? Wilt u toelichten?
9. Ziet u de verslagen van de bc/gd, en zo ja wat vindt u over het algemeen van deze verslagen?
10. Wat zijn naar uw ervaring de opbrengsten/winstpunten van een traject bij een bc/gd?

11. Hebben ouders na een traject bij de bc/gd meer oog voor het belang van hun kind dan voor het traject?
12. Wat zijn naar uw idee verbeterpunten in het traject bij de bc/gd?
13. In hoeverre spelen workload en wachttijden bij de RvdK een rol bij het adviseren tot een bc/gd?
14. Zijn er zaken waar het geen/weinig verschil uitmaakt of een Raadsonderzoek (g&o) wordt gedaan of dat de bc/gd wordt ingezet? Wilt u toelichten?
15. Wat doet de bc/gd anders dan dat in een Raadsonderzoek (g&o) gebeurt en hoe waardeert u dit?
16. Is er overlap in het traject bij de bc/gd met het Raadsonderzoek (g&o)? Waarin zit die overlap precies?
17. In hoeverre ziet u de bc/gd als concurrerend voor het Raadsonderzoek (g&o)? Graag toelichten.
18. Wenst u dat ook na de pilot in Breda de mogelijkheid tot een bc/gd behouden blijft? Waarom?
19. Heeft u overige opmerkingen, tips of suggesties, dan horen wij die graag. U kunt deze hier invullen.

Hartelijk dank voor het beantwoorden van deze vragenlijst!

Bijlage 17. Onlinevragenlijst rechtbanken Nederland over bc/gd

Naam rechtbank:

Naam rechter:

Werkzaam bij:

- Team Familie
- Team Jeugd
- Team Familie & Jeugd (samengesteld)

1a. Is er binnen uw team ervaring met gedragsdeskundigen (orthopedagoog, psycholoog) als bijzondere curator voor kinderen in het kader van complexe scheidingen?

- Ja
- Nee

1b. Betreft dit gedragsdeskundige(n) die ook mediator zijn? (Het gaat bij deze vraag om de achtergrond/opleiding/werkervaring van de gedragsdeskundige, uiteraard hebben zij als bijzondere curator niet de rol van mediator)

- Ja, deze gedragsdeskundigen zijn ook mediator
- Sommigen van deze gedragsdeskundigen zijn ook mediator, anderen niet
- Nee, deze gedragsdeskundigen zijn geen mediator

2. Heeft uw rechtbank een vast lijstje met namen van de gedragsdeskundigen die als bijzondere curator kunnen worden benoemd?

- Ja
- Nee

2a. Uit hoeveel namen bestaat dit lijstje?

2b. Hoe worden deze gedragsdeskundigen in hun functie van bijzondere curator gefinancierd?

3. Hoe vaak heeft u in uw team in het afgelopen kalenderjaar (2015) een gedragsdeskundige als bijzondere curator benoemd in een complexe scheiding?

4a. Bij welk type zaken benoemt uw team een gedragsdeskundige als bijzondere curator?

4b. Waarom vindt u het in die gevallen beter een gedragsdeskundige te benoemen dan een advocaat als bijzondere curator?

4c. Als er geen gedragsdeskundige als bijzondere curator beschikbaar is (te lange wachttijd, afwezig bijvoorbeeld), wat doet u dan in deze gevallen? Kiest u dan voor een advocaat als bijzondere curator of maakt u een andere keuze en welke dan?

4d. Zijn er complexe scheidingszaken waarbij u er toch de voorkeur aan geeft om een advocaat als bijzondere curator te benoemen?

- Ja
- Nee

4e. Bij welk type zaken is dat?

5a. Wordt wel eens een bijzondere curator naar aanleiding van een verzoek van een kind zelf benoemd (kindbrief)?

- Ja
- Nee

5b. Benoemt u in die gevallen doorgaans een gedragsdeskundige of een advocaat als curator?

- Doorgaans een advocaat
- Doorgaans een gedragsdeskundige
- Kan ik niet zeggen, dat varieert per zaak

5c. Wilt u uw voorgaande antwoord toelichten?

6a. Hebben ze een specifieke opleiding hiertoe genoten? Zo ja, welke?

6b. Hanteren ze een specifieke werkwijze en kunt u deze benoemen/omschrijven?

6c. Wat zijn naar uw mening de echt essentiële/werkzame aspecten in de werkwijze van een gedragsdeskundige als bijzondere curator, die u bij een advocaat over het algemeen niet/minder terug ziet?

7. Vinden de (eventuele) benoemingen van de gedragsdeskundigen als bijzondere curator plaats in het kader van een beleidsbeslissing of project binnen uw team/rechtbank? Of gebeurt dit op initiatief van individuele rechters?

- Er loopt een project of er is een beleidsbeslissing geweest binnen onze rechtbank/ons team om dit te doen.
- Dit gebeurt enkel op initiatief van individuele rechters.

8a. Wat levert het u als rechters/rechtbank op?

8b. Wat levert het de ouders op?

8c. Wat levert het de kinderen op?

9. Heeft u de indruk dat de bijzondere curator/gedragsdeskundige in complexe scheidingen beter de belangen van het kind kan behartigen dan dat een advocaat dat kan?

- Ja
- Nee
- Weet ik niet

Wilt u uw antwoord toelichten?

10a. Bent u van mening dat juridische kennis bij de bijzondere curator/gedragsdeskundige nodig is om een advies aan de rechter te kunnen geven?

10b. Heeft u de indruk dat de bijzondere curator/gedragsdeskundigen over voldoende juridische kennis beschikt om haar/zijn werk goed te kunnen doen?

- Ja, de gedragsdeskundigen hebben voldoende juridische kennis.
- De gedragsdeskundigen missen nog wel bepaalde juridische kennis.

10c. Over welke juridische kwesties/kennis zou het naar uw mening goed zijn de gedragsdeskundigen nader te informeren?

11. Zijn er speciale valkuilen/risico's/knelpunten die u bemerkt wanneer een gedragsdeskundige als bijzondere curator opereert? Zo ja, graag zo concreet mogelijk toelichten.

12. Heeft u aanbevelingen of tips voor de bijzondere curator/gedragsdeskundigen?

13. Heeft u aanbevelingen of tips voor de rechters/rechtbank als zij een gedragsdeskundige als bijzondere curator benoemen?

14. Heeft u overige tips, aanbevelingen of opmerkingen van andere aard die nog niet benoemd zijn? Dan kunt u deze hier kwijt:

Bijlage 18. Onderzoeksmethoden per onderzoeksvraag

1. De bc/gd in de praktijk van de pilot	
Subvragen	Onderzoeksmethode
a. Hoe vond selectie plaats binnen de pilot, hoeveel bc/gd's zijn er opgeleid?	<ul style="list-style-type: none"> • Werkgroep: profiel bc/gd, aantallen
b. Waaruit bestond de opleiding voor bc/gd's en op welke wijze zijn rechters geïnformeerd?	<ul style="list-style-type: none"> • Aanwezigheid 2 opleidingsdagen bc/gd's (deels met rechters) • Aanwezigheid 4 intervisiebijeenkomsten bc/gd's
c. In welke werkwijze zijn de bc/gd's binnen de pilot opgeleid?	<ul style="list-style-type: none"> • Opleidingsmap met formats bc/gd en toelichting Triangulatie • Aanwezigheid 2 opleidingsdagen bc/gd's • Aanwezigheid 4 intervisiebijeenkomsten bc/gd's
d. Welke benoemingscriteria hanteren rechters en welke taakopdrachten voor bc/gd's formuleren zij?	<ul style="list-style-type: none"> • Werkgroep: criteria rechtbank benoeming bc/gd • Groepsinterviews rechters (T1, T2) • Dossieronderzoek bc/gd Breda
e. Waaraan besteden de bc/gd's hun geïnvesteerde tijd?	<ul style="list-style-type: none"> • Tijdsregistratie (Excel) door bc/gd's per zaak • Onlinevragenlijsten bc/gd's (T3)
f. Hoe is de financiering bc/gd's geregeld, welke extra kosten zijn er met de pilot gemoeid, welke kosten zijn eenmalig en welke structureel?	<ul style="list-style-type: none"> • Aanvullende informatie via Werkgroep

2. Bc/gd vergeleken met bc/advocaat	
Subvragen	Onderzoeksmethode
a. Hoe verhoudt het aantal benoemingen van bc/gd zich tot het aantal benoemingen bc/advocaat?	<ul style="list-style-type: none"> • Registraties Projectgroep (Excel recht-bank)
b. Wat zijn de doorlooptijden in zaken waarin een bc/gd is benoemd ten opzichte van bc/advocaat-zaken?	<ul style="list-style-type: none"> • Dossieronderzoek bc/gd Breda • Dossieronderzoek bc/advocaat
c. In hoeverre wijkt het advies van de bc/gd af van het advies van de bc/advocaat?	<ul style="list-style-type: none"> • Dossieronderzoek bc/gd Breda • Dossieronderzoek bc/advocaat • Groepsinterviews rechters (T1, T2) • Onlinevragenlijst rechters (T1, T2, T3)

3. Tevredenheid	
Subvragen	Onderzoeksmethode
a. In hoeverre beschouwen ouders en kinderen een bc/gd als waardevol?	<ul style="list-style-type: none"> • Interviews T2 ouders • Interviews en vragenlijsten T2 kinderen
b. Is de bruikbaarheid van het advies aan de rechters groter in het geval dit advies wordt gegeven door een bc/gd in plaats van een bc/advocaat?	<ul style="list-style-type: none"> • Dossieronderzoek bc/gd Breda • Dossieronderzoek bc/advocaat Breda, Alkmaar, Rotterdam, Leeuwarden • Groepsinterviews rechters (T1, T2) • Onlinevragenlijst rechters (T1, T2, T3)

4. Doelrealisatie	
Subvragen	Onderzoeksmethode
a. Vergroot de inzet van een bc/gd het welbevinden van de kinderen in een complexe scheiding, vanuit het gezichtspunt van de ouders en kinderen? Als indirecte maat voor het welbevinden van de kinderen wordt de mate waarin ouders conflicten hebben of tot gezamenlijke afspraken kunnen komen gehanteerd.	<ul style="list-style-type: none"> • Interviews T2 ouders • Interviews en vragenlijsten T2 kinderen • Dossieronderzoek bc/gd Breda

5. Succesfactoren en verbeterpunten werkwijze bc/gd	
Subvragen	Onderzoeksmethode
a. Welke succesfactoren en verbeterpunten zijn er wat betreft selectie en opleiding bc/gd's?	<ul style="list-style-type: none"> • Aanwezigheid 2 opleidingsdagen bc/gd's (deels met rechters) • Aanwezigheid 4 intervisiebijeenkomsten bc/gd's • Onlinevragenlijsten bc/gd's (T1, T2, T3) • Onlinevragenlijst rechters (T1, T2, T3)
b. Welke succesfactoren en verbeterpunten zijn er voor goede uitvoering van het bc/gd-schap met behulp van de ingezette werkwijze, volgens bc/gd's, rechters, ouders en kinderen?	<ul style="list-style-type: none"> • Aanwezigheid 4 intervisiebijeenkomsten bc/gd's • Onlinevragenlijsten bc/gd's (T1, T2, T3) • Onlinevragenlijst rechters (T1, T2, T3) • Groepsinterviews rechters (T1, T2) • Onlinevragenlijst rechters (T1, T2, T3) • Interviews T1 en T2 ouders • Interviews en vragenlijsten T2 kinderen
c. Wat zijn de succesfactoren en verbeterpunten wat betreft de randvoorwaarden?	<ul style="list-style-type: none"> • Zie 5b
d. Welke ervaringen hebben andere rechtbanken in Nederland met de inzet van een gedragsdeskundige als bijzondere curator in complexe scheidingen, en wat noemen zij als succesfactoren en verbeterpunten?	<ul style="list-style-type: none"> • Onlinevragenlijst in andere rechtbanken

6. Bc/gd-traject vergeleken met onderzoek door RvdK	
Subvragen	Onderzoeksmethode
a. Wat is de toegevoegde waarde van het bc/gd-schap t.o.v. een Raadsonderzoek?	<ul style="list-style-type: none"> • Groepsinterview rechters (T2) • Onlinevragenlijst bc/gd's (T3) • Onlinevragenlijst rechters (T3) • Vragenlijst Raad voor de Kinderbescherming • Aanvullende informatie Werkgroep

Bijlage 19. Tabel respons
vragenlijst landelijke
inventarisatie rechtbanken over
bc/gd

Rechtbank	Locatie	Team	Ingevuld
Amsterdam		Familie en Jeugd	1
Den Haag		Familie	1
		Jeugd	1
Rotterdam/Dordrecht		Familie	1
		Jeugd	1
Noord-Holland	Alkmaar	Familie en Jeugd	1
	Haarlem	Familie en Jeugd	1
Noord-Nederland	Leeuwarden	Familie en Jeugd	1
	Groningen	Familie en Jeugd	1
	Assen	Familie en Jeugd	1
Overijssel	Zwolle	Familie en Jeugd	1
	Almelo	Familie en Jeugd	1
Gelderland	Arnhem	Familie	1
	Zutphen	Familie en Jeugd	1
Midden-Nederland	Utrecht	Familie en Jeugd	1
	Lelystad	Familie en Jeugd	1
Limburg	Maastricht en Roermond	Familie en Jeugd	1
Oost-Brabant	Den Bosch en Eindhoven	Familie en Jeugd	1
Zeeland-West-Brabant	Middelburg	Familie en Jeugd	1
	Breda	Familie	n.v.t.*
		Jeugd	n.v.t.*

* Het in dit document beschreven pilotonderzoek naar de bc/gd loopt in Breda. Derhalve is de rechtbank Breda niet meegenomen in de inventarisatie van de ervaring met de bc/gd in andere rechtbanken.

Bijlage 20. Informatiebrief van de rechtbank voor ouders

Informatie voor ouders over de bijzondere curator/gedragsdeskundige

In de procedure tussen u en uw ex-partner is de rechter voornemens een bijzondere curator (gedragsdeskundige) te benoemen of heeft de rechter reeds besloten een bijzondere curator (gedragsdeskundige) te benoemen.

Wat is een bijzondere curator?

Een bijzondere curator wordt benoemd over uw kind (of kinderen). De bijzondere curator dient de belangen van uw kind te behartigen in de procedure, zodat duidelijk wordt welke oplossing het beste is voor uw kind. De bijzondere curator dient de stem van uw kind te vertolken. Het gaat in de procedure immers om de toekomst van uw kind, daarom is het belangrijk dat het belang van uw kind goed naar voren wordt gebracht bij de rechter. In de meeste gevallen zal de rechter kiezen voor een gedragsdeskundige als bijzondere curator, een psycholoog of orthopedagoog, nu deze in staat is goed naar kinderen te

luisteren en hun problemen te verwoorden. Uw kind wordt niet aan een kruisverhoor onderworpen. Het gesprek met uw kind zal aangepast worden aan de leeftijd van het kind. Met heel jonge kinderen zal het gesprek spelenderwijs plaats vinden. Over ieder kind (van 0 tot 18 jaar) kan een bijzondere curator worden benoemd.

Wat gebeurt er na de benoeming van een bijzondere curator?

Als de rechter heeft besloten een bijzondere curator te benoemen, ontvangt u een (tussen) beschikking van de rechtbank waarin u leest welke bijzondere curator is benoemd. Deze persoon zal contact met u opnemen voor het maken van een afspraak voor een gesprek. Ook met het kind zal de bijzondere curator willen spreken. Er kunnen meerdere gesprekken plaats vinden, met u, uw ex-partner en uw kind, mogelijk ook gezamenlijke gesprekken. De bijzondere curator mag ook andere personen benaderen voor informatie, bij voorbeeld een nieuwe partner, een leer-

kracht van school of de gezinsvoogd (in het geval van een ondertoezichtstelling). Van de gesprekken met de ouders/verzorgers en de kinderen maakt de bijzondere curator een (puntsgewijs) verslag. De bijzondere curator heeft ook de beschikking gekregen over de processtukken. Aan de hand van alle informatie uit de gesprekken en de processtukken, zal de bijzondere curator zich een beeld vormen van de situatie rondom uw kind en wat uw conflict voor het kind betekent. De bijzondere curator zal dit met u bespreken. Mogelijk zal hij/zij samen met u ook proberen om tot een oplossing te komen, waarin iedereen zich kan vinden. U wordt dus heel nadrukkelijk bij de oplossing betrokken. Lukt dit niet, dan zal de bijzondere curator een schriftelijk advies aan de rechter uitbrengen. Voor het onderzoek krijgt de bijzondere curator acht weken de tijd. Door omstandigheden (b.v. vakantie) kan die termijn worden verlengd.

Wat kan het advies inhouden?

Het advies kan inhouden dat de bijzondere curator aan de rechter een concreet voorstel doet met betrekking tot het geschil (dat kan gaan over het gezag, het hoofdverblijf, de zorgregeling, de omgangsregeling of de vervangende toestemming om te mogen verhuizen). Het kan ook zijn dat u samen met de bijzondere curator tot de conclusie komt dat het in het belang van uw kind is dat u, uw ex-partner en/of uw kind een bepaald hulpverleningstraject gaat/gaan volgen. Andere adviezen kunnen zijn: mediation (bemidde-

ling) of een onderzoek door de Raad voor de Kinderbescherming.

De bijzondere curator brengt verslag en advies rechtstreeks uit aan de rechter. De bijzondere curator behoeft zijn/haar advies niet tevoren met u door te spreken.

Wat gebeurt er nadat de bijzondere curator het advies heeft uitgebracht?

U krijgt de mogelijkheid om (samen met uw advocaat) op het verslag en advies te reageren. U kunt aangeven of u een zitting wenst om het advies te bespreken. In dat geval zal ook uw ex-partner (met advocaat) uitgenodigd worden voor de zitting. Tevens zal de Raad voor de Kinderbescherming vertegenwoordigd zijn op de zitting en een advies uitbrengen.

Als u geen zitting wenst en uw ex-partner ook niet, zal de rechter een beslissing nemen. Indien u en/of uw ex-partner wel een zitting wenst/wensen, zal de rechter na de zitting, waarop het verslag en het advies van de bijzondere curator zullen worden besproken, een beslissing nemen. Dit kan een eind- of tussenbeslissing zijn. Een tussenbeslissing kan bij voorbeeld zijn dat u en uw ex-partner ieder of gezamenlijk een hulpverleningstraject gaan volgen. De zaak komt dan even stil te liggen. Na afloop van het traject wordt bekeken hoe de stand van zaken dan is en zal de rechter opnieuw moeten beslissen.

Stopt hierna de taak van de bijzondere curator?

De bijzondere curator is benoemd voor de duur van de procedure. Wanneer er een eindschikking is gegeven door de rechter, is de taak van de bijzondere curator beëindigd. Dit geldt niet na een tussenbeschikking, waarin een verwijzing naar een hulpverleningstraject of mediation heeft plaatsgevonden of een aanhouding van de zaak om een andere re-

den. Het is mogelijk dat de bijzondere curator later opnieuw contact opneemt met uw kind en/of met u en uw ex-partner (al dan niet op verzoek van de rechter). De belangrijkste rol van de bijzondere curator is echter gedurende haar/zijn eigen onderzoek.

Rechtbank Zeeland-West-Brabant,
Team Jeugd en Team Familie.

Bijlage 21. Informatiebrief van de rechtbank voor kinderen

Informatie voor kinderen over de bijzondere curator/gedragsdeskundige

De rechter heeft besloten dat er een bijzondere curator komt voor jou of is misschien van plan dat te gaan doen.

Wat is een bijzondere curator en wanneer wordt die benoemd?

Bij de rechtbank loopt een rechtszaak tussen jouw ouders. In die rechtszaak gaat het over jouw situatie, waar jij woont en hoe jouw contact met de ouder, bij wie je niet woont, eruit ziet. Eén van jouw ouders heeft gevraagd om de situatie, zoals die nu is, te veranderen.

Ook is het mogelijk dat jij een brief aan de kinderrechter hebt geschreven en dat je daarin een verzoek hebt gedaan om iets te veranderen in jouw situatie (bijvoorbeeld jouw contact met één van jouw ouders). Natuurlijk praat de (kinder)rechter met jou, maar de rechter kan het nodig vinden dat er een bijzondere curator komt voor jou, die wat

langer met jou praat. De bijzondere curator zal de rechter in een verslag gaan vertellen hoe jij over de situatie denkt en wat het beste voor jou is. In de meeste gevallen zal die bijzondere curator een psycholoog of orthopedagoog zijn, dat is iemand die gewend is met kinderen te praten en die kinderen goed kan begrijpen.

Wat gebeurt er na de benoeming van een bijzondere curator?

De rechter benoemt over jou een bijzondere curator in een beschikking (dat is een schriftelijke beslissing van de rechter). In die beschikking staat de naam van de bijzondere curator. De bijzondere curator zal contact met je zoeken, waarschijnlijk via de ouder, bij wie je woont. Er zal een afspraak worden gemaakt voor een gesprek. Tijdens dat gesprek kun je vrijuit spreken over wat je dwars zit in de situatie tussen jou en (één van) jouw ouders. Maar ook over andere dingen die voor jou belangrijk zijn.

Van het gesprek maakt de bijzondere curator een verslag. Dat mag jij lezen. Als je het niet eens bent met het verslag mag je dat laten weten aan de bijzondere curator. De bijzondere curator gaat ook praten met jouw ouders, jouw broer(s) en/of zus(sen) en misschien ook wel met een leerkracht of mentor van jouw school of de gezinsvoogd (als je onder toezicht bent gesteld).

Het kan zijn dat de bijzondere curator gaat proberen om direct een oplossing te vinden voor jouw situatie. Dat zal dan besproken worden met jou en jouw ouders. Lukt dit niet dan zal de bijzondere curator een (eind)verslag maken en dat aan de rechter geven. In dat verslag geeft de bijzondere curator aan wat naar haar/zijn mening het beste voor jou is. Dat heet een advies.

De bijzondere curator heeft acht weken de tijd voor alle gesprekken en het advies. Die termijn kan verlengd worden bijvoorbeeld als iemand vakantie heeft.

Wat gebeurt er na het onderzoek van de bijzondere curator?

De rechter leest het verslag en het advies van de bijzondere curator.

Het is mogelijk dat de rechter weer met jou wil praten. Je kunt dan je mening geven over het advies van de bijzondere curator. Ook

jouw ouders mogen hun mening geven over het advies.

De rechter zal een beslissing nemen.

Misschien houdt die beslissing in dat jij en/of jouw ouders hulp gaan krijgen om te proberen jouw situatie te verbeteren. Dan wordt de rechtszaak tussen jouw ouders of jouw verzoek even stil gelegd om te kijken of dat lukt. De rechter kan daarna weer een beslissing nemen.

Hoeveel contact zal er zijn met de bijzondere curator?

De bijzondere curator zal vooral contact met jou hebben tijdens de periode waarin er gesproken wordt met jou en jouw ouders (dus in die acht weken). Daarna kan er nog contact zijn als dat nodig is.

Als de rechter een eindbeslissing heeft gegeven stopt de taak van de bijzondere curator.

De bijzondere curator kan ervoor kiezen nog een gesprek met jou te hebben over de eindbeslissing. Als je daarna nog een vraag hebt aan de bijzondere curator, dan kun je hem/haar altijd bellen. De bijzondere curator zal je dan een advies geven.

Rechtbank Zeeland-West-Brabant,
Team Jeugd en Team Familie.

Bijlage 22. Informatiebrief over het pilotonderzoek voor ouders

Geachte (heer.../mevrouw...),

De rechter heeft tijdens de zitting van (datum zitting) een bijzondere curator over uw kind(eren) benoemd. De rechtbank is benieuwd naar uw ervaring met de bijzondere curator. U ontvangt daarom deze brief.

De bijzondere curator heeft van de rechter een belangrijke taak gekregen: onderzoek wat de beste oplossing voor het kind is in deze procedure (dat wil zeggen: in het geschil dat voorligt bij de rechter). Om hierachter te komen, zal de bijzondere curator zowel met u, uw (ex-)partner als met uw kind(eren) praten. Uiteindelijk geeft de bijzondere curator de kinderrechter een advies. Dit advies kan de kinderrechter gebruiken om een beslissing te nemen in de procedure tussen uw (ex-)partner en u.

De bijzondere curator is er speciaal voor het kind, maar de rechtbank heeft de indruk dat het ook ouders helpt om goede keuzes te maken waarbij hun kind centraal staat. Ervaren

ouders dit zelf ook? Wat vinden ouders nuttig en belangrijk in de gesprekken met de bijzondere curator? Hebben zij tips en adviezen? De rechtbank is daarnaast erg benieuwd naar de mening van kinderen. Wat vinden zij van de gesprekken met de bijzondere curator? Om op deze vragen antwoord te krijgen, heeft de rechtbank aan Bureau VanMontfoort gevraagd om onderzoek te doen naar de ervaringen van ouders en kinderen (van 11 jaar of ouder) die gesprekken (gaan) krijgen of hebben gehad met een bijzondere curator.

Wat kunt u verwachten, als u besluit aan het onderzoek mee te werken? De onderzoekers willen meerdere ouders naar hun ervaringen en verwachtingen vragen. Een interview vindt plaats voordat u de bijzondere curator spreekt, en/of nadat de gesprekken bij de bijzondere curator zijn afgerond. Een interview vindt telefonisch plaats en duurt ongeveer 30 tot 45 minuten. In het interview worden vragen gesteld als: wat verwacht(te) u van tevoren van de bijzondere curator? Of: wat heeft het u opgeleverd? Heeft het, naar uw mening,

uw kind iets opgeleverd? En heeft u nog tips voor de bijzondere curator?

Heeft u een kind van 11 jaar of ouder? Dan willen de onderzoekers ook graag uw kind spreken. Dit gebeurt nadat de gesprekken bij de bijzondere curator zijn afgerond. Het is namelijk erg belangrijk om van de kinderen zelf te horen hoe zij het traject met de bijzondere curator hebben ervaren. De onderzoekers leggen u telefonisch uit wat het interview voor uw kind betekent. Zij zullen met u overleggen wat de beste manier is waarop zij uw kind kunnen spreken. Het gesprek met uw kind duurt ongeveer 30 minuten en vindt plaats bij u thuis, op het kantoor van de bijzondere curator of op een andere plek waar uw kind zich op zijn of haar gemak voelt. Als u toestemming geeft voor een interview met uw kind(eren) van 11 jaar en ouder, dan kunt u dat aangeven op het meegestuurde toestemmingsformulier. Daarna sturen we uw kind een brief met uitleg over het onderzoek en zullen we contact opnemen om te overleggen waar en wanneer we uw kind het beste kunnen spreken.

Wat is belangrijk om te weten? De gesprekken zijn strikt vertrouwelijk. De informatie die u, uw (ex-) partner of uw kind geeft wordt alleen – en volledig anoniem! – gebruikt voor het onderzoek door Bureau VanMontfoort. De onderzoekers zullen aan niemand (dus ook niet aan de kinderrecht(s), de bijzondere curator, advocaten, hulpverlening, uw kind of (ex-)partner) naar u herleidbare informatie

geven. U hoeft dus niet bang te zijn dat in het onderzoeksrapport informatie wordt beschreven waardoor uw situatie herkenbaar is. De informatie heeft ook geen invloed op de beslissing van de kinderrecht(er).

U beslist zelf of u, en eventueel uw kind, deelneemt aan het interview. U kunt te allen tijde uw deelname aan het onderzoek stoppen.

Meer informatie? Wilt u naar aanleiding van deze brief meer informatie? U kunt daarvoor contact opnemen met Marije Valenkamp, de projectleider van het onderzoek. Zij is bereikbaar via mav@vanmontfoort.nl of telefoonnummer 0348 481200 en kan u meer over het onderzoek vertellen.

Wilt u meewerken met het onderzoek? U kunt dit de bijzondere curator laten weten. Hij of zij neemt dan contact voor u op met de onderzoekers. Zij zullen u vervolgens benaderen. U mag de onderzoekers zelf ook direct benaderen. Dit kan via Marije Valenkamp, mav@vanmontfoort.nl of telefoonnummer 0348 481200 of (en dat is het gemakkelijkst) door het spoedig terugsturen van het bijgevoegde toestemmingsformulier waarop u uw telefoonnummer en mailadres kunt noteren. De onderzoekers nemen vervolgens contact met u op.

Toestemmingsformulier. Als u mee wilt werken aan het onderzoek vragen we u om het meegestuurde toestemmingsformulier in te vullen. Ook als u het goed vindt dat wij uw kind (van 11 jaar en ouder) interviewen, dan vragen we

daarvoor een toestemmingsformulier in te vullen. U kunt de ondertekende toestemmingsformulieren in de bijgevoegde antwoordenvolpette aan de onderzoekers terugsturen. Hier hoeft geen postzegel op.

Met vriendelijke groeten,

Team familie en team jeugd
van de rechtbank Zeeland-West-Brabant

Bijlage 23. Informatiebrief over het pilotonderzoek voor kinderen

Beste (naam kind),

Jouw ouders zijn naar de rechter gegaan omdat zij willen scheiden of omdat zij zijn gescheiden. Door een scheiding verandert er veel voor de kinderen. De kinderrechter moet over een paar dingen een beslissing nemen. Zoals: bij wie ga je wonen? Hoe vaak zie jij de ouder bij wie je niet woont? De kinderrechter wil graag een beslissing nemen die voor jou het beste is. Daarom heeft hij/zij besloten dat er een bijzondere curator komt.

Deze bijzondere curator is er speciaal voor jou. Hij of zij luistert goed naar jouw mening. De bijzondere curator praat ook met jouw ouders. Zo besluit de bijzondere curator wat belangrijk voor jou is. De bijzondere curator probeert dit zo goed mogelijk aan de kinderrechter te vertellen. Hij of zij is dus jouw 'stem' bij de kinderrechter.

Wat vind jij van de bijzondere curator? Heeft hij of zij jou goed geholpen? De kinderrechter is hier erg benieuwd naar. Daarom voeren

onderzoekers met de kinderen, die een bijzondere curator hebben gehad, een gesprek. De onderzoekers willen jou ook graag spreken over jouw ervaringen. Dit kan bij jou thuis zijn, bij de bijzondere curator op kantoor of op een andere plek waar jij je fijn voelt. Het gesprek duurt ongeveer een half uur.

Wat is belangrijk om te weten? Wat jij de onderzoekers vertelt, wordt *anoniem* (zonder jouw naam) opgeschreven. Dit betekent dat niemand komt te weten wat jij precies tegen de onderzoekers hebt gezegd. Ook blijft alles geheim: de onderzoekers mogen niets verder vertellen. Ook niet aan jouw ouders, hun advocaten, de kinderrechter of aan de bijzondere curator. Het interview is niet een toets. Je antwoorden zijn niet goed of fout. Het gaat ons erom dat *wij* kunnen leren van wat jij vertelt. Daar is het interview voor bedoeld. De dingen die je zegt hebben geen invloed op wat de rechter gaat beslissen.

Toestemming. Je ouders hebben toestemming gegeven dat je mee mag doen aan dit

onderzoek. Maar of je ook mee *wilt* doen, dat beslis je zelf. Op een speciaal formulier kun je aangeven dat je mee wilt werken aan het interview. De onderzoekers geven je dit formulier tijdens het interview. Je mag op elk moment besluiten dat je stopt met het onderzoek, als je dat wilt.

Wil je met het onderzoek meedoen of wil je meer weten? Je kunt dit aan je bijzondere curator of je ouders vertellen. Je mag dit ook aan de onderzoekers zelf laten weten. Onderaan deze brief zie je hun e-mail en telefoon-

nummer staan. De onderzoekers spreken met jou en je ouders af waar en wanneer het interview plaatsvindt.

Groet,

Team familie en team jeugd
van de rechtbank Zeeland-West-Brabant
Je kunt de onderzoekers bellen of mailen als je nog vragen hebt over deze brief:
Marije Valenkamp, mav@vanmontfoort.nl of
telefoonnummer 0348 481200.

Bijlage 24. Format verslaglegging bc/gd

RAPPORT BIJZONDERE CURATOR

Aan

Zaaknummer

Naam kind

Gegevens van de bijzondere curator

Voorletters en naam

Beroep

Correspondentieadres

Telefoonnummer

e-mailadres

Gegevens van betrokkenen en hun belangenbehartigers

Naam van betrokken kind

Naam vader

Advocaat van vader

naam

correspondentieadres

telefoonnummer

Naam moeder

Advocaat moeder

naam

correspondentieadres

telefoonnummer

Stukken

Bij beschikking d.d. heeft het te [...naam curator ...] tot bijzondere curator benoemd.

Datum uitspraak waarin de bijzondere curator is benoemd:

Stukken waarvan de bijzondere curator kennis heeft genomen:

Andere stukken waarvan de deskundige kennis heeft genomen:

De opdracht en door de rechter gestelde vragen

De rechtbank heeft de bijzondere curator verzocht de volgende vragen in haar onderzoek te betrekken:

Inrichting en verloop van de contacten

Bevindingen en de beantwoording van de vragen

Kind

De ouders

Andere betrokkenen

Beantwoording van de vragen van de rechtbank

Advies en verzoek

Ondertekening rapport

Ik zend dit rapport als bijzondere curator aan de Rechtbank @ in drievoud alsmede aan @

Opgemaakt op @ te @

@ [naam bijzondere curator]

Bijlage 25. Output: essentiële elementen van de werkwijze volgens bc/gd's

Gesprekken

- Alle partijen spreken.
- Het individueel spreken met zowel de minderjarige als de ouders.
- Ieder individueel spreken, zodat men zich gehoord voelt, zonder oordeel of kritiek. Het vervolgens vergelijken/wegen van de informatie uit de gesprekken.

Houding, gesprekstechnieken

- Een respectvolle, niet-beoordelende meerzijdig partijdige opstelling.

Psycho-educatie: uitleg aan ouders over gevolgen complexe scheiding voor kinderen

- Veel uitleg geven aan ouders: over de gevolgen van scheiding, de ontwikkelingsfasen en de behoeften van kinderen en de taken die daaruit volgen voor ouders.

Confrontatie ouders

- Gesprekken met het kind en de terugkoppeling daarvan aan ouders. Veel ouders hebben geen notie van wat hun gedrag doet met hun kind, ook niet op de langere termijn.
- Aan ouders teruggeven van de indruk van de bc/gd, daarover transparant zijn.

Taakopdracht en afbakening rol bc/gd naar ouders

- De vragen van de rechter geven duidelijkheid en richting aan de inhoud van de gesprekken.
- Duidelijkheid scheppen over de rol van de bc/gd. Duidelijk uitleggen dat de bc/gd geen hulpverlener is en dat de bc/gd er is voor de belangen van het kind.

Verslaglegging

- Het format voor verslaglegging.
- Puntsgewijze verslagen.

Geopperde suggestie: oplossingsgerichte benadering

- Hoewel niet genoemd in de beschrijving van de werkwijze (zie Hoofdstuk 3) geven meerdere bc/gd's aan oplossingsgericht te werken. Zij vinden het de moeite waard om te kijken in hoeverre oplossingsgericht werken in de werkwijze kan worden geïntegreerd.

Bijlage 26. Output: aanbevelingen door bc/gd's ter optimalisering van het bc/gd-traject

Randvoorwaarden

Salariëring bc/gd's

- Verhoging van de vergoeding, passende bij de zwaarte van het werk en de tijdsinvestering. Ook zou de bc/gd dan vaker een zitting kunnen bijwonen.

Indicatie casuïstiek

- De juiste zwaarte/complexiteit van zaken doorverwijzen.
- Eerder inzetten van de bc/gd in minder ver geëscaleerde systemen.

Duur van de trajecten

- De tijd tussen eindverslag en zitting/beschikking verkorten zodat ouders/kinderen eerder duidelijkheid hebben en eerder vervolgstappen gemaakt kunnen worden.

Procesmatige aspecten

- Goede terugkoppeling vanuit de rechtbank wat betreft tussen- en eindbeschikkingen. Deze ontvangen bc/gd's niet altijd.

Werkwijze

Niveau eindverslagen bc/gd's

- Een hogere kwaliteit van eindverslagen van de bc/gd's. Een bc/gd: 'In sommige verslagen wordt te weinig de diepte ingegaan en de context wordt niet altijd voldoende in kaart gebracht. De stem van het kind wordt niet altijd genuanceerd genoeg naar voren gebracht. Dit kan beter.'

Nadere uitwerking werkwijze

- Er is bij verreweg de meerderheid van de bc/gd's behoefte aan een nadere uitwerking van de werkwijze. Zie: Aanbevelingen uitwerking werkwijze bc/gd's.

Bijlage 27. Output: aanbevelingen door bc/gd's voor nadere uitwerking werkwijze

Protocollering werkwijze

- Meer uniform werkproces, stroomschema's.
- Nadere uitwerking over rolverduidelijking van de bc/gd richting ouders.

Juridisch kader

- Nadere toelichting op de voor de bc/gd belangrijke juridische kennis over het zelfstandig verzoeken mogen doen door de minderjarige, de rol van de bc/gd tijdens zitting, het verloop van het proces en toelichting van centrale begrippen daarbij.

Doorverwijzing hulpverlening

- Een richtlijn om te kunnen bepalen wanneer een bc/gd doorverwijst en tot welk

punt de bc/gd zelf tot een oplossing probeert te komen ('bemiddeling').

- Nader uitwerken informatie over verwijzingsmogelijkheden, duidelijkere omschrijving van de bevoegdheden van de bc/gd daarbij.

Procesmatige zaken

- Nader de procedure t.a.v. het toezenden van het puntsgewijze gespreksverslag en eindverslag aan ouders/kind boven de 12 jaar uitwerken.

Natraject

- Een protocol, of leidraad, voor de stappen na advisering.

Bijlage 28. Output: aspecten van de werkwijze die volgens bc/gd's nadere discussie behoeven

Puntsgewijze gespreksverslagen

- 'Wat te doen met de puntsgewijze gespreksverslagen. Soms werkt het ontwrichtend als ze aan het eindverslag worden toegevoegd. Wanneer wel en niet toevoegen?'
- 'In de verslaggeving zou ik overbodige kwetsuren niet vermelden. Puntsgewijs gespreksverslag is vooral functioneel t.a.v. de vraagstelling en het advies. De rest is naar mijn mening vertrouwelijk.'

Aannames opnemen in het eindverslag

- 'Ik merk dat ik het in het eindverslag vermelden van de aannames soms minder prettig vind, omdat het voor anderen (zeker bij minderbegaafden) lijkt of je vooringenomen bent.'

Tussentijdse conclusies en eindadviezen bespreken met partijen

- 'Ik zou ook tussentijdse conclusies of gevolgtrekkingen aan de betrokkenen willen voorleggen en niet alleen de puntsgewijze gespreksverslagen. Dit zou nog meer recht doen aan de methodiek Triangulatie. Dit zou als stap in het traject kunnen worden ingebouwd.'
- 'Ik ben gewend om adviezen te bespreken met ouders/kind. Dat schijnt niet te hoeven heb ik begrepen. Immers, de rechtbank stuurt hen het eindverslag toe. Ouders kunnen dan nog commentaar geven, maar ik vraag me af of dit niet in strijd is met de beroepscode van de NVO en NIP. Ik vind het niet transparant naar betrokkenen en zou hier duidelijkheid over willen, en ben ook bang voor klachten.'

Opvolgen contact met kind

- *'Het contact met het kind is nu slechts één gesprek en daarna niet of nauwelijks meer. Dat voelt niet goed. Er is geen opvolging meer na het uitbrengen van het advies aan de rechtbank.'*

Doel verandering te bewerkstelligen

- *'Het doel verandering te bewerkstelligen is soms te hoog gegrepen. Het legt ook*

een grote druk bij de bc/gd. Ik vraag me af of dat doel niet kan worden aangepast naar advies geven aan de rechter.'

Kwetsbaarheid bc/gd, klachtgevoeligheid

- *'Ik zou meer bescherming willen inbouwen voor de bc/gd, het is nu kwetsbaar individueel opereren in complexe en klachtgevoelige zaken.'*

Bijlage 29. Output: aanbevelingen bc/gd's ter optimalisering opleiding

Werkwijze

- Meer concreet aan de slag met de methodiek Triangulatie en specifiek het analyseren van de beschikbare informatie: hoe gaat de weging tussen de verschillende informatiebronnen?
- Een stroomschema over de werkwijze, zodat het alle bc/gd's duidelijk is hoe iedereen hoort te werken en zo te voorkomen dat er uiteenlopende werkwijzen ontstaan.

Psychologie/mediation

- De herkenning van de conflictstrategieën van ouders. Met daarbij als advies: veel voorkomende patronen in kenmerken en bijpassende adviezen uitwerken (wat kun je doen om de verschillende conflictstrategieën te doorbreken).
- De psychologische aspecten van/gevolgen voor kinderen die klem zitten tussen

het conflict van de ouders, de kind-eigen problematiek en het verschil daartussen.

- Ontwikkelingspsychologische thema's en kennis van systeem- en ouderbegeleiding.
- Gespreksvoering met ouders.
- Basis van Mediation en do's en dont's voor bemiddelingsgericht werken.
- Het kunnen en durven doorvragen op middelengebruik, persoonlijke problematiek en huiselijk geweld: hoe ver gaan we daarin als bc/gd's.

Verslaglegging

- Het schrijven van rapporten.
- Het formuleren van adviezen en de balans daarbij tussen het wenselijke advies en de haalbaarheid.

Verwijzing hulpverlening

- Het samenstellen van een goede sociale kaart van de hulp in de regio.

- Ook leeft de vraag hoe ver de bc/gd's moeten (of mogen) gaan met het aanbevelen van hulpverlening en individuele hulp voor de ouders, als het vermoeden ontstaat dat bij de ouder(s) sprake zou kunnen zijn van een persoonlijkheidsstoornis of psychische problematiek.

Klachtgevoeligheid

- Klachtgevoeligheid en hoe hiermee om te gaan.

Rechtsgang/juridisch kader

- Wat een bc/gd kan verwachten bij een zitting. Men vraagt zich bijvoorbeeld af of/

wanneer het de bedoeling is om op zitting te verschijnen.

- Welke informatie heeft de rechter nodig.
- Wettelijke/juridische mogelijkheden: wat kan een bc/gd wel en niet adviseren.
- Een stroomschema van de procedure van rechtsgang/procesrecht en een korte begrippenlijst.

Afbakening

- Nadere afbakening met taken en rollen van andere professionals zoals de RvdK.
- Meer uitleg van welke instrumenten de rechter kan inzetten en welke criteria en voorwaarden daaraan verbonden zijn.

Bijlage 30. Output: essentiële elementen in de werkwijze bc/gd's volgens rechters

Gesprekken

- Mensen kunnen hun verhaal kwijt, waar het bij de rechtbank nog wel eens aan ontbreekt.
- Dat de kinderen tegenover een onafhankelijke deskundige hun verhaal kunnen doen.

Analyse interactiepatronen vanuit systemische invalshoek

- De analyse van de situatie en interactie binnen het systeem: het laten (in)zien waarin de communicatie tussen de ouders scheef gaat, wat dat voor impact heeft op het kind, en wat nodig is om de interactiepatronen te doorbreken. Door de confrontatie met deze analyse is het advies begrijpelijk voor ouders en rechters, en stemmen partijen er gemakkelijker mee in.

Positie kind centraal

- In de analyse en advisering niet gehinderd zijn door wettelijke kaders, maar werkelijk

vertrekken vanuit de belangen van betrokken minderjarigen en ouders.

Confrontatie ouders

- De ouders confronteren met de analyse van de interactiepatronen in het systeem en met wat het voor impact heeft op de kinderen. Dit werkt inzicht verhogend bij ouders.
- De ouders confronteren met de positie van het kind. Dit maakt iets los bij de ouders, waardoor zij in gaan zien dat ze verkeerd bezig zijn. 'De patstelling' wordt soms doorbroken.

Verslaglegging

- Het alle betrokkenen spreken en hun visie ook in het eindverslag aan bod laten komen, waarbij wordt toegewerkt naar het gezamenlijke belang van partijen: het welbevinden van het kind.
- Puntsgewijze verslagen bieden de rechters achtergrondinformatie.

Bijlage 31. Output: aanbevelingen door rechters ter optimalisering van de bc/gd- trajecten

Randvoorwaarden

Salariëring bc/gd's

- Betere salariëring voor de bc/gd, zodat ze ook op zitting kunnen komen als procespartij.
- Betere salariëring, zodat de bc/gd langer bij de minderjarige kinderen betrokken kan blijven en nazorg en opvolging kan realiseren.

Beschikbaarheid/poule bc/gd's

- De poule bc/gd's zou groter moeten, want het is nu al moeilijker om een bc/gd snel in te plannen. Een van de krachten van de bc/gd is juist de korte duur van het traject.
- Matching is op zich niet wenselijk, alleen in specifieke gevallen. Bijv. in zaken met heel jonge kinderen, waar verstandelijke

beperkingen een rol spelen of als culturele achtergrond relevant is. Dit vergt zorgvuldige samenstelling en uitbreiding van de poule van bc/gd's.

- Juridische kennis (advocaat/vraagbaak) zou aan de poule bc/gd's moeten worden toegevoegd.

Indicatie casuïstiek

- Bij indicatie voor een bc/gd-traject is het raadzaam te bewaken of het voor het kind geen te hoge druk oplegt.

Duur van de trajecten

- Binnen de rechtbank dient de doorlooptijd beter bewaakt te worden. Nu blijven rapporten van de bc/gd te lang liggen voordat de zaak op zitting komt.

Werkwijze

Niveau eindverslagen bc/gd's

- Het niveau van de bc/gd's moet consistent zijn.
- Consistent goede verslaglegging: zie Aanbevelingen voor verslaglegging.
- Training in het maken van de analyse, en schrijftechnieken om die analyse goed over het voetlicht te brengen.

Verwachtingsmanagement over vertolkingsstem van het kind

- Datgene dat het kind bij de bc/gd aan geeft als oplossing te wensen, wordt niet standaard (volledig) overgenomen in het advies. De bc/gd weegt wat het kind inbrengt af tegen de andere informatiebronnen en kennis van ontwikkelingspsychologie en conflictpatronen binnen gezinssystemen. Het komt voor dat het kind en/of ouders teleurgesteld zijn omdat wat het kind zegt niet zondermeer wordt overgenomen in het advies. Het is belang-

rijk de verwachtingen van te voren al te managen.

Aanwezigheid op zitting

- Voorkeur is dat de bc/gd standaard aanwezig is op zitting, als procesvertegenwoordiger van het kind.

Natraject, opvolging

- De bc/gd zou langer bij de minderjarige kinderen betrokken moeten blijven om echt aan belangenbehartiging te doen. Het verdient aanbeveling de kinderen ook na oplevering van het eindverslag en/of bij de eindbeschikking een natraject te bieden, zowel in het volgen van de opbrengsten van eventuele hulpverleningstrajecten, als in contact met de kinderen: uitleg geven over het advies en de beslissing van de rechter. De bc/gd kan ook polsen hoe het advies of de beslissing bij het kind is gevallen en of bij het kind geen schuldgevoelens/loyaliteitskwesaties spelen over hetgeen het bij de bc/gd heeft verteld.

Bijlage 32. Output: juridische adviezen aan de bc/gd's door de werkgroep bc/gd

- Bij gezamenlijk gezag van ouders kan een contactregeling slechts voor bepaalde tijd geschorst worden. Voor onbepaalde tijd is dit niet mogelijk. Gebruikelijk is een schorsingstermijn van 1 jaar (maar langer is ook mogelijk).
- Bij eenhoofdig gezag kan de omgang met de niet-verzorgende ouder ontzegd worden voor onbepaalde tijd, maar uiteraard ook voor bepaalde tijd.
- Een ondertoezichtstelling kan alleen maar uitgesproken worden door de rechter als de RvdK of het OM dit verzoekt aan de rechtbank (of door een ouder als de RvdK/OM het niet doen). Als de bc/gd dus vindt dat een kind onder toezicht gesteld zou moeten worden dan kan het advies zijn de RvdK een (beschermings-)onderzoek te laten verrichten naar de opvoedingssituatie van het kind. Daartoe kan aanleiding bestaan als de bc/gd vindt dat het kind zodanig opgroeit dat het in zijn ontwikkeling ernstig wordt bedreigd.

Bijlage 33. Output: aanwijzingen door rechters voor een goed bruikbaar eindverslag bc/gd

- Uitgewerkte feiten en omstandigheden (objectief).
- Onderscheid tussen feiten en visie.
- Analyse over gezinssysteem/-interactiepatronen en welke impact dit heeft op kind, wat ouders zouden moeten doen, en wat daarin haalbaar is.
- Consistente redenering: begrijpelijke conclusie die logisch volgt uit de analyse.
- Conclusie en advies zo concreet mogelijk, opdat de rechter het kan overnemen.
- Voorkeur: elke (sub-)vraag van de taakopdracht in het verslag herhalen en deze per (sub-) vraag beantwoorden.
- Overigens: vermijd polariserende uitspraken in de (puntsgewijze) verslagen. Daar is niemand bij gebaat.

Bijlage 34. Output: essentiële elementen van de werkwijze bc/gd volgens ouders

Gesprekken

- Alle gezinsleden apart spreken, de kinderen ook los van de ouder(s).
- Ook kinderen onder de 12 jaar spreken, zij zijn vaak niet door de rechter gehoord, maar willen wel hun verhaal doen.
- Initiëren van een gezamenlijk gesprek om tussen de twee ouders communicatie op gang te brengen.

Houding, gesprekstechnieken

- Duidelijk zijn: goede uitleg geven over wat het traject gaat inhouden.
- Goed luisteren, echt willen begrijpen, goed doorvragen.
- Secuur zijn: goed voorbereiden, geen fouten maken in verslag.
- Directief zijn: ouders waar nodig erop wijzen vanuit het belang van hun kind te gaan denken.

- Goed kunnen praten met kinderen en daarbij motiverend zijn, zodat zij hun verhaal vertellen.

Positie kind centraal

- De kinderen helpen te verwoorden wat ze echt willen.
- Doel van het bc/gd-schap om ouders vanuit het belang van het kind te gaan laten kijken/denken.

Bindend karakter

- Dat de bc/gd rechtstreeks aan de rechtbank rapporteert zorgt ervoor dat ouders zich er eerder naar schikken.

Bijlage 35. Output: aanbevelingen door ouders ter optimalisering van de bc/gd- trajecten

Randvoorwaarden

Informatie vooraf

- Er is behoefte aan een aansprekende informatiefolder. Met daarin ook benoemd de termijnen.

Duur van het traject

- Het gehele traject duurt volgens vele ouders veel te lang. Het gaat om het traject vanaf de benoeming van de bc/gd tot aan (eind-)beschikking. Op een zeker moment willen ouders dat er een beslissing valt, dat er duidelijkheid komt en rust voor henzelf en de kinderen.

Werkwijze

Gesprekken met de kinderen

- Meerdere ouders geven aan dat het raadzaam is meer gesprekken met de kinderen te voeren dan nu gebeurt. Een kind moet zich eerst vertrouwd voelen voordat het het achterste van zijn tong laat zien.
- Kinderen kunnen het moeilijk vinden om bij de bc/gd (weer) hun verhaal te moeten vertellen en daarbij te moeten aangeven wat zij het liefst willen. Het voelt voor hen soms als moeten kiezen tussen de ouders. Dit is een gegeven dat misschien niet altijd kan worden voorkomen, maar dat wel aandacht heeft.

Verwachtingsmanagement over vertolking stem van het kind

- Niet alle ouders en kinderen begrijpen dat hetgeen het kind aan de bc/gd vertelt niet standaard precies in het advies van de bc/gd wordt overgenomen. De bc/gd weegt de verschillende informatiebronnen af, waaronder datgene wat het kind zegt, en formuleert vervolgens haar/zijn advies, wat niet (volledig) hoeft overeen te stemmen met wat het kind aangeeft als oplossing te wensen. Het is belangrijk hierover van te voren al duidelijkheid te bieden in de verwachtingen bij ouders en kinderen.

Meewegen eerdere informatie/rapporten

- Diverse ouders verwachten dat beschikbare documenten/rapporten van bijvoorbeeld de RvdK, jeugdzorg of (kinder-)psychologische onderzoeken, door de bc/gd worden gelezen en meegewogen. De ervaring van ouders is dat dit niet altijd is gebeurd. Of tenminste vragen zij zich af of dit is gebeurd en zou dit in het eindverslag moeten worden aangegeven.

Eindverslag bc/gd

- Ouders vinden soms dat informatie in het verslag onvoldoende is onderbouwd. Een ouder geeft bijv. aan het vreemd te vinden dat in het eindverslag wordt gesproken over een loyaliteitsconflict bij de dochter, maar dat niet wordt beargumenteerd waar de bc/gd dit op baseert.
- Het valt soms lastig als de formulering van het advies in het gesprek met een ouder

veel stelliger is geformuleerd dan hoe het uiteindelijk in het eindverslag komt te staan.

Puntsgewijze gespreksverslagen

- Verslaglegging is volgens enkele ouders niet altijd eenduidig. In sommige zaken is er volgens ouders verschil in vorm van de gespreksverslagen. Bij sommige gezinsleden is het verslag verbatim (uitgeschreven), bij de ander puntsgewijs. Dit maakt ouders achterdochtig. Zij zien liever in elk verslag dezelfde stijl.
- Soms lijkt het er volgens ouders op dat tekstfragmenten in het verslag van bijvoorbeeld de moeder 1 op 1 gekopieerd zijn uit het verslag van de dochter. Dit maakt achterdochtig.
- Er zit niet altijd van alle gesprekken een verslag bij (van het gesprek met de kinderen bijv., of soms niet van het gesprek met beide ouders). Ouders begrijpen dit niet en het maakt hen achterdochtig.
- Een vader zegt, dat de ouders wel, maar zijn dochter niet, op het gespreksverslag kon reageren via de mail. Het kind heeft daarmee geen kans gehad op wederhoor.
- Dat aan ouders terugkoppeling plaatsvindt van het verslag van het gesprek tussen kind en bc/gd, kan er volgens enkele ouders toe leiden dat een kind niet alles vertelt.
- Een ouder geeft aan dat hem duidelijk was gemaakt dat de informatie in het puntsgewijze gespreksverslag vertrouwelijk was en niet werd doorgegeven aan de

andere partij. Aan het eind werden, bij het eindverslag, echter alle gespreksverslagen naar partijen in één enveloppe toegestuurd. Hiermee begint volgens deze ouder het welles nietes spelletje weer, want in de puntsgewijze gespreksverslagen zijn ouders niet altijd genuanceerd over de andere ouder. Terwijl in het gezamenlijke gesprek mogelijk al wel vooruitgang was geboekt. Ouder: *'Dan sta je weer met 2 punten achter.'*

Procesmatige zaken

- Tussentijds wijzigen van het advies wordt niet op prijs gesteld, in elk geval niet als deze wijziging niet zorgvuldig is gecommuniceerd.
- Een ouder geeft aan dat hij, en zijn moeder (oma), graag tevoren op de hoogte waren gebracht dat oma gebeld zou worden door de bc/gd. Zowel vader als oma wisten niet dat dit ging gebeuren. Toen de bc/gd de oma belde, voelde zij zich erdoor overvallen en heeft ze niet alles gezegd wat ze had willen zeggen.
- Sommige ouders verbazen zich erover dat de nieuwe partner van bijv. de vader bij het gesprek met de bc/gd aanwezig was. Het gaat volgens deze ouders primair om het kerngezin.
- Niet alle ouders weten wat er na het eindverslag van de bc/gd precies gaat gebeuren. Ze weten niet dat het eindverslag via de rechtbank en via de advocaat bij ouders terecht komt.

- Ouders horen vaak pas laat wanneer er zitting is. Dit geeft ouders onrust.

Natraject, opvolging

- Een aantal ouders benoemt dat ze het op prijs hadden gesteld als de bc/gd hun kind, nadat deze het eindverslag had gelezen en het advies van de bc/gd had gezien, nog een keer zou spreken om toe te lichten waarom het advies er zo staat. En ook om te kijken hoe het advies bij het kind valt. Hierbij zou ook aandacht uit moeten gaan naar eventuele schuldgevoelens van het kind over informatie die het met de bc/gd heeft gedeeld en waarop het advies van de bc/gd mede is gebaseerd.
- Zelf zouden diverse ouders het ook prettig vinden om het advies al door de bc/gd in een gesprek toegelicht te krijgen. Meerdere ouders geven aan pas in het eindverslag van de bc/gd, dat ze via hun advocaat krijgen toegezonden, het advies te kunnen lezen.

Afbakening met hulpverlening

- Een aantal ouders had de verwachting dat de bc/gd ook in het vervolgtraject, na het uitbrengen van haar/zijn advies aan de rechtbank, aan de kinderen gekoppeld zou blijven. Dit bleek echter niet zo. Dat was bij deze ouders van te voren niet altijd duidelijk.

Bijlage 36. Output: essentiële elementen van de werkwijze bc/gd volgens de kinderen

Houding, gesprekstechnieken

- 'Ze luisterde heel goed.'
- 'Ze liet me nadenken over wat ik zelf wil.'
- 'Ik kon mijn gevoelens kwijt.'
- 'Ik maakte mij erdoor minder zorgen over papa.'

Expertise

- 'Dat de bc/gd weet waarover je praat.'

Positie kind centraal

- 'Dat de bc/gd heel goed naar mij kan luisteren en dat hij alles tegen de rechter zegt, zodat de rechter het verhaal van ons hoort en dat komt door de bc/gd.'

Bijlage 37. Output: aanbevelingen door kinderen ter optimalisering van de bc/gd- trajecten

Randvoorwaarden

Informatie vooraf

- 'Ik wist niet wat er precies ging gebeuren en wat de bedoeling was van de gesprekken met de bc/gd. Een foldertje of mailtje met uitleg had ik wel fijn gevonden.'
- 'Ik vond de bc/gd wel aardig, maar begrijp eigenlijk niet waarom ik met haar moest praten en niet met de rechter zelf.'

Duur van de trajecten

- 'Sneller werken.'

Werkwijze

Houding, gesprekstechnieken

- 'Wat meer vragen, want ik had nog veel meer te vertellen.'

- 'Ik heb liever meer een gesprek waarin wij ons eigen verhaal kwijt kunnen en minder een 'verhoor' met veel vragen. De bc/gd had haar oordeel al klaar voor het gesprek en leek dit in het gesprek gewoon te checken, of het klopte. Wij kunnen zelf ook nadenken, neem ons serieus.'
- 'De bc/gd zei een keer dat ze het verschrikkelijk zou vinden als haar kinderen haar niet meer zouden willen zien. Wij vonden het heel erg dat ze dat zei, het voelde vooringenomen. Wij hebben er gewoon reden voor dat we dit zo voelen. Dus: meer objectief, niet teveel eigen mening laten horen.'

Verwachtingsmanagement over vertolking stem van het kind

- 'Ik heb haar wel 4x verteld dat ik de contactregeling zo goed vond en dan besluit de bc/gd toch dat het anders moet. En dat snap ik niet. Dan heeft ze mij niet goed begrepen.'

Natraject, opvolging

- 'De bc/gd moet ook aan mij uitleggen waarom ze vindt dat ik vaker en langer bij mijn moeder moet zijn. Ik vind dat ze zo papa veel tekort doet.'
- 'Ik wil ook uitleg van het advies, waarom vindt de bc/gd dit?'
- 'Als ze het één doet, moet ze het ook afmaken. Stel dat de rechter bepaalt dat de contactregeling verandert, dan wil ik dat de bc/gd na een tijdje kijkt of het nu beter is of niet.'

Procesmatige zaken

- 'Begin met de kinderen te spreken, zonder dat je al van alles weet, en niet eerst de ouders, want dan luister je niet meer objectief.'
- 'Niet eerst het gesprek met de nieuwe partner van moeder erbij. Het gaat toch om mijn vader en moeder en nu sprak ze eerst met mijn moeder en haar vriend, voordat ze ons zag!'
- 'Geen surprise gesprekken met ouders regelen zonder overleg met het kind! Al je keuzen met het kind overleggen en niet ineens komen van 'Hey, jij gaat zaterdag praten met je "minst favoriete persoon" (vader, red.), succes.' Niet doen.'

Kanttekeningen zinvolheid

- 'Door het traject met de bc/gd zijn de kinderen meer betrokken geraakt bij de problemen, zonder dat ze er wat aan kunnen veranderen.'

Bijlage 38. Output: aanbevelingen door Raadsmedewerkers aan bc/gd's

- Duidelijkere profilering van werkwijze bc/gd.
- Het advies zo concreet mogelijk in de rapporten beschrijven, ook ten aanzien van eventuele hulp die nodig is. Dit alles geformuleerd vanuit de behoeften van het kind.
- Vergroten van de capaciteit bc/gd's om wachtlijsten te voorkomen.
- De bc/gd zou ook op zitting aanwezig moeten zijn.

Bijlage 39. Output: juridische adviezen aan de bc/gd's door de rechtbanken in Nederland

- De dynamiek van de rechtszitting, inclusief de beperkingen van de rechter.
- Juridische aspecten m.b.t. het ouderschapsplan, omgangsregeling, verhuisproblematiek en gezag.
- Algemeen familierecht, kennis van de wettekst.
- Juridische (on)mogelijkheden.
- Procesrecht.
- Mogelijkheden tot indienen verzoeken: gedragsdeskundigen kunnen dit niet doen.

Bijlage 40. Output: aanbevelingen door rechtbanken aan bc/gd's en rechtbanken

Adviezen aan de *bc/gd's*:

- Uitbreiden aanbod *bc/gd's*.
- Goede PR in de vorm van het opleveren van veel goede rapporten/adviezen.
- Volgen van een mediation-opleiding.
- Volgen van een opleiding tot bijzondere curator.
- Uitbreiden mogelijkheid van doorverwijzen naar specifiekere hulpverlening.
- Bekijk de zaak vanuit de eigen expertise en verlies het juridisch aspect niet uit het oog.

Adviezen aan de *rechtbanken* in geval zij een *bc/gd* benoemen:

- Geef de gedragsdeskundige een duidelijke en specifieke taakomschrijving mee: wat verwacht u van de bijzondere curator?
- Geef goede uitleg van het gesignaleerde probleem en stel de *bc/gd* gerichte vragen t.b.v. de vervolgaanpak.

- Zorg per zaak voor evaluatie van het werk van de bijzondere curator. Koppel goede en minder goede dingen terug.
- Het is handig als de rechtbank de *bc/gd's* kent en bij elke zaak bedenkt: welke *bc/gd* is voor deze zaak het meest geschikt. Dus kennis van de *bc/gd's* qua aanpak, achtergrond maar ook qua type is dan nodig.
- De wederzijdse verwachtingen matchen niet altijd. Er zou meer contact tussen rechter/secretaris en de *bc/gd* moeten zijn om te voorkomen dat de vragen van de rechtbank verkeerd worden begrepen.
- Het is mogelijk om naast een *bc/gd* ook een *bc/advocaat* te benoemen (maar dan alleen als dat echt nodig is en niet anders kan).

Adviezen aan Raad voor de rechtspraak/Raad voor Rechtsbijstand:

- Verhoging van de vergoeding van een bijzondere curator.